20. sz.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

Apor Péter

MÁSODIK OSZTÁLY : ÍRÓK.

Munkái

TIZENEGYEDIK KÖTET.

PEST, 1863.
EGGENBERGER FERDINÁND M. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

MONUMENTA

HUNGARIAE HISTORICA.

SCRIPTORES.

XI.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

MÁSODIK OSZTÁLY : ÍRÓK.

TIZENEGYEDIK KÖTET.

PEST, 1863.

EGGENBERGER FERDINÁND M. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

ALTORJAI

B. APOR PÉTER

MUNKÁI.

KÖZLI

KAZINCZY GÁBOR.

PEST, 1863.
EGGENBERGER FERDINÁND M. AKAD. KÖNYVÁRUSNÁL.

Pest 1863. Emich Gusztáv Magyar Akademiai könyvnyomdásznál.

ELŐSZÓ.

„Chara posteritas, propriis manibus hanc Admonitionem scripsi, ut eo magis observes. Ex lectione libri huius poteris advertere, quod pluribus annis laboraverim, multa, tam manuscripta, quam historicos legerim, multum mentem meam terserim, quousque veritatem rerum invenerim. Recogita ergo, quod vix aliquis dabitur, qui haec scripta in hunc ordinem redigere poterit; familiam tuam vides opere et veritate descriptam, videbis multas familias adjectas, casus mutationesque Transylvaniae aetate mea leges : praecipio ergo sub anathemate, nulli extradare hunc librum, sed posteritas sibi servet, et si aliquando fors inciperet scriptura deficere, de novo pariari sibi curet; in paribus tamen, si quis desideraverit, concedere poterit, aut coram legere. Ita praecipio scriptor hujus et parens posteritatis. Al-Torjae 20-a Januarii 1732. *B. Petrus Apor.*"

Optimae gubernationis imperii et reipublicae ideam expressit Marcus Aurelius Severus Imperator, dum:

Tyrannos et crudeles in altum non evehebat,
Jus pauperi, quia pauperi, non denegebat,
Recti amantem pauperem non fastidiebat,
Reo diviti, quia diviti, veniam non dabat,
Nullum malum inpunitum abire dissimulabat,
Causas apertas ad alterum non remittebat,
Obscuriorum solus esse arbiter non volebat,
Commotus ira neminem damnabat,
Nec inter gaudia dona promittebat,
Non fuit incurius in rebus prosperis,
Nec abjectioris animi in rebus adversis,
Nil fecit mali maligniori mente,

Nec illiberarior fuit ex avaro pectore,
Non est passus fores patere adulatoribus,
Nec aures praebere calumniatoribus,
Studuit semper esse amabilis bonis,
Odiosum non recusabat esse malis,
Adjuvabat causas pauperiorum contra potentes,
Nec sinebat ab his opprimi impotentes aut minus potentes.

Selecta axiomata.

Laudet te os alienum, et non os tuum, extraneus et non labia tua.

Spes fortunam sequitur et quaerit.

Fortuna spem fugit et illi se occultat.

Honos non implet animum, sed inflat.

Optime facit fortuna quod non semper sit in eodem loco. Peregrina est fortuna, ideo de loco uno ad alium transire debet.

Nullae inimicitiae perniciosiores, quam ubi ex amicis hostes fiunt.

Si ad naturam vives, nunquam eris pauper, si ad opinionem, nunquam eris dives.

Honor eos decet, qui honores spernant, non qui eos cupiunt.

Nulla tam modesta est felicitas, quae malignantis invidiae dentes vitare possit.

Magna virtus est fortunam fugere, major eidem resistere, maxima eandem contemnere.

Dat Deus cui vult, et quando vult.

Quo quis minus aestimat se dignum honore, eo majore dignus est.

Majus dedecus est parta amittere, quam omnino non parasse.

Honor, fama, existimatio non sunt nostra, sed ab aliorum arbitrio dependent.

Calamitosus est qui timet, infortunatus qui sperat.

Nemo simul jucunde vivere potest, nisi simul honeste vivat. —

Ezeket írá Altorjai báró Apor Péter azon kötet elejére, melybe két latin munkáját másoltatá; a harmadikat, a magyart, mely az Upor ivadéka nevét fenn fogja tartani, nem hitte méltónak, hogy ama „családi hagyományához" sorolja.

A maradék nem úgy ítélt. Apor történeti munkái elpendűltek; a *Metamorphosis* a szó teljes értelmében *köz kincs* lőn. Méltán. Nyomorú viszonyaink tehetik csak érthetővé, hogy mindeddig nem a sajtó útján.

A hazai történelem mély ismerete s az a nemes közlékenység, mely mind azt a mit bír, *köz tulajdonúl* tekinti, s mit a Királyhágón *innen* csak kivételesen találunk — erdélyi barátaim szívességéből Aporra nézve is egy csomó becses adatot juttata kezemhez, az író hibás tételeinek helyreigazítása végett. Föl lesznek használva, de nem *itt*. Itt hadd álljon az író a maga valóságában. Ő nem a köz bírálat, hanem családa számára írt; ne bolygassuk sírját azért, hogy nevét tapossuk.

Apor barátja volt a tudományoknak s a tudomány embereinek: mutatja az a jellemző levelezés is, mit életében még Timon bocsáta közre (Antiqua et Nova Hung. 218 l.); de, valamint a köz életben, tele a *gyönge* ember gyarlóságai- s tévedéseivel. Loyális, vallásos, hiszékeny, mind ez mértéken túl; vall, tesz és állít dolgokat, miken legalább álmélkodni fognánk, ha az író naiv *öszinteség*e hagyná. Így nem haragszunk, nem kárhoztatjuk: megmosolyogjuk. Megismertet gyöngéivel őmaga, s elnézzük. Nem akarja palástolni, elhazudni őket: elénk tár mindent becsületes egyenességgel, ahogy ő maga tudja vagy hiszi.

De az a ki megtudja a mit kell választani : sok becses adatot talál e téves felfogások s hibás combinátiók szövedéke mögött. Az egyoldalúság szempontja sem teszi megláthatlanná az igazságot. Aztán e tátongó mélység két világ között, e világforradalom, mely az ösélet rengetegeit kalangyákba törte, hogy majd, kőszenűl, legyen mi mellett fűtözhessék a didergő utód — szóval: az áthidazó korszak az ó és új állami élet között, melyben Apor élt, s mely hazánkban még egy Tacitust vár, mély fájdalmával és gyilkos ecsetével — sáppadt lenyomásként tűkröződik azon elbénúlt téveteg világban, mit Apor, hasonló színekkel, egyes eseményekre tördelve, vázol.

Apor munkáit, az eredetiek hollééttéről tudomásom nem levén, egy halmaz hibás és csonka másolatból akarám összeállítani, hónapokon át gyötrődve s gyötörve, segélyűl, barátaimat : midőn nmélt. gr. Mikó Imre úr baráti szívessége a fölebb említett (a szerző által hitelesített) másolattal meglepett. Az egyetlen *teljes* példány ez, mert 1732-őn túl is, mind végig, folytatva s toldogatva, különböző, s néha vajmi gyarló kezek által. Tekintsen meg bármely egyéb másolatot az olvasó — a Nemzeti Muzeumé teljesen használhatatlan — látni fogja, hogy históriai irodalmunk e gazdagodását azon férfiúnak köszönjük, ki, az egykori közélet koszorús gondjai között is, nem lankadó híve volt mind annak, a mi a haza ügyére vonatkozik.

A *Metamorphosist* csak idegen, régibb és újabb másolatok egybevetése után adhatám. Az a függelék, mely *Cserei Mihály* töredékes megjegyzéseit adja (444—484 l.) rendesen az Apor neve alatt kering,

élén az Apor bevezető szakaszával, ámbár szerzőjöket a szöveg is elég világosan mutatja. Csereiről azt mondja, 303 l. Apor : in plurimis me juvit in catalogo nostro tempore deficientium; eme jegyzéseit a Metamorphosis *első* dolgozására tette, s a szerző felhasználta; de a mit Cserei zsémbes őszintesége *kimond*, enyhítve s itt-ott elhallgatva. Hogy az olvasó lássa, *miként* : tevém a szakaszok elé a megfelelő lapszámokat.

A XVIII század első felének sivár irodalmitörténetét egy jelentes névvel gazdagítja e kiadás.

Bánfalva, Augustus 31. 1863.

K. G.

SAJTÓHIBÁK.

112. lap 10. sor alulról így olvasandó : quas ego (quos tamen historicos inveni) omnes perlegi. 318. alsó sor : hanem a mellette. *olv.* hanem az maga mellett. — A 21—3 ív számos hibái között jelentékenyebbek : 320. lap, 2. sor felülről : többin k *olv.* az többinek. 321. l. 15. s. alulról : Kacsulata *olv.* Kucsuláta. 323. 14. s. Urnak *olv.* Uranak. 327. 2. s. a. az is *olv.* azt is. A 330—1, 336—9. lapokon a § jegyek mellőzendők. 330, 2. s. ételt olv. étket. 331, 8. s. a. Annyi leány. *olv.* még annyi leány. 332, 5. s. a. adták etc. 337, 10. s. a. In 1690 die anno 15-a Apr. *olv.* in anno 1690, die 15-a Apr. U. o. 3. s. a. intésével *olv.* intésivel. 339, 2. s. a. jeles *olv.* feles. 341, 2. s. Erdélynek *olv.* Erdélyiek. u. o. 10. sor. fejin nyakszirtin *olv.* fejin az nyakszirton. 342, 2. sor : *selyemből szőtt* után kimaradt : némelyeknek az közepin ezüst fonalból varrott vagy szőtt. 344, 12. s. gömbölyesen *olv.* gömbölyegen. 347, 14. s. az sastollas *olv.* az sok sastollas. 348, 6. s. a. melyeken *olv.* melyen. 349, 12. s. régi *olv.* végi. 350, 6. s. mondottak neki *olv.* mondottanak néki. u. o. 6. sor alulról : mellye felől *olv.* mellye felé. u. o. 13. sor : övig *olv.* öviig. 351. 8. s. a. többnyire *olv.* többire. u. o. 12. s. a. bagariával *olv.* bagaziával. 353, 13. s. a. ott belől nadrágon *olv.* ott belől az nadrágon. u. o. 12. s. rakva *olv.* varrva. 356, 4. s. paraszt *olv.* parasztember. 359, 12. s. a. tudva *olv.* tudván. u. o. 9. s. vízben *olv.* az vízben. 360, 14. s. fejedelemnek *beadott* olyan supplicatio.

Hibák a szerző sajátságai, kiejtése, nyelvszokása stb. ellen : 324, 8. s. leányyok**o**t, asszonyokot, 325, 11. s. ajkok**o**t, 332. 4. s. állok**o**t. 341, 13. s. bizonyos**o**n. 348, 4. s. szerszámok**o**t. 350, 7. s. mindnyáj*o*n. 353, 4. s. inok*o*t. 355, 12. s. magok*o*t. 357, 11. s. azok*o*t, 359, 17. s. magok*o*t. — 338, 2. j*o*vallották, j*o*vallásán. — 348, 14. sor, 349, 12, 14, 360, 11. arany*a*s. — 358, 10. s. felta*n*álja. 359, 9. s. m*ü*. — S végül : *az* helyett sok helyt *a*, s röviden mit a szerző megnyújtva használ, péld. b**é**adják, elv**é**szem stb.

TARTALOM.

I.

LUSUS MUNDI

ET EJUSDEM ACTUS SCENICUS, PROUT IN HUMILLIMA FAMILIA APORIANA, AB EXITU QUIDEM EX SCYTHIA NON INTERRUPTA SERIE VERE NOBILIS, SIC IN RELIQUIS EIDEM SANGUINE JUNCTIS INCL. FAMILIIS, OPERA ET VERITATE PETRI APOR, L. BAR. DE ALTORJA, AA. LL. ET PHIL. MAG. INCL. COM. DE KÜKELLŐ COMITIS SUPR. EMERITI, NECNON INCL. SEDIUM SICULICALIUM SEPSI, KEZDI, ET ORBAJ UT ET MIKLÓSVÁR SUPR. JUDICIS REGII ACTUALIS, IN LUCEM PUBLICAM REPRAESENTATUS, AD GRATAM POSTERORUM MEMORIAM ANNO 1727.

IN ZOILUM.

Invida mens verum depingit imagine falsi,
Falsus is est, album qui probat esse nigrum.
Fur famelle, tuum est alienam rodere famam,
Horto de proprio collige poma tuo.
Sed sine mordebis fors hunc ratione laborem :
Tunc quae te genuit psittaca lingva fuit.
Hoc vexabis opus, nonne est tua curta supellex?
Gallina ova parit garrula pauca nimis.
Mendacem reperisse stylum jactabis et ibis ;
Ibis, sed vitulo qua nova porta patet.
Excipies vario risu explodesque cachinnis,
Tunc sapiens dicet: tangis, aselle, lyram.

Interroga enim generationem pristinam, et diligenter investiga patrum memoriam.

Hesterni quippe sumus et ignoramus, quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram. Job, c. 8. v. 8. 9.

Gloria filiorum, patres eorum. Prov. c. 17. v. 6.

Nobilitas morum magis ornat quam genitorum.

Cyprianus Soarius, Soc. Jesu, in Rhetorica : Duplex est genus hominum ; aliud civile, quod honestatem utilitati , agreste aliud, quod utilitatem honestati praefert.

Seneca: Crudelius nihil est facto non nato nobile.

Sapientes confitentur et non abscondunt patres suos. Job, c. 15. v. 18.

Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi et magni.

Bonae vitae numerus dierum; bonum autem nomen permanebit in aevum. Eccles. c. 41. v. 15, 16.

Seneca: Sola atque unica virtus propria nobilitas est.

Valer. Lib. II. Optimus quisque nobilissimus est.

Claudian: .... Partitim singula quemque
Nobilitant: hunc forma decens, hunc robur in armis,
Hunc vigor, hunc pietas, illum solertia juris,
Castitasque thori.

Nam ut Propertius ait :
Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta.

Tacitus, Lib. VI. Annal.: Tiberius hoc servabat, ut mandaret honores, nobilitatem majorum, claritudinem militiae, illustres domi artes spectandi, ut satis constaret, non alios potiores fuisse.

Seneca: Habet hoc optimum generosus animus, quod concitatur ad honesta: neminem excelsi ingenii virum humilia delectant et sordida.

Cicero: Historia est testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuncia vetustatis.

Lycurgus igitur et nos cives, inquit, nihil generositas, quae vulgo est admirationi, et ab Hercule ductum genus juvat, nisi ea faciamus, per quae ille hominum clarissimus fortissimusque est visus, per totam vitam honesta discentes et exercentes.

Noli per superbiam negare progeniem, quamvis egena sit et tu locuples, cum ipse conditor plasmarit utrumque.

Quorum gloriam miraris, eorum res gestas imitare.

Optime consultant, qui rerum futurarum exempla ex praeteritis sumunt.

Carolus Magnus imperator nihili faciebat nobilitatem, quae propriis virtutibus destituta, solo majorum sangvine superbiret. Ideoque scholas adiens, cum intellexisset plebeios discendi alacritate nobilibus longe anteire, et hos et illos ad se evocans, plebeos ad dextram, nobiles ad sinistram stare jubet, hisque ignaviam vehementer exprobrat, illis vero impense dilaudatis, suos in posterum fauores amplosque dignitatum gradus pollicetur.

Diogenes interrogatus, quinam mortalium omnium essent nobilissimi? qui divitias, inquit, gloriam, voluptatem, vitam contemnunt, contraria vero, hoc est paupertatem, ignominiam, laborem, mortem praeclare sustinent ac vincunt.

Redux Tyrnavia ex Hungaria anno 1696, ubi studia mea juridica et philosophica absolveram, magnum illum patriae patrem, ecclesiae romano-catholicae per Daciam columnam, Stephanum Apor, cui in discessu meo ante triennium Spectabili valedixeram, Illustrissimum Comitem salutare mihi gaudio erat; discedens eundem venerabar ut Supr. Judicem Reg. Sedium siculicalium Csik utriusque Gyergyó et Kászon, et incl. Tabulae Judiciariae Reg. assessorem, necnon universarum tricesimarum dacicarum Arendatorem supremum: ast redux colui ut exc. Regii Gubernii Consiliarium intimum, thesaurarium regium, dictarum incl. sedium una cum fato officio et supr. Capitaneum; et vix patriam meam videre potui, accessit eidem et officium supr. Comitis Cottus Thordensis; sed nec hic stetit clementia augustissimae domus Austriacae, verum et totius Transylvaniae Generalem intueri eundem mihi licuit, haec postulantibus ejusdem meritis. Tantis ergo honoribus cumulatum desideratissimum meum patruelem considerans, et humillimae familiae Aporianae, et sorti meae gratulari jure merito poteram: sed ut ait poeta:

> Invidus invidia corrumpitur intus et extra,

et iterum:

> Invidus alterius rebus marcescit opimis,

sola miseria caret invidia: invidi, in tanto honoris fastigio videntes dictum illustrissimum meum pa-

truelem, non virtutem, quae illum evexit, carpere, verum humillimam hanc familiam mille conviciis et mendaciis proscindere non erubescebant. Saepe eundem monui, ut ex archivis aliisque instrumentis publicis litteralia instrumenta conquirenda curaret: verum saepe conquerebatur, litteralia instrumenta humillimae hujus familiae universa, eaque antiquissima, quae solus vidisset, per fratrem suum germanum, Lazarum, patruelem aeque meum, Constantinopoli deperdita fuisse. Egit tamen, et paucula quidem ex Archivo Capitulari Carolinensi exceperat, verum ut ulterius procedere posset, et patriae motus, et mors ipsius inopinata interturbavit. Saepe tamen me in vivis admonuit, ideo me non ut patruelem, sed ut filium servasse, ut successu temporis huic humillimae familiae inservirem. Egi ego et ante et post mortem ipsius, et hinc inde, ut potui, humillimae hujus familiae instrumenta conquisivi atque notavi: quae posteritati meae absque invidia tertii transscribo. Nam de omnibus inclytis familiis honorifice loqui, nec ullam ad injuriam provocare intendo; sed nec alia mihi mens est, nisi ut humillimam hanc familiam ab exitu ex Scythia nobilem fuisse probem. Dabunt itaque veniam omnes inclytae familiae dacicae, si sine ulla injuria illarum, antiquitatem hujus humillimae familiae demonstravero. Si vero absque ulla ratione quis hoc opus meum vellicare praesumserit, respondeo ipsi cum poeta:

Invide livor, abi, non haec tibi scripsimus. Audin?
Rodere vel noli nostra, vel ede tua.

Scio recte illud Ovidii:

Et genus et proavos et quae non fecimus ipsi,
Vix ea nostra reor.

Quod ipsum, dum adhuc poeta pro exercitio dedu-

cendo pro themate datum excepissem, recordor poema meum sic conclusisse:

Is proprio de sole micat, quem dives amoenos
Circum deduxit juvenem facundia campos,
Quemque dein sapiente jubet pallescere charta.

Ex quibus concludo : majorum acta non secus nostra fore, nisi nos ipsi nostra faciamus.

Nemo vero dubitare poterit de antiquitate hujus humillimae familiae, si literas ex Capitulo Carolinensi authentice exceptas et hic subjectas legerit. Videbit jam ante annum Christi 1311 comitis titulo insignitam; sed ut ab exitu plane de Scythia ad hunc usque praesentem annum quo haec scribo, scilicet annum Christi 1727, quilibet videat non solum simplicem nobilem, ast vere nobilem fuisse: paucula ex lectis et per me visis subjicio.

Non nego a majoribus meis plurima, tam de antiquitate, quam officiis et possessionibus hujus humillimae familiae me audivisse, sed quia propria laus sordet, consulte ea praetermitto; ea solum refero, quae ex libris, ex archivis et litteris comprobare valeo. Et primo quidem in anno 1700 spect. Dnus Georgius Lázár de Gyalakuta, ex antiquissima familia Lazariorum, nuper incl. sedis Maros supr. Judex Reg. produxerat antiquissimum librum (fuerat Chronicon Thurocii gothicis characteribus impressum) pie defuncto patrueli meo, Comiti Stephano Apor, qui ob vetustatem et initio et fine carebat, in quo acta et nomina eorum heroum describebantur tam ad Constantinopolim, quam cum rege Andrea II ad Damiatam et Babyloniam Aegypti, qui eundem sequebantur, gloriosusque eorundem cum eodem rege reditus, inter quos heroes et Oporii describebantur, locum tamen dubitandi, an Oporiorum familia

eadem fuerit moderna cum familia humillima Aporiana, subministrabat, cum non describebat locum certum et possessiones eorundem. Verum postquam ex archivo Capituli ecclesiae Carolinensis excepissem litteras hujus humillimae familiae Aporianae, ut liquet ex litteris subjectis ad annum 1311 et ad annum 1324: amplius dubitare non potui, praecipue cum et gloriosae memoriae imperatoris Sigismundi confirmatorias ad annum 1402 (quae, proh dolor, in incendio meo Galacziensi, cum reliquis facultatibus meis, combustae sunt) super arce Bálványos, Oporiorum olim, nunc Aporiorum, acquissivissem, et legissem Opourium eandem fundasse, Oporios auxisse, et hodie Aporios possidere. Cum ergo eadem jura possessionaria, eadem insignia habeamus quae Opourii vel Oporii olim, aut quis Opouriorum vel Oporiorum familiam defecisse et eorum bona per Aporios nova donatione impetrasse probet, debet fateri, Aporiorum hodiernam familiam eandem esse, quae quondam fuit Opouriorum vel Oporiorum. Neque litterae O et A substantiam rei mutare possunt, ut ex multis, illisque clarissimis Hungariae familiis demonstrare possem. Accipio tantum duas hodie in Transylvania clarissimas et illustrissimas. Nonne antiquissima familia Vesselényiana antiquitus scribebatur de Vessen? Nonne illustrissima familia a duce Szabolcs descendens Csákiana quondam scribebatur de Csák? Cum vero hodiernae hae illustrissimae familiae habeant easdem possessiones, eadem jura, eadem insignia, quae antiquitus illis nominibus compellatae, quod addantur in illustrissima familia Vesselényiana aliquot syllabae, et in illustrissima familia Csákiana addatur littera I, et non de Csák, sed de Keresztszeg hodie intitule-

tur, quis negat ambas illas familias illustrissimas a dictis praedecessoribus legitime descendere? Possem et plures adducere, sed consulto praetermitto. Idem ergo esto judicium et de humillima familia Aporiana. Jam ergo authentice comprobando hodiernam humillimam familiam Aporianam eandem esse ac Oporianam: qui fuerint Oporii, si adhuc exstat liber dictus apud haeredes Lazarios, poterit quis videre. Sed et apud omnes veteres Hungariae scriptores Oporios fuisse palatinos apostolici regni Hungariae lege ad annum Christi 1300, sub Andrea III. rege Hungariae in catalogo palatinorum, et leges Oporium palatinum vajvodasque Transylvaniae; lege ad annum circiter 1308 in catalogo vajvodarum Transylvaniae, et leges Ladislaum Oporium vajvodam, qui excussit coronam e capite Ottonis Bavari, et restituit ad coronationem Caroli I. Sed et hujus Caroli I donationem inspice in Dok Kaszon ad annum 1324, nam expost circa annum 1479 inceperunt Oporii vocari Aporii, ut ex subjectis ad praefatum annum patet. Ladislai vero vajvodae huius filius erat Stephanus, qui in vajvodatu successit — Stephanus hic a Ludovico rege exercitui ungarico in Neapoli praefectus erat — alter vero filius ejusdem Ladislai vajvodae Andreas, qui relicto fratre in Neapoli a rege, fratri in vaivodatu successerat; hic ab eodem rege praefectus erat exercitui contra tartaros, qui siculos infestabant. Germanus vero frater dicti Ladislai vajvodae, Comes Joannes Opor, cuius filius Stephanus, huius Petrus, qui cum Nicolao vajvoda et pro-vajvoda contra Lajcum valachicum regulum sub dicto gloriosissimo rege in bello valachico gloriose occubuit. Filius huius Alexander; Alexander habuit tres filios, in arce Bálványos habitantes, qui

amore capti cuiusdam magnatis, Mike nomine, filiae (de familia Mike lege P. Sam. Timon Soc. Jesu ad annum 1200, et catalogum palatinorum), pro legitimo matrimonio expetebant, sed cum petulantioris genii fuerint, dum parentes uni eorundem tradere nuptui noluissent, tunc Torja oppidum existens (cuius privilegium etiam jure patriae confirmatum fuit Appr. Const. part. III. tit. 78. art. 1), tempore publicarum nundinarum ex foro rapiunt, sed infeliciter; nam primus statim occiditur, secundus usque ad templum Fel-Torjense persequitur, et ibi perimitur, tertius, Stephanus nomine, virginem secum in arcem ducit, et, nolentibus etiam parentibus, matrimonio jungit. Hanc nonnisi unicam filiam genuisse invenio, nomine Helenam, cognominatam Aporfi, claudam, sed cum patrimoniis abundasset, a plurimis matrimonio expetitam, ut tamen clare constat ex contractualibus inter familiam Aporianam et Henterianam, ut inferius patebit.

Dum cum Ludovico rege Oporii, ut supra notatum est, in Italia bellassent, quidam ibi stationem fixerunt, ut multi fide digni Italiam peragrantes mihi retulerunt, in Italia et hodie Oporianam et Aporianam familiam ungarico nomine gloriantem exstare; quare ex eadem ipsa familia quidam ex Italia, ut antiquae nostrae litterae testantur, et a proxime dicendis confirmabitur, ne patrimonium antiquum Oporianum ad alienigenas deveniret, quidam Mathaeus Burczia Apor, ex Italia descendens, claudam superius dictam Helenam legitimo matrimonio jungit; quae tres proles genuit: Stephanum, Lucam, et Barbaram. Haec Barbara omnino sine semine defecit; per huius defectum, jure sangvinitatis, viva superstitum memoria, peril-

lustris Dnus Michael Henter de Sepsi Sz.-Ivány certa bona jure acquisivit. Scriptum est Mathaeum Burczia alias Apor duos habuisse filios, Stephanum et Lucam; Stephanus quidem fratri suo minori Lucae divisionem ex bonis paternis noluit concedere, tandem vero inter ipsos contractualiter conventum fuit. Dum rursum filius Lucae, Mathaeus, in anno 1550 ab Aporiis divisionem petiisset, tunc ab Aporiis tale responsum obtinuerat, quod sint parati, quoniam Mathaei parens Lucas, et Stephanus Apor erant uterini fratres, et Lucas primo incepit nominari Burcsa, dum ad habitandum descendit in Sepsi Sz.-Ivány. Ego putem, a populo fuit nominatus, corrumpendo Burczia Apor in Burcsa, nam in prioribus litteris hunc Lucam et Kis-Henter nuncupatum video, dum Stephanus Apor eidem ex bonis Aporianis divisionem noluit concedere; convenerunt tamen, ut bona in Sede Sepsi existentia concesserit fratri Mathaeo, ea conditione, ut in virili sexu deficiente familia Henteriana sive Burcsaiana, eadem bona redeant ad familiam Aporianam, prout nuper, dum Dna Clara Henter, consors Spect. Dni Samueli Torma de Csicsó-Keresztúr, et Christina Henter, Spect. Dni Clementis Béldi de Uzon, divisionem voluissent celebrare cum suis fratribus uterinis, non aliter se defendere poterant, nisi in facie incl. Sedis Sepsi authentice has contractuales produxissem, contradixissemque divisioni. Hinc patet familiam Henterianam et Aporianam eandem esse. Stephani hujus filius, iterum Stephanus, fundator templi Felső-Torjensis, et Ladislaus, vice castellanus arcis Viennensis (Confer certa ex parte Bonfin. Dec. 2. Libr. 10. et Istvánfi Lib. I. Cap. 1. §. 5. cum litteris ex Capitulo exceptis annis 1311, 1324, 1479, 1521,

1584., et sic invenies). Ladislai filius rursum Alexander, Alexandri Michael, Michaelis Andreas, Andreae Lazarus, Lazari Joannes, Joannis Baro Petrus, Baronis Petri Barones Josephus, Joannes et Ladislaus Apor, legitimi haeredes arcis Bálványos (pono expresse arcis Bálványos, nam recordor a senibus me audivisse saepe, quod audiverint a majoribus suis, se vidisse titulum dicti Ladislai vajvodae ad frontispicium palatii arcis Bálványos); fratres vero Joannis, genitoris Baronis Petri Apor, videbis inferius. Sed nec obstat siculos aequali omnes privilegio et libertate fuisse usos, et quod nec patiantur inter se libertate esse superiorem, et quod eandem minimus habeat immunitatem, quam maximus, prout cum Olaho omnes annales quos legi conveniunt, sed et his temporum injuriis, quamvis servare non possimus, semper tamen hanc libertatem jactamus. Speciali tamen aliqua libertate Oporios vel Aporios fuisse gavisos, exinde colligere est, quod arx Bálványos cum pagis Alsó- et Felső-Volál, Karatna et Peselnek, Szárazpatak et Kanta, antiquis et haereditariis possesionibus Oporiorum in medio siculorum, in Comitatu Albensi posita sit, prout etiam in annexis ex Capitulo exceptis Torjam inCottu Albensi positam invenies, et hoc ideo fuisse puto, ut ad arcem subditos, vel ut vocant jobbagyones, habere possint, salva permanente libertate siculica. Certum enim et indubitatum est, ex omnibus annalibus constat, inter siculos nullum fuisse jobbagyonem vel subditum, sed injuria temporum sic primo aliquos redactos in statum colonicalem (prout multorum regum et principum mandata meis oculis legi): Cum gloriosissimi reges et principes frequentia habuissent bella, mandatum ad siculos tale dabatur:

Quicunque non insurrexerint ad praesens bellum, privilegium amittent et in statum colonicalem redigentur. Tales ergo, qui ad bellum non proficiscebantur, aliis bene meritis pro jobbagyonibus sive subditis dabantur; prout aliquot donationes tales vídi. Et sic primo jobbagyonum inter siculos initium factum est.

Praeterea et reliquis summisque officiis functos Oporios historiae docent. et si quis perspicaci oculo invidiaque seposita genealogiam Opouriorum vel Oporiorum ex antiquis Hungariae monumentis legerit, inveniet eos recta linea descendere ab Árpád, filio Almí ducis de sangvine Atilae, ut bene advertit Perillustris Dnus Stephanus Gyöngyösi, quondam vicecomes inclyti Comitatus Gömöriensis, in opusculo anni 1693 Leuchoviae impresso, in praefatione, in quo connubium celsissimi quondam Transylvaniae principis Joannis Kemény cum celsissima principissa Anna Lónyai rythmice describit.

Sed hic quis objicere posset, praeclarum hunc virum solum adulatum fuisse defuncto patrueli meo, Comiti Stephano Apor, cum annales hungarici dictent, quod Árpádi filius fuerit Zoltán, Zoltáni Toxus, Toxi Gejza, Gejzae sanctus rex Stephanus, et quae objectio si in vivis eidem objecta fuisset, credo, emeritus senex me doctius scivisset respondere. Nihilominus, in quantum ex conjecturis eruere possum (ita enim steriles sunt scriptores hungarici, qui genealogias solum gloriosissimorum regum referunt, et nomina solum eorum procerum, qui vel gloriose vel vero fataliter se sub iisdem gesserunt, et nonnisi aliquarum illustrissimarum familiarum truncum apponunt, sed eo sterilius de familiis transylvanicis loquuntur, ita, ut quasi sit impossibilis etiam praecipuarum familiarum deductio ex

annalibus hungaricis per successiva tempora et secula, nisi privata litteralia instrumenta habeant), praefatum emeritum et bono senio confectum virum sic salvo : Non constat Árpádum unicum solum filium Zoltánum habuisse; quod vero hunc solum historici apponant, factum est ob solam genealogiam gloriosissimorum Hungariae regum, sed ex hoc non licet argumentari, quod tam Árpád, quam reliqui sex duces Hungarorum, solum illos filios habuerint. quos historici nominant, et non plures; veritati ergo magis conforme est, ducem Opourium secundo genitum Árpádi filium fuisse, sub cuius auspiciis hungari bellum adversus graecos gerebant. nam ad talem expeditionem primi ducis filium delegare et honestum, et rationi consonum est. De huius ducis imperio Bothundus ad Constantinopolim giganteae molis graecum in singulari certamine occidit. de quo et Bonfinius Dec. I. Libr. 10, et superius dictus liber apud haeredes Lazarianos. Si ergo contuleris litteras exceptas ex Capitulo, et legeris Opour: concordare cum huius ducis nomine, non inficiaberis; nam et Opor et Opour nostrum fuit cognomen, quin imo in charta antiqua, sed non authentica, video nobis aliquando et cognomen Opar tribuisse, sed hoc solum per errorem fuisse putem, cum combinare non possim cum Opariis in historicis hungaricis relatis. Et sic supposito Opourium ducem secundo genitum fuisse Árpádi, facile etiam hodiernam humillimam familiam Aporianam ab Árpád descendere concludes sic : Opour aedificavit arcem Bálványos, restauravit Opor, hodie, nulla superveniente nova donatione, possident Apor, ergo Opour, Opor et Apor sunt eadem cognomina : adeoque et eadem familia est.

Sed haec hucusque de identitate familiae Aporianae, Opourianae et Oporianae opere et veritate dicta sufficiant.

Sed quod ab anno 1311, usque ad annum 1521 et ad annum 1584 semper haec humillima familia vere nobilis fuerit, subjectae litterae ex Capitulo excerptae de seculo ad seculum sub gloriosissimis regibus Hungariae clare ostendunt. Sed et tunc, et nunc et semper nobilem fuisse, solus lector fateberis, si recto corde exigua haec scripta legeris. Neque putes, dum aliquando in annexis legeris quendam Aporium de Sz. Márton titulari, alium a nobis fuisse Aporium, nam antiquitus non solum Felső- et Alsó-Torja vocabantur exiguae possessiones Aporiorum: sed All-Torja etiam vocabatur Sz. Miklós-Torja, ut leges in annexis ad annum 1479, Felső-Torja vero etiam Sz. Márton-Torja, a dedicationibus scilicet ecclesiarum, prout ex scriptura supra sacristiam insculpta lapidi templi Felső-Torjensis videre quis poterit, hoc modo: Anno 1516. In honorem Sancti Martini episcopi erexit Stephanus Apor. Vel tunc vere nobilis familia, quae divis templa erigebat, et vere vel inde nobilis, quod nullus ex illa haereseos labe infectus fuerit. Erexerat haec humillima familia templum aliud supra pagum Karatna Deo Eucharistico sacrum, de quibus duobus templis inferius adhuc pauca, cum hodie sub acatholicis gemant.

Nobilis erat haec humillima familia sub gloriosissimo Hungariae Atlante Mathia Corvino, ut apparet ex Istvánfio, cap. 1. § 3. ubi describit, post mortem praefati gloriosissimi regis Mathiae, adventantem augustissimum imperatorem Maximilianum ad Viennam Stephanum de Zápo-

lya non exspectavisse; quem loco sui reliquerit, ignorat quidem, in aliquibus tamen scriptis invenit eidem Ladislao Uporio nomen fuisse. Hunc vero non Uporium sed Aporium fuisse, testabatur meus desiderabilis patruelis Comes Stephanus Apor, dicens, se certo vidisse inter litteras per fratrem suum germanum Constantinopoli deperditas, authenticum testimonium, in quo scribebatur: vice castellanus arcis Viennensis Ladislaus Apor. Sed et magnus ille vir, vere apostolus Hungariae et factis et scriptis, Gabriel Hevenesi soc. Jesu, in binis litteris ad pie saepius nominatum Comitem patruelem meum scriptis (spero has litteras et hodie exstare) testabatur, se certo invenisse illum non Uporium, sed Aporium fuisse. Et nonne in suis scriptis scriptores nominum litteras saepe variant? etiam certo saepissime, ut historias legenti patet, ob non plane claram informationem. Acta huius Ladislai lector legat alibi. Quid mirum? nam sub Uladislao II. alter cognatus noster siculus Simon Nyujtódi (cujus castelli fundum hodie possideo) arci Strigoniensi erat praefectus vice-castellanus, ut id ipsum apparet ex privilegio inclytae sedis Kászon.

Nobilis erat haec familia humillima sub Uladislao II, dum scilicet duce Georgio Siculo plebs contra nobilitatem insurrexisset regique bellum indixisset, et rursum, siculi tumultuassent in nativitate Ludovici II, ubi seposita vita, facultatibus, ut debebat, regi suo fidelis persistebat, subque vajvoda Joanne Zápolya, inter fideles, et quidem, ut traditio certa fert, ut dux siculorum in fidelitate persistentium militabat, ut hoc clare apparet in annexis litteris ad annum 1521 et annum 1584.

Nobilis erat haec humillima familia sub Ludo-

vico II. rege Hungariae, sub quo, tempore funestae expeditionis Mohacsianae, aliquot Aporii sub vajvoda Joanne de Zápolya pro conservatione regni arma arripuerant, ducemque praefatum sequebantur. Cur autem regi periclitanti una cum armada transylvanica suppetias ferre nequiverint? quia scriptores hungarici de intentione ducis variant, et ego indecisum relinquo.

Nobilis fuit haec humillima familia, ut rursum redeam, sub Uladislao II anno 1505 et 1506. Item sub augustissimo imperatore et rege Huugariae Ferdinando I. anno 1555, ut ex Constitutionibus Generalibus totius inclytae nationis siculicae apparet in villa Agyagfalva, Zékely-Vásárhely et Udvarhely, prout hae fideliter conservantur in archivis incl. Sedis Udvarhely. Et non solum nobilis, sed ex primis nobilibus nationis siculicae, prout clare constat ex Constitutionibus anni fati 1506, in Villa Agyagfalva, quas incl. natio siculica sic concludit: Factae sunt hae conclusiones loco, anno, dieque supra notatis in primatu Anderae Lázár Gyergyóiensis, in praesentia primorum sedis Udvarhely: Joannis Bőgözi (hic Joannes Bőgözi erat Supr. Capitaneus sedis Udvarhely); Pauli Nyujtódi, Antonii Kaczai, Joannis et Petri Benedekfi, Bethlenfalviensium, et Joannis Gergelyfi. Ex sedibus Maros autem et Aranyas: Leonardi Apaffi, Michaelis Gyalakuti, Gaspari Barcsai, Nicolai Barcsai, Nicolai Thót, Francisci Alárd, Georgii Tatár, Andreae Deenes. Ex sedibus Csik et Kézdi: Blasii Lázár, Joannis Blasko, Alexandri Győrfi, Emerici Becz, Joannis Czakó, Damiani Urko (Urban?), Bernardi Czirják, Antonii Kun, Stephani Apor et Ladislai Csomortányi. Ex sedibus Sepsi et Orbai: Valen-

tini Kálnoki, Michaelis Laczok, Blasii Czirják, Petri Daczo, Michaelis Mikó, Stephani Mihályfi, Nicolai Biró. Sed praeter hos innumerabilium multitudinum populi, qui pro bono regni nostri siculici parati essent mori et etiam fidelitatem conservant erga sacram coronam.

Hic duo nota Lector: Plurimae ex his nobilibus familiis ubi sunt? Et nomina eorum sepulta sunt. Nota secundo: Svadeo omnibus dominis siculis, has tres Constitutiones legendas, in quibus et cultum apostolicae salvificaeque religionis orthodoxae romanae viguisse, et fidelitatem summam erga reges Hungariae sacramque eorum coronam servasse, nec non justitiam summe administrasse quondam siculos cum voluptate leges.

Nobilis erat haec humillima familia sub Joanne II de Zápolya, qui princeps, per Blandratam ariana peste infectus, prohibuerat per omnes ditiones suas, integros per tres annos, ne oblatio munda, alias ab ortu usque ad occasum solis offerri Altissimo solita, sub ditionibus suis offerretur. Et ut a majoribus meis, fideque dignis senioribus nobilibus quondam certo intellexi: egit Michael Apor cum conjuge sua Barbara Andrásia, ex illustrissima familia Andrásiorum, atavus et atavia mea, et in cavernis, cellariis locisque occultissimis sacrificantibus et orantibus veris illius temporis apostolis interfuit, quos authoritate fovit, pane nutrivit; vidisses in illo miserrimo statu ecclesiae romano-catholicae miseros catholicos clam illuc convolasse, cum lacrymisque panem angelorum cum voluptate intrinseca animi adorasse. Conservavit itaque zelo suo vere catholico partem illam Siculiae ab Arianismo. Sub hoc tamen Michaele ali-

quam eclipsim passa erat haec humillima familia, cum enim cum Bercsényiis et Andrásiis fidelitatem regi Ferdinando servassent aliqui Aporii, et ex Transylvania exivissent, amissione bonorum mulctati sunt.

Nobilem fuisse hanc humillimam familiam sub principatu Stephani Báthori, ex post regis Poloniarum, testabatur quaedam scriptura in quodam libro apud Illrimum quondam comitem Samuelem Kálnoki, quae sic habebat (appono, ut aperte et veritate omnia fiant, prout vidi) idiomate nativo : Itt hála Estvàn kerály mikor lengyel kerálységra mene, azon éjjel meghala Estván pap is, et universa ejus bona depraedata sunt per Estephanum Apor. Scilicet : hic pernoctavit (idest in Kézdi-Vásárhely) Stephanus rex, quando ad capessendam coronam regni Poloniae iret, eadem nocte etiam Stephanus sacerdos mortuus est, et universa illius bona depraedata sunt per Stephanum Apor. Haec pro intermedio, scripsitque, ut putem, homo idiota, cum hac de materia ejusdem anni litterae relatoriae apud me existentes aliud doceant. Quamvis Nicolaum Apor inter duces siculorum Békesio consensisse contra Stephanum Báthori scribit Bethlenius, Libro VI, folio 317.

Nobilis fuit haec humillima familia tempore principum Christophori et Sigismundi Báthoriorum, quorum aliquot privilegia et consensuales prae manibus meis habeo, sed et patet ex subjectis ad annum 1584, et diem penultimam Maji.

Nobilis fuit haec humillima familia sub Andrea Cardinale et principe Transylvaniae Báthori, cujus primarius aulae familiaris Stephanus Apor, cui non tantum ad mortem usque fidelis exstitit, sed et in

morte socius esse voluit, modice tamen prius, quam Cardinalis cum Mikóne interficeretur.

Nobilis fuit humillima haec familia anno 1603, dum cum potioribus Transylvaniae proceribus Joannes senior et Joannes junior, Andreas, Laurentius et Thomas Apor campos Barczenses proprio sangvine irrigarunt.

Hic jam incipit humillima haec familia plenam eclipsim pati. Nam, ut praeattactum est, amiserant quidem quidam Aporii certa sua bona ob fidelitatem regis Ferdinandi; conservaverat tamen atavus meus, Michaël Apor, arcem Bálványos in statu existentem, cum annexis pagis in Comitatu Albensi, praeterea possessiones portionarias in Alsó et Felső-Torja, Esztelnek et reliquis annexis in sede Kézdi, item possessionarias in Pálos et Petek, prout et hodie certa jugera in his ultimis pagis de nomine Aporiorum nuncupantur. Verum Michael hic nactus erat filium Andream, hominem crudelissimi genii, praepotentisque irae, cui dominari non valebat, qui duxit in uxorem Barbaram Lázár, Petri Lázár de Szárhegy filiam, prius quidem conjugem Georgii Daczó de Sepsi Sz. György, ex qua 24 proles procreaverat, masculam tamen nullam post se reliquit praeter natu minorem Lazarum duodennem. Hic ergo Andreas prius in subditos suos saevire incepit, paucique crudelitatem ipsius tolerare poterant, major pars ibat qua poterat, prout litterae relatoriae illius temporis me docent. Crudelitatem tamen suam egregie solvit et nos posteri deflemus. Nam dum duo cancellistae quosdam rusticos jure patriae repeterent, ipsos baculis in tantum excepit, ut in centonibus auferrentur, hic Director Fiscalis eundem evocari curat, et certo amissurus erat et

vitam, nisi inclyta familia Lazariana, jam per uxorem juncta, gratiam eidem vitae impetrasset.

Amisit tamen tunc possesiones Petek et Pálos, amisit possessionem majorem ad arcem Bálványos pertinentem , vix arce et exiguis possessionibus in Cottu Albensi et sede Kézdi retentis. Hinc nihilo melior factus, perrexit in eadem crudelitate, et ubi jam fere omnia dilapidasset, moerore confectus periit cum Moyse Siculo ad Coronam, anno 1603 (et hic primo arx Bálványos desolari coepit, cujus tamen rudera majori ex parte et hodie exstant). relicta post se uxore Barbara Lázár, et unico, ut supra, filiolo; quae nihil marito melior, quae adhuc exigua maritus non amiserat, mulier haec pessumdedit, relicto unico filio in vastissimo aedificio All-Torjensi (nam ex post curiam All-Torjensem in minorem quantitatem avus meus reducere coepit, est morte praeventus, avia perfecit) annorum 14, cum duabus metretis siliginis solum, ascenditque in bona sua Csikiensia. egit et cum his sic, prout et bonis Háromszékiensibus, ita, ut demortua matre unicus filius nihil invenerit in manibus suis. In hoc tamen laudandi, quod fidem orthodoxam strenue defenderint. ut constans majorum traditio et hodie in ore omnium Torjensium depraedicatur. Neque hoc Andrea vivente, aut uxore ejus templum Fel-Torjense occupari poterat, quibus mortuis subito occupatum est, avo meo puero existente. Quin imo dum Commissarii exmissi fuissent ad evertenda altaria, heterodoxisque tradenda templa, velut altera Penthesilea, assumtis foeminis et puellis ante Commissarios cursitabat, ab ereptioneque templorum arcebat ut hodie etiam populi in ore, cum hac comminatione: Szent Asszony úgy segéljen, ha ide jösz, meg kell

halnod, id est : Sancta Domina sic me juvet, si huc veneris, debes mori. Sicque felix mulier in hoc, partem illam Háromszékiensem, quae et hodie verum Deum vere colit, una cum Sede Csik a labe conservavit; hinc forte meruit, quod et hodie in templo Felső-Torjensi tumba ipsius, una cum tumba Catharinae Apor, conjugis Joannis Kálnoki, incorrupta et quasi solum ante aliquot dies inposita videatur, quas paucos ante annos curiositatis ergo solus aspexeram, quamvis in tumba corpora earundem non inspexerim.

Talem ergo eclipsim passa humillima familia Aporiana. Jam redeo ad unicum surculum antiquae hujus nobilis familiae decem et quatuor annorum, avum scilicet meum, Lazarum, quem adhuc in nativitate sua quondam vere Lazarum futurum pater praedixerat, cum amissis omnibus prolibus votum fecerat, quod si adhuc ipsum prole mascula bearet Deus, quo majoris mendici nomen inveniret, ad illius nomen filium suum baptisari curaret; miserioris sortis nomen ergo cum non inveniret Lazaro, sic Lazarum filium suum baptisari curavit. Hic materia primo datur calumniandi calumniatori, sed an vera? judicet justus Philaletus; cave tamen calumniator, ne talibus calumniis Deum offendas, qui potens est fors cras tecum sic agere, qui hodie gloriaris in familia et divitiis, ne intra momentum Irus efficiaris. Divitiarum enim et paupertatis medium unicum solum momentum est. Lazarus ergo annorum 14, discedente matre, in vastissimi aedificii All-Torjensis (cujus et hodie fundamenta exstant, et praeter quod et aliud jam vix remanserat) quodam cubiculo ad ignem sortem suam deplorans, superveniente quodam antiquo nobile servitore patris, Andrea Bartha, qui et penes puerum

remanserat, interrogatus: cur ploraret? respondit: juste ploro; en mater cum duabus metretis siliginis me reliquit, num ego aliquando panem triticeum comedere potero? A quo consolatus et in spem erectus, fideliter curam pueri gerebat. Evoluto anno uno, jamque puero annorum 15, svadere coepit, ut duceret in uxorem filiam annorum 14 antiquae familiae Melchioris Nagy de Bibarczfalva, locumtenentis capitanei sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbay ut et Miklósvár; svasit et persvasit. Indicitur dies nuptiarum 15 annorum sponso et 14 annorum sponsae (nomine Frusianae), egit architriclinnm Thomas Bassa, famosissimus ille vir, principis consiliarius et Sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbay supr. capitaneus, sponso in propinquo sangvine junctus. Prout vero Bassa sponso, sic Bassiana sponsae a propinquo sangvine juncta fuerat, et ipsa die nuptiarum a tenera hac virgine interrogabat: Soror, inquit, scisne ollam pultium coquere, cum jam nubas? Vixit non multis annis cum hac uxore, sic tamen vixit, ut potiorem partem bonorum a patre abalienatorum feliciter recuperaverit, erat enim ingenio et prudentia singulari, prout et hodie fama inter nos circumfert. Sed et quidam nobilis Andreas Könczei de Karatna in die obitus avi hujus mei in quodam suo libro mortem ejus sic notavit: „Anno 1643. 15-a Augusti, mortuus est Lazarus Apor, qui ingenio et prudentia pollebat.“ Ex hac uxore aliquot proles suscepit: masculas quidem superstites nonnisi duas: Andream et Franciscum; Franciscus in aula Excellmi Generalis Cassoviensis Adami Károlyi educatus, redux in patriam, juvenis a multis gestis, sed vel a choreis in Transylvania notissimus, in juventutis flore mortuus est

in Csik Rákos anno 1667; Andreas vero genuit Franciscum, Franciscus Volfgangum et Lazarum, modo superstites nepotes meos charissimos; et Volfgangus quidem mansit coelebs, Lazarus vero duxit uxorem Theresiam Kapi, filiam Joannis Kapi et Clarae Vitéz, filii Gabrielis Kapi et Mindszentianae, perpetui haeredis arcis Kapi, in Cottu Sárosiensi. Adeoque et familia Kapiana in Hungaria, et Mindszentiana in Transylvania, antiquissima; prout vero Theresia Kapi ex patre antiquissima est familia, similiter a matre Vitéziana, prout omnes fasti testantur. Filii Lazari Apor: Emericus, Stephanus, Lazarus, Gabriel, filia Elisabetha. Mortua uxore prima aggressus est anno 1627 ducere aliam, Juditham Imecs, quam et anno sequenti 1628 feliciter duxit. Erat haec familia Petronellae Thomori, filiae Laurentii Thomori, nepotis archi-episcopi quondam Colociensis, et bani Serviensis, Pauli Thomori, qui cum rege Ludovico II ad campum Mohács pro patria gloriose occubuit. Petronella haec Thomori prius quidem erat conjunx Nicolai Mikó de Bodok (qui genuit rursum Nicolaum, qui Stephanum, quí Franciscum et Joannem Mikó de Bodok, modo superstites; Joannes Mikó hactenus coelebs); Francisci vero filii a Sophia Bethlen Paulus, Nicolaus et Franciscus. Pauli conjunx Clara Bethlen; filiae Francisci Mikó: Susanna et Maria; Susanna nupsit Emerico Bánffi de Losoncz; filia vero dicti Stephani Mikó Helena, quae nupsit Danieli Vas de Czege, cujus filii Nicolaus, Georgius et Daniel Vas. Mortuo vero Nicolao, secundo nupsit Stephano Imecs, antiquissimae inter siculos etiam familiae, quorum etiam antecessoribus erat demandata interemptio Templariorum in monasterio Haraly in

sede Orbai. Hic Stephanus Imecs, demortuo Melchiore Nagy de Bibarczfalva, successerat in locumtenentia Capitaneatus Sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbay ut et Miklósvár, Serenissimo Sacri Rom. Imperii et Transylvaniae Principi Gabrieli Bethlen charissimus. Horum ergo erat filia Juditha Imecs.

Sed quia huc devenimus, de regio sanguine hanc Juditham Imecs procreatam sequens genealogia ostendit, prout ex conventu Colos Monostoriensi authentice excepi et penes me habeo.

Truncus Nicolaus Báthori, uxor ejus Sophia Bánffi, horum filius Stephanus Báthori, regis Poloniae Stephani Báthori pater, filia Barbara Báthori, haec nupsit Andreae Czire, horum filia Petronella Czire, quae nupsit Nicolao Valkai de Nagy-Eskellő (iste Nicolaus Valkai cum conjuge sua Petronella Czire ejusdemque matre Barbara Báthori quiescunt in templo Nagy-Eskellőiensi, ut apparet ex epitaphio lapidi inciso; requiescant in pace). Haec quatuor filias habuit: Annam, Barbaram, Susannam, Elisabetham. Elisabetha nupsit Laurentio Thomori; hujus filiae iterum Petronella et Anna; Petronella nupsit quidem primo Nicolao Mikó de Bodok, secundo Stephano Imecs de Nyujtód; hujus filia Juditha superius dicta, quae nupsit Lazaro Apor de All-Torja; hujus proles jam inferius denominabuntur, et inter reliquas genitor meus, Joannes, cujus filius ego, Petrus, filii mei ex comitissa Barbara Kálnoki Josephus, Joannes et Ladislaus, filiae Susanna et Anna; Susanna nupsit comiti Joanni Haller de Hallerkő, quae sine semine defecit, et reliquae proles mortuae sunt.

Sed ab ordine et avo meo tantisper recedere li-

ceat, quousque et reliquas inclytas Transylvaniae familias a Nicolao Báthori descendentes descripsero, ne meam exaltare et illas defraudare videar. Scriptum ergo est, Nicolaum Valkai quatuor habuisse filias: Annam, Barbaram, Susannam et Elisabetham, Elisabetham nupsisse Laurentio Thomori; Anna ergo nupsit Franciso Edenffi, et sine semine defecit; Barbara nupsit Stephano Borsovai, cujus filius Sigismundus Borsovai, cujus filia Elisabetha, quae nupsit Georgio Sükösd, cujus filia Elisabetha, quae nupsit Stephano Petki de Királyhalma, inferius cum suis titulis laudando, cujus filius Joannes Petki, supremus Judex Reg. sedium siculicalium Csik, Gyergyó et Kászon, cujus filius modernus Comes David Petki, supr. Comes Cottus Colosiensis, cujus filius ex comitissa Sara Zichy, Comes Stephanus, vivat; filiae Susanna, consors Illrmi Dni Comitis Francisci Kornis de Göncz-Ruszka, et Rosalia, consors Comitis Stephani Mikes de Zabola; reliquae filiae nubiles sunt, scilicet Barbara, Clara et Anna Petki. Filiae Joannis Petki: Sara, consors Illrmi Dni Joannis Toroczkai de Toroczkó Sz. György, Tabulae Reg. assessoris; Sarae Petki filii: Balthasar et Ignatius Toroczkai; filiae: Christina, consors Joannis Béldi, item Maria Toroczkai. Theresia Petki, consors Illmi Dni Georgii Bálinth de Tövis, Exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarii; filii Theresiae Petki: Stephanus et Sigismundus Bálinth. Filiae dicti Stephani Petki: Catharina, quae nupsit Stephano Lázár de Szárhegy, supr. Judici Reg. sedium siculicalium Csik, Gyergyó et Kászon; cujus filia Elisabetha Lázár, quae nupsit comiti Samueli Kálnoki de Körös-Patak, cujus filia Barbara Kálnoki, consors Baronis Petri Apor; reliquae pro-

les Kálnokianae describentur in deductione familiae Kálnokianae.

Secunda Elisabetha Petki, quae primo nupserat Thomae Nagy, cujus filia Sophia Nagy, quae nupsit Petro Daniel de Olosztelek, cujus filius Josephus Daniel, supr. Judex Reg. sedis siculicalis Aranyas; filiae: Barbara Daniel, consors Joannis Nemes de Hidvég, et defecit, Maria Daniel, consors Comitis Martini Keresztes de Sárpatak, supr. Comitis Cottus de Küküllő, cujus filiae: Clara, consors Baronis Emerici Perényi, Catharina, consors Baronis Francisci Andrási, Maria, consors Baronis Pauli Perényi, Barbara, consors Samuelis Bethlen de Iktar; item filiae nubiles: Sophia [1]), Theresia dictae. Elisabetha Petki secundo nupsit Paulo Telekesi in Ungaria, et defecit.

Dicti Josephi Daniel a Maria Macsesdi filii: Joannes, Alexius, filia Sophia, consors Volfgangi Csongrádi, cujus filius Ladislaus, filiae: Maria, Barbara. Dicti Josephi Daniel a secunda conjuge, Anna Toroczkai filia, Petri Toroczkai, filii: Gabriel, Petrus, filiae: Catharina, Christina, Theresia. Dictae vero Clarae Keresztes a Barone Emerico Perényi filii: Carolus, Alexius; Barbarae vero Keresztes a notato Samuele Bethlen de Iktar, filius Dominicus, filia Barbara.

Tertia Juditha Petki, quae nupserat Joanni Damokos de Alsó-Csernáton, cujus filius rursum Joannes, cujus filii: Alexius, Antonius, Joannes, Franciscus; filia Barbara. Judithae vero Petki filiae a Joanne Damokos: Susanna et Catharina; Susanna nupsit Petro Jankó de Zágon, cujus filii: Francis-

[1]) Sophia nupsit Laurentio Baroni Révay (későbbi jegyzet)

cus, Stephanus et Petrus. Franciscus mansit in seculo, Stephanus intravit Ordinem Sancti Dominici in Polonia, et nominatus Casimirus, Petrus factus Soc. Jesu religiosus. Catharina nupsit Stephano Boér de Nagy-Nyujtód, cujus filius iterum Stephanus, filia Anna, quae nupsit Joanni Szeredai de Sz. Rontás.

Barbara Petki, quae nupserat Benedicto Henter de Sepsi Sz. Ivány, nuper supr. Judici Reg. sedium siculicalium Csik, Gyergyó et Kászon; filii Ladislaus et David.

Susanna Valkai nupsit Ladislao Sombori, cujus proles Elisabetha et Gabriel; Elisabetha nupsit Andreae Lázár de Szárhegy, hujus genitor, Stephanus, sub Joanne Sigismundo, Primarius siculus, frater vero Stephanus et Petrus. Stephanus currente saeculo 1500, sub Sigismundo Báthori praetorianorum ductor, qui etian in proelio Andreae Báthori Cardinalis cum Michaele vajvoda Transalpinae fortiter pugnando, in conflictu mansit, qui Stephanus etiam sub Stephano Báthori, rege Poloniae in bello moscovitico clarissimus fuit. Stephanus vero, genitor Andreae, qui sub Maximiliano archi-duce, et Sigismundo Báthori cum turcis ad pagum Keresztes viriliter occubuit. Parens vero hujus Stephani, rursum Andreas, totius Transylvaniae cancellarius, qui et primatum inter siculos tenuit, ut apparet ex Constitutionibus incl. nationis siculicae ad annum 1506, in villa Agyagfalva; ita et Istvanffius. Andreae hujus secundi filius ab Elisabetha Sombori Stephanus, hujus rursum Stephanus, omnes supr. judices regii sedium siculicalium Csík, Gyergyó et Kászon; hujus Stephani filius Comes Franciscus Lázár, incl. Tabulae Reg. assessor, cujus proles: Drusiana Lázár, consors Spect. Dni Davidis

Henter de Sepsi Sz.-Ivány, adjuncti provincialis commissarii; filii: Ladislaus, Adamus, Gabriel, Franciscus, Michael, filiae Christina, Catharina, Barbara, Clara. Sed ad decorem hujus illustrissimae familiae Antonius Lázár, a prima conjuge, Margaretha Kornis de Göncz-Ruszka, factus religiosus Soc. Jesu, et in hac sacra religione piissime cum fama sanctitatis diem suum clausit. Sed etiam antiquitas hujus illrmae familiae apparet ex eo: quod retroactis quinque saeculis (si paucos annos excipias) semper supremum officium gesserint in sedibus Csik, Gyergyó et Kászon. Filia vero dicti ultimi Stephani Lázár, soror germana Comitis Francisci Lázár, Elisabetha, quae nupsit comiti Samueli Kálnoki de Köröspatak, cujus filia Barbara, consors Baronis Petri Apor, cujus filii: Josephus, Joannes et Ladislaus, filia Anna. Reliquae proles Elisabethae Lázár specificabuntur in deductione familiae Kálnokianae. Saed haec antiquissima familia facile primores suos ostendet adhuc a tempore Toxi ducis, avi sancti primi regis Stephani, qui ad Ismacham Thuringiae capti, et a consociis hungaris redemti sunt; nec etiam facile redemtos crediderim, nisi et tunc inter primores fuissent, teste Bonfinio Dec. I. Libr. 10. Capitaneos Ungarorum fuisse scribit Beham, fol. 7. item Thuróczius P. II. c. 9. Sed vel inde gloriari potest, quod inter omnes Transylvaniae principes gloriosissimus, Gabriel Bethlen de Iktar, matrem habuerit Drusianam Lázár, conjugem Volfgangi Bethlen de Iktar, filiam Andreae Lázár Cancellarii ex conjuge sua Barbara Gyalakúti.

Notavi superius Laurentium Thomori habuisse etiam filiam Annam, quae nupserat Stephano Cseffei de Noszaj, cujus filius Ladislaus Cseffei, proto-nota-

rius regni, et sine semine defecit. Secundo vero nupserat supr. comiti Sigismundo Hatvani, sed nulla prole superstite, et in hac Anna Thomori nomen Thomorianum cum honore sepultum est.

Sed Petronella Thomori praeter Juditham Imecs habuit plures etiam proles, nempe Michaelem Imecs, qui in adolescentia mortuus est; filias Helenam et Frusianam. Helena nupsit Michaeli Jankó de Maxa, cujus filia Helena, quae primo nupsit Ladislao Mikó de Oltszeme, qui absque prolibus mortuus est, secundo Stephano Gyulai de Várad, cujus filius Ladislaus, cujus filii ex Baronissa Anna Haller (magni illius Joannis Haller, a sanctitate vitae notissimi, thesaurarii Transylvaniae, trium regnantium principum, nec non augustissimi Leopoldi imperatoris, exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarii intimi, Cottus Tordensis supr. comitis, nec non Catharinae Kornis de Göncz-Ruszka, filia): Gregorius, Joannes (hujus filius Stephanus) et Ladislaus; filiae: Julianna, consors spect. Dni Pauli Béldi de Uzon, hujus filius Antonius; secunda Juditha, prius quidem consors spect. Dni Stephani Toroczkai de Toroczkó Sz.-György, filiae hujus Anna et Barbara; quo deficiente, secundo consors spect. Dni Petri Macskási de Tinkova, cujus filius Ladislaus. Tertia filia Anna, mansit virgo. Frusiana nupsit Simoni Boér de Kopocsel, cujus filii: Sigismundus (in gratiam principissae Apaffianae, Annae Bornemisza factus Calvini assecla et obtinuit vice-capitaneatum Fogarasiensem), Franciscus et Paulus, filia Sophia; Sigismundi filius Paulus; Francisci filii: natu major Simon, arcis et districtus Fogarasiensis supr. Capitaneus; filii ejusdem: Andreas et Emericus, filia Juditha, consors spect. Dni Nicolai

Kereszturi, supr. judicis Reg. incl. Sedis Maros. Secunda Sara, consors Gabrielis Jósika de Branicska, cujus filii David et Gabriel. Nicolai Keresztúri filii: Michael et Stephanus. Tertia Susanna, nubilis. Secundo-genitus ejusdem Francisci Franciscus, supr. Capitaneus arcis Somlyó et incl. Cottus Krasznensis supr. comes, cujus filius Josephus, qui duxit in uxorem Barbaram Haller, Georgii Haller, exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarii intimi filiam, nec non Annae Kornis de Göncz-Ruszka, sororis moderni Excellmi Dni Transylvaniae Gubernatoris, nec non Illrmi Dni Comitis Stephani Kornis, exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarii intimi, ac per Transylvaniam supr. commissarii, sororem vero minorem Evae Haller, consortis Illrmi Dni Comitis Ladislai Gyulaffi de Rátóth, Incl. Sedis Siculicalis Udvarhely supr. judicis regii ex antiqua hungarorum stirpe. Tertio genitus Francisci Boér filius Gabriel, cujus filius Franciscus. Superius nominati Simonis Boér tertio genitus filius Paulus, cujus filius Ladislaus, Ladislai filius Ladislaus. Filia vero praefati Simonis Boér, Sophia, filii: Samuel, Stephanus et Josephus Boér.

Agressus, ut supra, jam anno 1627 ducere in uxorem avus meus aviam: non prius eidem prudens virgo nupsit, quam prius avus meus prolibus a prima uxore susceptis ratam de omnibus portionem pater extradaret, ea conditione, ut ex Dei benedictione si proles habuerit, etsi unicam, ne ansam contentionis daret cum prolibus primae uxoris, prout hoc clare constat ex testamento avi mei. Conditio inpleta, et ut

supra, feliciter anno 1628 matrimonium contraxerunt; vixerunt invicem annis 15 pacifice. Et quia per matrimonium hoc pulchra portio bonorum accessit avo meo, oeconomisabant ambo sic, ut jam (praeter accepta per Fiscum, ut supra) universa bona abalienata tam a patre, quam a matre in Háromszék et Csík recuperarent, prout hoc apparet ex deliberato coram magno illo viro Stephano Petki, inter reliqua officia sedium siculicalium Csík, utriusque Gyergyó et Kászon supr. Capitaneo anno 1648 celebrato, ubi proles a prima uxore, mortuo marito, aviam meam cum suis prolibus in bonis maternis reacquisitis impetere volebant. Non solum vero reacquisiverunt abalienata, verum pluribus bona adhuc sua exigua auxerunt.

Sed calumniatori rursum hic calumniandi datur ansa, sed an recte? Philaletho judicandum relinquo. Objiciet ergo calumniator: hunc Lazarum fuisse vice-judicem regium per 15 annos sedis Kézdi; ad quam calumniam respondeo:

Primo: Ostende ante hunc, aliquem Aporium vice-officium gessisse, ostendam ergo tibi, si vis, ante hunc plures Aporios suprema officia gessisse. Respondeo secundo, retorquendo: Lazarus Apor erat v. judex regius per 15 annos Sedis Kézdi, non nego, sed eodem tempore illius collegae erant in sede Sepsi Stephanus Kálnoki, parens Comitis Samuelis Kálnoki, in sede Orbai Sigismundus Mikes, expost principum consiliarius et supr. stabuli praefectus, parens Michaelis et Clementis Mikes, illius quidem totius Transylvaniae Generalis et consiliarii, hujus vero Regni Praesidentis, Siculorum Generalis, prius sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklós-

vár supr. capitanei, expost incl. Cottus Albensis supr. Comitis et regni proto-notarii, genitoris Comitis Michaelis Mikes; et quod mirum, tantis officiis fratres suos germanos functos, minor tamen eorum germanus Thomas Mikes sequebatur ut v. judex regius Sedis Kézdi; in sede Miklósvár Ladislaus Kálnoki. Objice ergo et his inclytis familiis, livor, quod quondam fuerint v. judices regii, prout haec patent ex protocollis incl. sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár. Sed an fuisti in judicio Dei? Quis scit, si Lazarus hic pluribus potuisset annis vivere, num et hic ob singularem prudentiam promotionem suam perdidisset? mortuus enim est in optimo quasi aetatis robore, anno suae aetatis 48, vel inde vero nobilis, quod illustrissima familia Mikesiana tantisper nota infecta, quamvis subito in gratiam recepta, universa bona Mikesiana donatione mediante huic Lazaro erant collata per principem Rákóczium, prout et donationes actu prae manibus meis exstant; quam primum vero eadem illustrissima familia in gratiam recepta fuit, amore fraternitatis universa restituit. Tertio: dum illa tempora, quo avus meus officium hoc gessit, fuerint valde tempora bellicosa, turbulenta et mirabilia, ut ex scriptoribus transylvanicis constat, lege vero patriae, ut habetur Approb. Const. parte 5. edicto 58, vice-judices regii ab expeditionibus bellicis erant immunes, hinc vel primariae familiae vice-judices regii esse ambiebant; prout etiam hodie vel ipsi vice judices regii in sedibus Siculicalibus Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár semper ex primariis familiis eliguntur et constituuntur. Sed et nota, inter siculos saepius ex vice-officialibus factos fuisse supremos, et cousiliarios principum, ut hoc

apparet ex protocollo Trissediensi praeter fatum Sigismundum Mikes in persona Thomae Nemes.

Mortuo ergo anno 1643, aetatis suae, ut supra, annorum 48 Lazaro, relicta vidua Juditha Imecs cum 6 prolibus masculis, Lazaro, Petro, Stephano, Joanne, genitore meo, Volfgango et Sigismundo postumo, matrem prolium harum principissa Sophia Báthori, celsissimi quondam principis Georgii Rákóczy junioris vidua, ad servitia sua sollicitavit, quae tamen minorennitate prolium suarum semper se excusaverat, adultis vero prolibus (exstant litterae) scribit, jam nullam habere excusationem posse, cum proles adoleverint, lataque praedia in quatuor pagis ex proprio patrimonio promittebat; opinor ob famam insignis oeconomiae et religioni catholicae addictissimae. Utinam non respuisset, fors et culina mea hodie pinguior esset.

Hac relicta vidua templum supra Karatna anno 1660, ut in relatoriis apud pie defunctum patruelem meum Stephanum vidi, ipso die Theophoriae sacro vi raptum, sic: dum processio perrexisset ex templo All-Torjensi more solito ad sacrum hunc locum, praelatumque fuisset vexillum quod avia mea curaverat, et cui nomen suum acu inpictum erat, calvinistae vi obviam ruentes, „non huc feres amplius Juditham Imecs“, et sic miseri catholici in illis temporibus turbulentis et a devotione turbati et templo privati sunt. Obiit haec pia mulier anno 1676, circa 10 Decembris, ex moerore mortui filii Joannis.

Lazarus, absolutis Tyrnaviae studiis, redux in patriam, principi Georgio Rákóczio in infausto conflictu ad Gyalu unus ex custodibus corporis erat, a latinitate et militia illo tempore laudatissimus. Ex-

post sub expeditionibus ad Szathmarinum, Böszörmény, Fülek et Viennam tam sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár, quam sedium siculicalium Csik, utriusque Gyergyó et Kászon capitaneus supr. substitutus, adeoque post praeclara gesta et fidelia obsequia a Celsissimo principe Michaele Apaffi post reditum ab obsidione Viennensi supremo Capitaneatu actuali incl. sedium siculicalium Csik utriusque Gyergyó et Kászon, necnon protonotariatu donatus erat. Priusquam vero haec officia adire potuisset, mortuus est in curia sua nobilitari Kis-Nyujtódiensi, anno aetatis patris 48, Christi 1683.

Petrus tantisper aulam principis Georgii Rákóczy junioris secutus, expost cum eodem in regnum Poloniae cum armada pergens, in deplorando illo conflictu vel potius laniena, ubi exercitus transylvanus vel totaliter deletus, vel in miseram captivitatem abductus fuisset, gloriose in conflictu periit. Erant in hoc conflictu funestissimo duo Aporii: jam nominatus Petrus, et frater ipsius a patre germanus, Andreas. Hic in diram captivitatem Crimensem ductus, postliminio patrimonio suo divendito, aereque aviae meae liberatus, saepe miseram suam in illa captivitate calamitatem, me etiam puero audiente, describebat, sed e litterae ex eadem captivitate novercae suae, aviae meae scriptae, et a me conservatae testantur.

Hinc, invide livor, fors iterum accipies materiam calumniandi, dum magnum illum comitem Stephanum ab ovo describam; sed in fine suo respondebit Philalethus. Stephanus ergo hic inter reliquos fratres puer petulantior, sed qui semper cum advenis et ignotis conversaretur, notitiamque contraheret, ex quibus actibus suis tunc adhuc bonum omen capiebat,

a matre reliquis fratribus postpositus; cujus petulantiam dum mater compescere non valeret, tradidit eundem magno illo viro, cujus fama in Transylvania perennis erit, cui dum et turca principatum Transylvaniae offerret, gloriose respuit — scribo: magno viro, qua et ecclesiae catholicae acerrimo propugnatori, et patriae patri ac defensori, Stephano Petki de Királyhalma, totius nationis siculicae Generali, aulae principis supremo magistro, consiliario intimo, incl. Cottus de Kükellő Comiti nec non sedium siculicalium Csik utriusque Gyergyó et Kászon Capitaneo utrobique supremo, magno, ut scribo viro, sed qui vere illud poetae observavit; „Verus amor miserum nunquam contemnit amicum", eo magis consangvineum. Nam Stephanus, etsi ex humili familia Aporiana fuerit, valde tamen proximus erat cognatione huic magno viro. Suscipiens ergo in aulam suam magnus hic vir petulantissimum hunc puerum, ubi ut domi, sic hic petulantissimus (quae scribo, ex ore ipsius desideratissimi mei patruelis Stephani habeo gloriabundi), petulantiam ejus magnus vir omni conamine frangere nitebatur, subinde scuticae non parcens; sed scutica dum eundem punire volebat, solebat dicere: deponite tapetem super quem jaceat, consangvineus enim meus est." Subinde nudipedem penes carpentum circumducebat, et mille quidem modis et mediis petulantia pueri frangebatur; ast disciplinam puer ferre non valens, semel clam ad matrem discessit; mater, egregie verberibus excipiens, verberatum domino remisit, ubi secundam castigationem, si non majorem, similem rursum acquisivit. Subinde vestibus nudatum herus suus puniebat, tunc etiam ad matrem confugit, quae materna misericordia tacta, vestes ipsi honestas cu-

ravit, remisit tamen ad herum. Herus dum interrogasset, ubi vestes accepisset, et gloriabundus respondisset: has mihi domina mater curavit: detractae subito vestes, dominus Stephanus tapeti incumbens, egregiam rursum scuticam acquisivit, vestes matri remissae, addita scriptura: si vellet mater, ut Dominus illum instrueret, abstineret a similibus, sciret enim in tempore, quales vestes fieri deberent Stephano, jam ipsi curae esse. Et cum magnus ille vir, videns ingenium pueri, omnibus mortificationibus eundem castigaret, tertio ex Maros-Szent-Gyögy, dum dominus et domina ad meridiem quiescerent, iterum clam discedit, sed ex proximo nemore revertitur, et jam herum et heram, ad parvam portam sedentes invenit, quibus audacter obviam it, lodicem suam sub ulnis portans; quem cum interrogasset herus: ubi fuisti, Stephane? respondit: aufugeram, Domine; ad quem herus: quousque aufugeras? ad proximum, inquit, nemus. Ad quem herus: cur ergo redivisti? recogitavi, inquit: si domum ivero, mater mea me egregie verberari curabit, et remittet, et hic adhuc melius verberabor; hic sum, videris, domine; si semel curaveris verberari, bis non patiar. Cui subridendo herus et hera dixerunt: Intres solum, Stephane. Duravit haec mortificatio petulantiae tribus fere annis. Interim princeps Georgius Rákóczy junior considerans quidem et pueri petulantiam, sed et dexteritatem et prudentiam et activitatem in agendo, saepe ad magnum virum, herum Stephani dicebat: Videbis, domine frater, adhuc in tempore praeclarissimus vir efficietur ex Istók, sive Stephano, eo enim nomine compellabatur tam a principe, quam hero suo, quam reliquis dominis, in hoc tunc etiam valde laudatus, quod sem-

per fidelissimus fuerit hero suo. Discant hic parentes, quomodo petulantes proles educare debeant. Post plurimas ergo toleratas mortificationes, contigit semel, ut Stephanus ab hero mitteretur ad supremum principis clavigerum, ut mitteret ipsi ex principis vino; probabiliter impeditus claviger respondit: minimam suam curam nunc majorem esse; quod responsum dum retulisset hero, herus componens cultrum et strophiolum (ad prandium enim erat), nulli quidquam dicens, recta vadit in aulam principis, et intra portam ad se accersiri curat supremum clavigerum; quem dum interrogasset: quisnam officialis suae celsitudinis esset? respondissetque: se supremum clavigerum esse, rursum reponit: quis ergo ego? respondit: scio quod Dominus sit supremus aulae praefectus; cui reponit: talis et talis inter supremum aulae praefectum et supremum clavigerum magna distinctio. Tunc clavigerum ad nauseam verberari curat. Hinc claviger terrefactus, etsi Stephanus pleno dolio vinum desiderasset, non denegasset. Dolio quidem non, sed convocatis úrfionibus et majoris characteris nobilibus juvenibus, ex principis vino Stephanus convivia faciebat; quod ubi herus suus rescivisset, dissimulavit, et bonum omen pronunciavit, dum cum se majoribus conversaretur. Contigit autem, ut ad salutandum principem intrarent in Transylvaniam Comites Zrinyi et Draskovics, cum quibus quidam Pater Paulinus, cujus pulchro cantu dum mirifice delectaretur princeps, contigit, ut omnes in prandio bene biberent, et ad coenam Pater non compareret; dum vero interrogasset princeps, ubi esset Rudus Pater? respondissentque principi: non posse venire, nam ad fornacem se ponens, habitus ad dorsum combustus est,

subito princeps suam albam chlamidem adferri curat, cujus subductura sola constabat, ut pie defunctus patruelis referebat, tribus millibus leoninis (leoninus constat duobus flor. hung.) eandemque Patri mittit et donat, et subito ut adveniret, mandat. Sub coena jam laetus princeps, ut magnificentiam suam coram dominis Hungariae ostentaret, ordine dominos alios vestibus pretiosis, alios ornamentis equorum, alios armis donare incipit, solus magnus hic vir, Stephanus Petki, nihil acceptare voluit. Contigit autem, ut more solito ad mensam crapulatus obdormiret, tunc surgit princeps, et clam 100 aureos sacco ejus imponit, digito comminans Stephano his verbis: „Istók, Istók, tudd meg hogy én vagyok az erdélyi fejedelem," id est: Stephane, Stephane, scias me esse principem Transylvaniae. Postquam vero magnus hic vir discessisset cubitum, et mane surrexisset, induta tunica, more solito, ut crapulatam tergeret frontem, excipit strophiolum, excidunt aurei, de quibus dum Stephanum interrogasset, quis sacco imposuisset, respondissetque: se tantisper in negotio heri a tergo ipsius discessisse, probabiliter tunc sunt impositi — exclamavit: „Chare princeps, tuum est hoc donum." Dumque ad principem intrasset, et princeps interrogasset: „Domine frater, dixitne tibi aliquid Istók? sive Stephanus: dumque reposuisset: nihil, rursumque interrogasset: invenissetne aliquid in sacco? respondit: „Omnino; et statim adverti, Vestrae Celsitudinis clementiam esse." Ibi princeps narravit, quomodo imposuisset 100 aureos, et comminatus fuisset Stephano. Tunc rursum princeps: Domine frater, sicut saepe dixi, honora Istók, sive Stephanum, praeclarus adhuc ex illo vir efficietur; ecce puer et ad unam comminatio-

nem nostram qualem fidelitatem servavit!“ Ex aula in hospitium discedens, magnus hic vir jubet, ut Stephanus jam mensae suae assideret (dicebat pie defunctus patruelis meus: maluisset nudipes ex regno exire, quam illi tabulae assidere; debuit parere vel propter solum metum). Expost jam omnia heri sui prae manibus habens, a petulantia correctus, adhuc duobus annis penes herum suum mansit. Post haec magnus ille vir procuravit illi matrimonium cum Barbara Veres, filia filiae Matthiae Huszár, prius conjuge Stephani Szeredai, et quia a patre Stephani multae proles relictae erant, creavit primo vice-judicem regium inferioris Csík. Sed Stephanus et tunc, quis esset futurus, ostendit, dum duos tresve scyphos argenteos, quos a majoribus acceperat, pignori imponebat, et tamen semper cum se majoribus convivabatur. Mansit in eo statu, donec anno 1678 Paulus Béldi ad portam ottomannicam confugisset (quamvis Stephanus jam bis Constantinopoli fuisset, et trans mare bonam partem terrarum peragrasset), cum Volfgango Bethlen et Clemente Mikes contra Béldium Byzantium missus, ibi feliciter confectis rebus principis, pro laeto nuncio referendo remittitur ad principem, qui dum principi exposuisset, fratrique suo Lazaro (qui Béldio adhaerebat, et mirabiliter eundem Constantinopoli a captivitate complici liberaverat) gratiam impetrasset, rursum a principe accipit gratias has: creatur supremus arendator tricesimarum transylvanicarum, donatur bonis Valentini Kálnoki, aeque partem Béldianam secuti, et Constantinopoli in captivitatem detrusi. Mortuo autem magnae memoriae viro Joanne Petki, supr. judice regio sedium Csík, utriusque Gyergyó et Kászon, sub Magno Cibinio in castris earundem

inclytarum sedium supr. judex reg. electus et creatus est a celsissimo principe Michaele Apaffi, et paulo post etiam Tabulae Judiciariae ut vocant Regiae assessor confirmatur, et vita ejusdem celsissimi principis durante his officiis functus. Mortuo enim Fogarasini, invaserat Thökölius regnum Transylvaniae, et exiguam militiam caesaream multitudine ad Törcsvár obruit; praesens in hoc conflictu, vix evasit, ubi tamen magna pars Transylvaniae Thökölio adhaesisset, mansit in fidelitate augustissimi Leopoldi inconcussus Claudiopoli. Jam qualia merita in ecclesiam Dei, in regem legitimum, in patriam habuerit, calamus meus exprimere non potest; scio historicos memoriae prodituros posteritati; tu inde conjice, Lector, quod supremus in terris Christi vicarius binas (quas ut gemmas custodio) litteras ipsi scribere non sit dedignatus. Conjice, secundo, non secus acquisivisse suprafata officia, nisi magna virtute. Scio acta hujus magni viri ad consummationem saeculi duratura. Mortuus est Cibinii anno 1704, dum tunc etiam in fidelitate augustissimi sui regis subsisteret. Ut vero educationem suam posteritati transcriberem, saepe me monuit.

Sequitur Joannes, genitor meus, qui necdum duorum annorum uxoratus, dum ego 3-ia Junii anni 1676 natus fuissem, ille 2-da Decembris eodem anno peste exstinguitur, a sanctitate vitae, et a bona oeconomia laudatus, me relicto in testamento fratri minori Volfgango. Sed et hic homo juvenis anno sequenti 1677 eadem peste exstinguitur, me relicto fratri suo majori Stephano.

Sigismundus infans unius anni mortuus.

Vidisti, Lector, avum meum et aviam meam sex habuisse filios; habuerunt et filias duas: Barbaram

et Sophiam; Barbara nupserat Perillustri Dno Francisco Tordai de Somolyom (de qua familia et in quibusdam gallicis scriptoribus, sed latino idiomate, multa laudabilia legi), cui convixit medio solum secundo anno, nam maritus ipsius etiam mansit in nunquam satis deplorando conflictu polonico. Viduitatem servavit annis quinquaginta et uno cum summa laude, ita, ut merito concionator assumserit textum S. Pauli (I. ad Timotheum cap. 5. versu 3.) Honora viduam, quae vere vidua. Est mortua anno 1708, anno aetatis 78. Sophia vero virgo nubilis mortua est.

Ex tot tamen prolibus avi mei Lazari et aviae meae Judithae Imecs unicus nepos per misericordiam Dei vivo ego, Petrus, qui haec scribo, qui an servierim ecclesiae Dei et patriae, etsi intentio non defuit, tamen certus non sum. Interim de actis meis qualia testimonia habeam a Dno Dno Gubernatore Transylvaniae Comite Sigismundo Kornis, et ab antiquitate familiae et a variis animi corporisque dotibus vere excellentissimo, Suae Ssmae Caes. Regiaeque Mattis Generalibus Commendantibus, reliquisque officialibus per manus fidelis Notarii in Ordinem reduci curavi; illa lege, posteritas, et si quae digna inveneris quae sequaris, sequere, sin minus, fac opera digniora. Vidisti superius, nondum me medii anni infantem, et jam orphanorum panem comedisse, fortuna me lusit et illusit, quam nec laudo, nec culpo, nihil aliud tibi, posteritati, transscribo de actis meis, nisi quod sacrae salvificae apostolicae romanae fidei omnibus viribus intendissem servire, sed vel inde glorior, quod ad viginti vel viginti quinque nobiles animas e faucibus Diaboli ad salvificam hanc fidem traduxerim, et quidem aliquas tales, de quibus dicebatur: citius

me ex petra aquam educturum, quam illas conversurum. Operante tamen mecum Spiritu Sancto, viderunt omnes illas catholicas, et obstupuerunt. Legisti, posteritas, superius, nunquam Oporium vel Aporium labe haeresis infectum, nec tu ergo familiam tuam commacules, Apoc. 2. v. 10., sed esto fidelis usque ad mortem, id est ad consummationem seculi, et dabitur tibi corona vitae. Sed et vos, filios meos charissimos, Josephum, Joannem et Ladislaum, paterne moneo, ut et vos, prout ego, hanc admonitionem meam paternam non solum observetis, sed et ad posteros sub anathemate transcribatis.

Initium fundationis arcis Bálványos haereditariae Aporiorum.

Arx Bálványos sive idololatriae, prout in Confirmatoriis Sigismundi imperatoris superius declaratis vidi, fundata fuit ab Opour. Nam postquam S. Rex Stephanus devicisset Gyulam ducem, et etiam Transylvaniam ad cultum veri Dei deduxisset, siculi tamen parere nolebant, sed super montem petrosum excelsum in sylvis multis annis ad idololatriam ad hanc arcem ascendebant; hinc ad hunc usque diem arci huic nomen mansit Bálványos vára, sive arx idololatriae, quae tamen exteriori muro aucta erat tempore regum Hungariae Belae IV, circa annum 1236, et Ladislai IV, Kún László dicti, quando rex Béla exulare ob tartaros coactus, et sub Ladislao duobus annis per tartaros vastata fuit patria, tunc enim armis victualia ad hanc arcem praedecessores nostri deportabant, et sic se conservabant.

Corollarium totius operis.

In gratiam illorum, qui forte vexis, cachinnis, calumniis, irrisionibus, jocis hoc meum exiguum opus exceperint, brevissimum hoc corollarium appono. Primo: forte negabis fur famelle, Opourium fundasse arcem Bálványos; ego parum tecum disputabo, sed reponam: aliquis fundavit et erexit; rusticus et ignobilis non fundat, non erigit arcem, ergo qui fundavit arcem Bálványos et erexit, erat nobilis, quocunque nomine vocites. Secundo: controvertes, quod moderna familia Aporiana non descendit a fundatore arcis Bálványos. Libenter tibi concedam, si saeculum, annum vel mensem, imo unicum diem demonstraveris, quod a fundatione ejusdem arcis aliqua alia familia possederit. Si ergo demonstrare non poteris, fatearis, quod a fundatore descendat familia Aporiana. Inficiaberis, quod non tempore idololatriae sit aedificata; sequerer opinionem tuam, si vel ipsum nomen non corresponderet. Sed cum post idololatriam aedificatam non inveniam, nisi auctam, nec tu ostendere poteris, opinioni tuae subscribere non possum. Miraberis me Oporios palatinos et vajvodas scripsisse; si ad palatum non scripsi, desine mirari, et alios loco illorum ad praefatos annos substituas. Sed an ex praestantioribus historicis et litteralibus instrumentis aut monumentis substitues? valde dubito. Cum cachinnis excipies nos descendere ab Árpád; videas, habeas tuam recreationem, sufficiet mihi et hoc, quod fundator arcis Bálványos rusticus non fuerit, a quo meam familiam descendere ex praecedentibus rationibus negare non poteris, cujus etiam prae-

decessores haud ignobiles esse crediderim. Quidquid ergo ad praecedentia dixeris, ex hoc corollario negare non poteris, quod familia Aporiana ab exitu ex Scythia non fuerit nobilis. Quod erat probandum, et scopus totius operis.

N. B. Ubi lex patriae praescribit de territorio Aporiano, Compil. Const. Part. III. tit. 8. art. 2. territorium arcis Bálványos est.

Protestatio.

Protestor vero coram Deo, in nullius inclytae familiae invidiam hoc opus, pluribus annis elaboratum, et fere tribus in ordinem redactum, edidi, prout nec ullam inclytam familiam vel minimum laesi; quin imo nec attigi, nec ulli, nisi invido, injuriam feci. Secundo: non ad exaltationem familiae meae laboravi, sed quasi sub anathemate a meo pie defuncto patruele, Comite Stephano Apor hic labor mihi erat impositus. Tertio: quod vix crediderim posteros meae familiae tantam notitiam potuisse habere, cum et ego, ob plurimas vicissitudines temporum, aliquot antiquas litteras nostras perdiderim. Tu ergo vel sola posteritas, charum habe hunc laborem meum, et excusatum me scias, quod non descripserim majorum meorum officia et possessiones, quas a majoribus amplissimas habuisse, et plurima gessisse officia, certo intellexi. Interim, ut vidisti superius, patruelis meus Lazarus anno 1678 universa fere litteralia instrumenta perdiderat Constantinopoli: hic vero ea solum apposuerim, quae ex archivis, libris, monumentis comprobare possum; satius judicavi audita negligere, quae quia authentice comprobare non valuissem, nec volui risui aliorum exponere.

FAMILIA KÁLNOKIANA.

Barbarae Kálnoki matris proles meas esse scripsi; ne ergo huic antiquae familiae suus honor desit, paucissimis attingam. Fundavit itaque hanc inclytam familiam Andreas Nemes de Kálnok; hic, dum in montibus Carpaticis gloriosissimus rex Ludovicus I. venatione se delectaret (venatione enim mirifice delectabatur in juventute, teste Bonfinio), et jam ursa in praedam regem destinasset, hic Andreas in bolum ursae se objecit, et gloriosissimum regem a praeda ferae bestiae liberavit. Hinc huic inclytae, respective illustrissimae familiae ursa pro insigni data, quo insigni et hodie utitur, ut id apparet ex litteris armalibus ab eodem rege datis. Hujus filius Stephanus Nemes de Kálnok, cujus filius Mathaeus, hujus Demetrius, hujus Andreas, hujus Valentinus et Michael deficiens, hujus Valentini superius in Constitutionibus nationis siculicae laudati, Petrus, supr. judex regius trium sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai, a conjuge sua Clara Burcsa; sed hanc verius Aporianam fuisse vide superius. Petri hujus filii: Valentinus et Thomas; Valentinus Tabulae Reg. assessor; Valentini filia, ex conjuge sua Anna Petki, filia Spect. ac Magf. Joannis Petki de Ders, Transylvaniae cancellarii, Drusiana, quae prius consors Joannis Kemény, ex-

post Thomae Bassa, filius vero Joannes, aeque Tabulae Reg. assessor et sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai supr. judex reg. qui audacter contradixit sanctioni pragmaticae contra religionem catholicam et vel praecipue contra Societatem Jesu, ut apparet ex protestatione anni 1606. Filius hujus Joannis a conjuge sua Catharina Károlyi, filia Stephani Károlyi, serenissimi Poloniarum regis Stephani Báthori campestris capitanei ex conjuge sua Sara Bethlen, filius Stephanus, cujus filius ex conjuge sua Anna Béldi, filia Clementis Béldi, totius nationis siculicae Generalis, acerrimi propugnatoris fidei romano- catholicae, ut apparet ex epitaphio lapidi sepulcrali inciso, ex conjuge sua Margaretha Bánffi, Comes Samuel Kálnoki, qui philosophiam Viennae Austriae absolvit, expost penes Excellmum Dnum Petrum Comitem a Zrinio, Banum Croatiae familiaris, tam politicis, quam militaribus operam dabat, a quo etiam singulari gladio donatus fuerat. Redux in patriam, quia virtus invidiam secum trahit, quamvis et in scientiis doctissimus, et in militaribus expertissimus, difficillime evadere poterat; primo dum Viennam Austriae Kara-Mustafa vezérius obsedisset, et ut se sequatur, Michaeli principi Apaffio imposuisset, tunc primo constituitur substitutus supr. capitaneus sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár; unde dum rediisset, et in anno 1686 Emericus Comes Thököli, ut inimicus patriae cum suis hungaris et certa turcarum manu ad Hunyad consedisset, adversus praefatum hunc Comitem a principe Michaele Apaffi cum valida siculorum manu expeditus, hunc non solum profligavit, verum et trecentos janicseros in unum cumulum sepeliri curavit. Eodem

anno aeterna memoria dignus Generalis caesareus Fridericus Comes a Veterani, quartirisans in Máramaros, totius patriae supr. commissarium ea dexteritate egit, ut quousque praefatus Generalis vixerat, semper ei charissimus fuerit. Et jam primo post tot labores factus est supr. judex reg. sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklosvár; dum vero anno 1690 Generalis Donatus Comes ab Hejzler, non virtute, sed paucitate suorum ad Törcsvár praetenso principi Emerico Thököli cedere debuit, ut fidelitatem regi suo servaret, Coronam profectus, unde quasi per vim a praefato Thökölio extractus, regi tamen fidus manebat, ubi omnia molimina hostis laudatissimo Dno Generali Veterani communicabat; tandem in suspicionem Thökölyi incidens, ad Csík Lázárfalva in diram captivitatem incidit, et in praesentissimo vitae periculo versabatur, nisi fidelissimi servi correspondentionales litteras clam subripuissent. Expost inter spem vitae et mortis, sub eadem dira captivitate in Valachiam abductus, sperans et spirans, novem mensibus in illa captivitate detinebatur; per gratiam Dei ex illa liberatus et adhuc aliquo tempore in Valachia moratus, clam ad fidelitatem sui regis redivit. Anno tandem 1695 a Transylvaniae Statibus in procancellarium Transylvaniae electus, et ab augustissimo Leopoldo imperatore confirmatus, Viennam se contulit, quod officium ea dexteritate gessit 11 annis, ut in diplomate, in quo Comitem ipsum creat, charissimus fuisse praefato augustissimo imperatori videatur, nam merita ipsius longe lateque commemorat; sed vel inde cum laude se gessisse apparet, quod in ultimis annis consiliarii thesaurariique transylvanici honore ipsum condecorat. Verum haec

officia adire non poterat, cum in illo turbatissimo Hungariae et Transylvaniae statu Viennae mortuus sit 6-ta Octobr. anni 1706, aetatis 66, et sepultus apud admodum Rndos Patres S. Augustini de larga manica extra urbem Viennensem. Solitus erat hic bonus Comes dicere, ut caeteris paribus qui vult elevare suam familiam, semper uno gradu se ex altiori conjugem ducat, et uno gradu ascendet, descendet vero eodem gradu, dum se inferiorem duxerit; quod adagium ita observasse lineam hanc Samuelis Comitis video, ut fere omnes principes familiae in Transylvania eidem conjunctae fuerint.

Comes hic Samuel Kálnoki a Comitissa Elisabetha Lázár conjuge sua unicum reliquit filium, Adamum, supr. capitaneum sedium siculicalium Csik, Gyergyó et Kászon, cui nullus in Capitaneatu successit; Deo notum, an succedet aliquando aliquis; qui etiam anno 1719, die 1-ma Julii in peste obdormivit. Reliquit vero filios ex conjuge Maria Mamuka, graeca, Dominicum, Antonium, Thomam, Pium sive Samuelem, Franciscum et Josephum, item filias Justinam, Catharinam et Theresiam. Justina infelici connubio juncta Baroni Sigismundo Jósika de Branyicska, Catharina feliciori Comiti de Lamesande de Salin, caesareo centurioni ex regimine Linevill, Theresia adhuc virgo.

Praefatus C. Samuel Kálnoki a dicta conjuge habuit filias: Sophiam, Annam, Barbaram, Susannam et Agnetem; Sophia nupsit Joanni Boldogfalvi de eadem, quae et in virili sexu defecit, filia superstite Sophia, quae primo nupsit Adamo Mikó de Sögöd, qui sine semine defecit, secundo Joanni Buda. Anna nupsit Francisco Lugosi de Magyar-Peterd, cujus

posteri Ladislaus et Sigismundus Lugosi, filia Elisabetha, quae nupsit Paulo Comiti Conspurg. Barbara nupsit Baroni Petro Apor de All-Torja, cujus proles superius saepe nominatae. Susanna, monialis, ingressa monasterium Posonii, disposita Budam, modo Pestinum. Agnes nupsit Bartholomeo Comiti Ferrati, italo ex Neapoli, cujus filii Mathias, Michael.

Quia vero dictum est Petri Kálnoki secundo genitum fuisse Thomam, Thomae hujus filius Benedictus, Benedicti filii: Michael, Ladislaus et Joannes; Michaelis filii a conjuge sua Catharina Damokos, Valentinus, Petrus, Michael, Thomas, reliqui defecerunt; sed Thomae filius Michael, et Joannes, quorum posteritates videbis in deductione familiae Nyujtódianae. Benedicti secundus filius dictum est quod fuerit Ladislaus, cujus filius Volfgangus, Tabulae Reg. assessor, cujus filius Josephus, cujus filia Theresia, consors Ladislai Kendeffi. Filia vero dicti Volfgangi Kálnoki Eva, quae nupsit Josepho L. Baroni a Farmetin ex Foro Julio. Benedicti tertius filius Joannes, duxerat in uxorem Catharinam Apor, quae jacet in templo Fel-Torjensi, ut apparet ex inscriptione; sed defecit.

Posthuma gloria familiae Thomorianae.

Quia vidisti, Lector, superius, quod haec humillima familia Aporiana etiam suam originem ducat a Laurentio Thomori, quae inclyta familia ultimo defecit in Anna Thomori, prius conjuge Stephani Cseffei, expost Sigismundi Hatvani: ingratus essem,

si hujus familiae meae saltem memoriam posteris non relinquerem.

Notus est ex historiis Paulus Thomori, archiepiscopus Colocensis et Bácsiensis ecclesiarum canonice unitarum, et banus Severiensis sive Syrmiensis, quem quidem aliqui tristissimae, nec satis ab Ungaris deplorandae cladis Mohácsianae authorem scribunt, excusant alii, et certo, Lector benevole, evolve decreta Ludovici II, pervolve historias, considera regnante Ludovico II tempora, videbis non solum Cibinii in Transylvania Islebiensis doctoris tubam tristissimum classicum sonuisse, ut apparet ex litteris admonitoriis ejusdem Ludovici II ad Cibinienses datis, sed etiam per totam Hungariam quasi bellum adversus magnam nostram Matrem et haereditariam Dominam Mariam promulgasse, ut constat ex decretis ejusdem Ludovici II, et quidem ex constitutionibus Budensis Diaetae anni 1523 art. 54.

Utinam bonus rex Ludovicus non solum hanc legem sanxisset, sed imitatus fuisset gloriosum Hungariae regem Mathiam Corvinum, praedecessorem patris sui, a quo dum Joannis Hussii asseclae audientiam impetrassent, petiissentque ut verbum Dei (ut ipsi loquebantur) liceret eisdem seminare in regno Hungariae, interrogati a rege, num semen quod seminare velent, simile esset illi, quod S. rex Stephanus, Ladislaus et reliqui seminarunt? respondentibus illis, quod purius sit illo, inquit rex: „si purius, certo excrescet", et subito extra Budam una cum libris vivos sepeliri curavit; unde factum, quod vivente glorioso rege Mathia similis farinae homines Ungariam tentare ausi non fuerint. Ita de schismate Hungariae Florimundus Remundus.

Certo si, inquam, hunc regem fuisset secutus Ludovicus, nunquam tot calamitates quae secutae sunt, Hungariam lacerassent, hinc est quod recesserimus a testamento patris nostri et apostoli Sancti protoregis Stephani, Decreti ejusdem I. cap. 1. c. 2. et c. 3, item testamenti ejusdem conditione, in quo magnae suae matri Mariae suam legat Hungariam ab omnibus posteris semper colendae. Ne mireris ergo, si accidit id, quod in S. Emerico omnibus nobis praedixit ejusdem Decreti I praefatione. Secunda ratio: irati numinis vindictam considera; qui enim non honorat matrem, inhonorat filium, nec est consilium adversus Dominum. Tertio: sub ipso saeculo V a morte divi regis videtur ac si advenisset fatalis periodus Hungariae; nam sub Uladislao II disciplina militaris sensim defecit, licentia magnatum crevit, oppressio pauperum dominata est, ita, ut si recto corde illa tempora consideraveris, tempora Ludovici II nonnisi ultimam ruinam minantia experieris. Non ergo Thomoraeo, sed praedictis rationibus lacrymarum imbre nunquam abstergendam cladem Mohácsianam adscribe, qui omnibus excusationibus adhibitis, invitus belli dux creatus fuit, alias, ut omnes notant, vir religiosissimus, purae et sanctae vitae, maximae et in bellicis experientiae. Nonne praecedenti anno ita deleverat turcarum exercitum, ut qui cladis nuntium Sultano referret superstitem permiserit neminem? Sed et aliqui humili loco natum eundem scribunt; sed forte non noverunt familiam illius. Ex qua familia fuerit vero, et quae familiae descendunt ab hac antiqua familia, paucis describam, ut ex Capitulo Carolinensi et Conventu de Colos Monostra excepi.

Et quamvis hanc inclytam familiam ante Ula-

dislai II tempora de nomine deducere non valeam, constat tamen ex ejusdem Uladislai II nova donatione Stephano Thomori data, Budae in festo Beatae Barbarae Virginis anno Dni 1514, super Csúcs, Galacz, Gabod, Gese, Kövesd, jam hanc inclytam familiam pridem ante Uladislai tempora exstitisse. Nam in eadem Donatione clare sic habet: Litteras etiam et litteralia instrumenta sufficientia superinde habuisse, sed tempore praeteritae insurrectionis rusticorum et malefactorum inter alias suas res direptas et depraedatas; ex quibus clare constat, jam ante Uladislai tempora possedisse praefatas possessiones Thomorios. Sed jam ad rem.

Dictum est de Paulo Thomori, cujus pater Stephani Thomori patruelis erat et Pestini habitabat; Stephanus Thomori vero Vice Vajvoda Transylvanus et Vice Comes Siculorum, qui et Tökös et Magnus scribitur, habuit duos fratres carnales natu minores: Stephanum, saecularis, et Sigismundum, ecclesiastici ordinis, Praepositum scilicet Thermarum superiorum Budensium ac Custodem et Canonicum Albensis Transylvaniae ac Ssmae Regiae Mattis secretarium, qui defecerunt. Dictus Stephanus Thomori sex proles habuit: Catharinam, Margaretham, Georgium, Aegidium, Blasium et Demetrium de Szucsák ex conjuge sua legitima Helena Mike; scripsi legitima, nam prima, Margaretha Majláth, pro illegitima est habita.

Demetrius habuit has proles: Joannem, Nicolaum, Paulum, Stephanum et Michaelem, item filiam Elisabetham et Annam.

Nicolaus cum rege Joanne I de Zápolya, dum Ferdinandus I imperator incluso rege obsedisset Bu-

dam anno 1530, penes regem fidelissime se gessit, pro qua fidelitate donavit ipsi pagum Fejérd, in qua donatione fidelitatem et fidelia servitia abunde commendat rex Joannes, cui charissimus erat, nam etiam Budae penes regem mortuus est. Hic est fundator primus templi Kövesdiensis, cujus nomen et insigne super tabernaculum et hodie videtur.

Nicolai hujus filius Laurentius, cujus filiae Petronella et Anna; Anna, ut superius notavi, prius consors Stephani Cseffei de Noszoly, expost Sigismundi Hatvani; Petronella, sicut saepe dictum est, prius consors Nicolai Mikó de Bodok, secundo Stephani Imecs de Nyujtód, cujus filia Juditha, cujus filius Joannes Apor cum fratribus et sororibus superius nominatis. Joannis Apor filius Baro Petrus, Baronis Petri filii Josephus, Joannes et Ladislaus, filiae Susanna et Anna. Susanna, ut saepe notatum est, consors Comitis Ioannis Haller, sine semine defecit.

Sed quot inclytae familiae ingrediantur in hanc familiam Thomorianam, in gratiam eorundem qui in sanguine majorum gloriantur, brevissime appono.

Stephani ergo Thomori Vice Vajvodae filia major et prima Catharina, quae nupsit Paulo Décsei, quae defecit. Secunda Margaretha, quae nupsit Francisco Baládffi de Csapó, cujus filia Sara, consors Petri Báranyi, cujus filia Elisabetha, consors Joannis Mohai, cujus filii: Volfgangus, qui defecit, Ladislaus et Joannes. Dictae Margarethae Thomori filii: Michael et Sigismundus Baládffi, Michaelis filiae: prima Magdalena, consors Laurentii Tétei, cujus filius Balthasar Tétei; secunda filia consors Joannis Füzi, cujus nomen non invenio, quae plures superstites reliquit, quorum aeque nomina non invenio. Sigismundi Ba-

ládffi filia Margaretha, consors Joannis Váradi, cujus proles Sigismundus, Stephanus et Gabriel.

Tertia proles Stephani Thomori vocabatur Georgius, cujus rursum filius Georgius, cujus filius ex Anna Cseh, consorte sua, Stephanus, cujus filia Anna, prius consors Fabiani Viczei, deinde Andreae Komáromi. Filius vero hujus Stephani Thomori junioris Joannes, sed omnes defecerunt.

Dicti Georgii Thomori senioris filia Clara, consors Volfgangi Siger, cujus filia Anna, consors Georgii Geréb de Fiádfalva, cujus filius Andreas Geréb, capitaneus, sed defecit, filia Anna Geréb, consors Pauli Ugron, cujus filius Joannes, cujus proles: Franciscus, Helena, Barbara, Sophia, Daniel. Item dictae Annae Geréb proles sunt: Andreas, Thomas, qui defecit, Stephanus, Michael et Elisabetha Ugron, consors Joannis Horváth (possessorum quondam pagi Csúcs) cujus filii: Moyses et Daniel.

Secundus filius dicti Stephani Vice Vajvodae Aegidius, tertius Blasius, uterque defecerunt. Quartus Demetrius Thomori de Szucsák, cujus proles: Nicolaus, Paulus, Stephanus, Michael, Elisabetha et Anna. Nicolai genealogia deducta est superius in Laurentio et Petronella Thomori, reliquorum vero posteritates non inveni praeter Pauli et Elisabethae. A Paulo vero descendunt familiae C. Nicolai Bercsényi, Joannis Lázár de Gyalakuta, item Fiçsor et Szarka de Kövesd; Elisabetha vero nupserat prius Georgio Cseh, et cum hoc marito genuit Annam, consortem Andreae Sarló, secundo vero nupsit Stephano Ugocsi, cujus filius Thomas, cujus filius Demetrius Ugocsi, sed defecit.

Patruelis Laurentii Thomori Christophorus Thomori, cujus uxor Sophia Kozárvári, cujus filia Margaretha, consors Christophori Baládffi, cujus filia Barbara Baládffi, consors Gabrielis Pekri, cujus filius Franciscus Pekri de Kutyfalva, Supr. Comes Cottus Albensis Transylvaniae.

Parcite, inclytae cognatae familiae, quod vos ad modernos usque superstites deducere non valeam, cum litteras vestras authenticas prae manibus non habeam, ex his tamen unusquisque vestrum ad vosmet ipsos deducere facile poterit.

Ne pereat etiam gloriosa memoria Andreae Thomori, armigeri gloriosissimi herois Stephani Losonczi, fortissimi propugnatoris arcis Tömösváriensis; perfidia enim turcica circumventus Losonczius, antequam capite laesus latusquė percussus semianimis concidisset, per Achomatemque capite minutus fuisset, in conspectu heri praeclarissimus juvenis equo deturbatus fuit; ita pater Franciscus Csernovics Soc. Jesu in Propugnaculo Reip. Christianae cap. II. §. 3.

Baronum Josephi, Joannis, Ladislai et Annae Apor per parentes Baronem Petrum Apor et Comitissam Barbaram Kálnoki sanguine junctae familiae in communi; etquidem per Baronem Petrum Apor, quae superius notatae non sint.

Ut posteritas mea plenam suorum consanguineorum et familiae notitiam habeat, placuit paucis describere, tam ex parte mea, quam matris earum Barbarae Kálnoki, in quantum et ego indagare potui,

usque saltem ad quartum gradum vel quod paucis excedit.

Ingrediuntur ergo sic: Donáthiana de Nyujtód, per Helenam Donáth conjugem Mathiae Imecs, cujus filius Stephanus Imecs, filia Barbara Imecs.

Stephani Imecs proles ex Petronella Thomori jam superius abunde descriptae sunt.

Barbara Imecs nupsit Sigismundo Mikes de Zabola, principis Georgii Rákóczi Consiliario et supr. stabuli praefecto, quae genuit quidem proles plures quae alibi describentur, sed quia pleraeque defecerunt, plures non memoro, nisi Michaelem Mikes, totius patriae Generalem, qui apud Rempublicam Venetam tam politicis quam militaribus operam dabat. Filius ergo superstes Barbarae Imecs Clemens Mikes, principis Apaffi consiliarius, Statuum praesidens, protonotarius, prius sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár supr. Capitaneus, expost Cottus Albensis Transylvaniae supr. Comes, nec non incl. nationis siculicae Generalis; cujus filius, ex conjuge sua Susanna Kálnoki, Comes Michael Mikes, prius quidem incl. Cottus Szolnok, nec non sedium siculicalium Kézdi, Sepsi et Orbai ut et Miklósvár Capitaneus utrobique supremus, expost Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarius intimus; cujus filii ex Drusiana Bethlen Comites Franciscus et Stephanus Mikes. Francisci filius Antonius, filia Maria a Comitissa Catharina Eszterházi. Stephanus duxit in uxorem Rosaliam Petki, Comitis Davidis Petki filiam, cujus filius Michael.

Dictae Barbarae Imecs prima filia Anna, nupsit Stephano Székely, cujus filia Eva Székely, quae nupsit Michaeli Henter de Sepsi Sz.-Ivány, cujus filii

Alexius, Clemens (Clementis filius Michael), David, Joannes; Joannis filia Maria.

Dictae Evae Székely filiae: Clara, consors Samuelis Torma de Csicsó-Keresztur; secunda ejusdem filia Christina, consors Clementis Béldi de Uzon.

Secunda filia dictae Barbarae Imecs Helena, quae nupsit Ioanni Thordai de Somolyom, cujus filius iterum Joannes, cujus filii: Nicolaus, qui sine semine defecit, Franciscus, cujus filius Franciscus et Joannes Thordai, filiae: prima Maria, quae nupsit Petro Száva. cujus filius Petrus Száva, secunda filia ejusdem Joannis Thordai Barbara, quae nupsit Michaeli Dósa de Makfalva, cujus filius Michael Dósa. Filiae vero hujus junioris Joannis Thordai: prima, Christina, consors Emerici Miske. secunda Maria tertia Anna, quarta Clara, nubiles.

Ingrediuntur hanc familiam per lineam Nicolai Mikó de Bodok, et quidem filiam ejusdem: familia Nemesiana de Hidvég, per matrem nempe Joannis Nemes, consiliarii principis Apaffi et trium sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár supr. capitanei, qui duas uxores habuit; de secunda dicetur alibi, a prima conjuge ejusdem Joannis Nemes filii: Joannes, Gabriel et Georgius, qui praeter Gabrielem omnes defecerunt; Gabrielis vero filiae: Susanna, consors Michaelis Eperjesi, et Christina, consors Francisci Macskási de Tinkova.

Nota autem, Lector, quod hae inclytae duae familiae, Mikó et Nemes jam fuerint nobiles 1474, ut liquet in litteris exceptis ex capitulo, ubi fit mentio Laurentii Mikó et Michaelis Nemes de Hidvég.

Item per filiam ejusdem Nicolai Mikó Elisabetham, Michaelis Maurer de Ürmös conjugem,

Franciscus, Gabriel, Stephanus Maurer, ut et Josephus.

Per Annam, ejusdem Nicolai Mikó filiam, conjugem Petri Daczó, Ladislaus et Joannes Daczó, sed defecerunt.

Per tertiam filiam ejusdem Nicolai Mikó Helenam, Valentini Székely conjugem, Balthasar, Franciscus, Michael et Nicolaus Székely de Kilyén; Balthasaris filius Ladislaus, Francisci Michael, Michaelis senioris Alexius. Nicolaus in virili semine defecit.

Item ingreditur Franciscus Baranyai de Maros-Jára, Michaelis filius a conjuge sua Petronella Boér, filia Francisci Boér senioris de Kövesd, de quo actum in deductione familiae Báthorianae.

Item ingrediuntur familiae: Vajnaiana, per Catharinam Vajna, conjugem Joannis Apor, filiam vero Gabrielis Vajna de Páva (de familia Vajna vide Joannem Bethlenium, fol. 78.), item Czirjákiana, per Helenam Czirják, conjugem Gabrielis Vajna, quae familia possedit integrum pagum Damokosfalva, sed sicut familia Czirjákiana in virili semine defecit, ita pago solum nomen remansit. Vide superius in Const. nationis Siculicae ad annum 1506.

Item per Petri Apor, fratris Alexandri Apor, lineam sequentes familiae ingrediuntur: Petri Apor ergo filia Margaretha, quae nupsit Stephano Réthi, quae habuit duas filias, primam Annam, quae nupsit Stephano Thuri, cujus filius Franciscus; Francisci, ab Anna Kálnoki, Volfgangi Kálnoki sorore, filius Ladislaus. Ladislai filii ab Anna Imecs: Franciscus, Ladislaus et Alexander Thuri. Secundo dicta Anna Réthi nupsit Michaeli Mihálcz, cujus filius Nicolaus, cujus filii, a Barbara Sándor: Michael, Stephanus,

Petrus et Blasius Mihálcz. Michaelis filii ab Eva Mikó: Franciscus, Alexius et Michael Mihálcz, filia Helena. Cujus familiae Mihálcz facit mentionem Pater Samuel Timon Soc. Jesu sub Carolo I rege Hungariae in Synopsi chronologiae Hungariae ad annum 1326.

Secunda filia Stephani Réthi Catharina, qui nupsit Nicolao Tompa, cujus filius iterum Nicolaus; Nicolai filii: Gasparus, a tartaris caesus anno 1690, Nicolaus et Joannes; Nicolai filii: Gasparus, Stephanus, Ladislaus. Joannis Tompa filius Joannes. De hac familia Tompa aliquoties meminit Istvánffius.

Nicolai Tompa a Catharina Réthi filia Helena, consors Francisci Ugron, Tabulae Reg. assessoris; cujus filii: Andreas, Thomas et Joannes; Andreae filius Franciscus. Thomas coelebs mansit. Joannis filii: Joannes, Stephanus, Josephus et Andreas. Filiae vero Helenae Tompa a Francisco Ugron: Sophia, primo conjunx Georgii Bánffi; a Georgio Bánffi ejusdem filia Elisabetha, consors Stephani Maurer de Ürmös. Filius Stephani Maurer Franciscus, filiae: Barbara, Susanna, Anna et Julia Maurer. Secundo haec Sophia Ugron nupsit Francisco Sarmasági de Kövesd, a quo habet filiam Christinam Sarmasági, prius conjugem Adami Henter, cujus filius Adamus Henter; secundo Christina Sarmasági nupsit Michaeli Kálnoki, cujus proles alibi descriptae sunt.

Secunda filia Helenae Tompa Anna, consors Georgii Torma de Csicsó-Keresztur, cujus filiae: prima Maria, consors Nicolai Náprádi, secunda Helena, consors Petri Rácz, tertia Clara, consors Ladislai Henter, quarta Catharina, consors Francisci Bialis ex Genua oriundi, nunc vero in Ilyefalva habitantis.

Tertia ejusdem Helenae Tompa filia Barbara, consors Mathiae Nemes de Hidvég, cujus filii Adamus et Georgius.

Sanguine juncti per Comitissam Barbaram Kálnoki.

Item per lineam matris, Barbarae Kálnoki, ingrediuntur hanc familiam mearum prolium, et quidem per sorores germanas Comitis Samuelis Kálnoki, Catharinam et Susannam:

Catharina enim primo nupserat Baroni Stephano Kún, haereditario arcis Rosály, qui sine semine defecit, secundo Ladislao comiti Csáki de Keresztszeg, Sacrae Caes. Regiaeque catholicae Mattis Generali, cujus filii: Gabriel, Stephanus et Nicolaus. Nicolaus sine semine defecit, Gabrielis filia ex Baronissa Sophia Gyulaffi Susanna, secunda conjunx Comitis Francisci Lázár de Szárhegy. Comitis Stephani Csáki filii: Sigismundus et Emericus.

Susanna Kálnoki nupsit Clementi Mikes de Zabola, cujus posteritas superius descripta est.

Per Annam vero Béldi, germanam sororem Pauli Béldi, totius Transylvaniae Generalis, filii vero Clementis Béldi, qui alibi descriptus, tota familia Béldiana, et praeprimis ex Susanna Béldi, filia dicti Pauli Béldi, consorte Pauli L. B. Veselényi de Hadad: Stephanus L. B. Veselényi, Sacrae Caes. Reg.-que catholicae Mattis exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarius intimus, Statuum praesidens, incl. Cottus Szolnok supr. Comes; cujus filii ex Comitissa Catharina Bánffi, Comitis Georgii Bánffi, Gubernatoris Transylvaniae, filia: Franciscus

et Stephanus, filiae vero: prima Maria, consors L. B. Moysis Jósika de Branyicska, secunda filia Susanna, consors Adami S. Rom. Imp. Comitis Teleki.

Rursum per Catharinam Béldi, germanam sororem Annae Béldi, conjugem vero Francisci Keresztesi de Nagy-Megyer, cujus filius erat Samuel, hujus rursum Franciscus, sed defecerunt; filiae vero Catharinae Béldi a Francisco Keresztesi: prima Juditha, consors Thomae Nemes, cujus filius Thomas, cujus filius Franciscus Nemes de Hidvég. Eadem secundo consors Michaelis Maxai, cujus filia Barbara, consors Sigismundi Balog, cujus filii: Josephus, Adamus et David Balog. Tertio eadem conjunx Volfgangi Kálnoki, cujus filius Josephus, filia Eva; Josephi filia Theresia, consors Ladislai Kendeffi. Filia dicti Volfgangi Kálnoki Eva, nupsit Josepho L. B. Faımatin ex Foro Julio, caesareo centurioni.

Item Francisci Keresztesi a Catharina Béldi filiae: Susanna, Petri Szilvási conjunx, Catharina, consors Stephani Váradi, item ejusdem filia Elisabetha, consors Stephani Nádudvari.

Secunda soror Annae Béldi germana Juditha Béldi, consors Francisci Daniel de Vargyas, cujus proles ex Sophia Kemény, filia Petri Kemény: Michael, Franciscus, Petrus et Stephanus Daniel. Michael sub revolutione Rákócziana mansit in conflictu ad Claudiopolim, cujus filius ex Sophia Kún, filia Nicolai Kún de Osdola, Stephanus.

Filiae vero dicti Stephani Daniel senioris: Juditha, Clara et Susanna. Juditha consors Ladislai Bánffi de Losoncz, cujus filii, Franciscus, Balthasar.

Clara consors Samuelis Bíró de Homorod-Sz.-Márton, cujus filii: Samuel et Ladislaus, filia Clara.

Susanna nupserat Balthasari Horváth Petrityevith, sed sine semine defecit.

Dicti vero Francisci Daniel, a conjuge sua Sara 'Súki, filii: Franciscus, Georgius et Ladislaus, filiae Clara et Juditha.

Petri vero Daniel a conjuge sua Helena Sárosi, Joannis Sárosi, Reg. Gubernii consiliarii, regni protonotarii, filia Sophia (anno 1729 nupsit Comiti Joanni Haller, et fuit tertia ipsius conjunx), Anna, Julia, Christina.

Item Stephani Daniel a conjuge sua Comitissa Polixena Pekri, Comitis Laurentii Pekri, Cottus Albensis Transylvaniae Comitis et Sedis Udvarhely capitanei utrobique supremi, filia, filii: Ludovicus et Stephanus, filia Polixena.

Sanguine juncti per Margaretham Bánffi, conjugem Clementis Béldi, filiam vero Balthasaris Bánffi de Losoncz.

Truncus Balthasar Bánffi, cujus uxor Barbara Patóczi, qui habuit quinque filias; prima: Anna, prius consors Benedicti Mindszenti, cujus filia Christina, consors Comitis Stephani Csáki, quae defecit. Filius ejusdem Annae Bánffi Gabriel Mindszenti, cujus filia Elisabetha, consors Gabrielis de Kapi, cujus filii: Gabriel, Joannes et Georgius, filiae: Elisabetha et Christina Kapi. Gabriel, factus religiosus Soc. Jesu, vir magnae sanctitatis et doctrinae, defecit; Joannis filius Joannes, filia Theresia Kapi, consors Lazari Apor de All-Torja, cujus proles alibi descriptae sunt. Elisabetha, filia Gabrielis Kapi senioris, primo consors Alexii de

Bethlen, secundo Joannis Toldalagi de Ikland, cujus filius Georgius. Dicta Elisabetha Kapi tertio nupsit Gabrieli Jabroczki, cujus filius Gabriel. Christina Kapi, prius consors Comitis Stephani Pethő, expost monialis S. Clarae Tyrnaviae, et defecit.

Dicta Anna Bánffi secundo nupsit Balthasari Veselényi, cujus filia Catharina, consors Baronis Francisci Kornis, cujus filia Catharina Kornis, consors Baronis Joannis Haller superius laudati, cujus filii Stephanus et Josephus; Josephus defecit, Stephani filii Comites Gabriel, Joannes et Ladislaus. Gabrielis filii a Comitissa Clara Károlyi, excellmi Dni Comitis Alexandri Károlyi, Generalis Cavalleriae cum reliquis titt. filia: Stephanus, Ladislaus, Gabriel et Alexander; filiae: Juliana et Caecilia. Filius Ladislai a Comitissa Catharina Bethlen, filia Comitis Samuelis Bethlen, Paulus, filia Barbara.

Dictus Stephanus Haller senior duas habuit filias: Barbaram, quae primo nupsit C. Stephano Csáki, quae ab hoc marito nullas proles suscepit, secundo nupsit Baroni Joanni Bornemisza de Kászon, cancellario aulico-transylvanico et Reg. Gubernii consiliario, cujus proles: Josephus, Paulus, Carolus.

Dictus Stephanus Haller secundam filiam habuit Catharinam, quae nupsit Sigismundo Csáki, cujus filiae Barbara et Catharina.

Sed et praefati Joannis Haller filiae: prima Christina, consors Joannis Petki, genitoris moderni et superius cum prolibus declarati Comitis Davidis Petki; secunda filia Eva Haller, facta monialis S. Clarae, et cum fama sanctitatis vitae obiit Posonii. Tertia filia dicti Joannis Haller senioris Anna, con-

sors Ladislai Gyulai de Várad, de cujus prolibus superius satis dictum.

Secunda filia dictae Catharinae Veselényi Anna, consors Baronis Gabrielis Perényi; tertia filia Christina, consors Baronis Francisci Perényi.

Filius dicti Baronis Francisci Kornis a Catharina Veselényi Baro Casparus Kornis, cujus filius a Comitissa Maria Csáki, filia Comitis Stephani Csáki senioris, Curiae Reg. in Ungaria Judicis, C. Sigismundus Kornis, Excellmus Transylvaniae Gubernator, prius quidem Cancellarius aulico-transylvanicus, praecedenter autem Deputationis Transylvanicae consiliarius.

Secundus filius dicti B. Caspari Kornis a Catharina Veselényi Comes Stephanus Kornis, primo Deputationis Transylvanicae consiliarius, secundo Comes supr. Cottus de Kükellő, tertio Comes Cottus Albensis Transylvaniae, modo vero Exc. Reg. Gubernii consiliarius intimus, et simul Generalis patriae Commissarius.

Dicti vero Exllmi Dni Gubernatoris filii: Comites Franciscus et Sigismundus Kornis, filia Susanna, quae nupsit Comiti Ladislao Lázár, cujus filius Antonius.

Comitis vero Stephani Kornis filius Comes Antonius, filiae Eva et Christina.

Dicti Baronis Caspari Kornis vero filiae: Christina, monialis S. Ursulae Posonii, secunda Anna, consors Illrmi Dni Baronis Georgii Haller, Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarii, cujus filii: Franciscus, Paulus et Georgius; filiae vero ejusdem B. Georgii Haller: prima Eva, consors Illrmi Dni Comitis Ladislai Gyulaffi de Rátóth, supr. Judicis Reg. sedis Udvarhely; secunda filia Barbara Haller, con-

sors Spect. Dni Josephi Boér de Kövesd, de quo dictum superius.

Tertia ejusdem Dni Baronis Caspari Kornis filia erat Margaretha, consors Illrmi Dni Francisci Lázár de Szárhegy, cujus filius Antonius, sed, sicut superius notavi, defecit.

Dicti Balthasaris Bánffi filiá secunda Margaretha, prius consors Georgii Bethlen, cujus filia Christina, consors Georgii Horváth, cujus filius Sigismundus, cujus filia . . . . . nupsit Sigismundo Balogh; secunda filia Sigismundi Horváth Catharina, consors Joannis Alsó.

Dicta Margaretha Bánffi secundo nupsit Clementi Béldi de Uzon, cujus prima filia a Clemente Béldi Catharina, consors Francisci Keresztesi, cujus filius Samuel, cujus filius Franciscus, sed defecerunt; filia vero dicti Francisci Keresztesi prima . . . consors Petri Szilvási, cujus filius Joannes, cujus filius Balthasar Szilvási, qui duxit in uxorem Barbaram, filiam Comitis Michaelis Bethlen. Secunda filia Francisci Keresztesi . . . consors Michaelis Maxai, quae tres maritos habuit, ut superius vidisti. Tertia filia ejusdem Francisci Keresztesi . . . consors Stephani Nádudvari, cujus filii: Gabriel, Nicolaus et Stephanus, filia Margaretha.

Genealogiam descendentem a Clemente Béldi et Margaretha Bánffi superius et inferius adnotatam videre poteris in conjunctione domus Aporianae.

Tertia filia dicti Balthasaris Bánffi erat consors Stephani Huszár, cujus filius primus Petrus, et in utroque sexu defecit; filia Margaretha, prius consors Michaelis Toldalagi, cujus filii: Joannes et Michael. Secundo nupsit Balthasari Macskási. Secundus filius

dicti Stephani Huszár Mathias, cujus filia Barbara, prius consors Georgii Torma, cujus filii: Samuel, Stephanus et Georgius, filia prima Eva, quae nupsit primo Paulo Mikes de Zágon, cujus filius Clemens, qui est in exilio cum Francisco Principe Rákóczi; secundo nupsit Francisco Boér de Kövesd, incl. Cottus de Karaszna Comiti et arcis Somlyó supr. capitaneo, cujus filius Josephus Boér, qui duxit Barbaram Haller, ut supra.

Secunda filia dicti Georgii Torma et Barbarae Huszár Barbara, quae nupsit Stephano L. B. Haller, exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consiliario, Statuum praesidenti et Cottus Tordensis supr. Comiti, cujus filii ex Barbara Torma: Comites Joannes et Ladislaus Haller. Stephani filia prima Barbara, ut notavi, prius consors Comitis Stephani Csáki, secundo Baronis Joannis Bornemisza de Kászon; secunda filia Catharina, ut dixi, Comitis Sigismundi Csáki consors.

Dicta Barbara Huszár, mortuo primo marito Georgio Torma, secundo nupsit Joanni Nemes de Hidvég, cujus titulum alibi videre poteris, cujus filii Dominicus et Mathias, ut supra.

Sed dictus Stephanus Huszár habuit etiam filiam Margaretham dictam, conjugem Michaelis Veres, cujus filia Barbara, prius consors Petri Szeredai, cujus filii Stephanus et Michael; secundo vero haec Barbara Veres nupsit Comiti Stephano Apor, et fuit prima ipsius uxor, nam tres habuit uxores, hanc Barbaram Veres, secundo Sophiam Csintalan, a qua filius ejusdem Ladislaus, et quatuor annorum mortuus, tertiam Susannam Farkas, et sine semine defecit. Secunda filia Margaretha Huszár, Décseiana.

Quarta filia dicti Balthasaris Bánffi prius con-

sors Volfgangi Alia, cujus filius Samuel, cujus filia Maria Alia, consors Simonis Kemény, et in utroque sexu defecit.

Quinta filia dicti Balthasaris Bánffi, prius consors Sigismundi Borsovai, cujus filia Elisabetha, consors Sigismundi Sükösd, secundo consors Volfgangi Petki, quae defecit in utroque sexu.

Secundo haec quinta filia Balthasaris Bánffi nupsit Georgio Szikszai, cujus filia . . . . . consors Joannis Thordai, cujus filius Sigismundus Thordai, cujus filia . . . . consors Francisci Vitéz, cujus filius Andreas, cujus filius Georgius Vitéz, qui duxit in uxorem Susannam Korda. Franciscus Vitéz habuit quidem plures filias, sed ad propositum nostrum inter reliquas Claram, consortem Joannis Kapi, cujus filius Joannes, filia Theresia Kapi, consors Lazari Apor de All-Torja, cum prolibus alibi notatis.

Filius vero Georgii Szikszai Sigismundus Szikszai, cujus filius Georgius; ejusdem Georgii Szikszai filia Susanna, consors Sigismundi Váradi. Secundo vero haec Susanna Szikszai nupsit Ladislao Szalánczi, cujus filius Stephanus Szalánczi de Csapó.

Sanguine juncti per Annam Béldi, consortem Stephani Kálnoki, filiam vero Clementis Béldi.

Truncus: Albertus Béldi, cujus filia Christina, filius Paulus; Christina nupsit Lucae Burcsa, sed, ut superius vidisti, solus mutavit nomen,nam revera fuit Apor; hujus filia Clara, consors superius dicti Petri Kálnoki, quae familia abunde descripta est.

Alberti Béldi filium fuisse Paulum vidimus, Pauli filius Franciscus, Francisci Joannes, Joannis Clemens; filia Elisabetha. Etquidem Clementis Béldi posteritates in linea foeminea copiose notavi, Clementis vero filii a Margaretha Bánffi, Joannes, qui defecit, et Paulus; Pauli filii a Susanna Vitéz, Clemens, David et Josephus, defecerunt, Clementis vero filii a Christina Kereszturi, prius conjuge Stephani Lázár, genitoris Comitis Francisci Lázár, Paulus et Joannes; mortua vero Keresztúriana, Clemens Béldi duxit in uxorem Christinam Henter, filiam Michaelis Henter de Sepsi Sz.-Ivány, de qua superius; ex qua habet filios: Michaelem, Josephum et Ladislaum, filiam Claram.

Joannis Béldi, ut vidisti, filia Elisabetha, consors Cosmae Horváth.

Sed dicti Pauli Béldi ex conjuge sua Susanna Vitéz filia Susanna Béldi, consors Baronis Pauli Veselényi, cujus filius Stephanus L. Baro Veselényi, cujus titulus alibi descriptus est; cujus filii a Comitissa Catharina Bánffi Franciscus et Stephanus; filiae vero: Maria, consors Moysis L. Baronis Jósika de Branyicska, et Susanna, consors Adami S. Rom. Imp. Comitis Teleki de Szék.

Sanguine juncti per Saram Bethlen, conjugem Stephani Károlyi, filiam vero Volfgangi Bethlen.

Cum notatum sit Saram Bethlen conjugem fuisse Stephani Károlyi, et per hanc quae familiae ingrediuntur, notatu dignum est, et quidem ex fundamento.

Truncus: Nicolaus Sükösd, consors ejus Anna Baládffi, qui duas habuit filias, Catharinam et Annam; Catharina nupsit Joanni Bethlen, cujus filius Volfgangus Bethlen, Volfgangi filius Joannes, Joannis Comes Nicolaus, Paulus et Comes Samuel Bethlen; Comitis Nicolai filius ab Helena Kún, C. Michael Bethlen, a Julia Rhédai C. Josephus Bethlen, Michaelis filius Stephanus, filia Barbara, consors Balthasaris Szilvási, secunda filia Christina, consors Baronis Dusertin.

Pauli Bethlen filius Comes Joannes Bethlen, filia ......, consors Andreae Vitéz, cujus filius Georgius Vitéz; secunda filia Elisabetha, quae defecit.

Pauli Bethlen filius Joannes; Comitis Joannis Bethlen proles: filius David, filiae: prima Eva, consors Samuelis Vay, secunda Juditha, consors Ladislai Vas de Czege, tertia Sara in capillis, quarta Clara, consors Pauli Mikó de Bodok, quinta Drusiana, consors Francisci Nemes de Hidvég.

Comitis Samuelis Bethlen filii: Georgius, Adamus, Samuel, Emericus et Volfgangus Bethlen, filia Catharina Bethlen, prius consors Comitis Ladislai Haller, cujus filius Paulus, filia Barbara; secundo nupsit Josepho Comiti Teleki.

Dicti Volfgangi Bethlen filia, soror autem Joannis Bethlen, Sara, quae prius nupserat Thomae Sükösd, expost Stephano Károlyi, de quo superius; cujus filia Catharina, consors Joannis Kálnoki, avi Comitis Samuelis Kálnoki, de quibus abunde scripsi. Sed dictus Stephanus Károlyi habuit etiam filiam Sophiam, et filium Stephanum, sed defecerunt; ita ut modo tota familia Károlyiana contineatur in prolibus

Stephani Kálnoki, nempe in Comitis Samuelis Kálnoki superius descriptis, Catharinae et Susannae Kálnoki superius declaratis.

Secunda filia Nikolai Sükösd, Anna, nupsit Francisco Béldi, cujus filius Joannes, hujus Clemens; Clementis Béldi proles et posteritates saepius abunde descriptae sunt.

Sanguine juncti per familiam Lázárianam in Leonardo Apaffi, et quidem per Leonardum Apaffi tanquam truncum (de quo in Constitutionibus nationis Siculicae anni 1506, ut supra).

Leonardus Apaffi habuit has proles: Elisabetham, Ladislaum, Nicolaum, Georgium et Claram, de quibus ordine.

Elisabetha nupsit Leonardo Barabási.

Ladislai filia Drusiana, consors Ladislai Károlyi, cujus filia Anna, consors Nicolai Erdélyi; Nicolai filius Franciscus defecit.

Georgii filiae: Euphemia, consors Joannis Sigér, Clara, consors Joannis Lázár, cujus filiae Margaretha et Catharina; Margaretha Lázár consors Joannis Petki de Ders, cujus filia Anna, consors Valentini Kálnoki, de qua in deductione familiae Kálnokianae satis scripsimus.

Sed quia diximus Drusianam Kálnoki secundo fuisse conjugem Thomae Bassa, cujus Drusianae a Thoma Bassa filia Helena, consors Stephani Kún senioris de Osdola, cujus filius Lazarus, qui defecit, Nicolaus, cujus filius rursum Nicolaus. Nicolai Kún,

filii: Stephanus et Ladislaus; filia Nicolai Kún senioris Catharina, consors Caspari Kendeffi, cujus filiae: prima Helena, consors Gabrielis Bánffi, secunda Catharina. Nicolai Kún senioris filia Sophia, prius consors Michaelis Daniel de Vargyas, cujus filius Stephanus Daniel; secundo nupsit Joanni Bernáld de Alsó-Csernáton, cujus filius Georgius, filiae Christina et Clara; Christina nupsit Nicolao Mikó de Bodok.

Helenae Bassa a Stephano Kun secundus filius Stephanus Kun, cujus filia a Maria Rhédei, Barbara, consors Comitis Josephi Teleki, cujus filia Christina, consors Adami Toldi.

Filia Helena consors Comitis Nicolai de Bethlen, supr. Cancellarii Transylvaniae, cujus filius Michael, ut supra.

Joannis Lázár a conjuge Clara Apaffi filii: Stephanus et Emericus Lázár; Stephani Lázár filius Andreas, Andreae filius Stephanus, Stephani rursum Stephanus, cujus filia a prima conjuge Catharina Petki, Elisabetha Lázár, consors Comitis Samuelis Kálnoki, cujus proles in deductione familiae Kálnokianae descriptae sunt. A secunda vero conjuge, Christina Keresztúri, ejusdem Stephani Lázár junioris filius Comes Franciscus Lázár, de cujus prolibus superius scriptum est.

Frater Leonardi Apaffi Nicolaus, cujus filius Gregorius, hujus rursum Nicolaus, Nicolai Georgius, Georgii Michael Apaffi, princeps Transylvaniae, prout in deductione familiae Beczianae inferius cum fratribus suis descriptum est.

Quidam Lázár, Magnus dictus, condescendit primo in Csik Sz.-Tamás in bona filiae Silester

Magni dicti; filii hujus, Blasius, venit in Háromszék, cujus filius Petrus, Petri filia Barbara Lázár, prius consors Georgii Daczo, secundo Andreae Apor de All-Torja; item Bernald, de quo familia Bernaldiana. Blasii filius iterum Volfgangus, Volfgangi filia Juditha, uxor Stephani Damokos, de qua alibi.

Joannis Lázár senioris, ut paulo ante vidisti, filius Emericus, hujus filius Joannes, filia Elisabetha, consors Volfgangi Petki, cujus filii Stephanus et Volfgangus Petki. Volfgangus defecit, Stephani filius Joannes, cujus filius Comes David Petki, qui alibi descriptus est.

Secundus filius Lázár Magnus dicti, ut ego opinor, Emericus, Emerici Joannes, qui condescendit in Gyergyó, cujus filius rursum Joannes, qui venit in Gyalakuta, hujus filius Emericus, hujus Georgius, hujus rursum Emericus, Emerici rursum Georgius, nuper incl. sedis Maros supr. judex Reg. cujus filius a Juditha Bethlen, filia Gregorii Bethlen, Joannes Lázár, filiae vero: Maria, consors Comitis Samuelis Bethlen, secunda Anna, consors Ladislai Korda.

Sanguine juncti per Dominicum Ugron de Csík Sz.-György.

Dominicus Ugron de Csík Sz.-György duas habuit filias; cujus primam filiam duxit Emericus Lázár Magnus dictus de Csicsó; filius Emerici Joannes, Joannis Lázár filia Elisabetha, consors Volfgangi Petki. Elisabethae Lázár filii Stephanus et

Volfgangus, Volfgangus defecit, Stephani Petki filius Joannes, Joannis filius Comes David Petki superius cum prolibus descriptus.

Dominici Ugron secundam filiam duxit Paulus Béldi Magnus dictus, cujus filius Franciscus, Francisci Joannes, Joannis Clemens, Clementis filii: Joannes, defecit, Paulus; Pauli filius Clemens, filia Susanna; utriusque posteritates superius abunde descriptae sunt.

Sanguine juncti per familiam Becz et Daczo.

Videbis, Lector benevole, in Appendice, quod Dominici Nyujtodi filius fuerit Paulus Damokos, cujus filia Margaretha fuit consors Petri Lázár, cujus filia Barbara, consors prius Georgii Daczo, secundo Andreae Apor; praefati vero Dominici Nyujtodi secundus filius fuit Emericus Becz senior, nam nepos hujus, Emericus defecit. Unde eandem esse familiam Damokosianam et Beczianam clarum est, solum nomen mutarunt.

Hujus Emerici Becz filia fuit consors Stephani Lázár Magnus dicti; praeterea Emerici Becz filiae Clara et Elisabetha; Clarae Becz filius Georgius Andrási, Georgii Andrási filia Margaretha, consors Pauli Antal, cujus filius Emericus Antal.

Elisabetha Becz nupsit Blasio Apor, cujus filius Nicolaus, Nicolai Apor filia Elisabetha Apor, consors Mathiae Kozma, Elisabethae Apor filia Anna Kozma, uxor Balthasaris Székely.

Dictus Emericus Becz habuit duos filios, Paulum et Nicolaum Becz; Pauli filii Emericus et Tho-

mas, defecerunt. Paulus Becz sex filias habuit, cujus prima Catharina Becz, senioris Joannis Béldi consors; Catharinae Becz filius Clemens Béldi, filia Elisabetha Béldi, consors Georgii Horváth; Elisabethae Béldi et Georgii Horváth filia Barbara, consors Stephani Toroczkai.

Secunda filia vero Elisabethae Béldi Anna, consors Principis Acatii Barcsai.

Barbarae Horváth, conjugis Stephani Toroczkai filia Elisabetha Toroczkai, consors Gabrielis Szalánczi; ejusdem Barbarae Horváth secunda filia Juditha, consors Petri Huszár. Gabrielis Szalánczi filius Joannes Szalánczi.

Clementis Béldi filia Catharina, consors Francisci Keresztesi, cujus filii Paulus et Samuel, Samuelis Franciscus, sed defecerunt; filiae Francisci Keresztesi: Susanna, consors Petri Szilvási, item consors Stephani Nádudvari. Secunda filia Clementis Béldi Anna, consors Stephani Kálnoki, cujus filius Comes Samuel Kálnoki, Comitis Samuelis filius Comes Adamus Kálnoki; filiae dicti Samuelis Kálnoki: Sophia, consors Joannis Boldogfalvi, Anna, consors Francisci Lugosi, Barbara, consors Baronis Petri Apor, Susanna, monialis S. Clarae, Agnes, consors Comitis Bartholomei Ferrati. Harum proles in deductione familiae Kálnokianae descriptae sunt.

Iterum Annae Béldi filiae Catharina et Susanna.

Catharina prius consors Stephani Kún Baronis de Rosály, qui defecit, secundo consors Comitis Ladislai Csáki; Catharinae Kálnoki filii Gabriel, Nicolaus et Stephanus Csáki, Gabrielis filia Susanna, secunda consors Comitis Francisci Lázár de Szárhegy, cujus proles superius descriptae sunt. Nicolaus

Csáki sine semine defecit, Stephani filii Comites Sigismundus et Emericus Csáki.

Secunda filia Annae Béldi Susanna Kálnoki, consors Clementis Mikes; Susannae Kálnoki filius Comes Michael Mikes, Comitis Michaelis Mikes filii Franciscus et Stephanus Mikes, Francisci filius Antonius, filia Maria.

Clementis Béldi tertia filia Juditha, consors Francisci Daniel, cujus filius Stephanus, cujus filii Michael, Franciscus, Petrus et Stephanus, filiae Juditha, Clara et Susanna, sed jam notavimus cum prolibus.

Secunda filia Pauli Becz Martha, consors Ladislai Csomortáni, nominati in Const. nationis Siculicae superius anno 1506; hujus filius Thomas, defecit, filia Catharina, consors Georgii Donáth; Catharinae hujus filiae filius Franciscus Donáth, defecit. Filia vero Martha Becz, consors Petri Mihacsa, Petri Mihacsa filius iterum Petrus Mihacsa, filia Petri Mihacsa ..... consors Pauli Donáth, Pauli Donáth filia .... consors Joannis Geréb. Secundo haec conjunx Pauli Donáth nupsit Francisco Kövér.

Tertia filia Pauli Becz Anna, primo consors Nicolai Pálosi, cujus filia Sophia, consors Caspari Földvári.

Secunda filia Annae Becz Catharina, consors Stephani Lázár de Kozmás, sed defecerunt.

Dicta Anna Becz secundo nupsit Joanni Kapturi. Joannis Kapturi filiae: Margaretha, nupsit Nicolao Mikó, cujus filius iterum Nicolaus Mikó, Nicolai Mikó filii Stephanus et Gabriel. Nicolai Mikó hujus secundi filiae Clara, Catharina, Barbara et Elisabetha. Dictae vero Margarethae Kapturi filia Ju-

ditha Mikó, consors Nicolai Kászoni, Nicolai Kászoni filii Stephanus et Nicolaus; filiae Nicolai Kászoni: prima Elisabetha, consors Benedicti Szabolcsi, Benedicti Szabolcsi filii Stephanus et Samuel. Secunda vero filia Nicolai Kászoni Juditha, consors Stephani Szacsvai; Judithae filii: Franciscus, Joannes, Stephanus et Michael Szacsvai, filia Barbara. Dictae Margarethae Kapturi secunda filia Barbara Mikó, consors Stephani Szentei, cujus filius Stephanus Szentei.

Quarta filia Pauli Becz Sophia, cujus filii Mathias et Joannes Andrási; Mathiae Andrási filius rursum Mathias, filia Susanna, consors Michaelis Lorántffi, cujus filia Susanna Lorántffi, Georgii Rákóczi senioris, principis Transylvaniae conjunx, filius hujus Georgius II Rákóczi, princeps Transylvaniae, hujus a Sophia Báthori filius Franciscus princeps Rákóczi, hujus ab Helena Zrinyi filius Franciscus II princeps Rákóczi, qui in exilio est; cujus filii Franciscus et Georgius Rákóczi, et Franciscus quidem, per gratiam Caesaream Princeps a Sancto Carolo, possessionem accepit in Neapoli, Georgius vero, Princeps a Sancta Elisabetha, possessionem tenet in Sicilia.

Dicti Michaelis Lorántffi conjugis, Susannae Andrási, secunda filia fuit consors Samuelis Alia, Samuelis Alia filia consors Simonis Kemény.

Joannis Andrási superius nominati filia Catharina, primo consors Gabrielis Vas, secundo consors Michaelis Ibrányi, duos enim habuit maritos. Gabrielis Vas filius Martinus Vas.

Sed nominata Sophia Becz habuit etiam filias duas: Catharinam Andrási, cujus filii fuerunt Sigismundus et Blasius Kékedi; secunda filia Sophiae

Becz fuit Anna Andrási, cujus filii Georgius et Joannes Semsei, filia consors Adami Hoffmann, cujus probabiliter vel filius vel nepos fuit Baro Joannes Hoffmann, Cancellariae Aulico-Hungaricae consiliarius, cujus filius Pater Michael Hoffmann Soc. Jesu, nam hic P. Michael Hoffmann, vir sanctissimae vitae, cui post Deum exiguum quod scio attribuo, per cursum meum philosophicum non solum professor meus charissimus, sed a me semper loco parentis habitus, saepe mihi gloriabatur, se etiam a sanguine ungaro originem ducere.

Quinta filia Pauli Becz Barbara, cujus filia Anna, consors Michaelis Bessenyei; Michaelis Bessenyei filia Barbara, consors Gabrielis Mikes, hujus filius Benedictus Mikes; Benedicti Mikes filiae: Elisabetha, consors Francisci Henter, cujus filii Andreas, Josephus et Adamus; Andreae filius Alexander, Josephi filii: Stephanus, Daniel et Franciscus; Adami iterum Adamus. Filia Francisci Henter Sara, consors Spect. Dni Stephani Torma de Csicsó-Keresztur, cujus proles Joannes, Stephanus, ecclesiastici ordinis, Daniel, Gabriel et Franciscus Torma.

Secunda filia Benedicti Mikes Sophia, consors Thomae Csegezi, supr. capitanei sedis Aranyas, cujus filia prima Sophia, consors Joannis Geréb de Árapatak, cujus filius Joannes Geréb; secunda filia Maria, consors Samuelis Bíró, cujus filia iterum Maria, consors Francisci Ugron; tertia filia Catharina, quae defecit.

Sexta filia Pauli Becz fuit Helena, quae sine semine defecit. Considera, Lector, si haec tam foecunda fuisset ut reliquae sorores, quo adhuc potuisset haec familia pervenire.

Sed jam transeamus ad secundo genitum Emerici Becz, quem Nicolaum fuisse notavimus. Quinque habuit filias, prima fuit Julia Becz, hujus primus maritus Georgius Török, hujus filius Lazarus, hujus Mathias, defecerunt. Secundo haec Julia Becz nupsit Michaeli Cseh, hujus filia Anna, consors Petri Illés, hujus filia consors Emerici Kelemen, hujus filius Georgius Kelemen; haec familia nostris temporibus defecit in virili sexu in Joanne Kelemen, filio Stephani Kelemen et Sophiae Csintalan. Hic Stephanus Kelemen erat ab aerario principi Georgio Rákoczio II, similiter Sophia Csintalan principissae Sophiae Báthori. Felix conjunctio! Quae Sophia Csintalan secundo fuit consors Comitis Stephani Apor, cujus filius Ladislaus, et defecit. Georgii Kelemen dicta filia Anna, consors Petri Barabás.

Tertia filia Nicolai Becz Anna, consors Valentini Biró, cujus filius Andreas, Andrae filii Joannes et Georgius Biró. Horum filii transiverunt in sedem Udvarhely et habitarunt in Homorod Sz.-Márton; hinc constat, quod familia Bíró de Homorod Sz.-Márton ex Csik exiverit. Filia vero Annae Becz . . . . fuit mater Francisci Gál de Kénos.

Quarta filia Nicolai Becz Margaretha, consors Joannis Lacz de Csík Sz.-Márton, cujus filius Andreas Lacz, filia Margaretha Lacz, consors Francisci Agaston, hujus filia consors Stephani Potyó de Kászon.

Quinta filia, Ursula, consors Michaelis Kos, cujus filia Anna.

Superius nominati Pauli Becz consors fuit Catharina Daczo, soror germana Pauli, Francisci et Georgii Daczo.

Pauli Daczo filia Margaretha, consors Michaelis Petki, cujus filius Joannes Petki, filiae vero Joannis Petki: prima Barbara, consors Georgii Apaffi, secunda ...... consors Petri Gávai. Filii Georgii Apaffi: Stephanus, Balthasar et princeps Transylvaniae Michael Apaffi, cujus filius rursum Michael, S. Rom. Imperii Princeps Apaffi, defecit. Filiae Georgii Apaffi: prima .... consors Francisci Toldalagi, secunda ... consors Georgii Lázár de Gyalakuta, tertia ..... consors Joannis Henter, quarta .... consors Joannis Gyerőffi, cujus filius Georgius Gyerőffi, qui in semine virili defecit, filia vero dicti Georgii Gyerőffi Barbara, prius consors Illrmi Dni Comitis Ladislai Gyulaffi de Rátóth, consiliarii exc. Reg. Transylvaniae Gubernii, electi Generalis Transylvaniae, Cottus Colosiensis Comitis nec non sedis Maros capitanei utrobique supremi, cujus filius Comes Ladislaus Gyulaffi, modernus sedis Udvarhely supr. judex Reg.

Secundo Barbara Gyerőffi nupsit Illrmo Dno Comiti Stephano Kornis de Göncz-Ruszka, cujus titulus superius abunde descriptus est. A Comite Stephano Kornis filius Barbarae Gyerőffi Comes Antonius Kornis, filiae: Eva et Christina.

Superius nominati Petri Gávai filius Nicolaus Gávai.

Secunda filia Pauli Daczo Barbara, consors Michaelis Mikes de Zabola, cujus filius Sigismundus, Sigismundi a Barbara Imecs filii: Michael, Joannes, Paulus, Clemens, Thomas et Sigismundus, omnes defecerunt praeter Clementem; Clementis ergo filius a Susanna Kálnoki Comes Michael Mikes, Comitis Michaelis Mikes a Drusiana Bethlen, filia Volfgangi

Bethlen, filii: Comites Franciscus et Stephanus, Francisci filius a Comitissa Catharina Eszterházi, Comitis Ladislai Eszterházi filia, Antonius, filia Maria; Stephanus duxit in uxorem Comitissam Rosaliam Petki, Comitis Davidis Petki filiam, cujus filius Michael.

Sigismundus Mikes ab Helena Imecs habuit tres filias: Barbaram, quae defecit, Annam, consortem Stephani Székely, cujus filia Eva, consors Michaelis Henter de Sepsi Sz.-Ivány, cujus filii: Alexius, Clemens (hujus Clementis filius Michael), David et Joannes Henter, filia prima Clara, consors Samuelis Torma de Csicsó-Keresztur, Tabulae Regiae assessoris; secunda filia Christina Henter, consors Clementis Béldi de Uzon, cujus filii Michael, Ladislaus et Josephus Béldi, filia Clara Béldi.

Dicti Sigismundi Mikes tertia filia a Barbara Imecs, Helena Mikes, consors Joannis Thordai, cujus filius iterum Joannes, cujus filii a Maria Budai: Nicolaus, Franciscus (hujus filius a Barbara Apor, filia Francisci, Franciscus); filiae Joannis Thordai a Maria Budai: prima Maria, consors Petri Száva, cujus filius iterum Petrus Száva. Secunda filia dicti Joannis Thordai Barbara, consors Michaelis Dósa de Makfalva, cujus rursum filius Michael Dósa.

Tertia filia Pauli Daczo Helena, consors Michaelis Tóth, a secundo marito vero filii: Paulus et Georgius Horváth. Helenae Daczo filiae: Drusiana, consors Petri Torma, secunda filia Helenae Daczo Juditha, consors Thomae Szilágyi.

Drusianae Horváth a Petro Torma filius Michael Torma, filia Martha. Judithae Daczo a Thoma Szilágyi filius Thomas Szilágyi, filia Barbara.

Francisci Daczo filius Ladislaus, Ladislai filii: Joannes, Petrus et Franciscus Daczo. Filiae Francisci Daczo: Margaretha, consors Stephani Donáth, et Helena, consors Georgii Bodoni. Joannis Daczo filius Paulus, Pauli filii: Franciscus et Paulus, filiae Anna et Maria; Francisci filius Josephus. Anna nupsit Josepho Henter, cujus filii Stephanus, Daniel et Franciscus Henter, filia Barbara. Secunda filia Pauli Daczo Maria, consors Ladislai Gyulai, cujus filius Franciscus.

Georgii Daczo a conjuge sua Barbara Lázár (quae fuit consors Andreae Apor) filius Thomas, filia prima Barbara, Melchioris Török consors, quae defecit, secunda filia Adviga, consors Michaelis Angyalosi, cujus filius Joannes, Joannis rursum Michael Angyalosi de Lázárfalva; Michaelis Angyalosi senioris filia Elisabetha, consors Joannis Sándor de Csík Sz.-Mihály, cujus filii Stephanus, Petrus et Paulus; filiae: Clara, consors Moisis Imecs, cujus filii: Ladislaus, Antonius, Dominicus et Thomas Imecs, filia Eva Imecs, consors Stephani Dittine vulgo Pivoda, caesarei tribuni. Secunda filia Joannis Sándor Susanna, consors Alexandri Biró.

Thomae Daczo filius Stephanus, Stephani filii: Gregorius, Mathaeus, Sigismundus, Georgius, Franciscus et Ladislaus Daczo, filia Catharina.

Ludit in humanis Divina potentia rebus.

Sta, Lector! vide lusum et actum scenicum mundi; quid videbis? Prius tamen ante visum terge palpebras, accipe tubum specillarem dioptricum,

etiam per hunc bene vide; sed antequam et per hunc videre velles, quaeso, considera hanc deductionem familiae Becz, perlege deductionem in appendice familiae Dominici Nyujtódi, cujus leges filium primum Paulum Damokos, secundum Emericum Becz, et dum utramque hanc deductionem attente perlegeris, tunc primo incipe videre. Quid videbis? Videbis a Dominico Nyujtódi descendere principes, videbis Comites, videbis Barones, videbis praenobiles, videbis nobiles. Applica tubum dioptricum, quid amplius videbis? Videbis ab uno eodem primipilos, videbis pixidarios, videbis hodie et colonos sive jobbagyones, videbis et mendicos. En lusum, en actum scenicum mundi! I nunc, quisquis es, jacta familiam tuam, deduc ab Adamo, gloriare in sanguine, ita tamen cuncta haec fac, ut non obliviscaris in Dominici Nyujtódi familia te vidisse lusum et actum scenicum mundi.

APPENDIX.

Sanguine juncti per Dominicum Nyujtódi.

Quia usque ad quartum gradum, in quantum potui, praedecessores meos deduxi, superius vero notavi Simonem Nyujtódi cognatum nostrum fuisse, et simul Barbaram Lázár, Petri Lázár filiam, fuisse conjugem Andreae Apor, quae cognatio ad quos descendat, laconice explicabo. Etquidem genealogia docet, Paulum Nyujtódi vixisse in sede Udvarhely, Dominicus vero Nyujtódi remansit in sede Kézdi, cujus filius Paulus Damokos et Emericus Becz. Et

Emerici Becz quidem genealogia praecedenti titulo abunde descripta est, restat genealogia Pauli Damokos. Cujus filius Michael Damokos, Michaelis Damokos filii Thomas et Dominicus Damokos, defecit. Dicti Pauli Damokos prima filia Margaretha Damokos, prius consors Petri Lázár, secundo Georgii Petki; secunda filia Pauli Damokos Anna, prius consors Stephani Mikes, secundo Petri Benedekffi, defecit; tertia filia Pauli Damokos Catharina, consors Demetrii Bessenyei. Thomae Damokos filii: Franciscus et Stephanus Damokos; Stephani Damokos a Juditha Lázár, Volfgangi Lázár filia, filius Thomas Damokos; filia prima Stephani Damokos Margaretha, consors Nicolai Ozdi, secunda ejusdem filia Catharina Damokos, consors Michaelis Kálnoki, tertia ejusdem filia Helena Damokos, consors Gabrielis Simén, defecit.

Francisci Damokos filii: Joannes et Petrus Damokos, filia Susanna Damokos, consors Balthasaris Szörcsei.

Joannis Damokos filius a Juditha Petki, Joannes Damokos, cujus filii: Alexius, Joannes, Antonius et Franciscus Damokos, filia Barbara.

Dicti Joannis Damokos senioris filiae: prima Susanna, consors Petri Jankó de Zágon, cujus filii Franciscus, saecularis, Stephanus, factus Dominicanus et vocatur Casimirus, Petrus, factus religiosus Soc. Jesu, Alexius Jankó, Abele fors innocentior, noctis sub silentio a sicariis in propria domo occisus.

Secunda filia dicti Joannis Damokos senioris Catharina, consors Stephani Boér de Nagy-Nyujtód, cujus filius Stephanus Boér, filia Anna, consors Joannis Szeredai de Sz.-Rontás.

Petri Damokos filii: Stephanus, Petrus, Gabriel et Franciscus; hi duo ultimi defecerunt. Stephani Damokos filii a Clara Saládi: Franciscus, Sigismundus, Ladislaus, Stephanus, Gabriel, defecit, Alexius et Josephus, filia Susanna.

Petri Damokos filii: Petrus, Joannes, defecit, et Samuel, filiae: prima Catharina, consors Francisci Benkő de Árkos, secunda Anna.

Superius nominati Thomae Damokos, filii Stephani senioris Damokos, filius Gabriel, defecit, filia Juditha Damokos, consors Francisci Fekete, cujus filia Clara, prius consors Georgii Szegedi, secundo Stephani Rácz de Galgó, defecit.

Dictum est Margaretham Damokos, filiam Pauli Damokos, nupsisse Petro Lázár, cujus filia Barbara Lázár, nupsit primo Georgio Daczo de Sepsi Sz.-György, cujus proles a Georgio Daczo: prima filia Barbara, consors Melchioris Török, et defecit, secunda filia Adviga, consors Michaelis Angyalosi, cujus filius Joannes, Joannis Michael Angyalosi de Lázárfalva; filia vero Michaelis Angyalosi senioris Elisabetha, consors Joannis Sándor de Csik Sz.-Mihály, cujus filii Stephanus, Petrus et Paulus Sándor; filia prima Clara Sándor, consors Moisis Imecs, secunda Susanna Sándor, consors Alexandri Biró de Homorod Sz.-Márton.

Superius nominata Barbara Lázár secundo nupsit Andreae Apor de All-Torja, cujus filius Lazarus Apor, Lazari Apor a prima conjuge Frusiana Nagy, Melchioris Nagy de Bibarczfalva filia, Andreas et Franciscus, defecit. Andreae filius Franciscus Apor, Francisci filii Volfgangus et Lazarus Apor, Volfgangus mansit coelebs, Lazari filii a Theresia Kapi

Emericus, Stephanus, Lazarus et Gabriel Apor, filia Elisabetha.

Dicti Francisci Apor filiae: prima Catharina, quae nupsit primo Gabrieli Abaffi, cujus filius Casparus Abaffi; secundo nupsit Gabrieli Vajna. Secunda filia dicti Francisci Apor Barbara, primo consors Francisci Thordai de Somolyom, cujus filius Franciscus, secundo consors Sigismundi Horváth.

Filiae vero Lazari Apor senioris a Frusiana Nagy: prima Catharina, quae nupsit Georgio Pünkösti de Uzon, cujus filius Michael, Michaelis filius Georgius Pünkösti. Secunda filia Helena Apor, consors Michaelis Cserei de Csik-Rákos, cujus filia Juditha Cserei, quae nupsit Joanni Cserei de Nagy-Ajta, cujus filii Michael et Joannes Cserei de Nagy-Ajta; Michaelis filius Georgius.

Lazarus Apor, ut saepe dictum est, secundo duxit in uxorem Juditham Imecs, cujus filii: Lazarus, Petrus, comes Stephanus, Joannes, Volfgangus et Sigismundus Apor, filiae: prima Barbara, consors Francisci Thordai de Somolyom, secunda filia Sophia. Sed hae proles omnes defecerunt, praeter Joannem; Joannis filius Baro Petrus Apor, Baronis Petri Apor a comitissa Barbara Kálnoki filii: Josephus, Joannes et Ladislaus, filiae: Susanna, consors comitis Joannis Haller, quae defecit, et Anna.

Margaretha Damokos, consors prius Petri Lázár, secundo nupsit Georgio Petki, cujus filia Catharina, consors Balthasaris Széki, filius Balthasaris Stephanus, filia Margaretha Széki, consors Joannis Pribék.

Demetrii Bessenyei ab Anna Damokos, Michaelis filia, filius Michael Bessenyei, filia Barbara,

prius consors Gabrielis Mikes, secundo Stephani Bassa. Gabrielis Mikes ex Barbara Bessenyei filius Benedictus Mikes, cujus filia Elisabetha Mikes, consors Francisci Henter, ut supra cum reliquis.

Nicolai Ozdi ex conjuge sua Margaretha, Stephani Damokos filia, filius Petrus Ozdi, filiae Petri Ozdi: prima .... consors Emerici Botos, secunda Juditha, consors Petri Mikó de Sögöd, tertia filia Catharina, consors Martini Berzenczei. Petri Mikó a Juditha Ozdi filius Joannes Mikó, filiae: prima Anna, primo consors Lazari Apor junioris de All-Torja, secundo consors Sigismundi Haranglábi, quae defecit; secunda filia Petri Mikó Juditha, prius consors Michaelis Sándor, secundo Michaelis Bors, et defecit. Filii Joannis Mikó: Adam, defecit, Josephus et Lazarus; filiae Joannis Mikó: prima Eva, consors Michaelis Mihalcz de All-Torja, secunda Susanna Mikó, prius consors Stephani Folta, cujus filia Juditha Folta, consors Clementis Könczei de Karatna, secundo Susanna Mikó nupsit Gregorio Könczei de Karatna.

(Hic deducenda est genealogia Martini Berzenczei, quam prae manibus non habeo.)

Michaelis Kálnoki a Catharina Damokos, Stephani filia, filii: Valentinus, Petrus, Thomas et Michael Kálnoki; reliqui defecerunt praeter Thomam, cujus filius Michael et Joannes, filiae: prima Catharina, consors Pauli Fekete, secunda Elisabetha, consors Sigismundi Székely de Kilyén, tertia Christina, prius consors Petri Barabás de Kézdi-Vásárhely, secundo consors · caesarei centurionis Zamblon; quarta filia Anna, consors Davidis Henter de Csik-Sz.-Imre.

Balthasaris Szörcsei a Susanna Damokos, filia Francisci Damokos, filiae: Barbara Szörcsei, consors Thomae Imecs, cujus filii: Moises, Stephanus, Mathias et Thomas Imecs; Stephanus et Thomas defecerunt. Filiae dicti Thomae Imecs senioris: Barbara Imecs, consors Stephani Sándor de Csik-Sz.-Mihály, secunda Elisabetha, prius consors Michaelis Székely de Kilyén, secundo Gabrielis Boér de Kövesd; tertia filia Thomae Imecs Anna, prius consors Ladislai Thúri de Tamásfalva, secundo Josephi Mihálcz de Polyán.

Filii Moisis Imecs: Ladislaus, Antonius, Dominicus et Thomas Imecs, filia Eva, consors Stephani Dittine vulgo Pivoda, caes. supr. tribuni. Mathiae filius Emericus, filiae Susanna et Rachel; Susanna nupsit Josepho Csernátoni, Rachel nupsit Blasio Mihálcz.

Barbarae Imecs a Stephano Sándor filiae: Agnes et Susanna; Agnes nupsit Mathiae Kun de Kál, Susanna nupsit Joanni Bialis ex Genua oriundo, modo in Illyefalva habitanti. Elisabethae Imecs a Michaele Székely filius Alexius, filiae: prima Julia, Petri Sándor de Sz.-Mihály consors, secunda Elisabetha, consors Georgii Barabás de Kézdi-Vásárhely, tertia Maria, consors Joannis Geréb de Illyefalva; ejusdem a Gabriele Boér filius Franciscus.

Annae Imecs filii a Ladislao Thúri: Franciscus, Ladislaus et Alexander Thúri.

Ad benevolum lectorem.

Vidisti, lector benevole, non solum florentem, sed et marcescentem familiam meam me descripsisse,

sanguine junctorum prout aulas ita et caulas notavisse, nec Irum, nec Codrum praetermisisse, ut advertas me in omnibus processisse opere et veritate. Vale et hoc observa

Axioma:

Virtus posterorum confirmat gloriosa acta majorum; jactatio sanguinis sine virtute inficit sanguinem antecessorum; gloria vero posteritatum virtus erigentis et fundantis familiam.

N. B. In nomine quorundum procerum solus video in diversis locis discrepantiam; sed prout ex historiis variis et manuscriptis hanc deductionem composui, dubius haesi, cui magis credendum sit; placuit ergo prout quivis notavit, eam notationem fideliter imitari. Sunt etiam aliqui errores scribae, quos ut potui correxi quidem, quos non adverti, scias, non meum sed scribae errorem fuisse, cum mea scriptura ad legendum sit utcunque difficilis.

Compendium totius operis, sive descriptio synoptica familiarum, quarum de sanguine sunt proles meae.

Per Apor.

Opour dux, fundator arcis Bálványos. Comes Joannes Opor anno 1311. Stephanus Opor. Petrus Opor. Alexander Opor. Mathaeus Apor. Stephanus Apor. Ladislaus Apor. Alexander Apor. Michael Apor. Andreas Apor. Lazarus Apor. Joannes Apor. B. Petrus Apor. Barones Josephus, Joannes et Ladislaus Apor, ut et Anna Apor.

Per Kálnoki.

Andreas Nemes de Kálnok, Stephanus Nemes de Kálnok, Mathaeus Kálnoki, Demetrius Kálnoki, Valentinus Kálnoki, Petrus Kálnoki, Valentinus Kálnoki, Joannes Kálnoki, Stephanus Kálnoki, Comes Samuel Kálnoki, Comitissa Barbara Kálnoki, Barones Josephus, Joannes et Ladislaus Apor, ut et Anna Apor.

Per Báthori.

Nicolaus Báthori, Barbara Báthori, Petronella Czire, Elisabetha Valkai, Petronella Thomori, Juditha Imecs, Joannes Apor, B. Petrus Apor, Barones Josephus, Joannes et Ladislaus Apor, ut et Anna Apor.

Per Thomori.

Stephanus Thomori, Demetrius Thomori, Nicolaus Thomori, Laurentius Thomori, Petronella Thomori, et sic per consequens ut in familia Báthoriana.

Per Bánffi.

Balthasar Bánffi, Margaretha Bánffi, consors Clementis Béldi, Anna Béldi, C. Samuel Kálnoki, et per consequens ut in familia Kálnokiana.

Per Béldi.

Albertus Béldi, Paulus Béldi, Franciscus Béldi, Joannes Béldi, Clemens Béldi, Anna Béldi, C. Samuel Kálnoki, et per consequens.

Per Bethlen.

Volfgangus Bethlen, Sara Bethlen, Catharina Károlyi, Stephanus Kálnoki, C. Samuel Kálnoki et per consequens.

Per Apaffi.

Leonardus Apaffi, Clara Apaffi, Margaretha

Lázár, Anna Petki de Ders, Joannes Kálnoki, Stephanus Kálnoki, C. Samuel Kálnoki, ut supra.

Per Lázár.

Et quidem haec familia a Toxo duce durat, ut ostendi. Andreas Lázár, totius Transylvaniae Cancellarius, Stephanus Lázár, Andreas Lázár, Stephanus Lázár, Stephanus Lázár alter, Comitissa Elisabetha Lázár, Comitissa Barbara Kálnoki, Barones Josephus, Joannes et Ladislaus Apor, ut et Anna Apor.

Item per Lázár in Petki.

Joannes Lázár senior, Emericus Lázár, Joannes Lázár, Elisabetha Lázár, Stephanus Petki, Catharina Petki, Comitissa Elisabetha Lázár, Comitissa Barbara Kálnoki cum prolibus.

Per Ugron de Cs.-Sz.-György in Petki et Lázár.

Dominicus Ugron, cujus filia prima consors Emerici Lázár, Joannes Lázár, Elisabetha Lázár, Stephanus Petki, Catharina Petki, ut supra.

Per Ugron eundem in Béldi.

Secunda filia Dominici Ugron fuit consors Pauli Béldi, cujus filius Franciscus, cujus Joannes, Joannis Clemens, filia Anna Béldi, mater Comitis Samuelis Kálnoki, ut in familia Kálnokiana.

Per Becz.

Pauli Becz filia Catharina Becz, consors Joannis Béldi; Joannis Béldi filius Clemens, Clementis Béldi filia Anna Béldi, mater Comitis Samuelis Kálnoki, unde superius.

Item per Becz in Andrási.

Joannis Andrási filia Barbara, consors Michaelis Apor, cujus filius Andreas, Andreae Laza-

rus, Lazari Joannes, Joannis B. Petrus Apor cum suis prolibus.

Per Dominicum Nyujtódi.

Dominici Nyujtódi, avi Pauli Becz, filius Paulus Damokos, cujus filia Margaretha, consors Petri Lázár, cujus filia Barbara, consors Andreae Apor, cujus filius Lazarus, cujus Joannes, Joannis Baro Petrus Apor cum suis prolibus, ut supra.

Nos requisitores litterarum et literalium instrumentorum in sacristia sive conservatorio Capituli Ecclesiae Albensis Transylvaniae repositarum et locatorum, ac aliarum quarumlibet judiciariarum deliberationum legitimorumque mandatorum regio-principalium executores, damus pro memoria. Quod nos litteras Suae Mattis Ssimae requisitorias pro parte Spectabilis ac Magnifici Domini Petri Apor Liberi Baronis de All-Torja confectas et emanatas, nobisque praeceptorie sonantes et directas, honore et obedientia quibus decuit receperimus in haec verba.

Carolus VI. Dei gratia electus Romanorum Imperator semper augustus, ac Germaniae, Hispaniarum, Hungariae, Bohemiaeque etc. Rex, archidux Austriae et princeps Transylvaniae. Fidelibus nostris egregiis et nobilibus requisitoribus litterarum et literalium instrumentorum in sacristia sive conservatorio Capituli ecclesiae Albensis Transylvaniae repositarum et locatorum, ac aliarum quarumlibet judiciariarum deliberationum, legitimorumque mandatorum nostrorum regio - principalium executoribus gratiam nostram caesareo-regiam. Exponitur Majestati Nostrae in persona Spectabilis ac Magnifici

Petri Apor Liberi Baronis de All-Torja, qualiter idem paribus universarum litterarum donationalium, inscriptionalium, consensualium, confirmationalium, introductionalium, statutorialium, superinde relatoriarum, fassionalium, venditionalium, emptionalium, exemptionalium, concambialium, compositionalium sive transactionalium, admonitorialium, certificatoriarum, adjudicatoriarum, sententionalium, absolutionalium, inhibitorialium, prohibitorialium, contradictorialium, metalium, metarum reambulatorialium, metarum rectificatorialium, superinde relatoriarum, ac aliarum quarumlibet totalium et integrarum causalium, factum videlicet integrarum possessionum ac portionum possessionariarum, ubivis in Comitatibus Sedibusque Siculicalibus et districtibus Principatus Transylvaniae et partibus regni Hungariae eidem adnexis existentium, habitarum, in annis Domini Millesimo Tercentesimo undecimo vigesimo primo, vigesimo quarto, item millesimo quadringentesimo septuagesimo nono, et millesimo quingentesimo, saeculis nimirum tunc currentibus, jam vero diu transactis, praeteritis sub regiminum divorum quondam regni nostri Hungariae regum et felicis recordationis Transylvaniae Principum, praedecessorum nostrorum, ut et Vajvodarum et Gubernatorum regni praedicti Hungariae et partium Hungariae eidem subjectarum, pro parte familiae ejusdem exponentis Aporianae legitime confectarum et emanatarum, eundem exponentem familiamque suam memoratam Aporianam tangentes et concernentes, in sacristia seu conservatorio vestro repositae et locatae esse perhibeantur: proinde vobis harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus acceptis praesentibus,

statim vos litteras praescriptas in conservatorio vestro repositas et locatas, diligenter requirere, requisitarumque et reinventarum tenorem in transumpto litterarum vestrarum sub sigillo vestro capitulari et authentico Exponenti praefato extradare modis omnibus debeatis et teneamini, caventes tamen, ne dolus aut fraus hac in parte eveniat aliqualis. Secus non facturi. Datum in Libera Regiaque Civitate nostra Claudiopolitana, die vigesima secunda mensis currentis Septembris, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo quinto. Erantque sigillo ejusdem SSmáe Suáe Majestatis authentico super cera rubra ductili impressive communitae clauseque confectae et emanatae, et infra sigillum erat subscriptum: Lecta. Quibus receptis nos mandato SSmae Suae Mattis per omnia ut tenemur obedire, et satisfacere volentes, universas litteras et literalia instrumenta, matricas et scrinia diligenter investigantes et impendentes, tandem post diligentem hujus modi requisitionem nostram reinvenimus quasdam litteras, quarum etquidem p r i m a r u m tenor et verbalis continentia talis est. Nos Capitulum Ecclesiae Transylvaniae memoriae commendantes praesentium per tenorem significamus quibus expedit universis, quod constiterit coram nobis Stephanus, filius Joannis, filii Opor de Siculis de Kizdy pro se et Nicolao, Demetrio et Petro fratribus suis, exhibuit nobis patentes litteras religiosi viri fratris Stephani, procuratoris Religiosarum Dominarum in Insula Beatae Virginis Mariae Deo famulantium, super testamento condito Blasii filii Olcy proximi sui, super diversis articulis, ut inferius in eisdem litteris contentis patebit, et specialiter super manumissione quorundam servorum

et ancillarum suarum. et legatione et commissione terrae suae Szárazpatak vocatae praedictis Stephano, Nicolao, Demetrio et Petro, filiis ipsius Comitis Joannis, filii Opor facta confectas, petens nos idem Stephanus cum instantia, ut ipsas litteras ad cautelam majoremque firmitatem nostris inseri litteris faceremus, et sigillo nostro communiri Quarum litterarum tenor talis est: Nos frater Stephanus, procurator Religiosarum Dominarum in Insula Beatae Virginis Mariae Deo famulantium, memoriae commendantes significamus universis quibus expedit praesentium per tenorem, quod cum Comes Blasius, filius Olcy de Kizdy, in territorio Domini Regis constitutus, gravi fuisset infirmitate deceptus, decumbens in villa Olcha vocata, praesentibus nobis et aliis viris idoneis per ipsum illic vocatis, sentiens se de hac valle miseriae decessurum, tale condidit testamentum: Quod corpus suum in coemeterio praedictae ecclesiae B. Virginis Mariae de Insula commisit sepeliri; item dictae ecclesiae commisit pro remedio animae suae unum equum, unum scyphum argenteum, et unum cingulum argenteum; item ecclesiae Beatae Clarae, in qua Fratres minores Deo famulantes, legavit unum equum; item ecclesiae Beatae V. Mariae de Olcha unum equum; item servos et ancillas suas, videlicet Annam Cartaneam, cum filio suo, Chihurcam, similiter cum filio suo, item parvum Joannem, item Urchek, item Custa et Mathe cum pueris suis legavit ob salutem suam frui perpetua libertate, ratione pristinae conditionis tam per proprios suos, quam per alios nunquam ab hodie, et deinceps molestandos; item terram suam Szárazpatak vocatam legavit Stephano, Nicolao, Demetrio et

Petro, filiis Comitis Joannis, filii Opor, fratris sui, perpetualiter possidendam, computando circa praemissa omnem materiam quaestionis ulterius procedendi; in cujus rei memoriam et soliditatis testimonium praesentes litteras sigillo nostro fecimus roborari. Datum in Vigilia Beati Jacobi Apostoli anno Domini millesimo trecentesimo undecimo. Nos igitur petitionibus ipsius justis et licitis ac legitimis annuentes, quia ipsas litteras cepimus integras in charta et sigillo, et non cancellatas, non abrasas, non abolitas, nec in aliqua sui parte vitiatas, tenorem ipsarum litterarum de verbo ad verbum praesentibus transcribi fecimus, et sigillo nostro authentico communiri. Datum in quindenis Purificationis B. Mariae Virginis anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo, Andrea praeposito, Sauto cantore, Vincentio custode, Nicolao Archidiacono, de Corda decano ecclesiae nostrae existentibus. Cujus sigillum erat laceratum.

Secundarum autem litterarum tenor sequitur in hunc modum. Magnifico Domino Thomae Vajvodae Transylvano et Comiti de Zonouk et de Cibinio, amico suo Capitulum Ecclesiae . . . . amicitiam paratam supremo cum honore. Litteras Magnitudinis Vestrae noveritis nos recepisse in haec verba. Discretis viris, et honestis dominis et amicis suis reverendis, Capitulo Ecclesiae Albensis Transylvaniae, Thomas vajvoda transylvanus, comes de Zonuk et de Cibinio, amicitiam paratam et se totum cum honore. Conqueritur nobis Stephanus, filius Joannis nobilis de Szárazpatak, quod Sandrinus filius Opour, et Opour frater ejusdem Sandrini, ac Egidius filius Stephani, fratres sui pactum et ordinationem super ipsa possessione

Szárazpatak mediantibus literis nostris inter ipsos habitam et ordinatam minime observassent, sed ipsam possessionem Szárazpatak sine homine nostro et testimonio Capituli aut Conventus inter se divisissent absque sua voluntate, et in ipsa divisione curias sororum suarum propriarum sibi pro debita portione potentialiter tradidissent, et ipsi pro se homines liberos et curias liberorum hominum in portione ipsorum elegissent et recepissent, insuper autem quosdam Bicenos suos, a fratre suo sibi commissos, salvis rebus et personis occupassent, et nunc detinent occupatos, et utilitates ejusdem possessionis potentialiter in ipsius praejudicium et gravem jacturam perciperent et percepissent usque modo. Caeterum etiam quandam possessionem ipsorum Fel-Torja vocatam, quae Opour, filium Opour, in aliqua parte non attingit, praefati Sandrinus et Egidius absque sua similiter voluntate divisissent, et sibi portionem pro habitationibus per omnia destructam assignassent, et pro se ipsis partes populorum multitudine decoratas accepissent. Super quo amicitiam Discretionis Vestrae praesentibus requirimus diligenter, quatenus cum Ladislao de Pech, juvene aulae nostrae vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, coram quo idem homo noster de omnibus praemissis et singulis praemissorum sciat et inquirat omnimodam veritatem, et scita veritate, ipsos Sandrinum, Opour et Egidium ad nostram videlicet (?) praesentiam ad terminum competentem contra Stephanum praenotatum, et post haec prout vobis de praemissis veritas constiterit, nobis cum die citationis termino assignato, et nominibus citatorum, ac cum totius facti serie in vestris literis nostri gratia nobis rescribatis. Datum

in Déva, secundo die octavarum ecclesiae Domini, anno ejusdem millesimo trecentesimo vigesimo quarto. Nos igitur petitionibus vestris acquiescentes, cum ipso Ladislao homine vestro ad exequendam continentiam ipsarum literarum nostrarum unum ex nobis, magistrum Paulum, concanonicum nostrum misimus vice nostra pro testimonio; qui quidem homo noster et praefatus Ladislaus homo vester demum ad nos reversi, concorditer dixerunt nobis requisiti, quod idem homo vester una cum ipso homine nostro feria quinta proxima post festum Conversionis Beati Pauli Apostoli ad terram seu possessionem Szárazpatak vocatam accessissent, et praefatus homo vester sub testimonio dicti hominis nostri diligenti inquisitione habita, tam secrete, quam manifeste ab hominibus, a quibus decuit et licuit in praemissis veritatem scivissent et scire potuissent, invenissent, quod praefata divisio dictae possessionis Szárazpatak inter ipsos indebite et injuste facta exstitisset, in eo videlicet, quod ipsi Stephano filio Joannis et fratribus suis praeter decem domos sororum suarum quatuordecim curias hominum liberorum, in quibus quidam Biceni essent, assignassent, et idem Sandrinus, Opor et Egidius de ipsa possessione Szárazpatak octuaginta quinque mansiones hominum liberorum bicenorum et aliorum pro eorum portione recepissent; praeterea in praefata quinta feria post festum Conversionis Beati Pauli Apostoli dictus Ladislaus homo vester simul cum ipso homine nostro accessissent ad villam seu possessionem Fel-Torja vocatam habitam indebite et injuste factam, in eo videlicet, quod ipsi Stephano et fratribus suis portionem terrae habitationibus fere destitutam, in qua nunc tantum-

modo triginta mansiones essent, assignassent, in portione vero Egidii centum et triginta quinque forent mansiones in eadem Fel-Torja existe .... Uti visa et inventa hujusmodi divisione in possessionibus supradictis. saepe fatus homo noster in facie ipsarum terrarum in praedicta die citasset ipsos Sandrinum, Opor et Egidium ad vestram praesentiam contra Stephanum filium Joannis praelibatum responsuros, octavas purificationis Beatae Virginis proxime venturas eisdem pro termino assignando coram vobis comparendi. Datum in festo Beatae Agathae Virginis et Martyris, anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo quarto. Item non hoc praetermittimus quod retulerunt, et quod quosdam Bicenos a patre suo filii commissos idem Sandrinus, Egidius et Opor pro portione sua in Szárazpatak occuparunt. — Tertiarum autem literarum verbalis continentia haec est. Carolus Dei Gratia Rex Hungariae. Fidelibus suis Capitulo Ecclesiae Beati Michaelis Archangeli Transylvaniae. salutem et gratiam. Noveritis quod cum possessiones Dok Kaszun vocatas petitas novem possessionum hominum sine haerede decedentium Sandur filio Opor fideli nostro pro fidelibus suis servitiis contulissemus, per Stephanum filium Pauli hominem nostrum sub testimonio hominis nostri jam bis eidem Sandur et Egidio filio Stephani fratris ejusdem statui mandantes. et Siculi de Czyk, et notatum ex iisdem Ladislaus major uxoratus, Petrus et Paulus, filii Jacobi. Bene filius Irgus, Stephanus filius Johelend, Stephanus filius Eltus, Belus. Valentinus filius Sandur, Buruch filius Marcus, Mathe filius Bank, Jacobus filius Chumburd, et Nicolaus filius Andreae, et ipsam possessionum statutionem,

asserendo easdem fore terras eorum, contradictores exstitissent, licet ab hoc contra eosdem Sandur filium Opor et Egidium ad nostram vocati praesentiam ad prosequendam hujus modi citationis causam non venissent, nec aliquem misissent, sic in vestris citatoriis et nostris judicialibus literis vidimus continere, tamen ad majorem justitiae evidentiam easdem possessiones iterato eisdem Sandur filio Opor, et Egidio statui mandavimus, fidelitati vestrae praecipientes, Quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, coram quo praedictus Stephanus filius Paulus homo noster dictas possessiones reambulet juxta veras metas, et statuat eidem Sandur ac Egidio filio Stephani, fratri ejus perpetuo possidendas, si non fuerit contradictum, contradictores vero si qui fuerint, contra ipsos ad nostram specialem citet praesentiam, ad terminum competentem, et praeter haec facti seriem nobis rescribatis. Datum prope castrum Déva in quindenis Pentecostes anno Domini millesimo trecentesimo vigesimo quarto. — Quartarum autem literarum tenor sequitur in hunc modum. Amicis suis reverendis Capitulo Albensi Transylvano Antonius de Kend vice Vajvoda Transylvanus amicitiam paratam cum honore. Dicitur nobis in personis nobilium Laurentii filii Mikó de Hidvég, ac Pauli filii quondam Valentini Therek de Szent-Miklós Torja, nec non Dominarum relictae quondam Stephani Apor de Szent-Márton, et Elenae, consortis Benedicti Mihacz de Doboly, filiae ejusdem Stephani Apor: Quod in anno nimirum secundo instaret revolutio, Egregius Sandrinus Kyzdi de Dicső Szent-Márton quandam possessionem ipsorum exponentium Torja vocatam in Comitatu Albensi existentem habi-

tam ipsos omnis juris titulo concernentem, injuste et indebite via juris sine omni pro se occupasset, occupatamque teneret et conservaret. ac eadem uteretur etiam ad praesens, in quibus eisdem exponentibus centum flor. auri damna intulisset. Caeterum in anno nimirum fere octavo vel citra praeteriisset revolutio, idem Sandrinus Kyzdi, ignoratur quo motivo ductus, quod nobilem Benedictum Priny dictum de Zázfalu, tunc familiarem suum, fratrem eorundem exponentium, in domo habitationis suae captivasset, captivoque unum lapidem ad collum ejusdem ligans in aquam Küköllö projici fecisset, universasque res et bona ducentorum flor. auri valentia, protunc erga ipsum Benedictum familiarem suum repertas et inventa auferri fecisset potentia mediante in praejudicium dictorum exponentium valde magnum. Super quo vestram amicitiam petimus diligenter, Quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Martinus de Béld, vel Ambrosius de Moha, seu Thomas, sive Osvaldus Forró dicti de Haporton, sive Pancratius de Sárd, nec non Michael Nemes de Hidvég, aliis absentibus homo noster, scita prius praemissorum mera veritate, evocet praefatum Sandrinum Kyzdi contra annotatos exponentes ad octavas festi Beati Georgii Martyris nunc venturas nostram in praesentiam, rationem praemissorum redditurum, litis pendentia, si quae foret inter ipsos, non obstante, insinuantes ibidem eidem, ut sive ipsis octavis in praedictis coram nobis compareat, sive non, nos ad partis comparentis instantiam id faciemus in praemissis, quod juri videbitur expediri, et post haec hujusmodi inquisitionis, evocationis et insinuationis seriem, ut fuerit expedita, nobis amicabi-

liter rescribatis. Datum Thordae, in festo Conversionis Beati Pauli Apostoli, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono. In dorso vero harum, istius mandati exequutio describitur tali modo. Egregio Antonio de Kend, vice Vajvodae Transylvano, Capitulum ecclesiae Transylvaniae amicitiam paratam cum honore. Vestra noverit Egregietas, nos literas vestras inquisitorias, evocatorias et insinuatorias honore quo decuit recepisse in haec verba: Amicis suis etc. Nos vestris amicabilibus petitionibus gratum praebentes consensum, magistro praefato Osvaldo Forró de Haporton unum ex nobis videlicet hominem, dominum Thomam de Lippa, socium et concanonicum ac decanum nostrum nostro pro testimonio ad praemissa fideliter exequenda duximus transmittendum. Qui tamen exinde ad nos reversi, nobis pariformiter retulerunt, quomodo ipsi in die Conversionis Beati Pauli Apostoli Thordae in Congregatione Generali nobilium partium Transylvanarum celebrata, sic procedens (?), tam ab omnibus nobilibus et ignobilibus praescripti Cottus de Küköllő palam et occulte diligenter inquirendo, omnia et singula praemissa exequuta fuisse rescivissent, qualiter Vestrae dictum exstitisset Egregietati, dempto praedicto centum flor. auri. Tandem una cum praenotato Osvaldo homine vestro, iterum unum ex nobis scilicet hominem dominum Mathaeum de Kolosvár ad executionem evocationis et insinuationis transmitten . . . . . similiter nobis concorditer retulerunt, quomodo isto sabbatho proximo ante festum Purificationis Virginis Gloriosae ad possessionem Váradgya pergentes, memoratum Sandrinum de portione sua possessionaria in dicta Váradgya in Cottu Al-

bensi existente habita ad octavas festi Beati Georgii Martyris nunc proxime venturas in vestram evocassent praesentiam, rationem praemissarum redditurum, insinuassentque eidem ibidem, ut sive ipse dictis in octavis coram Vestra Egregietate compareat, sive non, nos ad partium ipsarum instantiam id faciemus in praemissis, quod juri videbitur expediri. Datum sexto die dictae evocationis et insinuationis praenotat. anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono. — Quintarum et ultimarum literarum continentia talis est: Nos Sigismundus Báthori de Somlyó, Vajvoda Transylvaniae et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nominibus et in personis Egregiorum Emerici, filii quondam Stephani Apor de Torja, ac Nicolai et Francisci, filiorum quondam Blasii, filii jam fati olim Stephani Apor, nec non Petri, Stephani et Alexandri, filiorum quondam Ladislai Apor de dicta Torja, item Stephani et Andreae, filiorum quondam Michaelis Apor de praefata Torja, exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae donationales illustris olim Joannis de Zápolya, Comitis perpetui Terrae Scepusiensis, Vajvodaeque Transylvaniae et Siculorum Comitis etc. super portionibus possessionariis in possessionibus Szárazpatak et Szent-János, nec non quadam particula terrae Árokközi vocatae in Comitatu Albensi Transylvaniae existentibus infra denotatis et declaratis, in duplici papyro majori regali patenter confectae sigilloque ejusdem Domini Vajvodae majori et authentico impressive communitae, tenoris infrascripti, supplicans nobis humillime, ut nos easdem literas ac omnia et singula in eisdem con-

tenta ratas, gratas et accepta habentes, praesentibus literis nostris verbotenus inseri et inscribi facientes, pro eisdem Emerico, Nicolao. Francisco, Petro, utroque Stephano, Alexandro et Andrea Apor benevole confirmare, consensum nostrum superinde praebere dignaremur. Quarum tenor talis est. Nos Joannes de Zápolya, Comes perpetuus Terrae Scepusiensis, Vajvodaque Transylvaniae et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos debitum habentes respectum ad praeclara agilium Stephani, Ladislai et Michaelis Apor de Torja servitiorum merita, quibus ipsi in plerisque rebus et factis debitisque locis et temporibus, non parcentes corpori et rebus suis, semper indefesse nobis gratos se reddere studuerunt et acceptos, volentes propterea nos quoque eisdem aliquo munificentiae antidoto occurrere atque subvenire, totales portiones possessionarias nobilium et agilium Joannis et Emerici Blasko, nec non alterius Emerici Becz. in possessionibus Szárazpatak et Szent-János, nec non quandam particulam terrae Árokközi vocatas in Comitatu Albensi Transylvaniae existentes habitas, quarum utputa certa pars. ex inscriptione et obligatione progenitorum praefatorum Stephani, Ladislai et Michaelis Apor, erga manus dictorum Joannis et Emerici Blasko ac alterius Emerici Becz titulo pignoris exstitisset, quae ex eo, quod iidem Joannes et Emericus Blasko, ac alter Emericus Becz ratione praesertim incinerationis atque combustionis domorum quorundam siculorum atque insurrectionis contra majestatem regiam nostramque personam, ubi scilicet ipsi universitatem Siculorum commovere, exstructisque

bellicis machinis, conflatis in unum viribus manus ipsorum violentas jacere, et more hostili contra nos animose aggredi et bella attentari veriti non fuissent, et ex eo in nota perpetuae infidelitatis condemnati exstitissent, universa bona, et quaelibet jura ipsorum possessionaria in sacram regni coronam, consequenterque majestatem regiam et nostras, tamquam manus judiciarias devolvi debuissent et condescendi. riteque et legitime devolutae essent et redactae, simul cum omni jure nostro, si quid in eisdem portionibus possessionariis et praetacta particula terrae qualitercunque haberemus, aut nos ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernere viderentur, pariter cum cunctis earum utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis. sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum earundem integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis existentibus, memoratis Stephano, Ladislao et Michaeli Apor, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas, pariter et habendas, salvo jure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Civitate Segesvariensi, feria quarta proxima ante festum Beati Gregorii Papae, anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo primo. Inferius autem in calce literarum scriptum erat: Ad relationem Francisci

Cherey, cubicularii Domini Comitis. Nos igitur praemissa supplicatione eorundem nobis modo quo supra porrecta benigne exaudita et admissa, praescriptas dicti domini Joannis Comitis et Vajvodae literas donationales, non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas quoad omnes earundem continentias, articulos, clausulas et puncta, eatenus, quatenus eaedem rite et legitime existunt emanata, viribusque earum veritas suffragatur, acceptamus, approbamus, ratificamus, consensum nostrum eisdem praebemus, easque ac omnia et singula in eisdem contenta pro praefatis Emerico, Francisco, Nicolao, Petro, utroque Stephano, Alexandro et Andrea Apor, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis perpetuo valituras confirmamus, et nihilominus attentis et consideratis fidelitati et fidelibus servitiis eorundem Emerici filii quondam Stephani Apor, ac Nicolai et Francisci, filiorum quondam Blasii, filii praefati olim Stephani Apor, nec non Petri, Stephani et Alexandri, filiorum quondam Ladislai Apor, item Stephani et Andreae, filiorum quondam Michaelis Apor, nobis et huic regno, pro locorum et temporum diversitate exhibitis et impensis ac in futurum quoque exhibendis et impendendis, totum et omne jus regium, si quod in praescriptis portionibus possessionariis in annotata Szent-János, alias possessione, nunc vero (ut perhibetur) in praedium redacta, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foe-

netis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem portiones possessionarias seu praediales in dicta Sz.-János existentibus, jusque regium in eisdem qualitercunque habitum, de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, memoratis Emerico, filio quondam Stephani Apor, ac Nicolao et Francisco, filiis quondam Blasii, filii praefati olim Stephani Apor, nec non Petro, Stephano et Alexandro, filiis quondam Ladislai Apor, item Stephano et Andreae, filiis quondam praefati quondam Michaelis Apor, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis dandas, donandas et conferendas duximus, prout damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas, salvo jure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante, quas nos in formam privilegii nostri redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatae. Datum Albae Juliae penultima May, anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quarto. — Nos itaque sic requisitarum et reinventarum praescriptarum literarum non abrasarum, non cancellatarum, nec in aliqua sui parte suspectarum, sed omni prorsus vitio et suspicione carentium tenorem de verbo ad verbum sine diminutione et augmento, variationeque aliquali praesentibus insertarum copiam sive paria eorundem in transumpto literarum nostrarum sub sigillo nostro Capitulari et authentico eidem

Spectabilis ac Magnifici Domini Exponentis jurium suorum uberiorem futuram ad cautelam necessariarum fideliter et conscientiose extradandam duximus et concedendam, communi justitia et aequitate suadente. Datum feria tertia proxima ante festum Beati Andreae Apostoli, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo quinto.

Quae quidem literae sic transumptae erant patenter confectae, et in medio, loco videlicet solito, sigillo Capituli Albensis Transylvaniae authentico super cera alba impressive communitae, inferius autem legebatur a dextra talis manuscriptio: Collata, lecta et extradata per eosdem requisitores.

Quod autem praeinsertarum literarum verbalis tenor sincere, absque omni suspicione sit descriptus, praesentibus testor

Joannes Dombi,
juratus inclytae Sedis Siculicalis
Kézdi notarius.
(p. h.)

†

ADMONITIO AD POSTERITATEM
sive
appendix ad Genealogiam Aporianam.

Ne te turbet, posteritas, si fors legeris in eruditissimo sui saeculi scriptore. Adm. Reverendo patre Martino Szent-Iványi e Soc. Jesu, quem dum Tyrnaviae studuissem, loco parentis semper colui: Ladislaum vajvodam illum, qui e capite Ottonis Bavari angelicam coronam excussit, et ad coronationem Caroli I restituit, fuisse ex illustrissima familia Csákiorum. Nam quod ex hac illustrissima familia plures non fuerint vajvodae Transylvaniae, non nego, quin imo scio; hunc tamen Oporium fuisse, sequentes rationes evincunt: continua traditio majorum ad hunc usque diem in hac terra; certissima majorum relatio, a quibus meis auribus audivi, quod certo certissime audiverint a majoribus. qui propriis oculis aspexerunt in lapide inciso ad frontispicium arcis Bálványos titulum Ladislai Oporii vajvodae Transylvaniae; tertio: saepissime audivi a majoribus meis, praecipue Comite Stephano Apor et Andrea, quod inter litteras, ut superius vidisti, per patruelem meum Lazarum Constantinopoli deperditas exstitisse quasdam litteras ipsius Ladislai Oporii vajvodae. Quae rationes certo evincunt, Ladislaum illum vajvodam non Csákium, sed Oporium fuisse. Crediderim, eruditissimus scriptor eruerit conjecturaliter ex antiquis ruderibus Hungariae: sed si quis scriptores nostros varios legerit, certo videbit, quod tam in chronologia, quam in nominibus majorum inter se digladientur, prout jam etiam aliquos legi, qui dictum eru-

ditissimum scriptorem corrigunt; an vere? lectori dijudicandum relinquo. Certiores ergo meas dictas rationes nemo ambiget.

Neque te conturbet, posteritas, quod post Ladislaum vicecastellanum Viennensem nullum altius officium gerentem ex familia tua apposuerim, sed quod neque ante illum, praeter dictum Ladislaum. Nam, ut vidisti, in omnibus opere et veritate volui procedere, monere te tamen volo solam posteritatem, ne in oblivionem deveniant ea, quae a majoribus audivi, quod nostri majores mihi certo retulerunt sequentia:

Primo: fuit quidam Ladislaus in familia nostra maximae sanctitatis, qui quotiescunque templum ingrediebatur, toties fores templi per se aperiebantur ipsi. De hujus sanctitate quamvis multa audiverim, non tamen recordari possum, cum puer audiverim. Secundo: tantarum possessionum fuisse praedecessores nostros, ut usque Budam nonnisi in duobus locis erat ipsis condescendendum in bonis alienis; hoc confirmari potest duobus argumentis. Primo: vix annus, dum quidam civis Debreceniensis mihi curavit significari, quod exstent apud illum certae literae quatuor pagorum familiam Aporianam concernentium in Hungaria, de quibus si participabitur, literas tradet; utinam has literas vita mea habere possim! Secundo: exstat in Cosmographia Ungariae Marchionis Colloredo nomen oppidi cognominis. Et certo si tanta bona possederunt, certum est, quod etiam officia non minima gesserint, quae injuria temporum obliteravit.

Sed ne hoc te conturbet, posteritas, quod post dicti Ladislai, vicecastellani Viennensis usque ad Lazarum secundum familiam tuam nullum officium supremum gessisse legas. Nam deficiente Ladislao,

Alexander juvenis mortuus est, expost vero familiae transylvanicae plurimae (salva permanente dignitate et antiquitate plurimarum illustrissimarum familiarum) per favores Arii, Lutheri et Calvini promotae et possessionatae fuerunt, etquidem per favores Calvini viva nostra memoria. per Arii vero testis est Istvanffius, Libr. XXIV. folio 337. Cum vero omnes nostri majores in apostolica fide sancte permanserint, favores eorundum non sunt consecuti; Michael vix vitam servare poterat sub Joanne II de Zapolya, sub quo occultissime divina in cellariis fiebant, ut superius.

Andreas, vir ferocis genii, quamvis honestissimo matrimonio junctus, ut verum fatear, ad officia minus aptus fuit; habuit tamen quosdam fratres, inter quos vidisti superius inter duces Bekesio adhaerentes contra Stephanum Báthoreum fuisse et Nicolaum Apor; sed praeterea videbis inter literas nostras relatorias antiquas, reliquos Aporios plenis turmis(literae ponunt: exercitibus) insurrexisse contra fideles Báthorios, hinc propria culpa sub principibus catholicis caruerunt officiis, nam crediderim, quod Christophorus et Sigismundus Bathorei, successores Stephani, acta Aporiorum mente revolvebant. Pereunt quinque Aporii, ut in cathalogo vides, cum Moyse Siculo in campis Barczensibus; avus vero meus, Lazarus, natus anno 1595, ad officia nondum aptus usque ad tempora Gabrielis Báthori inclusive; sed etsi aptus fuisset, quam crudeliter cum catholicis egerit princeps Gabriel Báthori, lege libellum Claudiopoli anno 1730 impressum sub titulo: „Gabriel Báthori,“ sub quo et sacerdotes catholici Transylvaniam intrare vetiti. et magnates Transylvaniae falsi criminis insinuati, injustis-

sime gladiis feriebantur, quin imo per eundem idem cruentus gladius Superintendenti calviniano transmissus, ut eodem saeviat adversus catholicos. Ubi ergo spes promotionis catholicorum sub hoc principe? Nullibi. Felicior paulisper dies catholicis illuxit sub principe Gabriele Bethlen, sub quo, et sub sequente principe Georgio Rákóczio, avus meus cum Sigismundo Mikes, Stephano et Ladislao Kálnoki vice officium gessit; cur? videbis superius in deductione familiae; dum tamen cum Sigismundo Mikes, qui ad magna evaserat, et hic promotionem sperat, mors intempestiva eundem rapuit. Illuxit tamen dies Aporiis serena in duobus ejus filiis, Lazaro et Stephano, reliqui enim in juniori aetate mortui sunt, qui qualia gesserint officia. superius videre poteris. Nec mihi quidem sol plane Aporianus in nubem abiit; luxisset fors clarius, ni peccatum primi hominis in aliquorum cordibus regnasset. Age ergo, posteritas, orto jam tantisper sole rursum Aporiano, ne patiaris eundem iterum ecclipsim pati.

Nota valde bene.

Observa hic posteritas : legas omnes historias gentis hungaricae, quas ego (quos tamen ego historicos inveni, omnes perlegi), et observabimus : antiquissimas familias, et de republica quondam optime meritas, hodie jacere sub cineribus, aliquas humiliatas iterum elevatas sub principe quovis aut rege, novas iterum per virtutes erectas. Miraberis, quare? noli mirari. Opus hoc Excelsi est. Magnatum filii spem collocant in divitiis et sangvine majorum, hinc desides in arduis, otiosi, negligentes, laborum contemptores, rerum suarum imperiti, litterarum inscii, inter fusum

et coelum torpent, ante tempus se conjugio implicant, lectione librorum non delectantur, studia honestarum artium contemnunt, conversationes cum se majoribus non exercent, sed cum nauci flocci hominibus tota illorum conversatio est, et proh pudor! more Sardanapali, tota talium recreatio et conversatio inter gynaecaei consilia, foemellarum et puellarum quasi captivi. frigoris, aestus et inediae intolerantissimi, tamquam cincinnati trossuli se ornant, vestium luxus, famulorum non necessaria multitudo, comessationes ferculorum varietatibus, potationes diversi vini generibus, cum parasitis et helluonibus frequentia convivia, choreae crebrae, verba obscoenissima, musicorum varietas, canum quasi nec numerus, equorum sine necessitate copia, uno verbo divitiis apponunt cor, ita, ut etiam Dei obliviscantur. Observant enim sancte verba Scripturae Sacrae: „Venite, fruamur bonis quae sunt, et utamur creatura, tamquam in juventute celeriter; vino pretioso et ungventis nos impleamus, et non praetereat nos flos temporis; coronemus nos rosis, antequam marcescant; nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra; nemo vestrum exsors sit luxuriae nostrae, ubique relinquamus signa laetitiae, quoniam haec est pars nostra et haec sors.“(Libr. Sapientiae I. v. 6—9). Secundo: Pretiosa tempora, quibus oeconomia exercenda esset, inanibus venationibus consumunt, nec introitum, nec exitum proventuum considerant, rident dum monentur communi illo proverbio: sumptus ne superet censum; non solum non observant illud Senecae: „Emas non quod opus, sed quod necesse“, sed praeter id etiam, quod opus: opes ipsorum et pecunia, tamquam ex cribro aqua, effluit, et ultimo posteritas ipsorum sic ad ultimam miseriam

redigitur. Lege, lege Bonfinium sub gloriosissimo Marte Ungarico Matthia Corvino: non sic, non sic praedecessores nostri agebant; leges ibi virtutem gentis Ungaricae, a qua, proh dolor! quantum recessimus. Et quia qui ex humili sorte et hodie eluctantur, antiquorum praedecessorum vestigia observant et omnia contraria agunt Magnatum filiis, sicut superius recensui, non mireris, si ex infimo statu in summum evehantur, ab alto vero Magnatum filii deprimantur, ita, ut jure merito Magnatum filiis insultare possint: familia mea in me incipit, in te deficit. Possem plurimas familias recensere antiquissimas, quarum majores prudentia, scientia, arte militari, divitiisque inter Magnates Hungariae ut sidera claruerunt, hodie quasi in centro terrae obscurantur; possem familias enumerare, quae proxime praeteritis duobus seculis et arte et Marte claruerunt, et sic ad summa exaltatae sunt; possem quae per haereses, fraudes, aliorum oppressiones, vulpino more se extulerunt; possem quae humiliatae iterum revixerunt: sed consulto praetereo, ne quibusdam adulari, aliis injurius esse appaream. Sufficit meae posteritati videre in deductione genealogiae et nostram familiam subinde humiliatam, subinde erectam fuisse, nobilitatem tamen, quam ex Scythia extulerunt, nunquam hactenus amisisse, nec amittere, si declinabunt ea, quae superius de delicatis Magnatum filiis recensui, utque ea non sectentur posteri, paterne hortor.

P. S. Ego Ladislaum Csáki primo anno 1424 sub Sigismundo imperatore (patet ex Decreto ejusdem in Jure Hungarico) invenio vajvodam Transylvaniae fuisse, Ladislaum vero Oporium sub Othone et Carolo I, ad annum 1308 vajvodam fuisse notavi. Et

certo qui B. Mauritium, ordinis Praedicatorum in Insula Leporum anno 1308 floruisse scribunt, scribunt eum fuisse ex illustrissima familia Csákiorum, Mauritium Csáki nuncupantes. Certum est inter reliquos vitae suae annos annis 1308, 9 et 10 floruisse et Ladislaum vajvodam; ostende ergo saltem ex unico analium ungaricorum scriptore, quod iisdem annis Ladislao vajvodae additum fuisset cognomen illustrissimum Csáki; nec repone: neque additum fuisse cognomen Opor, nam evincunt rationes superius allatae alium non fuisse.

Haec de Familia Aporiana recenter habeo.

Hoc anno 1731, die 12-a Decembr. vidi antiquissimas litteras annorum quingentorum, lectu quidem difficillimas, ast labore tandem adhibito a me lectas, in quibus vidi ante annos jam quingentos pagum Bodola cum annexis in Cottu Albensi, processu superiori, Aporios possedisse, et inter reliqua haec apponi de Siculis de Kizdi, de Torja, omisso nomine Opor, et tantum nobis tribuisse nomen: Siculi de Kizdi, de Torja, prout etiam in litteris ex Capitulo Albensi exceptis ad annum 1311 videre poteris. Haec ideo, quod si alicubi, vel apud antiquos historicos vel scriptores, aut in litteris videris quempiam poni de Siculis de Kizdi: scias illum, posteritas, de familia nostra Aporiana fuisse, nam alicubi nec apponitur Torja. Sic ergo ex hac ratione et Petrus ille, in genealogia nominatus progenitor noster, ex hac ratione omisso cognomine a Bonfinio nominatur Petrus Siculus, vel, ut habet: „Petrum et Ladislaum Siculos mortem oppetiisse.“

II.

SYNOPSIS

MUTATIONUM NOTABILIORUM

AETATE MEA IN TRANSYLVANIA,

ET

PROGRESSUS VITAE MEAE.

Ipse mutat tempora et aetates, transfert regna,
atque constituit.

Daniel 2. v. 21.

Anno 1676 (in quo 3-a Junii hora 12 meridiana natus sum) serenitate existente orientem inter et occidentem, Transylvania etiam sub principe Michaele Apaffi visa erat pace frui, si tamen pace frui ibi possit, ubi est gemitus sub jugo turcico, sub quo et Transylvania tunc gemebat; hostis tamen domesticus, scilicet immissa a Deo pestis, mirum in modum grassari coepit, et eodem anno 2-a Decembris parentem, Joannem Apor peste extinctum amisi; amisi praeterea mox aviam, Lazari Apor senioris viduam, Juditham Imecs; mortuus similiter Comitis Stephani Apor filiolus Ladislaus, quatuor annorum.

Anno 1677. Eadem pestis vastabat Transylvaniam. Eodem anno mors rapit tutorem meum, Volfgangum Apor et Franciscum, Francisci Apor senioris filium.

Anno 1678. Paulus Béldi de Uzon, videns extraneos prae indigenis in majori pretio esse apud Michaelem Principem Apaffi seniorem, eosdemque promoveri, primo querelis pulsat principem, et accipit resolutionem annualis carceris, ex quo erga fidejussores liberatus, dum se purgare per testium fassiones nititur, adversariorum minas subodorans, assurgit, et praecipue Sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár incolas sibi associat, qui tamen

officii admoniti a dicto principe, arma deponunt, Paulus Béldi ad portam Otomannicam confugit, quem inter reliquos sequuntur : C. Ladislaus Csáki, Lazarus Apor, Christophorus Pasko, Valentinus Kálnoki. Sed cum indignitate rei moti, plures Magnates Béldio consensissent, aliqui carcere et bonis mulctati sunt, inter quos Nicolaus Bethlen, Samuel Keresztesi, qui tamen postliminio erga obsides liberati sunt. Baro Joannes Haller, quamvis Béldio non adhaesit, quia tamen minus decenter de Principe scripsisse visus sit, Fogarasini quatuor annorum carcerem sustinuit; Baro Georgius Kapi vero et Stephanus Lázár (indignum auditu christiano), compedibus ferreis vincti, in carcere mortui, in iisdem compedibus sepeliuntur. Sequebantur Béldium plures ex nobilitate transylvanica, quos enumerare longum esset. Paulus ergo Béldi querelas quidem in Porta promovere non cessabat, quia vero contra eundem a Principe missi erant Constantinopolim Volfgangus Bethlen, Clemens Mikes et Stephanus Apor, purpuratosque devinctos auro et argento in Divanum cogunt, in quo Paulus Béldi cum sociis in Septem-turres condemnatur, unico Lazaro Apor tunc ope Clementis Mikes, sui consanguinei, et fratris Stephani Apor, rerum futurarum consciis, per stratagema liberato. Successu temporis Paulus Béldi a Ladislao Székely, Principis ablegato ad Portam, intoxicatur, in Septem-turribus moritur. C. Ladislaus Csáki, ex industria quorundam christianorum, beneficio navis christianae occultatus, liberatur; arx Pauli Béldi Bodola, disjicitur, bona amplissima Fisco cedunt, ex quibus fere omnes Magnates, sed vel praecipue familia Bethleniana, participant, vix aliqua parte bonorum haeredibus relicta.

Stephanus Apor fit supr. tricesimarum Transylvanicarum arendator.

Anno 1679. Paulo Béldio a Porta Ottomannica promittitur principatus Transylvaniae, si augeret tributum certosque dies populationi in Transylvania concederet: sed ille memor patriae suae, maluit in carcere mori, quam cum hac perpetua nominis sui ignominia principatum adire et patriam suam perdere.

Anno 1680. Visus est ingens cometa, quem et ego puer vidi. Transylvani exeunt adversus Caesarem sub Generale Michaele Teleki, et prope Szathmarinum ad pagum Batiz vapulant a Germanis, vix Telekio se salvante.

Anno 1681. Princeps Michael Apaffi a Porta Otomannica constituitur exercitus Szerdar, idest supremus belli ductor, et Böszörmény, in Hungaria oppidum Hajdonicale, obsidet, expugnat, loci gubernatore, Gabriele Nagyszegi secum in Transylvaniam deducente. Coronae ad terrae motum campanae sonum ediderunt. Ego initium alphabethi feci.

Anno 1682. Revocavit Porta Athname sive privilegium, in quo princeps Apaffi constitutus fuit szerdar; et szerdar constituitur purpuratus Budensis, qui una cum dicto principe Apaffio et Emerico Tökölio arcem Filek obsident, quam praeter voluntatem loci gubernatoris C. Stephani Kohári praesidiarii dedunt, quos turca liberos permittit, gubernator tamen trium annorum carceris squallore punitur, quod Tökölio solum Comitis, non Principis Hungariae titulum tribuerit; arx disjicitur.

Anno 1683. Mahumet VI, turcarum imperator supremum purpuratorum principem ad expugnandam urbem Viennam Austriae Kara Mustafa passam expedit cum aliquot centenis millibus hominum, Transylvanis etiam ut adsint cum suo principe, mandat, qui tamen ad custodiendum pontes, Arabonem majorem inter et minorem, disponuntur, et postquam Princeps paucis suorum stipatus, vezirium ad Viennam visitasset, redivit. Et postquam immanis haec barbaries a christiano exercitu profligata fuisset, transylvani salvi in patriam redeunt.

Lazarus Apor fit supr. capitaneus sedium siculicalium Csík, Gyergyó et Kászon, ut et regni protonotarius. Ego legere incipio.

Anno 1684. Michael II Apaffi in principem Transylvaniae eligitur, a Porta confirmatur, et per passam eidem vexillum et sceptrum mittitur, quae sinistro omine sunt adducta. Nam ipso die pompae, quo haec insignia tradi debuisset passa inter reboatus tormentorum, unum de novo fusum a vi pulveris nitrati rumpitur, magistrumque tormenti interimit.

Hoc anno erat summa fames in Moldavia, moldavi turmatim exibant in Transylvaniam; cubulus tritici per quatuor metretas valebat 8 florenos; sed in hac patria fames non erat. Ego declinationes inchoo.

Anno 1685. Nascitur Augustissimus imperator Carolus VI, qui primus principis Transylvaniae titulum assumere jure haereditario non est dedignatus. Exmittuntur a principe Michaele Apaffi seniore ad conscribendos siculos commissarii. Michael Teleki et Clemens Mikes, aguntque transylvani cum augustis-

simo imperatore Leopoldo, ut Transylvania, excusso jugo turcico, redeat ad coronam Hungariae. Stephanus Apor fit Supr. Judex Reg. Sedium siculicalium Csik, Gyergyó et Kászon.

Anno 1686. Generalis caesareus C. Schaffenberg cum militia aestivat ad Claudiopolim; Princeps cum magnatibus Cibinium se recipit; advenit legatus turcarum imperatoris. Sedis Marus et Aranyas militia, sub commendo B. Ladislai Gyulaffi et Stephani Toroczkai, per C. Ladislaum Csáki caes Generalem vapulat sub Cibinio, quae actio ex professo fuit instituta, ut ostenderent, non posse resistere militiae caesareae; quod videns turca, et prout fuit res subodorans, exprobrat transylvanis. Expost Generalis Schaffenberg cum militia exit sub Budam. Buda eo anno capta, etquidem ea die, 2-a Septembris quo die anno 1541 turca a christianis subdole occupavit, notatu dignum. Generalis vero Fridericus Comes Veterani ad hibernandum venit in Máramaros, cui ex parte Transylvaniae adjunguntur commissarii: Samuel Kálnoki et Paulus Mikes de Zágon. Cibinii vero ob correspondentiam cum Tökölio arestantur compedibusque vinciuntur Laurentius Pekri et Joannes Daczo, supr. capitaneus Sedium siculicalium Csík utriusque Gyergyó et Kászon.

Hoc anno missus sum Claudiopolim ad scholas, et inchoavi a minori parva. Stephanus Apor fit Tabulae Reg. Judiciariae assessor. Mittitur Viennam extraordinarius legatus ad Caesarem B. Joannes Haller, qui de re-unione Transylvaniae cum corona Hungariae certis legibus ageret; qui in tanta aestimatione fuit ante imperatorem Leopoldum, ut idem praefatus

Augustissimus etiam postquam in Transylvaniam redivisset, propriis manibus eidem scribere non sit dedignatus, quas litteras soli vidimus. Michael Teleki senior creatur Comes Sacri Rom. Imperii.

Anno 1687. Militia caesarea, duce serenissimo Lotharingiae Duce Carolo, in Transylvaniam ingreditur. Princeps Michael Apaffi cum regnicolis Cibinium se confert, ex consensu tamen Principis omnes urbes militiam caesaream pro praesidio recipiunt, excepta Corona, quae etsi tributum pendere se promiserat, recipere tamen praesidium recusavit; quibus ad persvadendum a Principe missus Stephanus Apor, cum quo et ego, puer undecim annorum praesens fui, egit, et multis rationibus ad obediendum Principi stimulabat; verum nihil profecit, sed obstinati in proposito persistebant, famuli vero Stephani Apor, qui propius domum consultoriam accesserant, in praesenti vitae periculo versabantur, nisi a fidis amicis admoniti, in tempore fuga salutem quaesivissent.

Curiosum quid tunc contigerat. In domo tricesimatoria a catulo servabatur lupus totus cicuratus (dictus Stephanus Apor existens omnium tricesimarum supremus arendator), cum quo ut cum cane ludebamus, et ut canis blandiebatur; contigit quodam die dominico, dum dictus Stephanus Apor ex missae sacrificio exivisset, lupus proprio instinctu ingreditur templum majus urbicum, sedetque ad altare, in quo supra modum ejulare incipit; descendens ex altari, ac si rabidus canis, pergit contra cathedram, in qua praedicans actu concionabatur, qui lupum se aggredientem conspicatus, ex cathedra, reliqui vero auditores ex templo fugere incipiunt, eo strepitu, ut alter ab alltero vix

non conculcaretur, quod nos videntes, magnam aliquam larmam adesse cogitabamus. Quod pro malo omine interpretabatur, ut paulo inferius evenit. Sed et militia dicta caesarea ingressa in tantum famelica, ut sepeliendis sociis vix sufficerent; multorum cadavera canibus exposita conspiciebamus.

Hoc anno Transylvania per Michaelem Teleki, Nicolaum Bethlen et Stephanum Apor, legatos coram Generale caesareo Josepho Comite a Karaffa, augustissimam domum Austriacam, juxta articulum Hungariae hujus anni, haereditariam recipit.

Anno 1688. Temeritatem obstinati animi solvit Corona; nam dum obedire non vult, armis caesareis, duce Friderico Comite Veterani, armisque Principis, duce Michaele Teleki, obsidetur, dumque ad arcem ignitae aliquae bombae injectae fuissent, se dedunt, primariorumque obstinatorum capita deponuntur, aliqua ad portam arcis, unum in foro palo infigitur, quod non ita pridem est inde depositum. B. Ladislaus Gyulaffi cum stipendiariis Transylvaniae militibus expeditur contra turcam, et se conjungit Generali caesareo Comiti Heisler ad Orsovam. Mittuntur a principe Michaele Apaffi seniore legati Viennam Gregorius Bethlen et B. Ladislaus Gyulaffi, ad homagiale obsequium Augustissimo imperatori Leopoldo deponendum..

Anno 1689. Tota urbs Corona conflagrat, excepto moderno templo Soc. Jesu, una alterave domo. Supposito igne incendium ortum suspicantur, cum pluribus in locis simul ignis eruperit, et nunc vaticinium de supra fato lupo impletum dicebant. — Hoc

quoque anno similiter expeditur B. Ladislaus Gyulaffi.

Anno 1690. 15-a Aprilis regnans princeps Transylvaniae I. Michael Apaffi moritur Fogarasini. Eodem anno Emericus Tököli, ungaris, turcis et tartaris stipatus invadit Transylvaniam, cui 20-a Augusti cum exigua Germanorum et Transylvanorum manu occurrit caesareus Generalis Donatus C. ab Haisler, item Michael Teleki Generalis Transylvaniae, sed a multitudine obruuntur. Generalis Haisler, colonellus Marchio Doria captivantur, Generalis Teleki et Generalis Norquer in loco caeduntur, et Generalis caesareus Magni in vulnere usque pagum Hermány Districtus Barczensis se salvat, sed ibi quo mortis genere mortuus, varii varia narrant. Manserunt praeterea in loco tam officiales caesarei, quam proceres et nobiles Transylvaniae plurimi. Post conflictum magna pars Transylvaniae adhaeret Tökölio, juvenis tamen princeps Transylvaniae II Michael Apaffi se confert Claudiopolim, et ibi in fidelitate Augustissimi imperatoris substitit. Cum quo hi proceres erant: Georgius Bánffi, expost Gubernator, B. Joannes Haller, Nicolaus Bethlen, Alexius Bethlen, Gregorius Bethlen (arcem Fogaras a Tökölio conservaverat), Stephanus Naláczi, Ladislaus Székely, consiliarii, B. Ladislaus Gyulaffi, Stephanus Apor, B. Stephanus Haller, Michael Mikes, Ladislaus Mikola, Georgius Gyeröffi, Benedictus Serédi, Emericus Jósika, Ludovicus Naláczi, Paulus Rhédei, Sigismundus Korda, Ladislaus Gyulai de Várad, et aliquot alii. Ego, puer 14 annorum, in periculosa infirmitate decumbebam Claudiopoli. A fidelibus ergo his, qui

Claudiopoli fidem regi servabant, pro suppetiis Viennam missus erat ad Augustissimum imperatorem Leopoldum Nicolaus Bethlen, qui non solum succursum, verum, defuncto principe, et Diploma patriae impetravit (quod tamen expost Petro Alvinczi ablegato fuit interpretatum Viennae, qui et instructiones cardinalium officialium, puta gubernatoris generalis, cancellarii, thesaurarii, et praesidentis secum attulit). Impetrato ergo auxilio, ordinibusque datis serenissimo principi Ludovico Badensi, eidem obviam mittitur Michael Mikes, qui praefatum principem cum succursu in Transylvaniam comitatus est, per eundemque principem Tökölius ex Transylvania expulsus, secum abducit plurimos dominorum et viduarum, quorum aliqui post 5, 6 annos et plures patriam videre potuerunt.

Eodem anno Galga Szultan a partibus Váradinensibus Transylvaniam cum 80 millibus invadit; magnam partem Transylvaniae comburit, depopulatur, ad Claudiopolim considet, et in velitationibus multos Claudiopolitanorum caedit. Verum et is expulsus est per dictum serenissimum principem Ludovicum.

Hoc anno primo ingrediuntur Patres Conventuales in Transylvaniam, et primo sub nomine Missionariorum ponunt se ad pagum Esztelnek, mox se conferunt in Kanta, et monasterium incorporant provinciae S. Elisabeth in Hungaria.

Anno 1691. Status Transylvaniae homagium fidelitatis deponunt Augustissimo imperatori Leopoldo Claudiopoli juxta pacta anni 1687, coram Josepho Comite Karaffa. Locustae plurima damna faciunt in Transylvania. B Josephus Haller Tergovistiae in

Valachia ex mandato Tökölii indigne trajicitur, quare et turca ideo Tökölio indignatur.

Anno 1692. Augustissimus imperator Leopoldus erigit Gubernium in Transylvania, constituto Gubernatore B. Georgio Bánffi de Lossoncz; consiliarii creantur : idem Georgius Bánffi, B. Joannes Haller, simul et thesaurarius, Stephanus Naláczi, quondam principis Michaelis Apaffi aulae magister, Gregorius Bethlen, simul et Generalis, Nicolaus Bethlen, simul et cancellarius, Alexius Bethlen, B. Ladislaus Gyulaffi, Ladislaus Székely de Boros-Jenő, simul et praesidens, Georgius Gyerőffi, Joannes Toldalagi, Joannes Sárosi, Valentinus Frank, judex Reg. Cibiniensis et nationis saxonicae comes.

Dum hi Cibinii constituuntur, variae disputationes etiam fiunt circa religionis apostolicae romano-catholicae pristinam libertatem restituendam, cui dum a tribus aliis Transylvaniae religionibus offerretur templum Claudiopolitanum in veteri civitate cum adjecto monasterio, et Albae tunc Juliae nunc Carolinae templum a Christophoro principe Báthori aedificatum, responderunt catholici : hoc ultimum praeterea etiam ipsorum est, quod etsi desolatum sit, aedificatum tamen a principe catholico propriis sumptibus, nullus adhuc ipsis rapuit; primum etiam acceptare noluerunt, nolentes juri suo cedere, quod vi Diplomatis prima fronte videbatur conculcari, in quo dum de religionum negotio fit mentio, additur : Contradictionibus nunquam valituris. Hinc in hac parte re infecta discedunt, sed pro explicatione Diplomatis delegatur Viennam Petrus Alvinczi regni protonotarius.

Notatu dignum: Ladislaus dictus Székely Regni Praesidens eodem anno moritur, cui ad umbilicum, miro Dei judicio a stomacho foramen aperitur, per quod (salvo omnium legentium respectu) omnia excrementa exibant, et quamvis variis unionibus aliisque pretiosis medicamentis satis superque fuit provisum, moriendum tamen illi fuit. Multi illo tempore poenam Dei fuisse narrabant, ut qui Byzantii Paulum Béldi intoxicaverat, etiam miserabili morte periret. Audivi tunc puer, dum ipsi objiciebatur, cur veneno sustulerit Paulum Béldi, negativam non dabat, sed respondebat: quacunque arte possum mei clementis principis inimicos perdere, certo perdam. Successit illi praesidens regni Alexius Bethlen, et in consiliariatu Samuel Keresztesi. Laurentius Pekri fit Comes. Locustae rursum plurima damna faciunt.

Anno 1692. Per captum a Christianis 5-a Junii Váradinum, magna securitas Transylvaniae redditur.

Anno 1693. Hoc anno moritur Joannes Toldalagi, cui in consiliariatu succedit Michael Toroczkai. Jam tandem accepta Diplomatis interpretatione, acceptat status catholicus templum cum monasterio Claudiopoli, jam a seculo fere privatus templo publico, et occupat. Similiter acceptat templum Báthoreum Albae Juliae nunc Carolinae, Suaque Mattas SSma Academiae Claudiopolitanae restituit fundationem regis Stephani et Christophori Báthoreorum, quin imo certis bonis et decimis auget non solum Claudiopolitanos, verum Albenses et Udvarhelyienses, ad facilius instruendam juventutem, simulque vicario generali Transylvaniae et monasterio Kantensi a Stephano

Apor fundato donat decimas pagi Kacza. B. Ladislaus Gyulaffi creatur Comes, Stephanus vero Apor et Michael Mikes fiunt Barones sub augustissimo imperatore Leopoldo. Ego absolutis Claudiopoli humanioribus, ascendi Tyrnaviam ad studia philosophica et juridica. Jam dictus Baro Stephanus Apor hoc anno installatur supr. etiam capitaneus sedium siculicalium Csík, Gyergyó et Kászon. Locustae, prout et anno superiori, magna damna causant. Hoc anno 1693. incidit pascha in diem 22-am Martii, quo termino citius celebrari non potest. Anno 1693, fors nunquam antea, hoc anno in templo Kolosmonostoriensi fuit producta proemialis comoedia, praesentibus magnatibus et statibus regni, in qua, in rhetorica, duo prima proemia accepi.

Anno 1694. Tartari irrumpunt in sedem Csík, eam vastant, depopulantur, comburunt, duabusque subsequentibus diebus alii aliis succedentes, plurimos, tam ex nobilitate, quam ex plebe, captivos abducunt. Moritur Georgius Gyerőffi, consiliarius, cui succedit B. Stephanus Apor.

Anno 1695. Generalis caesareus Fridericus Comes Veterani ad Lugos et Karánsebes vix cum septem millibus christianis confligit cum tota potentia Orientis, praesente ipso imperatore turcarum, solus agressus turcam, cum quo dum aliquot horis pugnasset, octiesque viriliter repulisset duodecimque millia turcarum occidisset, in nono assultu lethale vulnus accipit et capitur, apudque turcas moritur. Generalis vero Truchses, vix mille quingentis ex caesareanis desideratis, exercitum in Transylvaniam reducit. Sed

tamen in Transylvania ob imminentes turcas magna fit trepidatio.

Hoc anno Samuel Kálnoki a statibus Transylvaniae mittitur Viennensem ad aulam, et fit primus cancellarius Transylvanicus. Ego vero ero primus baccalaureus philosophiae Tyrnaviae. Visitavi Viennam. Michael Száva fit Baro.

Anno 1696. Magnus metus in Transylvania ob intentionem Sultani eam ingredi volentis, qui tamen, confligens cum duce Saxoniae et Donato Comite ab Haisler, recedit. Hoc anno Georgius Bánffi fit Comes. Tota familia Bethleniana de Bethlen Barones, item Stephanus Apor et Michael Mikes fiunt Comites. B. Joannes Haller, transacta sancte et pie vita, in bona senectute renunciat officiis thesaurariatus et consiliariatus. In thesaurariatu succedit C. Stephanus Apor, in consiliariatu ejusdem filius B. Stephanus Haller. Ego absolvo philosophiam Tyrnaviae, creor primus magister; per triennium utrique juri studui, et hoc anno in Transylvaniam redivi. Moritur Alexius de Bethlen, praesidens, apoplexia tactus Carolinae, cujus officium supplet Samuel Keresztesi; sed mox a Sua Matte praesidens regni constituitur B. Stephanus Haller. Moritur et Stephanus Naláczi. C. Stephanus Apor fit supr. comes Cottus Thordensis.

Anno 1697. Duplex metus in Transylvania; alter ob Francisci Tokaji rebellionem in Hungaria, qui clam aliquot fortalitia ceperat, et multos sibi conciliaverat, alter ob imminentem turcam, qui certo erat una cum Sultano intentionatus Transylvaniam invadere. Sed utroque mox liberati sumus; nam et Fran-

ciscus Tokaji per milites caesareanos et aliquot Comitatus dissipatus est, et turca ad Zentam a serenissimo principe Sabaudiae Eugenio profligatus est, amissis 24000 millibus janicserorum. Hoc anno cum quatuor templis, duobus collegiis et magna etiam exterorum bonorum jactura conflagravit Claudiopolis. Samuel Kálnoki fit Comes. Eodem hoc anno C. Georgius Bánffi gubernator, C. Nicolaus Bethlen cancellarius, et C. Stephanus Apor citantur Viennam ad negotia regni tractanda. Hoc anno primum ingreditur in Transylvaniam episcopus Transylvaniae Andreas Illyés, et moritur B. Joannes Haller senior.

Anno 1698. Praefati domini redeunt Vienna circa festa pentecostalia. Moritur Gregorius Bethlen regni Generalis, cui succedit C. Ladislaus Gyulaffi.

Anno 1699. Fiunt comitia Schesburgi, in quibus B. Emericus Jósika, ob quandam suspicionem, ex mandato Generalis C. Rabutin capitur, ex qua tamen se purgavit. Ero regalista. Redditur tranquillitas Transylvaniae per pacem Carloviczensem inter augustissimum imperatorem Leopoldum et turcarum sultanum. Moritur C. Ladislaus Gyulaffi Generalis, cui succedit C. Stephanus Apor. Contraho matrimonium, infeliciter, voluntate magis aliorum quam mea, quamvis in nuptiis meis Viennae celebratis delegatus Suae SSmae Mattis Leopoldi praesens fuerit Cardinalis Kollonicz, ex parte vero Reg. Mattis Josephi episcopus Nytriae, Matthasovszki, regni Hungariae cancellarius, quinque principes, et totum fere ministerium caesareum intimum aderat, prout et musici Suae SSmae Mattis. Item eodem anno incipit studium phi-

losophicum Claudiopoli sub primo professore Joanne Dévai e Soc. Jesu. Resolvor hoc anno die 5-a Septembris pro supr. comite Cottus de Küköllő. Imago Beatissimae Virginis Mariae in pago S. Nicolai ad Szamos-Ujvárinum lacrimas emisit, praenuntius calamitatum Transylvaniae, quae per insurrectionem Rákóczianam secutae sunt. Imago haec devote servatur in templo academico Soc. Jesu Claudiopoli.

Anno 1700. Celebrantur solennes nuptiae B. Stephani Vesselényi cum Comitissa Catharina Bánffi, Comitis Georgii Bánffi Transylvaniae Gubernatoris filia, ad quas Suae quoque Mattes, Leopoldus et Josephus, dignatae erant suos ablegatos designare: Comitem Rabutin, Generalem Commendantem, et Generalem Leving, Commendantem confiniorum ad Coronam, quos tamen infirmitas impedivit quin comparerent. Hoc anno nata est filiola mea Rosalia. Baro Tavonat et Eckler consiliarii Camerae aulicae ad Transylvaniam veniunt ad res cameraticas investigandas, thesaurarioque transylvano multas molestias causant, et hinc fit initium directionis cameraticae per Camerae aulicae consiliarios. Item Societatis Jesu patres in propriis vestibus hoc anno primum ingrediuntur in Transylvaniam. Restaurat quoque C. Stephanus Apor Carolinae templum Soc. Jesu a Christophoro quondam Báthori aedificatum, quod prioribus annis jam inchoaverat, sed valde desolatum, ultimam ruinam minabatur; et illud reconciliavit Rev. Pater Franciscus Fogelmayer Soc. Jesu per provinciam Austriae praepositus Provincialis, qui cum patre Stephano Csákány, aeque Soc. Jesu, primi in vestibus societatis visitaverunt loca Societatis Jesu in Transylvania. Fiunt comitia Al-

bae Juliae, Comes Seau existens commissarius regius, proponit nomine Suae Mattis tributum unius millionis florenorum Rhenensium solvendum, quod difficillime fuit solutum. Et hoc erat maximum tributum Transylvaniae.

Anno 1701. Commissio Cameralis in locum Stephani Gyárfás Thordae constituit inspectorem seu praefectum salis Ignatium ab Haan (qui postea factus Camerae consiliarius et per Transylvaniam supremus rei cameralis director). Et in hoc irrepserunt germani ad salis praefecturam, ita, ut hodie in nulla salis fodina praefectus sit hungarus. Franciscus Princeps Rákóczi II (ex cujus motu plurimae calamitates afflixerunt Transylvaniam, ut infra) arestatur ob correspondentiam (ut dicebatur) cum rege Galliarum, ducitur ad Novam-Arcem Austriae, cum quo et aliquot proceres Hungariae. Et ex Transylvania educitur arestatus Michael Vay. Comes Ladislaus Bercsényi salvat se in Poloniam. Introducor ut supr. comes in Cottum de Küköllő, introductoribus C. Laurentio Pekri et Sigismundo Korda. Nascitur filia Susanna.

Anno 1702. Dictus princeps Franciscus Rákóczi ex aresto liberatur opera uxoris suae, corrupto multo auro arcis praefecto; se recipit in Poloniam, prospicit de futuris motibus. In Transylvania, Albae tunc Juliae, nunc Carolinae inchoantur comitia die 15-a Januarii, et terminantur circa dies ultimos Maji, adeoque mea vita longissima. In his comitiis Joannes Sárosi consiliarius regni et protonotarius regni arestatur, quod fuerit accusatus crimine falsi. Nimirum dum an-

no superiori Athanasius, ritus graeci episcopus, uniens se cum ecclesia romano-catholica, introductus fuisset, ut a SSma Sua Matte Leopoldo confirmatus ejusdem ritus episcopus, in templum valachicum Carolinense ex mandato praefatae Suae Mattis per C. Stephanum Apor, illique introductioni graeci contradixissent et protestati fuissent, quod scilicet illam contradictionem et protestationem contra praefatae Suae Mattis intentionem authentice sub sigillo Suae Mattis extradedisset; qui tamen Viennae per dictam Mattem absolutus est. Visi hoc anno sub specie praedonum hinc inde aliqui in rubris indusiis, qui tamen nullum damnum inferebant. Natus est filius meus Stephanus primus. Gliscit fama motus Rákócziani; praesidia magasinis augentur. Apparent Carolinae volatiles insolitae, majores passeribus.

Anno 1703. Franciscus Princeps Rákóczi et Comes Ladislaus Bercsényi egrediuntur ex Polonia, incipiunt hostilitates, perveniunt usque Debreczinum, inde obsident Szathmarinum, et capiunt fame. C. Samuel Bethlen cum 1000 Siculis ad invigilandum motibus inimici mittitur circa Válaszút, et a malecontentis hungaris dissipatur; cujus in locum ad Bonczida mittitur Stephanus Toroczkai aeque cum 1000 Siculis, quos invadit Paulus Olosz, malecontentorum Generalis, et Toroczkai, viribus impar, dissipatur. Cujus in auxilium dum advolat caesareus supremus vigiliarum praefectus regiminis cataphractorum Steinvilliani, Baro Sellein cum 400 germanis, certa hungarorum manu, duce Gregorio Hatházi, et certis rascianis sub centurione Rácz Gyurka dicto, malecontentorum multitudine obruitur, cum paucis germanis se

salvans Claudiopolim; levioris armaturae hungari et rasciani, ut plurimum, se salvarunt. B. Michael Száva cum caesareo subtribuno regiminis desultoriorum Comitis Ulfeld Comite a Kosta mittitur in Cottum de Zaránd, sed ibi dictus Comes Kosta a malecontentorum insidiis trajicitur et occumbit; militia redit. Generalis Commendans C. Rabutin cum tota militia sub commando suo existente victualia infert Kővárinum feliciter. Comes Laurentius Pekri cum Comitatensibus disponitur Balásfalvam, unde a malecontentis extrahitur et ad Rákóczium ducitur. Hoc anno proceribus et nobilibus solvenda imponuntur 100,000 florenorum; qui vel solvendo morosi, vel impotentes fuerant, contra illos executio militaris adhibita; multi vel preciosioribus mobilibus, vel certa bonorum parte vendita satisfecerunt impositioni. In Cottu de Küköllő et in Sede Udvarhely cum C. Laurentio Pekri ego eram perceptor dispositus. Multarum nequitiarum et occultae rebellionis poenas jure merito luit capitis diminutione in publico foro cum duobus famulis, tam ab universitate saxonica, quam a statibus regni condemnatus Joannes Zabanius, regius cibiniensis judex et nationis saxonicae comes. Restauratio templi Tövissiensis et residentiae per Stephanum Comitem Apor consummatur, ibique ab eodem patres ordinis S. Pauli primi Eremitae fundantur, datis ipsis quinque millibus florenorum, mola et in territorio Carolinensi magno promontorio. Generalis Klikisperg cum 600 commendatis militibus caesareis a Generale Rabutin mittitur ad succurrendum Szathmarino, et a malecontentis ungaris includitur. Moritur Joannes Sárosi, Gubernii consiliarius, supr. provincialis commissarius et protonotarius, Carolinae.

Anno 1704. Accipio mandatum Gubernii, ut jam dissipato C. Laurentio Pekri, pergerem vel Medgyesinum vel Ebesfalvinum ad motus patriae observandos. Sed dum pro ordinibus et instructione mitto, et adhuc tabellarius abest, ante malecontentos debeo me salvare Coronam 15-a Januarii. Nam Stephanus Gúti, malecontentorum unus capitaneus, invadens Sedem Udvarhely, ad arma cogit; similiter Ladislaus Kereskényi, ejusdem farinae, in Csík et Háromszék penetrat, ambas ad arma capienda concitat, et ad Coronam pagumque Hermány considere facit; Udvarhelyienses vero cum fato Gúti ponunt se ad pagum Holdvilág, quos Baro tunc de Tige ex ordinibus Generalis Commendantis Comitis de Rabutin armis dissipat, et quia arcis Udvarhely commendans caesareus ante tempus tradiderat arcem Rákóczianis, praesens in hoc conflictu solus quidem evasit, ast multi praesidiarii capti, vario tormentorum genere Cibinii occisi sunt. Hoc nuncio sedes Háromszék et Csík arma deponunt, et fidelitatem jurant, rursum, tribus septimanis evolutis, insurgunt, et se ad pagum Hermány ponunt, in vere, superveniente caesarea militia, ad pagum Feketehalom caeduntur, plurimis desideratis. Confecto proelio et pontem Dobolyiensem superato, obvius quivis vir deprehensus a casareanis occiditur, quamvis paucissimi inventi sint. combustisque plurimis pagis in Sede Sepsi et Maxa, in reditu castellum Prásmár. expilant, in quo pretiosissimis hungarorum rebus inventis, Cibinium militia onusta praedis redit. B. Tige cum caesareanis, toroczkaienses et enyedienses expilat, comburit et redit. Claudiopolim Generalis Stephanus Thoroczkai obsidet, tormentis quatit, Generalis C. Rabutin in subsidium venit, ma-

lecontentos in valle salinaria fundit et fugat, militiam caesareanam Claudiopoli educit, et secum Cibinium ducit; sed fideles caesarei per hanc militiae eductionem plurima damna in depositis patiuntur, et vel maxime domus Aporiana potest deplorare. Claudipolis malecontentis cedit, cedunt praeterea arces Görgény, Kővár, Déva, Hunyad, Bethlen; saxonicales civitates jam prius deditionem fecerant; remanserunt in fide caesaris solum Cibinium, Corona, Fogaras et Szamos-Ujvár. In autumno vice-colonellus Graven expeditur contra háromszékienses, et csíkienses, sed illi non exspectant, sed se recipiunt in Csík, incolae quoque hinc inde diffugiunt. Ascendunt caesareani usque ad Kezdi-Szentlélek, nulloque invento redeunt, transeunt per sylvam Sárkány, impedimenta permittunt, quae Siculi expilant, et caesareanos persequuntur, assequunturque ad pagum Sárkány, cum quibus confligunt ductore Joanne Komlósi cnm certa manu militum Hungariae, victoria incerta relicta. Caesareani Cibinium, Siculi ad pagos Hermány et Szentpéter redeunt. Comes Nicolaus Bethlen regni Cancellarius projectum concipit; quod dum ad legatos Angliae et Hollandiae, mediatores pacis inter caes. Mattem et hungaros, gallico idiomate exaratum per quendam graecum Pano Stephan Posonium transmittere nitebatur, cujus summa haec erat: Ut augustissima Domus Austriaca, et Franciscus Princeps Rákóczi regno Transyilvaniae cedant, creeturque in Transylvania princeps reformatus vulgo calvinista, qui ducat ex augustissima domo Austriaca uxorem catholicam, verum dictum projectum fatus Stephanus Pano non Posonium ad legatos refert, sed Generali Comiti Rabutin tradit, hinc C. Nicolaus Bethlen arestatur, a regni Statibus Cibinii

existentibus nota infidelitatis condemnatur, verum sententia executioni non mandatur, sed Cibinii, in quartirio Commendantis civitatis, nullo ad ipsum permisso, in strictissimo aresto servatur usque ad annum 1708, quo eundem dictus Generalis Commendans Viennam ducit. Expost Viennae cum eodem ductore suo eodem anno et septimana in aresto moritur. Moritur hoc eodem anno C. Stephanus Apor regni Generalis, cum quo officium Generalatus regni requievit in pace. Audita morte ipsius, ego me Corona per Valachiam Cibinium confero. Moritur similiter consiliarius Gubernii Samuel Keresztesi, in quo familia Keresztesiana defecit. Moritur filius meus primus Stephanus Coronae, et ibidem nascitur filia Barbara. Ob insurrectionem primam penes Rákóczium sedis Háromszék, per Generalis Commendantis Comitis Rabutin mandatum Michael Székely sedis Sepsi, Stephanus Boér sedis Kezdi, Moyses Imecs sedis Orbai vice-judices Reg. quamvis ipsi inculpati, in arestum civitatis Coronensis ducuntur, et primo evolutis duobus annis dimittuntur. Oppidi quoque Bereczk multi arestati ad eandem arcem deducuntur, eo, quod militum caesareanorum ad passum Bereczk excubantium interfectores haberentur. Similiter innocentes occisi sunt milites excubantes in passu Borza et in passu ad Csík-Gymes. Caeduntur a caesareanis sub Cibinio sedis Marus Siculi sub commando B. Samuelis Jósika. Ad Cibinium et Coronam malecontenti segetes satagunt comburere; Veterem civitatem Coronensem in exteriori parte, nec non suburbium Bolonya fere totum exurunt.

Anno 1705. Moritur 5-a Maji Augustissimus

potentissimus et invictissimus imperator Leopoldus. Medgyesinum a malecontentis hungaris sub Generale ipsorum C. Simone Forgácz obsidetur; Medgyesino praeest caesarei regiminis Pálfiani centurio Kercz. C. Forgácz a duabus partibus tormentis urbem quatit, igneis globis, vulgo bombis, in urbe non exigua damna facit, assultus ex duabus partibus reiterat, sed a caesareanis viriliter repellitur. Ultimo, dum urbis praefectus Kercz in munimentis, ex qua parte urbs tormentis verberabatur, dum incautius agit, globo tormenti discerpitur, cui propositum erat ad ultimum spiritum urbem defendere. Mortuo ergo urbis praefecto, jamque in muris magno hiatu existente, caesarei regiminis Neupergiani centurio Sleis sub certis conditionibus malecontentis urbem tradit, caesarea militia Váradinum versus discedit, cujus magna pars ad malecontentos transit. Malecontentorum equitatus ponit se ad Harság sub commando C. Laurentii Pekri, peditatus vero ad Szászsebes; hinc frequentes velitationes inter caesareanos cibinienses et malecontentos. Oppidum saxonicale Szeredahely a colonello Graven exuritur, expilatur. Rubra Turris ad Cibinium expugnatur a malecontentis, caesis caesareanis et loci tricesimatore Sinkai.

Cibinio circa finem Februarii moveo Coronam versus, sed Generalis C. Rabutin nec argentum nec pecuniam efferre mihi permittit, majorem partem argenteriae meae vi accipit ob metum malecontentorum. Post dies 15 per Valachiam plenus periculi Coronam pervenio, ubi ex ejusdem mandato 900 florenos meos rapi audio; quos dum repeto, aut ut aliquam argenteriam Cibinio ad sustentationem mei curem, neutrum mihi permittit; dum remonstro, non ergo amplius me-

dia me habere ad sustentationem, succurrat, respondit: posse me sequi eos ungaros, qui me praecesserant in Valachiam. Ad quam 4-a Aprilis me moveo, et ad principem Constantinum Braukovan, cum majoribus boeronibus salutandum, Bukurestum pergo. Salutatis his redeo ad Ploestum, oppidum Valachiae, in quo subsisto. Moritur filia mea Barbara. Defectu mediorum vitae reliqui omnes Corona exeuntes hungari in patriam veniunt, ego, cum Francisco Henter regni protonotario, in loco permaneo, cum quo, tanquam cum emerito sene, frequentius consultabamus, ne quid temere aggrederemur. Consulto consulturus vado Bukurestum ad principem Brankovan, nec non Comites Constantinum et Michaelem Kantakuzenos accedo, remonstro me huc usque etiam ex gratia principis vixisse in Valachia, et ulterius perseverare cum dicto Francisco Henter in fidelitate nostri legitimi regis persistere parati sumus, num audiant famam succursus caesarei: in formam crucis ad pectus junctis manibus sic fati sunt: Juramus Deum, nullam audivimus. Hoc dicto, repraesento, aliquo adhuc tempore posse nos subsistere, non tamen diu; dent ergo christiani christianis consilium; ad quod princeps et dicti duo comites: Judicamus, ut vestrae Dominationes accommodent se tempori, et redeant in patriam; simul addiderunt, in tempore testes nobis futuros, non ex praesumpta malitia, sed ex necessitate coactos redivisse in patriam; quod et sancte praestiterunt, ut infra patebit; addebant simul: nec posse hic et nunc sperari succursus germanorum, cum germani actu infortunium sint passi a gallis. Totum hoc negotium perscribo Generali Comiti Rabutin, et per pecunia conductum expressum transmitto, et consilium peto

Redux expressus ducit signum, quod litteras tradiderit, sed responsum nullum, quid ergo faciendum. His ita actis, convasatis rebus ad finem Julii in patriam venimus, nam duobus hungaris nec erat plene tutum in loco illo remoto subsistere, frequenterque minae a malecontentis veniebant, nisi in tempore rediverimus, nunquam bona nostra nobis reddi, quas tamen flocci habuissemus, si de succursu quid vel minime certi habere potuissemus. In patria accipio mandatum Comitis Forgácz, ut subito ipsum accedam; accessi, a quo remissus cum mandato, ut quantocyus principem Rákóczium accedam; tempus tamen protrahebam, ut adhuc aliquid de succursu audirem, ut interim domi meae continerem. Interim volat fama Rákóczium intraturum Transylvaniam; nulla mentione audita succursus, moveo me ex Csík-Somlyó 4-a Octobris, venio Medgyesinum, ibi a Barone Gabriele seniore Jósika (occulte etiam caeareanis partibus favente) audio succursum germanicum per Danubium transivisse. Ibi ambo, quid facto opus esset, per duos dies consultamus; ultimo concludimus, ut non redirem in Somlyó, sed accederem ad principem Rákóczium, interim geramus nos ne vel in minimo nocere videamur partibus caesareanis (cum et praefatus B. Gabriel Jósika per deditionem arcis Hunyad coactus fuerit se tempori accommodare). In via moras trahens, non prius ad principem venio, quam ipsum ad Egregy aliquot diebus substitisse audirem; ad quem dum venio, benigne me excipit, tertia statim die occulte ut ad se venirem, mandat. Accedens, interrogat, quid testamento legasset pie defunctus patruelis meus, exposuissemque ipsi, ad quae ille: Dicimus Vestrae Dominationi in verbo principali, si Deus arma nostra secundaverit,

multo plus his adjiciemus, tantum nobis sit fidelis, nam nos de vestra Dnaone in bono supposito sumus, audivimus de ipso multa bona, praecipue studiorum. His dictis et a me gratiis actis redeo. Disponit me pro vigile ad viam Vártelek; excusationibus, ut potui, usus, parere tamen debebam; ibi pacifice substiti, donec tandem 11-ma Novembris, S. Martino episcopo sacro permittente vallo in Karika fortissimo per malecontentos erecto, ad vallum Sibó caesareus miles, duce Excellmo Dno Comite de Erbeville cum caesareanis et Daniae regis copiis, confligit, malecontentos caedit et fugat, ut tunc fama ferebat, deletis ex malecontentis quatuor millibus. Sed nec caesareanis incruenta fuit victoria, ut enim tunc narrabatur, etiam ex caesareanis desiderati fuerunt duo millia quingenti. Pugna peracta non principem Rákóczium sequor, sed redeo in domum meam in Csík-Somlyó, ubi rursum mandatum principis Rákóczi per Georgium Horváth in scriptis accipio, ut me ad se conferam, et quousque frustum panis habebit, et me habiturum. Interim fama volat, germanum militem in Csík penetrare; quo audito, malecontenti tumultuari coeperunt. Cum vero tali in casu a longe tutius sit se innocentem demonstrare, quam per sinistras informationes in praesentia sinistri quid pati: convasatis rebus in tempore in Moldaviam penetrare volebam, ut inde res innocentiae meae cenfirmarem. Interim praecedente nocte, dum discessum moliebar, in somniis ter venerabilis senex mihi dicebat: Impius fugit nemine persequente; tertio addit: per parvam tribulationem magna consolatio, ad repetitas vices, ac si insomni haec verba dicta fuissent, semper excitatus. Et ecce dum hora 4-a matutina pulsatur ad Ro-

rate, conparet quidam in veste peregrini, et me ad privatum cubiculum vocat, ibi juramentum a me excipit; excepto, ex pera arripit panem subimericeum, ex quo excipit schedam nomine Comitis de Rabutin mihi scriptam, porrigit, in qua sub cavallerica parola mihi scribit, quod non me immisceam (formalibus his verbis) rebus rebellium, scit me ex necessitate inter illos esse, agam quae fidelis debet, contineam incolas domi: non ut aliquid sinistri accideret, verum a Sua Matte praemium reportaturus. Dirigo virum versus Kászon, ne suspicioni redderetur, ut ea via pergeret qua germani veniebant; res secretissima, nihilominus malecontenti aliquid subodorati, monasterium Patrum Franciscanorum in Csík-Somlyó circumdant, et inter spem vitae et metum mortis expectabam caesareos, nihil tamen omittebam mihi commissorum. Adveniunt ergo caesarei, die innocentibus Martyribus sacra, obviam procedo, et videor cum honore excipi.

Arx Szamos-Ujvár traditur Rákóczio a vice colonello Musburg ob famem.

Anno 1706. Fatalis hic mihi, in omni enim sexto debuit quid novi mihi contingere. Dum duo regimina, Rabutinianum et Parajdianum, üt dictum est, intrassent in Csík, et ea que caesaris essent agerem, nec opinanti quidem, innocentiae fulcro nixo, et cavallericae parolae Generalis Commendantis confiso, in propria domo in Csík-Somlyó per colonellum Graven nomine Generalis Commendantis indicitur arestum; post duos dies, honeste quidem, ducor in Csík-Szent-Imre, quo et duo regimina condescenderant. Ibi altero die proponitur, ut sive eques, sive proprio curru eam. Sed cum jam quidam centurio, Mill no-

mine, Rabutinianus, omnibus equis, curribus et supellectilibus, uno verbo omnibus praeter ea quae in corpore ego, conjunx et quinque annorum filiola Susanna habuimus, spoliasset, imponor currui rusticano, et ducor Coronam, ubi Generalis Marchio Chusani, perspectam habens meam innocentiam, rescribit Generali Commendanti C. Rabutin. Omni tamen humanitatis officio, tam a praedicto Generale, quam a regiminis Neipergiani vice colonello, tunc Barone Wellenstein, tum ab omnibus ejusdem inclyti regiminis Dnis officialibus eo sincero affectu animi acceptus sum (noverant enim jam meum sincerum animum, dum medio secundo anno ipsis Coronae convixissem), ut ab eo die, quo ad arcem Coronensem deductus sum, non in aresto, sed in convivio fuisse me reputarem, quidquid enim humanitatis officium fuit, nihil praetermiserunt. Dum quidem ad arcem ductus fuissem, erat arcis Coronensis commendans centurio Neipergianus Veismiller dictus, vir omni conscientia plenus, miles nulli secundus; qui me statim ad prandium invitavit, et a prima die ingressus arcis tunc in cubiculo meo edebam, quando certis rationibus me excusavi. Convivio, lusibus, confabulationibus in tantum me recreabant, ut subinde molestum fuerit mihi non posse legere, scribere. Et hoc duravit usque ad finem aresti mei; quin imo etiam gregarii (cum quibus ut poteram bene faciebam) uti parentem diligebant. Erant tres centuriones, qui successive arci in commando succedebant, quartus capitaneus leitinantius; centurionum nomina haec sunt: Ebner, Baro Formetin, Veismiller, capitaneus leitinantius Bukovszki, bohemus. Vivant in aeternitate et lux perpetua luceat eis, et omnibus mortuis inclyti regiminis Neipergiani, qui innocentis

patientiam tam praeclara humanitate recrearunt; prout vero ego, sic posteritas mea in aeternum sit obligata nomini Neipergiano et ejus inclyto regimini.

Tertio aresti mei die concipio memoriale, quod inter acta mea in aresto videre est, nam omnia ad litteram servantur. Exprobro Generali Rabutin cavallericam parolam, adduco testes innocentiae meae principem Valachiae et duos dictos ejus consiliarios. Transmitto ad transmittendum Generali Commendanti vice-colonello Wellenstein; sed is, ne tam duris ad Generalem Commendantem uterer terminis, mihi remittit; verum persisto in sententia, memoriale transmitti cupio.. Transmittitur, et quia a malevolis et rebus meis inhiantibus falsissime delatus fui, aliud nihil obtinui praeter commissum vice-colonello Baroni Wellenstein examen. Examinor, et examinor, et rursum pro et contra examinor. Examen transmissum Generali Rabutin. Interim per Nicolaum Pater tricesimatorem Coronensem B. Wellenstein mihi significari curat, me abunde innocentem invenisse, quin imo benemeritum, sperem, quam primum responsum accipiet, me liberaturum. Nihil tamen obtinui, nisi ut in arce ubi liberet ambulare, ibi liceret. Interim supellex mea argentea Cibinii diripitur et distrahitur. Hoc etiam additum, ut dum necesse habui, cum vigiliarum praefecto civitatem adire, et ibi sine ulla vigilia tota die morari mihi licuit. Et sic dum me innocentem in aresto relinquit C. Rabutin, fit armistitium, sub quo pater patriae Generalis Klikisperg. Ditrig prius nominatus, qui Commendans Generalis manere debebat, magno meo infortunio Claudiopoli moritur. Mortuo ergo illo, cum quo quinque regimina pro securitate Transylvaniae manere debebant, assumpta tota mi-

litia, Generalis C. Rabutin ex Transylvania egreditur, obsidet Cassoviam, sed irritum, perditis suis plurimis; quin imo subsidium Danicum, tam ad Cassoviam, quam ante et post, fame, variisque morbis totum fere periit.

Relicta Cassovia Rabutin peragratur partes Hungariae, redit Debreczinum, inde colonellum B. a Tige Cibinium immittit, qui feliciter intrat.

Moritur hoc anno 6-a Octobr. C. Samuel Kálnoki, et quod nomen thesaurariatus in ipso remanserat, in ipso extinctum est, in rebus cameraticis dirigendis Comite a Seau in Transylvania existente; nec amplius ungarus transylvanus thesaurarius comparuit.

Natus est filius meus Josephus intra 24 et 25-am Aprilis.

Sed quia dictus C. Rabutin militia equestri vacuam reliquerat Transylvaniam, a malecontentis variae fiunt velitationes et depopulationes. Comes Pekri cum aliquot millibus in campos Barczenses venit, et in vico Bothfalva se occultat, praemittit paucos ad vicum S. Petri, quorum paucitas dum relata fuisset Commendanti Coronensi Baroni Wellenstein, mox ad eos dissipandos cum equitatu excurrit. Accurrit subsidio suorum C. Pekri, Wellenstein a multitudine obruitur, et amissis 35 suorum, equo sauciato, revertitur, educit subito duas centurias peditum, ponit ad fluvium Tömös; sed has aggredi malecontenti non tentarunt. Erat haec actio festo Innocentibus sacro, quem actum ex aresto arcis aspiciebam. Dani, praecipue hybernantes in Transylvania, sed et reliqua militia licentius in quartiriis vivebat; sed siculi plurimum patiebantur. Hinc dimidia pars quanti patriae siculis imposita, cui dum impares fuissent, variis exe-

cutionibus corporisque mortificationibus vexati. Omnia quae poterat, hospes vendebat, nec sic par solvendo, miles quidquid rerum domesticarum, quidquid pecorum inveniebat, vilissimo praetio vendebat, ita, ut juvencus unius anni floreno ungaricali, ovis una tribusquatuor grossis, porcus unius anni etiam poltura vendebatur Coronae; miseria denique tanta, quanta a tempore Bastae in Transylvania non fuit. Omnes nobiles et siculi armis spoliantur.

Anno 1707. Franciscus princeps Rákóczi, quem anno 1705 transylvani, qui extra fidelitatem caesaris tunc erant, in principem Transylvaniae elegerant (quamvis saxones partibus Emerici Tökölii favere viderentur ob religionis lutheranae respectum), cum splendido et sat copioso exercitu ad comitia a se indicta Marosvásárhelyinum venit, ibi consvetum et solenne juramentum deponit, consiliarios sibi, Tabulae Iudiciariae assessores et reliquos officiales creat; princeps Michael II Apaffi, prout et alii fideles Suae Mattis SSmae Caes. et Regiae nota infidelitatis condemnantur. Finitis comitiis in Hungariam redit, Comiti Laurentio Pekri, ut suo Generali, Transylvania relicta. Erat intentionis Baronis Tige, quem anno superiori a Comite Rabutin Cibinium immissum scripsimus, turbare hanc pompam Rákóczii, verum equites caesareani, ob non solutum stipendium tumultuari coeperunt, ita ut pedestrem vigiliam duplicare necesse fuerit. Ad hos sedandos, B. Tige, ac si aliquid contra hostem moliturus, militem extra urbem ducit, antesignanis in urbe permissis, mox clausis portis, ex antesignanis duos in infami ligno in foro pendere jubet. Quos ubi jam pendere intellexit, alios in ur-

bem reducit; qui videntes antesignanorum casum, sedati sunt. Generalis C. Rabutin cum 8 regiminibus per angustum passum Körös in Transylvaniam ingreditur, cui obviam procedit C. Pekri, jactans in via, nullum se passurum germanum in Transylvaniam ingredi; non intrabit Rabutin (inquit) quousque vivam. Et certo in illis angustiis poterat solis lapidibus moram facere, verum nec Comiti Rabutin in conspectum ire vel mittere ausus, revertitur, C. Rabutin salvus cum militia Cibinium ingreditur, militia in hyberna dimissa. Verum sedes Gyergyó, clausis undique viis, sedisque aditibus occlusis, hyberna admittere recusat; contra quos cum certa commendata germanorum et rascianorum manu colonellum Acton Generalis C. Rabutin expedit, qui primo in Csík ingreditur nulla fama praecedente. Ibi in pago Csicsó nihil tale metuentes Georgium Bálintith et Michaelem Baranyai vivos capit, quosdam eorum servos occidit, inde recta in Háromszék contendit, cujus adventum Comites Michael Mikes et David Petki prandentes in Kászon intelligunt (qui tunc sedibus Háromszék et Csík praeerant), et subito in Háromszék descendunt, perque passum Ojtoz in Moldaviam ingrediuntur; quos sequebantur plurimi incolarum, cum omnibus rebus pretiosioribus currui impositis. Colonellus Acton nihil in Csík moratur, subito in Háromszék descendit, arestatos secum ducens, quos prius Coronam, inde Cibinium mittit; intelligens vero dictos Comites in Moldaviam discesisse, certam manum rascianorum ad persequendum expedit, Comites quidem in pace discedunt, sed currus incolarum assequuntur, occisis aliquibus, currus expilant, magnaque praeda onusti redeunt, incolis ut redirent ad sua, amnistia promissa. His per-

ractis, nihil moratus colonellus Acton, praemissa admonitione ut se subderent Gyergyóienses, supr. vigiliarum praefectum Schram Preineriani regiminis in Szent-Lélek permittit, certam militum manum ipsi attribuens, Acton vero ponit se ad Dánfalva, inde iteratis Gyergyóienses, ut se subdere velint, admonet, minatur necem et omnia crudelitatis genera; sed dum nihil efficit, ope opilionis per viam occultissimam simul difficillimam militiam in Gyergyó inducit non obstantibus profundis nivibus, ita, ut Gyergyóienses primo tunc resciunt, dum miles in Gyergyó est. Hinc incolae, faeminae qua quis potuit, fugit, miles caesareus quos assequitur caedit (inter reliquos praeclarum Andream Both, quondam V. Judicem Regium, quem ipse Acton et reliqui officiales dolebant), pagos exurit, quidquid deprehendit, populatur, nec sacris templi rebus parcens. Dum saevitum satis, Acton praeda onustus commendatos 200 milites in Csík permittit cum centurione Paselli, solus in Háromszék descendit, et ponit se cum militia Altorjam, solus occupat domum meam. Huc Gyergyóienses quendam ludimagistrum pro gratia et amnistia supplicanda mittunt, quibus ut expedirem, praefatus Acton me rogat; expedio hoc tenore: ut omnibus sub parola sua gratia et amnistia, ponant se ad habitacula sua, sint fideles, addidit: excusatum se esse coram Deo, qui, postquam iteratis admonitionibus suis parere noluerunt, invitus ad suos ordines exequendos descendit. In Háromszék vero et Csík partes Rákóczianas sequentium domos disjiei curat, dictum vigiliarum praefectum supremum à Schram cum certa germanorum, hungarorum et rascianorum manu in Léczfalvadisponit, pagum circumvallari curat et Schesburgum redit.

Dum vero viderem nulla mea excusatione a Comite Rabutin libertatem meam assequi me valere, confugi per certos patronos ad pedes clementissimos Augustissimi imperatoris Josephi, qui benigne exauditis meis precibus humillimis, in conferentiaque ministeriali causa mea discussa, 11-a Julii puncto 11-mo cum vita, bonis, honoribus prioribus absolvor; quod mihi subito Vienna perscriptum. Dum repraesento jam colonello regiminis Neipergiani Viennense rescriptum, paucos post dies gravius arestum imponitur, ne scilicet domo egrederer, quamvis nec tunc. nec unquam Coronae vigilia mihi fuerit imposita. Eadem die 11-a Julii dictus Comes Rabutin Vienna dat ordines Baroni Wellenstein, ut me libertati restituat. verum sic disponit, ut priusquam ille in Transylvaniam veniret, dicti ordines in manus Baronis Wellenstein non devenirent. Nec devenerunt ante 9-am Novembris horamque 10 noctis. Affulsit tandem dies 10 Novembris pridem exspectatus; summo mane dictus B. Wellenstein per vigiliarum praefectum leitinantium equum ornatum pro me mittit, et equitantem in urbem deduci curat. Cui dum gratias agerem, arripit ordines dicti Generalis Rabutin, me deprecatur. adducit testes, hora primo 10-ma noctis hos ordines accepisse. Cur autem mihi innocenti ita offensus fuerit C. Rabutin, nec hodie capio, nisi fuisset vindicta aliquorum. Sed ego ipsi parco et dico: requiem aeternam et sempiternam dona ei Domine, me vero, meosque posteros a simili casu libera in perpetuum.

Omnes arces et urbes Transylvaniae a Rákóczianis recuperatae; etquidem Görgény, post longam obsidionem et oppugnationem egregie se defendentibus praesidiariis; ultimo trajectus loci gubernator,

praesidiariorum magna pars fuga se salvat; similiter Déva diu obsessa. Sed sub Görgény magni nominis officiales caesarei et multi gregarii perierunt.

Anno 1708. Generalis C. Rabutin ex Transylvania egreditur; omnes ipsi quotquot scio, felicem viam precabamur. Substituitur cum gaudio Transylvanorum Marchio Chusani, amor omnium; incipiunt aperiri carceres. Verum paulo post advenit actualis Commendans Generalis B. Krichpaumb, summus justitiarius, pater patriae futurus, si fata non denegassent. Qui ex innata clementia augustissimae domus Austriae aperit carceres, et quos furor Rabutinianus carceri mancipaverat, benignitas augustissimi Josephi I, per favorem dicti Baronis Krichpaumb libertati restituit. Quos prout omnes innocentes asserere non ausim, aliquos tamen culpae insontes probe scio. Invehit praedictus B. Krichpaumb victualia caesareis Váradinum; in reditu obsistentes habet malecontentos, cum quibus acerrimo praelio confligit, vincit et fugat, incolumisque reducit exercitum.

Hoc anno constitutus sum supr. Iudex Reg. sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai, juramentumque deposui in Léczfalva. Moritur filia mea Rosalia in Bolonya. Moritur Excellmus Dnus C. Georgius Bánffi Gubernator Transylvaniae 15-a Novembris Cibinii. Natus est filius meus Joannes.

Anno 1709. Pestis ex Moldavia inficit sedem Gyergyó, et mox totam patriam, paucis locis exceptis. Ex mandato caesareo fiunt comitia regni Cibinii, eliguntur personae pro Deputatione Regia, quae omnia politica ad interim dirigeret; etiam ego eram inter

primos candidatos, placuit tamen 16 has personas confirmare Suae Matti, primo quidem qui reliqui erant consiliarii ex Gubernio: B. Stephanum Haller, Samuelem Conrad judicem Reg. Medgyesiensem, et Petrum Veber judicem Reg. Cibiniensem; item ex parte catholicorum: B. Sigismundum Kornis, modo Comitem (qui Viennam qua cancellarius discedens, locum ejus obtinuit B. Stephanus Kornis, modo Comes), B. Georgium Haller et B. Gabrielem Jósika. Ex parte reformatorum sive calvinistarum: B. Stephanum Vesselényi, C. Ladislaum Teleki, C. Ladislaum Bethlen et Ludovicum Naláczi. Ex parte unitariorum sive arianorum: Samuelem Biró, Gregorium Sándor, Gabrielem Maurer et Gabrielem Gidófalvi vice Judicem Reg. sedis Sepsi. Et ex parte lutheranorum praeter duos specificatos, Joannem Hozman consulem Cibiniensem et Georgium Drauth judicem Coronensem, cum addito salario singillatim 500 florenorum. In comitatibus modo provisorio sunt constituti officiales. In sedibus siculicalibus vi privilegii electi et a Sua Matte confirmati erant supr. Judices Reg. actuales, etquidem: in sede Udvarhely Sigismundus Korda, in sedibus siculicalibus Sepsi, Kezdi et Orbai ut et Miklósvár Petrus Apor, in sedibus Csík, Gyergyó et Kászon Joannes Kászoni nunc Bornemisza, in sede Marus Georgius Lázár de Gyalakuta, in sede Aranyas jam ante triginta fere annos constitutus Andreas Szilágyi.

Baro Krichpaumb ponit se ad campum, sed praeter aliquas velitationes nullam facit actionem, vult visitare passus valachicos, venit Coronam, ibi infirmatur, redit Cibinium, et moritur, longiori vita dignissimus.

Nascitur filia mea Sophia.

Anno 1710. Generalis C. Stephanus Steinville succedit Generalis Commendans. Pestis grassatur, inchoatur etiam lues pecorum, ob locustas plurima damna. C. Steinville procedit ad campum, fiunt solum velitationes. Moritur filia mea Sophia. Moritur etiam B. Stephanus Haller regni praesidens.

Anno 1711. 17-ma Aprilis Augustissimus potentissimus et invictissimus imperator Josephus I moritur. Ex ejusdem benignissima innuentia fit pax inter malecontentos hungaros per plenipotentiarios Excellmum Dnum C. Generalem Mareschallum Joannem Pálffi, regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae Banum, nec non Illrmum Dnum Carolum a Lochner. Transylvani etiam domum redeunt.

Nascitur filia mea Anna. Domus mea Al-Torjae fulmine percutitur 22-a May. Annus hic minus fertilis erat.

Anno 1712. Augustissimus potentissimus ac invictissimus imperator Carolus VI, relicta Hispania, coronatur rex Hungariae Posonii 22-a May. Idem Augustissimus imperator mandat comitia Transylvaniae, litteras regales omnes sua manu subscribit. Celebrantur comitia Medgyesini, eliguntur guberniales personae, Tabulae Judiciariae assessores; pro protonotariatu ego habui plurima vota. Ingentes exundationes aquarum fiunt, hinc et inde iterum pestis, et locustae rursum damna faciunt. Nascitur filia mea Drusiana. Hoc anno B. Sigmundus Kornis, B. Stephanus Kornis, B. Gabriel Haller, B. Joannes Hal-

ler, B. Ladislaus Haller comites, et Petrus Apor baro creantur.

Anno 1713. Excellmus Dnus C. Sigismundus Kornis installatur Gubernator Transylvaniae; restauratur Gubernium. Ingrediuntur personae hae: ex parte catholicorum dictus C. Sigismundus Kornis, C. Michael Mikes, B. Georgius Haller. Ex parte reformatorum: B. Stephanus Vesselényi, C. Ladislaus Teleki, Andreas Szent-Kereszti. Ex parte unitariorum sive arianorum: Samuel Biró, Michael Simon. Ex parte nationis saxonicae manet Samuel Conrad, judex Reg. Medgyesiensis, jam anno 1696 factus consiliarius, item Andreas Teics, judex Reg. cibiniensis, nec non Samuel Fest, civis cibiniensis. Unus consiliarius non erat resolutus, sed mox resolvitur B. Georgius Mártonffi episcopus Transylvaniae. Secretarii Gubernii: Sigismundus Kún de Csapó, catholicus, Samuel Köleséri de Keresér, calvinista. Registratores Gubernii: Alexius Henter, catholicus, Gabriel Alvinczi, calvinista. Eodem anno protonotarii creati: dictus Andreas Szent-Kereszti calv. Michael Olasz cath. Gregorius Sándor arianus sive unitarius.

Tabulae Reg. assessores, catholici: B. Ladislaus Mikola, C. David Petki, C. Martinus Keresztes de Sárpatak, C. Franciscus Lázár, Joannes Toroczkai; calvinistae sive reformati: C. Joannes Bethlen, C. Ladislaus Bethlen, Andreas Naláczi jam antiquus; unitarii sive ariani: Franciscus Daniel de Vargyas, Sigismundus Balog et Gabriel Maurer.

Director: Blasius Literáti-Szabó de Csík Szent-Márton.

Supr. Judices Reg. jam nominati sunt. Supr.

ergo comites: in Cottu Albensi B. Georgius Mártonffi episcopus; in Cottu Kolosiensi C. Stephanus Csáki; in Cottu de Küköllő C. Stephanus Kornis; in Cottu Dobocensi C Georgius Bánffi; in Cottu Thordensi B. Emericus Jósika; in Cottu Szolnokiensi Nicolaus Torma; in Cottu Máramaros C. Josephus Bethlen; in Cottu Szolnok Mediocri B. Stephanus Vesselényi jam pridem; in Cottu Krasznensi Franciscus Boér; in Cottu Hunyadiensi Ludovicus Naláczi; in Cottu Zarándiensi B. Michael Száva; in Cottu Aradiensi paucos post annos Paulus C. Conspurg; in districtu Kővár capitaneus supr. C. Michael Teleki, sed paucos post annos moritur, succedit loco ejus filius C. Joannes Teleki, factus catholicus. In Dictrictu Terrae Fogaras jam antiquus Simon Boér capitaneus supr.

Hoc anno pauca et miserabilia vina creverunt.

1714. Alba Julia incipit erigi in fortalitium. Temporibus nostris inaudita multitudo erucarum plurima damna facit. Rex Sveciae Carolus XII, postquam perdidisset armadam ad Pultavam, et recepisset se Benderum, hoc anno occulte transit per Transylvaniam Viennam versus, et inde it in Sveciam. Publicatur meus baronatus. Nascitur filius meus Ladislaus. Conscribitur Transylvania. Moritur C. Ladislaus Teleki, succedit C. Ladislaus Bethlen consiliarius. Mittitur Viennam Joannes Kászoni pro cancellario; ejus referendarii Georgius Bálintith et Samuel Alvinczi.

Anno 1715. Alba Julia jam utcunque fortificata denominatur Carolina, et ponitur fundamentalis lapis per C. Stephanum Steinville Generalem Commendan-

tem et Sigismundum C. Kornis Gubernatorem. Arx Claudiopolitana et arx Csík-Szereda aedificantur. Episcopus Transylvaniae B. Georgius Martonffi in Transylvaniam ingreditur. Natus est filius meus Stephanus alter.

Anno 1716. Triplex gaudium in Transylvania, sed primum paulo post versum in luctum. Nam dum 13-a Aprilis nascitur serenissimus archidux Leopoldus Joannes Josephus Franciscus Antonius Hermenegildus Rudolphus Ignatius Balthasar, ipso augustissimi parentis tutelari die 4-a Novemb. denascitur. Secundum: profligatus turca ad Petrováradinum cadente ipso supr. vezirio, ductore supremo exercitus caesarei Serenissimo principe Eugenio duce Sabaudiae 5-a Augusti. Tertio: eripitur porta Transylvaniae turcis, h. e. capitur Temesvarinum ab eodem serenissimo duce 12-a Octobris.

Hoc anno inordinati sicci venti et frigidi causarunt ne in vineis botri maturescerent, prout et reliqui fructus, ideoque luridissimum vinum provenerat.

Stephanus Dittine vice colonellus caesareus nationalis militiae principem Valachiae Nicolaum Maurocordatum capit Bukuresti, et captivum ducit in Transylvaniam Cibinium. Moritur C. Ladislaus Bethlen consiliarius Gubernii, cui succedit B. Ladislaus Kemény. Nuptui trado filiam meam Susannam C. Joanni Haller. Occupatur templum majus S. Michaelis in foro Claudiopoli a Generale Commendante Stephano Comite Steinville, et episcopo Transylvaniae Georgio Martonffi, quod postquam a nobis rapuerant, saeculo et quod excedit possederant ariani sive uni-

tarii, fundatum ab augustissimo quondam imperatore et rege Hungariae Sigismundo.

Aestate et vere vix duobus mensibus calorem sensimus, hinc propter septemtrionales ventos in vere, et occidentales in aestate incrementum omnium fructuum impeditum est, quatuor septimanis tunc crescere retardarunt. Hinc segetes. fructus immaturi manserunt, vinum luridissimum provenit ex immaturis botris ob frigus autumnale, ut acetum dixisses potius non vinum. Tempus tale fluxisse mirabile prout hoc anno, nec in historiis legitur.

Claudiopoli ad templum majus cathedrale receptum ab arianis, constituitur primus plebanus Pater Michael Szabó Altorjensis. Aedificavi sacellum S. Josephi Altorjae (Dictus P. Michael Szabó mortuus 1739).

Anno 1717. In hyeme tartari insidiabantur sedi Háromszék, veniunt ad confinia, et aliqui vix non ad arcem Ojtoz, sedula tamen vigilia mea recesserunt. Belgradum a serenissimo principe duce Sabaudiae obsidetur 1-a Augusti, superveniens armada turcica 16-a Augusti profligatur, et Belgradum capitur 22-a Augusti.

Interim in Transylvania metus magnus ob tartaros, nam filius chami tartarorum transiens per Pruth, ponit se in Moldavia ad pulchrum oppidum (nomen oppidi est), inde incertum quo tendat; verum sedula mea vigilia et vice Judicis Reg. mei, Stephani Boér, factum est, ut per fidissimos exploratores omnes ipsius motus observaverim. Et primo disposuimus ad passus 300 bene armatos, cum propius accedere voluisset, disponimus 700, mittimus ad altiores montes tria tympana pedestrium, addimus stratagema, 1000

pedites germanos venire ad passus, disponimus exploratores sic, ut stratagema hoc perveniat in aures tartarorum. Caesarea interea militia sedulo vigilabat in campis, quod dum in aures tartarorum pervenisset, permissis siculis 22-a Aug. dictus filius chami tartarorum cum Kolcsak bassa huttiniensi (hic non pridem factus ex christiano hungaro turca; qua christianus vocabatur Ladislaus Okolicsányi) et vajvoda Moldaviae, Michaele Rakovicza, per passum Bistriciensem in Transylvaniam penetrant, sed audientes profligatum esse exercitum turcarum ad Belgradum, bassa huttiniensis cum vajvoda recedunt in Moldaviam, filius vero chami tartarorum, cum quindecim fere millibus tartarorum depopulatur districtum bistriciensem, Comitatum Szolnok Interiorem, partem Cottus Dobocensis et partem Cottus Colosiensis, item districtum Kővár, partem Cottus Szathmáriensis et partem Cottus Ugocsiensis, plurimos captivos et praedam secum ducens. Dum vero in Cottum Máramaros venissent tartari, ab incolis ejusdem Cottus aggressi, plurimos eorum occiderunt, maximam partem captivorum liberarunt, prout et praedae sat bonam partem recuperarunt. Hinc aliquot regimina ex magna armada in Transylvaniam commendantur.

Pestis in terra Fogaras, similiter in Medgyes et ejusdem sede recrudescit, prout et Cibinii. Via Carolina in Valachiam erigitur et paratur. Joannes Kászoni fit Baro, et accipit nomen Bornemisza, scribitque se jam Joannes Bornemisza L. B. Kászon; a puero enim non bibebat vinum.

Anno 1718. Securitas Transylvaniae et totius christianitatis redditur, dum post gloriosas victorias

augustissimi imperatoris Caroli VI pax Passaroviczii concluditur cum turca per annos 24.

Hoc anno inaudita siccitas, inauditus calor ita dominabantur, ut non contemnendi fluvii, scaturigines exsiccarentur, neque autumnales, neque vernales segetes crescunt; fames inaudita, ita ut unus alterum comederit, prout et in Osdola contigit; homines cortices arborum, semina variarum herbarum, et quasi inaudita edulia comederunt; a saeculis fames similis audita non est; vinum tamen bonum et generosum provenit; herbae nullae creverunt: incolae pecora ad exoticas partes abegerunt. Hinc radices herbarum accensae, acsi terra arsisset, et in multis locis ubi antiquitus lacus, nunc foenilia apparent. Pestis Coronae et in Háromszék incipit; vix me salvare potui per montem Torjae, quin pestis circumdedisset, et primo eo ad Korod-Szent-Márton, inde ad Tövis; sed ut propius sim officio meo, ex mandato Gubernii confero me ad Kövesd, inde ad initium anni futuri pergo Claudiopolim ad comitia.

Pars Coronae, Rosnyó vero in districtu Coronensi totaliter comburuntur.

Nascitur filius meus Sigismundus, et moritur Stephanus filius alter.

Anno 1719. Inaudita pestis (praeter Bistricium et districtum ejus) per Transylvaniam ultra centum millia animarum exstinguit; in solis sedibus Sepsi, Kezdi et Orbai ut et Miklósvár supra novemdecim millia et aliquot centenas personas mortuae sunt. Ego, ex omnibus bonis exclusus, medio anno substiti in Noszoly; eram vero a die 25-a Julii usque ad Majum sequentis anni infirmus, ita, ut paucam spem vi-

tae habuerim. Mortuus est filius meus Sigismundus, non in peste, nam a peste Deus domum meam conservaverat. Apparet ignis meteoricus mirabilis ad Claudiopolim. Hoc anno cubulus tritici vendebatur 7, subinde 8 florenis, cubulus vero siliginis emebatur 4, et aliquando 5 florenis, quin imo pro solo victu aliqui pro subditis sive jobbagyonibus obligabant. Annus tamen hic suo tempore fertilis secutus est.

Anno 1720. Mures, sorices plurima damna faciunt in segetibus et acervis. Generalis Commendans C. Stephanus Steinville moritur. Moritur filia mea Drusiana. Tandem cessat pestis, quae hic vel ibi per decennium duraverat in Transylvania. Moritur C. Stephanus Csáki supr. Comes Cottus Kolosiensis.

Anno 1721. C. Damianus Hugo Virmond fit Generalis Commendans Transylvaniae. Ob frigus et grandines luridissimum vinum provenit. Moritur C. Michael Mikes 6-a Januarii, Reg. Gubernii consiliarius, cui succedit Joannes B. Bornemisza de Kászon. Moritur Samuel Biró, aeque Gubernii consiliarius, cui succedit C. Stephanus Kornis. Moritur 5-a Septembris B. Georgius Mártonffi episcopus Transylvaniae et Reg. Gubernii consiliarius, cui succedit in omnibus B. Joannes Antalffi. C. David Petki fit supr. Comes Cottus Kolosiensis. Receptum Medgyesini antiquum templum Patrum Franciscanorum, et traditum est Patribus Franciscanis Reformatis. Item Bistricium intrarunt Patres Minoritae, et traditum est eis templum. Item Patres Piarum Scholarum.

Anno 1722. Serenissima Archi-Ducissa Maria

Theresia, filia augustissimi imperatoris Caroli VI, in haereditariam Principissam recepta est Cibinii. Ita augustissimae domus Austriacae foemineus sexus pro haereditariis Principibus acceptatus est. Generalis Commendans C. Virmond moritur, succedit C. Lotharius Josephus Kinigszeg. 2-a Aprilis et 14-a Maji frigus insolitum destruit fructus et vineas. 1-a Januarii post mediam noctem hora tertia occulte incendiarii incendunt domum meam in Galacz, vix nos in indusiis salvantes, ubi ad 12 millium florenorum damnum passus sum in clenodiis, argenteria, vestibus et rebus ex plumbo. Similiter C. Joannes Haller cum conjuge sua Susanna Apor sic se salvant. Horologia etiam pretiosa amisi. Servus unus C. Joannis Haller, dum rebus salvandis incumbit, fumo suffocatur, alter similiter meus, et mihi valde charus, Franciscus Sopronyi comburitur, et post tres dies exspirat. Post tres rursum hebdomadas similiter incendiarii post mediam noctem domum meam in Ohába accendunt, comburunt, et quae pro reparatione vestium Cibinio allatae erant, flamma comburit, ad 500 florenorum damnum ibi passus.

Anno 1723. Mortuus Michael Simon Gubernii consiliarius, cui succedit Georgius Bálintith. Assignatum est templum Patribus Franciscanis Reformatis Sesburgii; item P. Minoritae acceperunt possessionem templi SS. Petri et Pauli Claudiopoli in suburbio.

Anno 1724. 23-a Augusti inter septimam et octavam matutinam videtur mirabilis ignis meteoricus, qui et draco volans dicitur, uno tempore in pluribus locis Transylvaniae. 4-a Septembris Claudiopoli in-

spiratus ignis magnam ruinam causat in domibus combustis. Filii mei Josephus et Joannes, absolutis studiis humanioribus Claudiopoli, pergunt ad philosophiam Tyrnaviam. Moritur Andreas Szilágyi supr. Judex Reg. sedis Aranyas. Accipiunt P. Franciscani Reformati possessionem templi Óvár Claudiopoli. Templum academicum Societatis Jesu Claudiopoli anno 1718 inchoatum, hoc anno finitum, in quod solennis introitus fuit 10-ma Septembris, praesente Excellmo Dno Comite a Kinigszeg et Statu catholico.

Anno 1725. Comes Kinigszeg mittitur a Sua Matte in Hispaniam pro extraordinario legato, succedit Generalis Conmmendans C. Carolus de Tige. C. Joannes Haller fit supr. Judex Reg. sedium siculicalium Csík, Gyergyó et Kászon. Moritur Sigismundus Korda, supr. Judex Reg. sedis Udvarhely.

Anno 1726. Ingentes calores in Transylvania causant charistiam frumenti et foeni, adeoque in certa parte Transylvaniae iterum magna fames, vel maxime in Cottu Szolnokiensi Interiori. Certis in locis incipit lues pecorum.

Redit filius meus Josephus Tyrnavia.

Anno 1727. Certa in parte Transylvaniae summa charistia frumenti, unde plurimi fame moriuntur. Lues pecorum certa in parte Transylvaniae continuat. Redit filius meus Joannes Tyrnavia, qui ibi primus magister philosophiae creatus erat. Moritur C. Martinus Josephus Keresztes de Sárpatak, Cottus de Küköllő Comes supr. C. Ladislaus Gyulaffi de Ráthóth installatur supr. Judex Reg. sedis Udvarhely;

item Josephus C. Teleki fit Comes supr. Cottus Albensis, B. Ignatius Bornemisza creatur supr. Comes Cottus Thordensis, Josephus Daniel fit supr. Judex Reg. sedis Aranyas.

Anno 1728. In vere et aestate summus calor et summa siccitas, ita, ut in magna parte Transylvaniae fluvii et lacus exsiccantur, unde etiam penuria in frumento et foeno maxima.

Moritur 5-a Septembris dilecta mea filia Susanna, consors C. Joannis Haller in Réten, et sepelitur 31-a Octobris in Medgyes. Moritur Joannes Antalffi episcopus Transylvaniae. Venit decretum ob correctionem juris et remoratae justitiae. Fiunt comitia Cibinii. Delegantur personae, scilicet protonotarii : B. Andreas Szent-Kereszti, Gregorius Sándor. Item Andreas Szent-Kereszti fit Baro, diploma ejus publicatur, et se incipit scribere de Zágony. Item ad correctionem juris a Statibus Transylvaniae delegantur personae, etquidem ex parte Comitatuum : Joannes Toroczkai de Toroczkó-Szent-György, Daniel Vas de Czege, uterque Tabulae Reg. assessor, Josephus Boér de Kucsuláta. Procurator ex parte Comitatuum Michael Halmágyi, procurator fiscalis. Item ex parte nationis Siculicae : Nicolaus Keresztúri, supr. Judex Reg. sedis Marus, Stephanus Daniel de Vargyas, David Henter de Sepsi-Szent-Ivány; item procurator Michael Váró ex sede Aranyas. Ex natione saxonica : Jacobus Szász ab Hartenek, civis cibiniensis, Michael Brekner, judex Reg. sedis Újegyház, Stephanus Zeivert, notarius bistriciensis; item procurator nationis saxonicae Petrus Kisvárdai. Medio vero tempore deficiente Gregorio Sándor protonotario, in

locum ejus substituitur Stephanus Gidófalvi de Sepsi-Szent-Király.

Cibinii quondam templum Patrum Dominicanorum receptum est a lutheranis, et pro interim Patres e Soc. Jesu eodem utuntur ut templo parochiali. Moritur Simon Boér, arcis et districtus Terrae Fogaras supr. capitaneus, cum quo probabiliter et nomen capitanei requiescet. B. Andreas Szent-Kereszti junior fit Tab. Reg. Judiciariae assessor. Item C. Adamus Bethlen, nec non Blasius Literati-Szabó de Csík-Szent-Márton.

Anno 1729. Gregorius Sorger ex Canonico agriensi et suffraganeo succedit episcopus Transylvaniae. C. Franciscus Kornis de Göncz-Ruszka fit Comes supr. Cottus de Küköllő. Sigismundus Kun de Csapó installatur protonotarius regni. Praecedentia tam in Gubernio, quam Tabula Reg. ut inter supremos officiales nec non regalistas determinatur a caesare juxta senium officii, et quidem primo aequaliter inter comites et barones. Conscriptio ad onera publica supportanda patriae, jam bis tentata frustra, de novo demandatur a Sua Matte, et quidem ut per Generalatum, Cameraticam administrationem, supremi belli Commissarium a Vogel et delegatos Gubernii novae rubricae elaborentur, Suae Matti pro ratificatione repraesentandae. Samuel Köleséri de Keresér, per solam gratiam caesaream, ob praeclara merita installatur consiliarius Gubernii, et quamvis natio saxonica per defectum Samuelis Conrád judicis Reg. Mediensis hanc vacantiam praetendebat, asserebatque occulte, quod sine candidatione sit resolutus, non tamen contradixit, et sic primo absque candida-

tione, clementiam caesaream adeptus, factus est consiliarius. Demandaturque a Sua Matte, ut ratio publicarum expensarum patriae exigatur.

25-a Junii jure impetebar a Fisco Reg. ob medietatem pagi Galacz, sed Fiscus fiscalem esse comprobare nequivit; pars media pagi Galacz, vulgo Apaffiana portio, quam hactenus possedi, die 30-a Junii pro fiscali adjudicata est, ubi tamen jam adhuc anno 1514 in perpetuum jus Regium fuit sublatum. Quali quidem judicio, capere non possum, videat conscientia judicantium, dum haec portio jure sanguinis, per veram genealogiam authenticam remonstrabilem, me concernebat.

Moneta polonica devalvatur, poltura in duos et medium nummum, 4 polturarum, vulgo susták in 10 denarios; zlotones, vulgo valachici dicti, annihilantur, aurei cremnicenses in 5 florenos ungaricales, reliqui vero in 4 flor. et 92 nummos devalvantur. Aurei turcici absolute sublati sunt.

12-a Julii nemo ex Statibus permittebatur foras per portam Cibiniensem, unde inter Status magna confusio; 13-a tandem solvuntur Comitia. Excellmus Dnus C. Sigismundus Kornis Transylvaniae Gubernator, fit actualis intimus consiliarius Status Suae Mattis SSmae. Item Barones Stephanus Vesselényi, Georgius Haller, et Joannes, Josephus Bornemisza de Kászon declarantur decretales consiliarii Status ejusdem Suae Mattis.

Custodia Patrum Franciscanorum Reformatorum S. Stephani Regis in Transylvania erecta est in Provincialatum primum, primo Provinciale constituto Patre Alexio Csató, Custode Patre Paulo Győrffi. Excellmus Dnus Franciscus Paulus Comes a Vallis

resolvitur in Commendantem Generalem Transylvaniae. In Háromszék incipit lues pecorum.

Annus hic fertilissimus erat excepta Séde Háromszék; praecipue Sede Sepsi vina in magna copia provenerunt, sed valde acria et acida. Hoc anno plurimae pluviae, grandines et tonitrua fuerunt, nec non multa fulmina cadebant, varii generis morbi grassati sunt, praecipue catharus cum tussi. Ego etiam a 20-ma Octobris eram in continua alteratione et infirmitate.

Moritur Josephus Daniel de Vargyas supr. Judex Reg. sedis Aranyas. Moritur B. Michael Száva, supr. Comes Cottus de Zaránd, cum quo et familia defecit.

Anno 1730. 2-a Januarii, moritur B. Georgius Haller, Suae Mattis Status et Gubernii consiliarius. Die 15-a Februarii ab oriente ad occidentem vergebat nubes tota rubra per bonam partem coeli in ea forma, prout de nocte incendium in aëre de longe visitur, hora 6-a vespertina. Item tres parelii solis apparuerunt eodem tempore.

Anno superiore resolutus episcopus Transylvaniae Gregorius Sorger die 11-a Februarii Claudiopolim advenit, die 26-a installatus Carolinae. Intrat simul anno eodem resolutus Generalis Commendans Franciscus Paulus Comes a Vallis in Martio. Pro 5-a Junii indicitur congregatio sive diaeta regni Claudiopolim, quo ob continuas pluvias et summam copiam luti, inter ingentes inundationes aquarum, cum summo periculo per octo dies vix pervenire potui. Catalogus regni primo 9-a Junii perlegitur. Post perlectionem subito publicatur Baronatus totius familiae Bánffianae in personis duorum Sigismundorum,

Ladislai, Volfgangi et Petri Bánffiorum. Leguntur simul litterae Generalis Commendantis Comitis Francisci a Vallis ad Gubernatorem datae, ut nova devalvatio pecuniae, jam a Generalatu et Administratione Cameratica publicata, etiam per Gubernium, vi decreti caesarei publicetur, et quidem talis: aureus cremnicensis, venetianus pro interim, et communes aurei in 5 flor. ungaricales, reliqui aurei in 4 flor. ung. et denarios 92; aureus turcicus tollatur. Imperialis caesareus Ludovici XIV regis Galliae, et reliqui in Imperio cussi, prioribus similes, in flor. ung. 2 et nummos 40. Polonici imperialis valor expost determinabitur. Imperiales hollandici, burgundienses et his similes in flor. ung 2 et 28 nummos. Leoninus imperialis in flor. ung. 1 et denarios 88. Medius imperialis caesareus Ludovici XIV. regis Galliae et reliqui his similes in Imperio cussi in flor. ung. et denarios 20. Turcici imperiales integri, medii, quadrans nullius erunt valoris. Florenarius quanti veniat, modo datur informatio; zlotones, valachici medii, quadrantes absolute tollantur. Mediorum florenorum caes. et Ludovici XIV, et in Imperio cussa moneta in denarios ung. 60, reliqua nihil valebit. Quadrans imperialis burgundici valebit denarios 57. Ortones polonici, qui modo valebant 50 denarios, constabunt expost in denarios 44, brandenburgici in 40. Ortones turcici tolluntur. 6 grossorum polonica moneta manet in suo esse, scilicet 36 denariis, Mariani similiter manent in denariis 34; lutterburgici, ragusiani et bavarici 5 grossorum tolluntur. Manet similiter peták in valore hactenus usitato in 14 nummis; similiter 2 grossorum, vulgo susták, valebit denarios 11, grossus caesareus denarios 6; alii grossi tolluntur, sed grossus

polonicus valebit denarios 5; turcicus grossus, uti et medius tollitur. Caesarea et polonica poltura denarios 3. Ragusianus Marianus tollitur. Cruciger caesareus manet in suo esse, reliqui tolluntur. Polonicus cruciger in denario 1 et $^1/_2$ prout et grossi. Nummus valachicus similiter 2 nummorum valebit in nummo 1.

5-a Junii Comes Vallis caes. Commissarius proposita regia regno proponit.

Subito installatur Gregorius Sorger episcopus Transylvaniae in Gubernii consiliarium, publicatur ejus baronatus, prout resolvitur consiliarius Status. Eodem die baronatus Georgii Vitéz. Installatur David Henter in protonotarium, David Maxai in secretarium Gubernii. Ex partę catholicorum: C. Stephanus Kornis, C. David Petki, C. Joannes Haller, C. Sigmundus Csáki. Ex parte reformatorum vulgo calvinistarum: B. Ladislaus Kemény, C. Georgius Bánffi et C. Adamus Bethlen creantur Camerarii Suae Mattis. Gregorius Barcsai resolvitur supr. Comes Cottus de Zaránd, Josephus Boér de Kucsuláta dum accepit resolutionem in capitaneum supr. Terrae Fogaras, ante installationem vita ejus resolvitur, praesente Dno Nicolao Torma supr. Comite Cottus Szolnok Interioris. Ex relatione ejusdem mihi facta, in pago ejusdem Cottus Ilosva dicto, ubi idem supr. Comes cum plurimis aliis, tam catholicae quam reformatae religionis, interfuisset, absoluto sacro missae sacrificio, uti templum valachicum ingressi fuissent, viderunt iconem Beatissimae Virginis Mariae et Jesuli in sudoribus esse; post exiguum tempus in magna quantitate inceperunt sudare tam Jesuli quam Beatissimae Matris imagines; ex Jesuli imagine exiguus humor

decidebat, in imagine pupillae Beatissimae Matris erant duae guttulae, sed in imaginibus copiosus humor et sudor; praeterea supra imaginis B. Virginis oculos erant duae magnae guttae. Superveniens archidiaconus catholicus Pater Laurentius Menesági, detersit ex ambabus imaginibus sudorem. Sequenti etiam die in eodem sudore erant imagines. Hoc miraculum incepit die 25-a Februarii, testes sunt catholici, calvinistae et valachi; sed haec imago observata est etiam miraculum edidisse ante irruptionem Tartarorum in Transylvaniam anno 1717.

B. Sigismundus Kemény fit Tabulae Reg. assessor.

Tandem conscriptione patriae posthabita, tres nationes inter se conveniunt ratione contributionis caesareae sic, ut posuerint fundamentum in numeris 100, quos sic repartiti sunt : Comitatentes assumserunt in se calculos 37, siculi 17, saxones 38 loca taxalia 8; et durabit haec conventio per annos 3. — Publicatur Baronatus Josephi Boér de Kövesd, et nomen ipsius Boér mutatur in Huszár.

De clementia et benignitate augustissimi imperatoris Caroli VI, regis Hungariae Caroli III, Principis Transylvaniae haereditarii I-mi accipio munus regium et principale, torquem aureum superans in pondere aureos 100; et quia tot benignitates augustissimae Domus, eadem regnante gloriose in Transylvania, domus Aporiana percepit: dignum, ut haeredes Aporiani in perpetuum fideles existant ad ultimam guttam sangvinis augustissimae Domui austriacae.

Similiter accipiunt ejusdem benignissimi imperatoris clementiam in nummismate adamantibus circumdato ejusdemque clementissimi imperatoris interme-

dia imagine: B. Andreas Szent-Kereszti senior, Gubernii consiliarius et regni protonotarius, Andreas Teics, nationis saxonicae comes et judex Reg. Cibiniensis, Samuel Fest, saxo et consiliarius Gubernii. Item accipiunt monile C. Josephus Teleki, comes supr. Cottus Albensis, Nicolaus Torma, comes supr. Cottus Szolnok Interioris, Sigismundus Kun de Csapó, regni protonotarius, et Georgius Verder, consul Cibiniensis.

Tandem post multorum annorum disceptationes consenserunt acatholici, ut confoederatio Transylvaniae cum Porta Ottomanica in legibus fundata expungatur, et pro illa sanctio pragmatica sanciatur pro haereditaria successione augustissimae Domus austriacae.

Item ut omnes articuli, tam ex Approbatis, quam Compilatis constitutionibus, qui tempore principum acatholicorum quoquo modo contra religionem catholicam sanciti erant, et vel praecipue ut episcopus catholicus abesset, religiosi Soc. Jesu in perpetuum ex Transylvania excederent, quin imo fautores eorum in notam incurrerent, hi, inquam et reliqui, catholicam religionem ferientes legales articuli expungantur, et loco illorum e diametro contrarii sanciantur.

Moritur Andreas Teics, consiliarius Gubernii, nationis saxonicae comes, judex Reg. Cibiniensis, homo humilis, mansvetus et affabilis; dolendum, quod non solum sectae lutheranae fuerit, sed et haeresi pietistarum clam faverit.

Die 26-a Novembris a fulminis ictu novem domus sunt combustae in Márton-Telke.

Annus hic plane mirabilis erat, et a saeculis vix auditus. Ab initio enim veris usque ad finem fere

autumni extraordinariae pluviae cadebant, hinc inauditae inundationes aquarum multos tam homines, quam jumenta absorpserunt, pluviarum vehementia colles plurimos submersit, molas integras confregit vel usum impedivit, hinc homines ad 5—6 milliaria frumentum ad molas portarunt, quin imo ob defectum molarum vix non publica fames secuta est. Triticum in stramine habuimus, sed ex quo vix de gelima metreta provenit, imo alicubi ex tribus quatuorve gelimis una metreta vix provenit; segetes vernales fere in tota patria nullae fuerant, similiter fructus nulli; ob continuas aquas uvae ad maturitatem pervenire non poterant, immaturasque dum frigus validum invenisset, congelavit, ita, ut fere nullum vinum habuimus, et quod habuimus, aceto deterius erat, si excipias paucula loca, in quibus quasi mediocre vinum provenit. Foenilia aquae obruerunt, hinc foenum et quod fuit, pessimum erat.

Anno 1731. Coronae supra quarundam domorum tectum, prout et supra tectum templi pagi Sárkány in Districtu Terrae Fogaras, sanguinem pluit. Sed hoc fit naturaliter secundum Aristotelem. In nocte quae praecedit diem 27-am Junii, divi Ladislai Hungariae regi sacrum, luna totaliter obscurata est, et lumen absolute perdidit, quod primo circa auroram resumpsit, ubi 26-a Junii hora 6, minuta 5 fuisset in ultimo quadrante. Tempore hoc nullum calendarium lunam eccliptieam notavit, nam quae exigua contigit 20-a Junii, illa visa fuit. Praeterea etiam ecclipsis lunae juxta plenilunium solet contingere juxta observationem astrologorum, prout solis ad novilunium.

Annus hic miserabilis, durus et arduus erat, nec

segetes, nec vinum habuimus, et quidem vinum tam in exigua quantitate, ut provectissimae aetatis homines etiam tam exigui vini non recordentur, et quamvis botri nec ad perfectam maturitatem pervenerint, tamen vel luridum mustum tempore vindemiarum floreno vendebatur. Praeterea pluvias habuimus in copia, tempestates plurimas, semper cum ictu fulminum gravia damna causantium, non solum in Transylvania, verum per totam fere Europam; grandines tamen ex misericordia Dei erant pauciores; nubifragia, aquarum exundationes non erant rarae; fuerunt etiam infirmitates variae, variolae, dissenteriae, rheumatismi et insvetae scorbuticae affectiones; accessit ad calamitates has publicas et lues pecorum variis in locis in summo.

Excellmus Dnus C. Sigimundus Kornis de Göncz-Ruszka, Regni Transylvaniae Gubernator, Sacrae Caes. Regiaeque Catholicae Mattis consiliarius actualis Status intimus, prout tota vita sua verus et devotus Marianus, ita in octava immaculatae conceptionis Beatissimae Virginis Mariae, 15-a nempe Decembris, ad eandem clementissimam matrem et dominam pientissime in coelos (ut spe firma credo) discessit Claudiopoli. Conquisivit undique per Transylvaniam statuas antiquissimas, haereseos manibus commaculatas, ejusdem patronae Hungariae, quas splendori pristino restituit, et ad devotionem populi ad varia loca sacra collocavit; fuit tota vita humillimus, mansvetissimus, cuique honorem suum condignum reddens, nullum odio, rancore vel ira persequebatur, ad nullius bona adspirabat, et ut haec acquirere possit, nullum vexabat; injuriarum patientissimus, interessentiae nullius, liberalis, praeterea magnanimus cum svavitate,

justitiae amans. Praedico · sancte recordabitur adhuc Transylvania hujus humillimi, de religione catholica et de patria optime meriti viri.

Anno 1732. Fatalis desiit praeteritus annus in morte Gubernatoris Transylvaniae, fatalis incipit iste in morte Palatini Hungariae Nicolai Comitis Pálffi ab Erdőd 20-a Februarii defuncti.

Aurei rursum elevantur, et quidem cremnicenses in 5 florenos ung. et 4 denarios, reliqui in 4 florenos et 98 denarios.

Quamvis subjectum miraculum extra fines Transylvaniae nostrae acciderit, quia tamen etiam patria haec nostra a tempore divi protoregis Stephani semper suos habuit Marianophilos acerrimosque honoris Mariae etiam sub maxima rabie heterodoxorum propugnatores, habetque actu, habebitque, ut spero, ad consummationem saeculi, ideoque tam ad praesentiae, quam futurorum, posterorum nempe nostrorum, verorum magnae Matris nostrae clientum solatium, non ficte, neque ex incerto auditu, sed prout dictum miraculum Admod. R. P. Joannes Kazi e Soc. Jesu, SS. Theologiae doctor jubilatus et actualis Collegii Soc. Jesu Posoniensis rector, adeoque tempore editi miraculi in eadem urbe Posoniensi praesens, perscripsit Admod. R. P. Francisco Csernovics e Soc. Collegii Soc. Jesu Claudiopolitani actuali rectori, qui propriis manibus totam rei seriem mihi perscripsit, eadem et ego fide posteritati transcribo. Quod sic se habet.

In festo S. Georgii Posonii eligendus erat judex, etquidem lutheranus, pro more in ea civitate alternativo inter haereticos et catholicos recepto; com-

missariis constitutis missa est Vienna informatio, in qua inter caetera puncta erat, ut si constituendus judex legalem formulam expresso nomine Beatae Mariae Virginis et Sanctorum pronunciare nollet, moneretur a commissariis, placituram rem facturum judicem, si pronunciaret B. Virginem et Sanctos; si nec sic moveretur, admoneatur secundo, minus placiturum caesari, si ad integram pronunciandam formulam se non resolverit; si post hoc etiam obstinatus esse pergeret, dissimuletur pro hoc actu. Eligitur judex Dnus Mikos; in jurando ad B. Virginem et Sanctos subticuerat; monetur primo et secundo juxta instructionem (praevie nimirum lutheranis communicatam), recusat, et id se propter dogma suum facere non posse profitetur. Absoluta reliqua juramenti formula constituitur judex. Post cerimonias peractas rediturus domum, rogatur ab amico, cur tam obstinatus fuisset ad admonitiones caesarei commissarii? reposuit: paratum fuisse, etiam praemissa confessione, communione et professione fidei catholicae, jurare expressis omnibus, si rem serio caesar demandasset. Sequenti die, dum praesidet senatui, adsunt duo e Reg. Consilio, et jubent scripto reddi rationem, cur legalem formulam integram non pronunciasset? Annuit ille, et ecce dum calamum in atramentum intingit, et ad scribendum se inclinat, apoplexia tangitur, eademque die sub vesperum hora sexta exspirat. Eligitur post illum Dnus Purgstall, pariter lutheranus, atque ideo sicut prior ad exprimendum nomen B. Virginis et Sanctorum obstinatus, nihil moratus iteratas admonitiones commissarii caesarei. At dum praetergreditur in exprimendo B. Virginem cum Sanctis, tantus tremor invasit elevatam tempore

juramenti manum dexteram, ut illam sinistra manu succollare debuerit, usque ad finem formulae juramenti. Horum duorum casui lutheranus senator, nomine Maternus, et prae turbatione in Dni Purgstall casu, fulmine apoplectico ictus, statim obiit; alter item electus tribunus plebis, qui pariter aderat, eodem fulmine prostratus apoplectico, domum alienis manibus relatus est, morti quam vitae producendae proximior. A morte primi judicis, scilicet Dni Mikos, statim caput ejus adeo monstrose intumuit, ut reliquum obesi alias corporis facile aequaverit, tanto emisso foetore, ut vix e numero acatholicorum reperti fuerint, qui funeri efferendo suffecerint.

Casus iste ingentem motum tum Viennae, tum Posonii fecit.

Discite Anti-Mariani, et videte, quia unigenitus Mariae filius vindex sit honoris Matris suae.

Mancipium Mariae, persecutorem Mariae, subitanea morte sublatum judicem Posoniensem hoc epitaphio comitatus est:

Qui Christi matrem vesano carpserat ore,
    Vindicis hinc nati dextera justa necat,
Et qui mordaci contempsit voce Mariam,
    Elinguis subito Ditis ad antra ruit.
Si sapit, hinc discat Lutheri falsa propago,
    Quid Deus ac rex, lex, quidve Maria velint.

Excellmus Dnus Generalis Commendans Franciscus Paulus a Vallis decretaliter constituitur praeses Gubernii Reg. Miraberis forte posteritas, cur non ungarus aliquis? noli mirari, neque optimum principem nostrum haereditarium futuro tempore culpes, sed considera, de occasione dominii acquirendi reliquas inter causas quod hanc apponat Campanella Cap. 11. Aphorismo 2: „Item, divisio provinciae

occupandae in regulos plures et respublicas discordes, magis autem in sectas varias." Bone Deus! qualis modo discordia et quot sectae in nostra Transylvania! Haec, haec sententia praecipitavit, praecipitat et praecipitabit semper nos ungaros. Quia vero moesto corde, lacrymantibus oculis video hanc discordiam et tot sectas, quae sit modo discordia inter nostram rempublicam et magnates nostros, ne etiam posteritati patriam diligenti moerori ansam praebeam, consulto omitto.

Eidem Excellmo Dno Generali Comiti Francisco Paulo a Vallis 15-a Septembris a Reg. Gubernio, supremis trium nationum officialibus, nec non deputatis, item praesentibus Tabulae Reg. assessoribus et regalistis, tempore anticipationis Cibinii congregatis oblatus est indigenatus; etquidem ex parte Gubernii per B. Ladislaum Kemény et Georgium Bálintith, ex parte Comitatuum per C. Davidem Petki supr. comitem Cottus Colosiensis, ex parte siculica per B. Petrum Apor supr. judicem Reg. trium sedium siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai ut et Miklósvár, ex parte nationis saxonicae per Jacobum Sacz villicum cibiniensem, denique ex parte procerum per Adamum Radák, quem etiam acceptavit, offerendo se ad omne bonum patriae procurandum. Hoc est initium; credo, plures poteris notare expost, posteritas.

Marchio Visconti impetrat a Sua Matte dominium Devense et simul diploma indigenatus. Hic etiam primus alienigena possessor est in Transylvania; plures certo videbis, posteritas.

Rursum Generali Commendanti et praesidi Gubernii a Sua Matte confertur Dominium Küköllőváriense, nimirum Comiti Francisco Paulo a Vallis.

Moritur Josephus Teleki Comes Sacri Rom. Imperii, supr. Comes Cottus Albensis Transylvaniae, comitatensibus parum gratus, alias vir summus, et quasi admirabilis oeconomus.

Ceres hoc anno exulabat, tam quoad autumnalia, quam vernalia, Bacchus medium dominium habebat sed bonum, tempestates, fulmina et grandines dominabantur; mures, a memoria hominum non auditi in tanta copia, exiguas etiam segetes depascebant. Lues pecorum continuat.

Moritur Samuel Köleséri de Keresér, gubernialis consiliarius, medicus excellentissimus, adeoque per fortunam promotus, cujus tanta erat in re medica aestimatio, ut qui malesanus ejus praescriptionibus uti poterat, benesanum jam etiam se putabat.

Anno 1733 10-ma Januarii quadrante tertio ad 10-mam matutinam erat terrae motus.

Diaeta regni celebratur Cibinii 26-a Februarii, ad quam primo regalibus vocatur filius meus Josephus Apor, quo ob viarum difficultatem 27-a pervenio. Sed 26-a statim legitur catalogus regni, eademque die publicatur resolutio caesarea, quod quondam tempore principum hungarorum quae partes Hungariae pertinebant ad Transylvaniam, ex iis certa pars Cottus de Zaránd, Cottus Szolnok Mediocris, Cottus Kraszna et Districtus Kőváriensis tam in juridicis, quam in politicis et quoad contributionem manebunt sub directione Transylvanica, altera vero pars Cottus de Zaránd, nec non Cottus Arad et Máramaros redibunt ad corpus regni Hungariae. 27-a vero Februarii publicatur Baronatus Sigismundi Korda, nec non Josephi et filiorum Georgii Naláczi. Resolvuntur of-

ficiales supremi: pro Districtu Terrae Fogaras Joannes Toroczkai de Toroczkó-Szent-György, pro supr. vero judice Reg. sedis Aranyas Alexius Orbán de Lengyelfalva. 2-a Martii publicatur Baronatus Joannis Klein, episcopi ritus graeci; dicto die publicatus fuit Baronatus Joannis Lázár de Gyalakuta. 27-a Sabesio concessas nundinas pro 29-a Januarii publicarunt. 2-a Martii publicarunt privilegium nundinarum C. Emerici Bethlen pro diebus 4-a et 31-a Martii in Alsó-Rákos. Item nundinae concessae sunt oppido Szász-Régen pro 23-a Octobris. Die 3-a Martii publicatur diploma indigenatus Excellmi Dni Comitis Generalis Commendantis Francisci Pauli a Vallis, nec non ad ejus instantiam apud Suam Mattem factam ejusdem fratris Georgii Oliveri, similiter nepotis ejusdem Francisci Venceslai a Vallis. Subito vero inclyti Status eidem congratulantur solenni legatione per B. Petrum Apor, qui vicissim et sangvine suo, si occasio sic tulerit, patriae huic serviturum se promisit. 5-a vero Martii in concursu omnium Statuum Comites Franciscus Paulus et nepos ejus Franciscus Venceslaus a Vallis, unius legionis pedestris ordinis supremus tribunus, consvetum et solenne juramentum deponunt, et Paulus Franciscus, tam nomine suo, quam fratris et nepotis, in scriptis per protonotarium Davidem Henter lectis gratias Statibus agit, quod in indigenam receptus sit. Cui e contra nomine Statuum laconica dictione congratulatur B. Georgius Sorger episcopus Transylvaniae. 9-a Martii publicatur diploma indigenatus Julii Borromaei Aresii Comitis Visconti, a quo Status taxam indigenatus praetendebant. Item publicatum est privilegium confirmatum sutorum Fogarasiensium. 10-a Martii comparuit inter

Status Commissarius Reg. Excellmus Dnus C. Paulus Franciscus a Vallis, qui nomine Suae Mattis proposita regia regno proposuit: 1) ut loco Gubernatoris defuncti C. Sigismundi Kornis libere per vota tres personae e religione catholica, et tres ab acatholica candidentur, sed ut candidatio tam occulte fiat, ut quivis per schedam candidet, non apposito nomine, eamque candidationem excipiant occultissime episcopus catholicus B. Georgius Sorger et tres regni protonotarii, hi tamen ad secretum observandum fide sint obstricti; 2) denominati sunt in locum defunctorum neoresoluti officiales, et C. Joannes Haller subito deposuit juramentum solenne pro consiliario Gubernii, similiter Simon Bauszner, qui etiam est resolutus Comes nationis saxonicae; publicatur etiam Franciscus Czikó de Csík-Mind-Szent pro Tabulae Reg. assessore; mandatur quoque, ut in locum promotorum et vacantiarum nova candidatio fiat. Episcopus ritus graeci B. Joannes Klein decretaliter cum voto in numerum Statuum recipitur. 12-a Martii fit votisatio pro candidatione officii vacantis Gubernatoris. 13-a Martii publicantur vota pro officio Gubernatoris inter Status, etquidem ex parte catholicorum electi sunt pro Gubernatore: C. Paulus Franciscus a Vallis, modernus Generalis Commendans, votis 92, C. Stephanus Kornis, votis 79, C. David Petki, votis 71. Ex parte vero calvinistarum: B. Stephanus Veselényi votis 141, Ladislaus Kemény votis 149, C. Georgius Bánffi 121. Publicatur privilegium cerdonum thordensium confirmatum, item nundinae in pagum Trisztia districtus Hátszegiensis pro 2-a Februarii et festo S. Jacobi 25-a Julii incidentis stylo veteri, ad instantiam Dni Directoris fiscalis Emerici Csulai. Die 26-a Martii

fit votisatio pro supplemento vacantiae consiliarii Gubernialis. Publicatur Baronatus defuncti Ladislai Korda pro filio ejus Georgio. Joannis Steinhilbert indigenatus, prout fuit suspensus ob non depositionem taxae, per decretum caesareum taxa est relaxata, et in indigenam receptus est. Proponit Fiscus Reg., ut ubicumque sales caesareos portantes currus a teloniis sint exempti, secus qui telonium exigeret, sale nobilitari carebit. 17-a Martii ad vacans officium consiliariatus gubernialis in locum Samuelis Köleséri electi sunt ex catholicis: C. David Petki, votis 65, B. Petrus Apor, votis 35, C. Ladislaus Gyulaffi, votis 29; ex reformatis vulgo calvinistis: C. Alexander Teleki, votis 61, C. Adamus Bethlen, votis 51, C. Georgius Bánffi, votis 41; ex natione saxonica Dnus Michael Zekelius, consul cibiniensis, Dnus Stephanus Flistich, pro-judex coronensis, Dnus Joannes Kinder, primarius consul cibiniensis, votis totius almae nationis saxonicae. Joannes Georgius Steinhilbert incorporatus, more et stylo solito juramentum deposuit. Ad instantiam Dnorum Sigismundi Edelpacher, Antonii item Pauer a Drauth, ut et Antonii Peschini, Nicolai Frankovich et Michaelis Drentich, ratione publicationis indigenatus eorum factam, in eo consensere Status, ut considerata Suae Mattis ipsis, intuitu privatorum suorum meritorum, indulta indigenatus collatione, indisputabiliter recipiantur quidem pro indigenis, suo modo et tempore interim sollicitetur Suae Mattis SSmae super resolutione taxae indigenatus benigna determinatio, qua obtenta, expost indigenatus ipsorum publicetur, ac tandem deposito juramento, et determinanda a Sua Matte SSma taxa exoluta, inaugurentur. 18-a Martii Antonii Pauer a

Drauth indigenatus taxa in gratiam Excellmi Dni Generalis Commendantis C. Pauli a Vallis relaxatur, et privilegium ejus publicatur. Publicantur item nundinae ad instantiam Dni C. Michaelis Teleki in Districtu Kőváriensi in pagum Hagymás-Lápos pro 31-a Martii. 19-a Martii moritur B. Sigismundus Jósika Cottus Hunyadiensis supr. Comes, a pueritia meus addictissimus et sincerissimus amicus. 21-a Martii moritur Joannes Drauth, villicus coronensis, sub diaeta, ex primaria familia incolarum ejusdem urbis, qui primus reversus est ad fidem salvificam romanam; uterque vero sepultus est in templo Societatis Jesu hic Cibinii. 23-a Martii Franciscus Czikó deponit juramentum pro assessoratu Tabulae Judiciariae Reg. Hic Franciscus Czikó ex infimo statu assumtus est, nam et armales nobilitares solus impetravit, sed quia duxerat in uxorem sororem Cancellarii B. Joannis Bornemisza de Kászon a patre germanam, per ejusdem intercessionem impetravit hanc clementiam caesaream; hinc inter Status varii discursus et magnus disgustus contra praedictum Cancellarium, quod summis familiis praeposuerit [1]). Alias Dnus Czikó est bonae eruditionis. Publicatur item decretum caesareum, ut B. Joannes Klein pro episcopo ritus graeci ab omnibus agnoscatur sub titulo Fogarasiensis, et debita assistentia ipsi detur pro munere suo effectuando. 26-a Martii nomine sui mandatarii Excellmi Dni superius nominati C. a Visconti Joannes Kok deposuit solenne juramentum indigenatus. Similiter eadem die relaxata fuit taxa indigenatus Andreae Heisz, germani, sed jurati assessoris sedis Udvarhely. 27-a Martii An-

[1]) Némely példányban: Nulla tam modesta est felicitas, quae malignantis invidiae dentes vitare possit, commune axioma.

dreas Heisz juramentum indigenatus deposuit. Solvitur diaeta, et hoc ipso die Cibinio exeo.

5-a May cum Dno C. Joanne Haller installavi Dnum Joannem Toroczkai in capitaneum supr. arcis et Districtus Fogarasiensis, in porta interiori arcis Fogaras, anno aetatis suae 58, qui ob varias animi corporisque dotes et plurima servitia patriae huic facta, pridem officio supremo et etiam majori dignus erat, sed quia fortuna ei non favit, non virtus, sed fortuna novercabatur. Idem Dnus Joannes Toroczkai ab infantia quasi erat meus singularissimus et addictissimus amicus et condiscipulus quondam in syntaxi Claudiopoli anno 1690, et in studiis concertator acerrimus, cum quo convixi quatuor annis in convictu Claudiopoli, et ab eo tempore semper eramus amicissimi.

Moniales Sanctae Ursulae in Transylvaniam intrant, et se locant ad templum quondam Patrum Dominicanorum Cibinii. Nomina autem monialium quae intrarunt sunt haec : Comitissa Mater Josepha Kéri abbatissa, Comitissa Mater Maria Christina Zichi, Comitissa Mater Petronella Barkóczi, perillustris Mater Francisca Randis, Baronissa Rosalia Morocz, Baronissa Mater Josepha Péterffi, nobilis Mater Theresia; item honesta puella Segefrida Maria Elisabetha, quae 8-a Septembris habitum induit.

Rndiss. Dnus Joannes Theodorus Ponczin, protonotarius apostolicus, capellanus Excellmi Dni Generalis Commendantis Transylvaniae Comitis Francisci Pauli a Vallis, fit canonicus Albae-Carolinensis. Et in hoc primo intrant germani ad Capitulum.

Eodem hoc anno moritur monialis prima Mater Baronissa Josepha Péterffi.

Anno hoc et Bacchus et Ceres in coronis compa ruissent, si pruina in Majo vineas non vastasset — hinc exiguus vini proventus — item grando 17 pagorum territoria sedis Sepsi non conquastasset.

Anno 1734. Circa horam 11-mam ante mediam noctem die 25-a Januarii apparuit quidam ignis a septemtrione emergens in coelo instar fulguris, ast multo clarior et lucidior fulgure, ad cujus claritatem et pecunia dignosci poterat; vergebat versus austrum in linea gracili, pergebat non ut fulgur; erat tempus nubilum.

Observa posteritas: me duos tropicos paschales, hoc est duos extremos terminos paschales attigisse; nam anno 1693, ut superius videre est, dum Claudiopoli in secundo anno rhetoricae fuissem, pascha incidebat in diem 22-am Martii, quo citius incidere non potest; hoc vero anno incidit in diem 25-am Aprilis, ultra quem incidere non potest; attigi praeterea etiam omnes intermedios paschales dies praeter 24-am Martii et 23-am Aprilis. Sed ut ex epactis observo, nec potest dari uni aetati hominis, ut omnes omnino dies, tam extremos quam intermedios, paschales ad unicum supervivat. Dies vero haec paschalis 25-a Aprilis vehementi et frigidissimo vento occidentali, subinde pura, subinde nivibus intermixta pluvia, subinde puris nivibus per totam diem infestabatur.

Die 28-a Aprilis moritur Excellmus ac Illrimus Dnus L. B. Stephanus Veselényi de Hadad, Sacrae Caes. Reg.que catholicae Mattis Status et Exc. Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarius intimus, bis a Statibus Transylvaniae in Gubernatorem electus, vir alias mitis genii et mansvetus, sed Calvinismi fortis pro-

pugnator, qui fuit simul Cottus Szolnok Mediocris supr. Comes et Statuum praesidens.

Moritur Samuel Fest, saxo, senator cibiniensis et Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarius, qui primus ex senatoribus cibiniensibus agnovit errores pestiferos Lutheri, et transivit ad fidem salvificam romano-catholicam.

Moritur B. Ladislaus Kemény, principis quondam Transylvaniae regnantis Joannis Kemény ultimus nepos, Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarius, vir humillimus, affabilissimus et omnibus patriae filiis acceptissimus, qui nunquam aliquod officium sollicitavit, etiam consiliarius Gubernii factus est absque ulla sollicitatione, solum ex innata clementia augustissimi imperatoris Caroli VI; qui vir ex merito multa merebatur officia, nam etiam anno 1733 a Statibus Transylvaniae erat candidatus pro officio Gubernatoris votis 149.

In superiori Austria domini terrestres subditos suos lutheranos, eo, quod ab haeresi converti noluerunt ad fidem salvificam catholicam, expulerunt, quos tamen Sua Caes. Reg. Mattas tanquam haereditarios suos subditos noluit ut ad alterius regis vel principis terras migrarent, sed disposuit eos in Transylvaniam; qui quia nolebant ad hanc patriam venire, vincti, multi in compedibus ex illis ducti sunt ad naves, et Danubio mediante deportati, expost venerunt in Transylvaniam familiae numero 47, personae 263, quos saxones transylvanici, tanquam fortissimos Lutheri athletas, sed vel praecipue cibinienses, cum tripudio exceperunt, varia esculenta et poculenta ipsis obviam portantes, exceperunt concione lutherana praevia, in qua praedicans ipsos animabat, quod

ob talem religionem patiuntur, in qua solus damnetur si damnabuntur. Et verum dixit, nam de fide est, quod si manserit lutheranus, certo damnabitur, ergo et illi, quos sua concione non damnandos animabat. Verum quales illas personas video, nec angeli multum perdiderunt, nec diaboli multum lucrati sunt.

De mandato caesareo-regio indicitur diaeta Cibinium pro 22-a Novembris, sed quia nondum advenerat decretum caesareum, usque ad 2-am Decembris Status absque ullo labore manebant in suis hospitiis. Et quia placuit Caes. Matti, nullum ex candidatis anno superiore pro vacante officio Gubernatoris resolvere, verum C. Joannem Haller confirmare: ideo eadem die, praefatus Dnus Comes, lecto prius catalogo regni, per Excellmum Dnum C. Paulum Franciscum a Vallis, Generalem Commendantem Transylvaniae, tanquam Commissarium Reg. fuit installatus, solenneque juramentum deposuit. Explosa sunt tormenta sex vicibus tribus, primo dum advenit inter Status, secundo dum juramentum deposuit, tertio dum ad hospitium regressus, ad illud pervenit. Expost Excellmus Dnus Generalis fatus potiorem partem Status lautissimo excepit prandio, subito vero Status solenni legatione congratulati sunt neo Excellmo Dno Gubernatori per B. Petrum Apor supr. judicem Reg. sedium siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai ut et Miklósvár, C. Franciscum Kornis, Comitem supr. Cottus de Küköllő, et Michaelem Zekelium consulem cibiniensem, et Comitatuum ac Sedium quosdam deputatos. Expost tam Reg. Gubernium, quam Status comitati sunt Dnum neo-Gubernatorem ad suam domum.

Die 3-a Decembris publicatur Baronatus Dni Joannis Toroczkai, supr. capitanei Terrae Fogaras;

legitur decretum caesareum, ut in locum vacantiae gubernialium personarum, nempe B. Stephani Veselényi simul et praesidentis, B. Ladislai Kemény, et in modo in Gubernatorem confirmati C. Joannis Haller nova fiat candidatio. Oritur quaestio inter Status, num non existente et mortuo praeside, juridica diaetalia possint tractari, et deciditur per Status: minime, nulla enim substitutio praesidis valet, nisi idem in vivis sit et actu in diaeta praesens sit.

Die 5-a Decembris novus Gubernator lauto excipit convivio Generalem Commendantem, multos officiales germanos, item magnatum hungarorum primam planam; in altero vero hypocausto simili fere convivio excipiuntur Comitatuum, Sedium et locorum taxalium ablegati; sequentibus áutem diebus reliqui magnates et regalistae convivantur apud dictum Dnum Gubernatorem.

Die 7-a et 9-a etiam Decembris fit electio et votisatio pro Praeside Regni et tribus deficientibus Gubernii consiliariis.

David Maxai secretarius gubernialis mediante diplomate mutavit nomen Maxai in Máriaffi de Maxa.

Die 14-a Decembris publicantur privilegio-fundationales Imperatorio-Regiae Mattis Monialium cibiniensium. Has Dnus consul cibiniensis Michael Zekelius in paribus expetebat, sed a Statibus est denegatum. Eadem die publicatus absque ulla contradictione indigenatus Dni C. Nicolai Rosseti, natu moldavi, quondam principis Valachiae Constantini Brankovani generi, solenneque juramentum deposuit. Die 15-a Decembris publicantur per vota electae personae; pro Praesidente, ex parte catholicorum : Dnus Cancellarius B. Joannes Bornemisza, modo Viennae re-

sidens, votis 54, C. Stephanus Kornis, votis 90, C. David Petki votis 60; ex parte reformatorum vulgo calvinistarum: B. Andreas Szent-Kereszti, votis 81, C. Georgius Bánffi, votis 72, C. Adamus Bethlen, votis 62. Pro vacante officio gubernialis consiliarii, ad unam vacantiam ex parte catholicorum: C. David Petki, votis 102, C. Ladislaus Gyulaffi, votis 93, C. Franciscus Lázár, votis 78; ad alteram vacantiam B. Petrus Apor, votis 72, B. Joannes Toroczkai, votis 73, B. Ignatius Bornemisza, votis 57; ad tertiam vacantiam C. Sigismundus Csáki, votis 73, B. Franciscus Haller, votis 39, Dnus Nicolaus Keresztúri, votis 45. Ex parte vero reformatorum vulgo calvinistarum, pro una vacantia: C. Georgius Bánffi, votis 64, C. Adamus Bethlen, votis 66, Sacri Rom. Imp. Comes Alexander Teleki, votis 56; ad alteram vacantiam: B. Samuel Kemény, votis 52, B. Sigismundus Bánffi junior, votis 43, B. Daniel Jósika, votis 46; ad tertiam vacantiam: Dnus Daniel Vas de Czege, votis 35, C. Josephus Bethlen, votis 32, Dnus Gabriel Alvinczi, votis 32.

Hac eadem die 15-a Decembris solvitur diaeta, et ego exeo Cibinio.

De anno praesenti 1734 antiquissimum tale exstitit prognosticon:

> Quando Georgius crux clamabit,
> Et si Marcus pascha dabit,
> Anton pentecosten celebrabit,
> Corpus in Joanne stabit:
> Totus mundus vae clamabit,
> Et Europa sanguinabit;

hoc est: dum dicta festa mobilia in dictis festis immobilibus celebrabuntur, tunc totus mundus vae clamabit etc. Et certo prognosticon utcunque impletum

est. Nam anno 1733 mortuo augusto rege Poloniae, mox Polonia in dupplicem factionem descendit; pars una elegit in regem Stanislaum (jam antea etiam electum contra legitimum regem Augustum, qui tamen legitimo regi tandem debuit cedere, et vitam in exilio ducere hactenus), Stanislai hujus filiam duxerat Ludovicus XV rex Galliae, adeoque socer regis erat. Pars altera elegit in regem Fridericum Augustum Electorem Saxoniae, filium defuncti regis Poloniae Augusti, qui duxerat in uxorem filiam majorem piae reminiscentiae augustissimi imperatoris Josephi I, Mariam Josepham, adeoque augustissimo imperatori Carolo VI affinem. Verum audita electione Stanislai, autocratrix Moschoviae subito contra ipsum formidabilem in Poloniam expedit exercitum. Hinc inter regum asseclas et hodie non exigua sanguinis christiani effusio, ita, ut respublica etiam Dantiscana armis moschoviticis adacta fuit deditionem facere regi Augusto, quae hactenus mordicus adhaeserat regi Stanislao. Hinc quamvis augustissimus noster Carolus VI nullam hostilitatem contra electionem Stanislai ostenderit, et tres ante annos ad 45 millia militum a signis suis dimitti jussisset, tamen rex Galliae Ludovicus XV, cum alliantia regum Hispaniae et Sardiniae, adhuc anno 1733 Jussubiam invadit, Kehelense fortalitium et Ducatum Mediolanensem cum aliis praesidiis occupat. Caesareus hoc anno miles ad Parmam fortissimum Gallorum vallum gloriose aggreditur, ubi post octo horarum atrocissimum proelium caesarei recedunt, in ipso assultu gloriose occumbente caesareo polemarcho Comite de Mersi, Comes vero Kinigszeg caesareus polemarchus vicem reddidit Gallo. Praeterea in Imperio Philisburgum

Gallus expugnat, ita similiter in regno Neapolis aliquot fortalitia. Hinc in Imperio, Italia, Neapoli, Sicilia ingens christiani sanguinis effusio, sed ubique militia caesarea hungarica gloriosos et heroicos actus praestitit, semper mastix Gallorum. Hungariam et Transylvaniam Deus hoc anno a sanguinis effusione custodivit, quamvis nos transylvani non sine metu tartarico fuerimus, tota enim hieme chamus tartarorum erat in Bucsák loco Kausan dicto, in aestate vero ad Huttinum. Sed et Turcia et Persia effundebat sanguinem humanum contra invicem in abundantia, et Sinenses cum Magno Mogolio congressi, atrocia praelia committebant. Luctuosius tristissima persecutio catholicorum in Sinis, quos hollandi, more haereticis solito, mille calumniis Sinis deferebant. Talis est haeresis, quae quia propriam etiam salutem parum curat, mavult, ut gentes in gentilismo et idololatria permaneant, quam ut ad cognitionem veri Dei perveniant.

In Transylvania fere tota, excepta sede Háromszék, in vino et frumento copia. Interim talia tonitrua, qualia mea vita non audivi, fulminum creberrimi casus, grandines tantae magnitudinis, quantae nux major, plurima territoria vastavit, venti tam potentes, ut integra et fortissima etiam aedificia confregerint; infirmi vero, praecipue in febribus et dissenteria tot, ut fere sanos aequaverint. Hinc apparet non vanum fuisse prognosticon de praesenti anno. Etiam ego per octo septimanas valetudinarius fueram in autumno. Hiems erat sicca, similiter ver, aestas vero tota pluviosa, quin imo subinde ad horae unius cadentis pluviae tales sequebantur inexundationes, quales vix imaginari potest. Autumnus iterum

totus siccus, nisi circa festum Omnium SS. pluvius, finis vero Novembris prout et Decembris frigidissimus et siccissimus. In sede saxonica Rupensi (vulgo Kőhalom), pago Halmágy tam gravis infirmitas calida fuit, ut aeger semper debuerit sedere in aqua frigidissima aut plane glaciali, nec quidquam quiescere potuit, nisi in indusio madido et frigidissimo. Ultimi tamen dies Decembris calidi, hinc nocte quae 30-am Decembris antecedit, erat fulgur et tonitru.

Anno 1735. Nicolaus Márton, dudum natus in Al-Torja, qui quondam me a primo A instruere caepit, prius quidem per duos annos ludimagister in Sz. Kátolna, quinquaginta vero septem continuis annis ludimagister in dicta Al-Torja, moritur 14-a Februarii, homo piissimus et zelosissimus. Observa posteritas, an tuo tempore tot annos complebit in una parochia unus ludimagister.

Praeclarae personae obiverunt: C. Sigismundus Csáki de Keresztszeg, Sacrae Caes. Regque Catholicae Mattis camerarius, ad magnam spem patriae natus, si fata tulissent, mortuus enim anno aetatis 44; item Daniel Vas de Czege, Tabulae Reg. assessor, in bona senectute.

In initio veris magnus metus in Transylvania, nam ad Gyulam quidam rascianus Pero nomine, quondam capitaneus Rákóczianus, vir alioquin militaris et circiter octogenarius, concitavit primo pagum S. Andreae, expost alios duos ad rebellionem, qui insurgentes 1700 erant congregati, et nisi in herba fuissent suffocati, metuendum erat, ne malum ultra serperet. Verum congregati aliquot Comitatus et militia Aradiensis in tempore eos dissiparunt, primoque

Aradiensis militia hos nebulones 9-a Maji aggressa, partim interfecerunt, partim captivarunt. Primores ducti Viennam, inferiores armis spoliati, ad stivam remissi. Et sic nos Deus a metu liberavit.

Moritur tempore anticipationis Cibinii C. Georgius Bánffi de Losoncz, morte repentina, an suffocatione, an apoplexia, ignotum; sumpta caena, dum vesperi se posuisset ad lectum, circa crepusculum magnos habebat raucos, quibus cessantibus, dum famulus cum notario accurrisset, jam vix spirantem invenit. Fuit homo mitis et placidus, in suam religionem Helveticae confessionis mire beneficus, caesareus camerarius, incl. Cottus Dobocensis supr. Comes, C. Georgii Bánffi, quondam Gubernatoris Transylvaniae, et Clarae Bethlen, C. Gregorii Bethlen Transylvaniae Generalis filiae, filius; qui 26-a Septembris cum solenni pompa eductus est Cibinio, praesentibus proceribus Transylvaniae et plurimis officialibus caesareis militaribus.

Una canissa sagax (vulgo vizsla) Diana nuncupata, circa finem Augusti in domo mea nobilitari in pago Kis-Nyujtód quinque catulos praecise per os suum edidit, contra naturam.

Die 9-a Novembris C. Adamus de Bethlen installatur in supr. Comitem Cottus Albensis in Mártonfalva.

Die 28-a Novembris C. Antonius Kornis installatur supr. comes Cottus Hunyadiensis. Die eodem 28-a Novemb. resoluti guberniales personae, utpote: B. Sigismundus Bánffi junior, B. Josephus Naláczi, Stephanus Flistik judex coronensis, nec non Dnus Herbest coronensis, in guberniales personas installantur. C. vero David Petki, qui primus inter hos est, ob infirmitatem absens, proxime installabitur.

Die . . . Novembris quoddam meteorum igneum globi instar ab austro in sede Háromszék vergebat ad boream cum summo fulgure, ubique tonitrua et fulgura post se relinquens, et dum clima superaret, apparebat ac si presbyteri sacris induti funeralibus vestibus procederent.

In anno hoc continuae pluviae per totam Transylvaniam tam in vineis, quam in segetibus non exigua damna causarunt, praecipue ingentes pruinae et gelu certis in locis ante vindemiam vineas vastarunt, cum exiguo proventu vini; certis tamen in locis plurimum de vino et dulcissimum fuit; ex tritici gelima vix metreta provenit; vernalia fere nulla fuerunt.

Anno 1736. Die 31-a Januarii moritur B. Andreas Szent-Kereszti senior Cibinii, qui ut lutheranus ex oppido Hungariae Szent-Kereszt in Transylvaniam veniens, prius orgonistam egit apud Patres Claudiopolitanos, expost factus calvinista, minora officia obibat in urbe Claudiopolitana, factus denique Tabulae Reg. procurator, ob eruditionem anno 1695 a calvinistis missus Viennam pro referendario secretario, ibi usque ad annum 1713 dexterrime se gerens, plurima bona, tam pecunia a Camera, quam ex gratia Suae Mattis acquisivit, denique ex innata benignitate augustissimi imperatoris Caroli VI factus Baro, regni protonotarius et consiliarius Gubernii. Vir bonus, jurista et expeditor excellentissimus; hic bona etiam in Zágony, in sede Orbai, procuravit. Nota posteritas, quod per mortem hujus Baronis Szent-Kereszti supervixerim omnes consiliarios, qui fuerunt sub regnante principe Michaele Apaffi, item qui erant

sub duobus Gubernatoribus, Comitibus scilicet Georgio Bánffi et Sigismundo Kornis.

Occasione nuptiarum serenissimae archiducissae primogenitae Theresiae augustissimi imperatoris Caroli VI cum serenissimo duce Lotharingiae Excellmus Dnus Gubernator Transylvaniae C. Joannes Haller creatus est consiliarius Status intimus actualis Suae Mattis; similiter consiliarii Status cum titulo Excellentiae creati sunt C. Stephanus Kornis et C. Adamus de Bethlen.

Eadem occasione C. Ladislaus Gyulaffi, C. Stephanus Gyulai, B. Franciscus Haller et B. Franciscus Vesselényi creati sunt camerarii Suae Mattis actuales.

In hyeme et vere varia mirabilia, et plura meteora ignea apparuerunt in coelis; crux candida apparuit in coelis ad Deés.

Sigismundus Csató de Delne mittitur Viennam pro consiliario Cancellariae Aulico-Transylvanicae.

Indicitur diaeta pro 11-a Maji Cibinium. 12-a legitur catalogus. 14-a Commissarius Reg. propositiones proponit. 23-a Maji tentarunt per deputatos tres nationes, si ratione contributionis convenire potuissent, sed non potuerunt. 24-a Maji cum placuerit Suae Matti Continuam Tabulam Judiciariam erigere, distinctumque praesidem Statuum et Tabulae constituere, sic pro praeside Tabulae installatus est Dnus B. Georgius Pongrácz. Eodem die pro Tabulae Reg. assessoribus juramentum deposuerunt: DD. BB. Franciscus Haller et Joannes Lázár de Gyalakuta. 28-a Maji erat summa disceptatio inter Status prout et in Gubernio, an pro officio pro-cancellarii Viennam debeat ne votisatio fieri in secreto per schedulas, aut

per voces expressas; et per majora vota in Gubernio decisum est, per voces. 29-a fit votisatio pro pro-cancellario Viennam mittendo in locum B. Joannis Bornemisza, in praesidem Status evecti, item pro consiliario Gubernii et distinctim pro protonotario in locum defuncti B. Andreae Szent-Kereszti. Hesterna disceptatio ratione votisationis sic est decisa, ut qui per voces voluerit, per voces, qui per schedas, per schedas votiset. 30-a continuatur votisatio. 1-a Junii publicatur votisatio, etquidem pro pro-cancellario electi sunt: Georgius Bálintith, votis 68, C. Ladislaus Gyulaffi, votis 82, B. Ignatius Bornemisza, votis 125, B. Petrus Apor votis 59, B. Georgius Pongrácz votis 45. Pro consiliario, ex parte catholicorum: B. Petrus Apor, votis 37, B. Joannes Toroczkai, votis 30, C. Franciscus Lázár, votis 17; ex parte reformatorum sive calvinistarum: C. Adamus Bethlen, votis 128, C. Alexander Teleki, votis 70, Stephanus Daniel, votis 62. Pro protonotario, ex parte catholicorum: Alexius Henter, votis 31, David Máriaffi, votis 31, Andreas Boér, votis 28; ex parte reformatorum sive calvinistarum: Gabriel Alvinczi, votis 120, Josephus Inczédi, votis 100, Joannes Cserei senior, votis 65. Ut instructionem componerent, qua methodo procedat Continua Tabula, hae personae sunt electae, etquidem primo ipse Dnus B. Georgius Pongrácz, ex parte Tabulae Reg. duo protonotarii, Sigismundus Kún et David Henter, duo assessores Tabulae, B. Andreas Szent-Kereszti et Franciscus Czikó; ex parte Comitatuum: C. Michael Teleki, B. Volfgangus Bánffi, B. Josephus Huszár, Joannes Béldi, Petrus Köblös; ex parte nationis siculicae B. Josephus Apor, Stephanus Daniel, Joannes Cserei

senior, Stephanus Berzenczei, Joannes Gálffalvi, Michael Halmágyi, Franciscus Hunyadi; ex parte nationis saxonicae Andreas Hán, consul medgyesiensis et notarius szász-sebesiensis.

Item 28-a Maji a memoria hominum inaudita tempestas fuit in Toroczkó et Toroczkó-Szent-György, tonitrua, crebri fulminum ictus, fulgura, imber ineffabilis, ita, ut in angusta via, quae ducit Enyedinum, integra rupes ceciderit, quae fluxum rivi interturbavit, viam imperviam effecit, ita, ut nec equiti amplius via sit pervia. Tanta praeterea erat inundatio rivi, ut integros oneratos currus cum hominibus rapuerit, per partem pontis lapidei enyediensis transire nequiverit, quin ipsum pontem destruxisset, si vehementia aquae aliquid adhuc durasset; dicunt vix a provincia reparabilem viam a rupe.

11-a Junii Dnus Joannes Nagy de Csatár promulgatus est administrator bonorum Apaffio-fiscalium cum titulo consiliarii. 15-a Junii offertur nuptiale subsidium serenissimo duci Lotharingiae Francisco Stephano, et serenissimae conjugi ejusdem Mariae Theresiae, in 50 millibus florenorum hungaricalium constans, etquidem ut septem millia ducatorum Status inter se repartiantur, tria vero millia ducatorum ex restantiis solvantur, verum mox ex communi est solutum. 18-a Junii, ut ad indulgentias possim ire ad festum S. Joannis Baptistae in Dobó, exeo Cibinio ex favore Reg. Commissarii; et posteaquam Tabula Judiciaria inchoasset in quinque causis processum Jud. Tabulae, die 26-a Junii solvitur diaeta.

Qui rebellionis motus ad Gyulam ante annum excitatus metum incusserat etiam Transylvaniae, hoc anno ejus motores primarii morte mulctati sunt Budae,

nempe Petrus Szegedinecz vulgo Pero dictus, alias nationalis militiae in Pécska capitaneus, Joannes Sebestyén, Andreas Pásztor, Stephanus Szilasi, primo quidem a partibus superioribus rota fracti sunt, cadavera eorum quadrifariam secta, patibulis circa Aradinum et Magno-Váradinum, item Sarkad et Szent-András rotis superposita sunt; aliqui capita amittentes, similiter in quatuor partes divisi, rotis sunt eorum corpora imposita, aliqui solum capite plectebantur; tamen justitiam superante misericordia, plurimi gratia etiam donati sunt a Sua Matte et libere dimissi, aliqui tamen militiam pedestrem hungaricam sequi coacti sunt.

Die 31-a Julii resolvuntur officiales Viennae: C. Alexander Teleki pro guberniali persona, C. Franciscus Lázár de Szárhegy, pro supr. judice Reg. sedium siculicalium Csík, Gyergyó et Kászon, B. Samuel Kemény, pro supr. comite Cottus Dobocensis, David Máriaffi de Maxa, qui hactenus fuit Gubernii secretarius, pro supr. comite Cottus Kolosiensis, Gabriel Alvinczi pro secretario guberniali, Josephus Inczédi pro protonotario, C. Samuel Bethlen et Emericus Csulai pro assessoribus Tabulae Reg., Petrus Dobra pro fiscali directore. Resolutio vacantiae Cancellarii suspensa est ob plurimas contradictiones et protestationes. Item ex parte DD. saxonum facti sunt consiliarii titulares: DD. Michael Zekelius, consul cibiniensis, Joannes Kinder, senator cibiniensis et D. Klein, resolvuntur titulares simplices consiliarii.

Pro hujus anni hibernio 6 regimina equestria et 6 pedestria intraverunt ad quartiria in Transylvaniam.

Anno hoc et Ceres et Bacchus in luctu compa-

ruerunt, nam nec vernales, nec autumnales segetes, prout et vinum plane in minima quantitate habuimus, et vinum quidem et illud exiguum, nullius plane erat valoris, copiosae tamen erant tempestates et grandines.

Die 31-a Decembris mortuus est Viennae C. Arivabene, consiliarius Camerae aulicae, supr. administrator rerum cameralium in Transylvania, vita longiori dignissimus; nam praeterquam fuerit conscientiae inculpatae, procurabat ita bonum hujus patriae, ut si natus transylvanus fuisset, studiosius bonum patriae non potuisset procurare.

Anno 1737. In Januario moritur Nicolaus Torma supr. Comes Cottus Szolnok Interioris, homo bonus, catholicus devotus, bonae conscientiae sed scrupulosae, in victu et praecipue in vino delicatus, omnibus acceptus, et dum modice ad hilaritatem bibit, plane gratiosus et jocosus. Hic est ille, qui etiam ab augustissimo imperatore Carolo VI torque aureo est donatus.

Die 22-a Januarii tam vehemens ventus erat ab occidente hyemali, cujus parem moderna aetas non sensit, durabat quasi tribus diebus, hinc plurima aedificia conquassavit, etiam domus meae Tövisiensis totum tectum cum camino dejecit. Praeterea tota hyeme lupi plurimi de sylvis descendebant, quos in tanto numero grassatos fuisse, nullus est qui recordetur.

Die 1-a Februarii plane mirabile coeleste meteorum apparuit horis 6, 7, 8, 9 et circa auroram; apparebat enim coelum ad ortum fere aequinoctialem tam rubrum et tam igneum, quale tempore magni in-

cendii apparere solet, quin imo apparebat ac si flammas evomeret et scintillas, quod solus aspexi. Apparuit exiguus cometa ad occidentem quasi sub Venere, quem ego primo 17-a Februarii observavi.

7-a et 8-a Aprilis genuum tenus cecidit nix, durabatque ad 12-am ejusdem; iterum 13-a Aprilis nives usque ad crura hominis ceciderunt, et durarunt tota die; 14-a rursum. 24-a et 25-a Aprilis nives erant crurum tenus, quin imo totus Aprilis et Majus usque ad 14-am diem ita erant pluviosi, ut primo de potiori 15-a Maji poterant inchoare seminaturam vernalem.

Pro hoc anno erga solutionem cameraticam praeter ordinarium quantum impositi sunt Transylvaniae currus foeni viginti octo millia sexcenti et quatuor id est currus 28604, qui sic sunt repartiti: ad Bereczk currus foeni duo millia octingenti viginti quatuor id est 2824, ad Bodza quatuor millia trecenti quadraginta sex idest 3046, ad Rubram Turrim termille id est 3000, ad Bistricium quater mille trecenti septuaginta sex id est 4376, ad Deés quater mille trecenti septuaginta sex id est 4376, ad Maros-Vásárhely sex mille quingenti octuaginta octo id est 6588. Hoc foenum portarunt in vere, in via lutosissima, nihil tamen hactenus solutum.

Die 12-a Maji C. Ladislaus Gyulaffi et B. Josephus Apor installaverunt C. Franciscum Lázár in supr. judicem Reg. sedium Csík, Gyergyó et Kászon in mea domo in Csík--Somlyó; et ego eram praesens.

Nota bene posteritas : hoc anno nullae arbores, quin imo nec ipsae salices ad 1-um Maji vel minimas emiserunt frondes.

Militia caesarea hoc anno sic se disposuit ad

castra: in Csík regimen Koháriannm equitum et 4 compagniae pedestres Venceslai Vallis; ad Bereczk 5 compagniae pedestres ex regimine Fürstenbussiano; ad Tüzed penes Hatolyka 6 compagniae equestres ex regimine Posztaczkiano; ad Bozza 5 compagniae ex regimine Hottoviano, et integrum regimen Pestvármegyeianum equestre; ad Törcsvár integrum regimen Gilányianum equitum et 5 compagniae pedestres ex regimine Müfflingiano. Hos omnes commendat Generalis Campi Mareschalli Locumtenens Marchio Guadányi. Item ad Bistricium positae sunt 3 compagniae equestres ex regimine Posztaczkiano, quos commendat ejusdem regiminis colonellus C. Oliveri. Militia vero haec circa 12-am Julii penetravit in Valachiam et Moldaviam.

Indicitur Congregatio regni pro 2-a Septembris, in qua de Continua Tabula, de conscriptione patriae, de exactoratu, de quanto militari actum, et quia praeter quantum ordinarium 500000 florenorum, et suspensos anno elapso 57000 florenos, nomine subsidii petiti sunt floreni Rh. 200000, et ut hi a Sua Matte deprecentur per stafetam, concluserunt regnicolae. Item C. Samuel Bethlen fit Tabulae Reg. assessor, Josephus vero Inczédi deponit juramentum pro protonotariatu. Die vero 20-a Septembris C. Alexander Teleki installatur in consiliarium Gubernii. Die 18-a Septembris nostri milites infortunium passi sunt a turcis et moldavis in Moldavia ad pagum Komanest, desideratis circiter 60 militibus, et honestissimo praeclaroque viro Comite Orseti, vice-colonello regiminis Comitis a Posztaczki.

Die 28-a Octobris moritur C. Franciscus Paulus a Vallis, Transylvaniae Generalis Commendans, vir

transylvanis utcumque gratus. Succedit interimaliter Generalis Commendans Serenissimus princeps Christianus Lobkoviez, bohaemus.

Pestis incepit in districtu Coronensi pagis Zernyest et Tohány, quae pululavit ad aliquot pagos, prout et in Terram Fogaras; suspicio etiam orta in Málnás et Papolcz.

Nostri infortunium acceperunt in Valachia Krajovae, desideratis circiter 400 peditibus et 300 equitibus, et etiam Ribnikio deserto, receperunt se in Valachia in pagum Perisan.

Item lues pecorum tanta fuit fere per Transylvaniam totam, cui ut similis aliquando fuisset, memoriam hominum excedit, vix etiam alicubi aliqua exigua cornuta pecora remanserunt.

Erucae omnes caules depastae sunt; 100 capita caulium 4 florenis emebamus.

Die 16-a Decembris ingens et a me nunquam observatum meteorum coeleste; prius ab occidente aestivo, expost a septemtrione totus aër erat tam ruber, ac si accensus fuisset, et a septemtrione vergebat ocidentem versus. Erat vero horis vespertinis 7, 8, 9 et 10-a.

Die 14-a Decembris vesperi sub horam 9-am vespertinam in sede Miklósvár pagoque Nagy-Ajta auditus est ingens prodigiosus ejulatus per Vae, vae (jaj, jaj) per omnes ejus pagi plateas, diligenterque examinatum, an ab aliquo homine provenisset, sed quod prodigium non ab homine profectum, inventum est.

Annus hic utcumque infaustus christianis erat; saepe multi timoris causa ob metum incursionis turcarum et tartarorum. Alias autumnalia in quibusdam

locis large provenerunt, mediocriter in quibusdam, vernalia fere ubique parce, vinum in tertialitate, sed bonum; annus utcumque mitis, siccus, calidus, et absque grandine et gravibus tempestatibus.

Anno 1738. 7-a Februarii ab accenso camino (ut refertur) arx Csík-Szereda conflagravit.

Quae diaeta indicta fuit anno superiori pro 2-a Septembris Cibinium, eadem in Octobri interrupta fuit, rursum 6-a Novembris resumpta, et iterum circa finem Decembris intermissa, resuscitata rursum 1-a Februarii et terminata ad 31-am Martii. Huic diaetae paris adhuc nulla memoria meminit, cujus quia et prologus, morte Generalis Comitis Francisci Pauli Vallis, fuit tristis, sed epilogus plane tristissimus: arestati sunt plurimi magnates, praenobiles, eccleliastici, nobiles, omnes Helveticae confessionis, quorum syllabum, ut habere potui, sic habe: ipse Superintendens Helveticae confessionis, duo professores et duo academici, C. Samuel Bethlen, C. Samuel Teleki, B. Joannes Lázár de Gyalakuta, B. Ladislaus Kemény, Gregorius et Joannes Barcsai, Sigismundus Toroczkai, Franciscus et Ladislaus Rhédei, N. Szent-Páli, Daniel Vas de Gerend, Michael Tholdalagi, N. Bogáti, Michael Jenei.

26-a Martii hic Torjae erat terrae motus.

Die 11-a Maji nix et ingens noctis frigus vineas nec non flores fructuum et glandium quassavit, item 19-a Maji fuit quasi inaudita tempestas, grando aliquorum pagorum segetes autumnales vastavit, praecipue hic Torjae; ego majorem damni partem in segetibus passus sum.

Die 11-a Junii intra 11 et 12 matutinam ingens

terrae motus fuit, similis nunquam recordor, ita, ut nec in cubiculis subsistere audebamus, fugiebamus unus post alterum ex cubiculis, ingenti enim cum mugitu veniebat, homines in patulo cadebant, muri et fornices findebantur, campanae sonum dederunt, plurima aedificia, templa, castella ruinavit.

Die 19-a Junii in aëre venerunt vermes flavi et nigri in albis crustis, in similitudine erucarum, sed delicatissimarum albarum crustarum, habuerunt duo cornua longe extensa et quatuor cristas, sub cornibus quasi corona erat, superficies aquarum et terrae cooperuerant, erant foetidi valde, ita, ut et ipsi boves prae foetore incedere non poterant, caudas habebant in duplicem ramum extensas in longum, verum quo vesperi venerunt, eadem nocte evanuerunt, solas cristas albas permittentes. Ipse etiam oculis meis vidi; hi autem vermes erant circa Oroszfalu, Sárfalva, Szászfalu et Nyujtód.

Die 30-a Junii iterum fuit exiguus terrae motus.

Lues pecorum et hoc anno in summo grassatur.

Qui terrae motus contigit 11-a Junii, ex concussione terrae ex duabus partibus fluvii Bozza circa finem territorii nostri duae petrae ruptae sunt, et dicti fluvii alveum impleverunt, ne aqua cursum suum persequi valeret, hinc in tantum excrevit aqua, ut altissimarum etiam pinuum cacumina vix videri possent.

In eodem terrae motu Jassiis in Moldavia undecim monasteria, una turris, quae actu a 15 murariis aedificabatur, corruerunt, et omnes 15 murarios turris cadens oppressit.

Militia caesarea per totam fere aestatem aestivavit in Cottu Hunyadiensi, cum principe Lobkovicz;

hinc summa vastitas illi Comitatui et vicinis allata est. De longinquo etiam debebant ad castra cum summa molestia portare triticum, avenam et foenum.

Periculosissima pestis Cibinii, Carolinae, Claudiopoli, Dévae, et hinc inde in pagis diversis, ita, ut in quibusdam pagis vix aliqui homines remanserint, et forte in quibusdam nullus.

Annus etiam iste utcunque infelix fuit christianis; amisimus enim Orsovam, Mehádiam, Új-Palánkam et aliqua minoris considerationis loca. Praeterea vinum in tam exigua quantitate provenit, ut mea vita tam exiguum vini proventum non sciam. Jam tempore nativitatis Christi vinum novum 40 urnarum vendebatur etiam 50 florenis hung., antiquum vero 96 flor.; in educillis mensura vini novi vendebatur 7—8 polturis. Triticum non in magna copia habuimus, sed nec ex gelima ultra metretam acquisivimus, in vernalibus abundabamus, sed et in foeno deficiebamus.

Anno 1739. Quos dominos arestatos anno superiori notavimus, innocentes inventi, una cum Superintendente calviniano in Januario libertati restituti sunt; publicata etiam per totam patriam ex mandato caesareo ipsorum innocentia; Josephus vero Thordai de Csapó in aresto detentus est, eo, quod anonymo scripto innocenter detulisset Joannem Thuróczi de Csapó, propter quod et is arestatus erat, sed innocens inventus, dimissus, agere porro jure poterit contra Thordaium.

Die 14-a Februarii turris major cibiniensis fulmine tacta fuit.

Die 25-a Martii moritur dilectissimus nepos Volfgangus Apor de Al-Torja, cujus avus Andreas,

et parens meus Joannes, erant fratres carnales, et vel ideo mihi cum moerore memorandus, quod semper vixerimus in amore, quod nunquam inter nos triduanae dissidiae fuerint. Fuit coelebs tota vita.

Die 29-a Martii vesperi hora 8-a apparuit meteorum quoddam coeleste; ad dextram enim occasus aestivi totum coelum rubescebat.

In Martio hinc et inde magnae tempestates, tonitrua et fulminum ictus.

Diebus 9, 10, 11, 12-a Aprilis nives usque ad crura, 13-a vero fuit valde congelata terra.

Resolutus est pro consiliario Gubernii Michael Zekelius consul cibiniensis; C. Stephanus Mikes de Zabola factus est supr. Comes Cottus Szolnok Interioris; pro actuali Tabulae Reg. assessore definitus est Emericus Csulai; secretarius gubernialis ex parte catholicorum electus est Alexius Henter de Sepsi-Szentivány; pro regestratore Gubernii assumptus est C. Franciscus Bethlen.

18-a Junii in montibus ceciderunt nives; item 16-a ejusdem erat magna pruina; occasione vero harum nivium et pruinae non solum pulli, verum et grandiores hirundines, prout et apes a potiori sunt mortuae.

Turcae expilant et comburunt Oknam in Valachia ditionis nostrae; vicem reddunt nostri Springeriani levioris armaturae, comburentes et expilantes Kimpulung et vicinos pagos ditionis turcicae aeque in Valachia, in Julio per passum Töresváriensem intrantes.

Feliciter nostri se gesserunt in propugnatione vallis Perisaniensis in confinibus Valachiae, quod dum sub commendo duorum bassarum tria millia tur-

carum oppugnassent, a nostris viriliter repressi sunt; per stratagema circumientes, potiorem partem turcae deleverunt, quinque tormenta, complura vexilla et aliquot tympana acquisiverunt, magnamque in turcis stragem addiderunt, praeterea castra cum omnibus curribus nostri acquisiverunt.

Copiae auxiliares Regii Electoris Saxoniae, reduces ex Valachia, pulchro et splendido ordine, primo quidem equitatus cataphractus, expost duobus tribusque diebus elapsis pedites transiverunt per urbem cibiniensem, ad 5200 universim.

Pax etsi non gloriosa, certo necessaria conclusa est inter christianos et turcas ad 24 annos, et quod maxime dolendum, tanto sanguine saepius amissum et recuperatum fortalitium Belgradense funditus cum omnibus aedificiis ex compactatione pacis deletum est, turcicoque jugo permissum, una cum Servia et Valachia Austriaca.

Balásfalvae aedificatur residentia episcopi Fogarasiensis, item monasterium graeci ritus, nec non gymnasium pro juventute valachica, ad quae Caesar contulit 25000 flor. Rhen., totidemque debent contribuere popae valachici per Transylvaniam.

Recte sub ipsa anticipatione circa festum S. Michaelis, dum Gubernium, supremi officiales ac deputati congregati fuerant, incepit pestis Cibinii; hinc tumultuarie qua qui poterant, omnes Cibinio exibant.

Die 7-a Octob. sepelivimus Albae-Carolinae ad S. Michaelem cum solenni pompa Baronem Gregorium Sorger episcopum Transylvaniae, die 16-a Septemb. mortuum.

Die 13-a Octob. intra 10 et 11-am noctis horam summum tonitru et fulgur.

Die 30-a Octobris 4250 muscovitae, kalmuki, tartari et cosaci, inter quos 250 erant regulati muscovitae, etquidem cosaci flintis, pistolis erant provisi, tartari vero pharetris et sagittis, qui praedatum venerant in Valachiam Transalpinam, sed quorum reditum (ut fama fert) intercluserat turca, multa praeda onusti, praecipue equis, equabus et cornutis pecoribus, exeunt per passum Bozza versus Zágon, et primam noctem egerunt in prato papolcziensi, secundam noctem egerunt extra passum Ojtoz, in loco Magyarostető vocato, et inde in Moldaviam intrarunt. Commendarunt hos unus brigaderus generalis moscovita vel potius cosacus, quatuor colonelli de propria natione. Volebant quidem hi transire ob metum turcae per Máramaros, sed a Serenissimo principe Commendante Generali principe Christiano a Lobkovicz non sunt permissi. Hi parata pecunia debebant vivere, panis quidem et avena ex magazino dabatur, sed parum acceptarunt, tartari enim recentibus carnibus equinis vescebantur.

Scriptores hungarici et moscovitici sufficientem pro hoc anno scribendi habebunt materiam, ego, qui solum res transylvanicas prosequor, manebo in Transylvania. Cum 20 itaque regiminibus dum aliquo tempore princeps Christianus Lobkovicz mansisset in Cottu Hunyadiensi, intravit in Valachiam Austriacam, ibi nihil memoratu dignum operando, per passum Rubrae Turris in Transylvaniam egreditur ad finem Septembris, et omnia 20 regimina in Octobri, non sine aggravio patriae, commorantur in hac patria, prout et 13 regimina pro quartirio disposita sunt in Transylvaniam. Praeterea annus hic valde novercabatur, plurima tonitrua, fulminum ictus, grandines

non exigua damna causabant; ob continuas pluvias et rubiginem, si aliqua loca excipias, paucissima tam autumnalia, quam vernalia provenerunt, et ubi etiam in stramine aliquod triticum fuit, vix ex gelima, quin imo in quibusdam locis ex tribus quatuor gelimis vix metreta provenit; continuae pluviae maturitatem uvarum impediverunt, et maxime pruina in Octobri uvas congelavit, hinc vinum in perfecta qualitate non habuimus, imo quibusdam in locis vix aliquid provenit. Pestis hoc anno etiam, praecipue circa Claudiopolim, grassatur.

Intra 5-am et 6-am Decembris circa horam undecimam noctis fuit tempestas cum fulgure et tonitru.

Anno 1740. Circa dies 12-mi Januarii a rigore frigoris intensissimi et a saevitie insolita venti Boreae (vulgo Nemere szele dicti) nivibus mixti, aliquot personae interfectae sunt in campis Háromszékiensibus. Denique erat hyems diutina, frigidissima, ventosissima; hinc idem Boreas nivibus mixtus intra diem 23 et 24 Febr. interfecit Andream Szeredai de Szent-Rontás, generum Michaelis Mihálcz, ad Mártonfalva Sedis Kezdi. Denique etiam post festum Annunciationis Beatae Mariae Virginis frigus saeviebat, et nives vix solvebantur, nisi circa 2-am Aprilis. Ex Moldavia vero ex certa relatione refertur, quod Pontus Euxinus ad bonam partem congelatus sit, quod inauditum est; nives extraordinariae, pecora et oves cum pastoribus grande frigus et saevus ventus in campis interfecerunt.

5-a Aprilis, intra horam 8 et 9 vespertinam tolerabilis terrae motus.

10-a Aprilis crurum tenus cecidit nix et duravit usque ad 12-am ejusdem.

6-a Maji nix unius spitanae cecidit, quae eadem die quidem soluta est, sed ad hanc diem nec salices frondes emiserunt, primo circa 12-um Maji inceperunt emittere; denique etiam Majus frigidus usque ad 15-um exclusive.

Pro 28-a Martii indicitur congregatio Regni, quo ob aetatis senium, valetudinem sinistram, ingens lutum et extraordinarias exundationes ire non poteram. 29-a legitur catalogus, die 31-a Martii Commissarius Reg. serenissimus princeps Christianus a Lobkovicz proposita regia proponit. 5-a Aprilis a dicto principe quantum annuum resolutum aperitum est in 537806 flor. et 30 xr. 5-a Aprilis publicatur consiliariatus Comitis Adami Teleki. 6-a Aprilis publicatur forum hebdomadale diplomaticum pro Balásfalva ad diem Jovis. 11-a Aprilis ad metas determinandas inter nostrum et turcicum territorium et ex parte patriae determinantur commissarii; ex parte Comitatuum C. Antonius Kornis, supr. comes Cottus Hunyadiensis, ex parte siculorum Alexius Székely de Kilény, ex parte saxonum Stephanus Zevald. 25-a Patres Societatis Jesu urgent incorporationem et articulorum quondam contra ipsos latorum abolitionem, sed acatholici excipiunt in paribus. Denique ultimatim conveniunt nationes, ut Comitatus contribuant a 37 calculis, siculi a 17, saxones a 37, loca taxalia a 7 et medio; medius calculus aequaliter repartiatur, et durabit haec conventio per triennium.

1-a et 2-a Julii ingens nubifragium in montibus tantam causavit exundationem, qualis nec senissimi homines recordantur; hinc aquae plurimas molas,

pontes destruxerunt, prata et quorundam pagorum jugera inundaverunt, ut verbo quasi incredibile est, quam procul se ab alveis extenderint, unde et aliquot homines extra alveos submersi sunt. Pluebat quasi sine intermissione a die 23-a Maji usque ad diem 10-am Julii inclusive.

Posteaquam ex domo Serenissima Habsburgica anno Domini 1272 Rudolphus I in imperatorem fuisset evectus, devicissitque gloriose Ottocarum regem Bohemiae in praelio interfectum, Austriamque hac gloriosa victoria sibi appropriasset: expost ab eodem augustissimo imperatore descendentes, dicti de domo Austriaca, et a Ferdinando I ab anno 1527 ad praesentem usque annum 1740, annis scilicet 213 apostolica mariana corona coronatis sacris verticibus Hungariam gloriosissime felicissimeque gubernassent, usque ad modernum augustissimum Carolum VI, qui etiam augustissimus imperator, dubius haeredis masculini, clementissima sua auctoritate effecit, ut ex eadem augustissima domo Austriaca foemineus sexus etiam sponte et libere a Statibus in successionem haereditariam dictorum regnorum acceptaretur; sed proh dolor, complorante universa ecclesia, attonito prae maerore orbe christiano, fatali et luctuosissimo, coronae apostolico-hungaricae ineffabili luctu, postquam eadem augustissima domus Austriaca meritis in Deum, in universam christianitatem, et vel maxime in Hungariam et eidem adjunctas provincias implevisset, in fato augustissimo imperatore Carolo VI die 20-a Octobris defuncto in virili defecit semine, cujus ut foemineus sexus virtutes virilis sexus sequi, et ad huc superare valeat, sincerè opto.

Annus hic ingratissimam sui memoriam reliquit.

Nam erat charistia summa, ita, ut incolae ob intolerabilem famem ad exoticas partes se recipere habuerint necesse, triticum in magna parte Transylvaniae vel nullum vel exiguum, triticum saracenicum et panicum tempestiva pruina decoxit, avena utcunque provenit, sed immatura, vinum, ob tempestivum frigus et nives, nullum, grandines hinc inde in vineis et segetibus non exigua damna causarunt. Inaudita inundatio aquarum multis in locis segetes et foenilia sepelivit, quae contigit 2-a et 3-a Julii; ubi a memoria hominum aquae visae non sunt, insolita inundatio pluviarum et illa loca inutilia reddidit. 5-a Septembris Torjae fulmen unum meum acervum tritici percussit; disjiciendo ab igne salvare potui. Similiter in festo S. Michaelis in Comitatu Hunyadiensi horreum Dni Alexii Orbán in pago Benczencz simul et semel in quatuor partibus quatuor, et quintum fulmen unum acervum percusserunt, erant tamen fulmina sicca. Caules exiguas habuimus, pisa in multis locis ab eruca consumpta sunt, milium per totam patriam fere nullum. A 10-a Julii usque ad festum S. Michaelis continua siccitas, unde seminatura autumnalis de potiori a festo S. Michaelis est inchoata, ab eo vero tempore copiosae pluviae et nives. Triticum 7, de ordinario tamen 8, siligo 5—6, panicum hordeum, triticum saracenicum tribus et medio quarto, avena uno et medio floreno vendebatur, vinum unius anni jam tempore vindemiarum 60 ung. florenis veniebat. Messem tritici hic Torjae primo 26-a Augusti incipere potui.

Anno 1741. Indicitur Diaeta pro 20-a Februarii Cibinium. 22-a legitur catalogus. 23-a Sacri Rom. Imp.

Princeps Christianus a Lobkovicz, tamquam commissarius Reg. proponit postulata reginae Mariae Theresiae, nempe : ut Sacrae reginae ab omnibus consvetum homagium deponatur, item ut articuli in legibus patriae Societati Jesu praejudiciosi, necnon articuli quicunque contra augustam domum Austriacam viderentur, deleantur, nec non ut delegati mittantur Viennam ad obedientiam deponendam; item ut absente Praesidente actuali, pro his comitiis novus Praesidens eligatur, coram quo negotia regni tractentur. 27-a Februarii non consenserunt Status ut novus praesidens eligatur, sed secundum Resolutionem Leopoldinam, ut in absentia actualis Praesidentis senissimus consiliarius praesideat, coram quo negotia regni tractentur. 28-a Februarii resolutum est, ne expost regalistae fiant deputati Comitatuum et Sedium. Die 2-a Martii consvetum homagium fidelitatis ab omnibus Statibus depositum est, cum hac ceremonia: in domo regnicolarum ad occasum super scabellum erat mensa una cum scabello, peristromatibus ornata, super mensam sub canapaeo stabat imago serenissimae reginae Mariae Theresiae, penes sedes praeparata pro Commissario Regio. His positis, ab omnibus Ordinibus invitatus est Commissarius Reg. serenissimus princeps Christianus Lobkovicz, qui etiam subito ascendit in veste aurea vellera gestare solita, in collo pendebat vellus aureum; qui ascendens, ad dictam sedem se posuit, et in sua praesentia dum deponebatur homagium praesens sedit; quousque vero homagii depositio durabat, duae aquilae super tectum domus regnicolarum ludebant.

A die 12-a Martii inclusive usque ad diem

26-um ejusdem aeque vehemens ventus africus nivibus mixtus cum magno gelu.

Die 13-a Martii natus est serenissimus archidux Austriae, Josephus, Benedictus, Fridericus, Augustus, et quod curiosum est, eadem hora, qua anno superiori 20-a Octobris augustissimus avus Carolus VI imperator decessit, hora nempe 2-da matutina.

Quantum, tam ordinarium, quam extraordinarium, hujus anni consistit in florenis Rhen. 587806 30 xr.

Die 6-a Maji quadrante secundo ad primam Excellmus ac Illrimus Comes Stephanus Kornis de Göncz-Ruszka moritur, S. C. R. A. Mattis camerarius, Status et Exc. R. Transylvaniae Gubernii consiliarius intimus, Generalis Commissarius Provincialis, primo Cottus de Küküllő, secundo Cottus Albensis Transylvaniae emeritus Comes supr. profecto magno sui desiderio relicto, non sine moerore etiam meo, mihi namque semper fuit addictissimus.

Pro neonato Serenissimo archiduce Status determinarunt donum quindecim millia Rhenensia id est fl. Rhen. 15000. Salaristas eos declaravit esse Gubernium, qui gaudent regio salario.

Occasione mortis Excellmi C. Stephani Kornis, anno superiori electus quidem filius Antonius Kornis ad reambulandas metas occasione pacis cum turca, se excusavit, et in locum ejus electus est B. Andreas Szent-Kereszti de Zágon. In locum etiam Dni Schüller saxones debebant alium determinare. Secundum superius dictum decretum ablegati Viennam electi sunt Excellmus Gubernator C. Joannes Haller votis 29, a parte catholicorum; ex parte Comitatuum et calvinistarum: C. Michael Teleki votis 50; ex parte

siculorum : catholicus C. Ladislaus Gyulaffi de Rátóth, votis 63, B. Joannes Lázár de Gyalakuta, calvinista, votis 67; ex natione saxonica, lutherani: Petrus Binder, senator cibiniensis, votis 55, Michael Schüller, consul medgyesiensis, votis 81; ex unitariis sive arianis : Joannes Simon, votis 31. Si vero Excellmus Gubernator licentiam non haberet Viennam eundi, loco ipsius qui plura post ipsum vota habuit, supplebit; habuit vero praeses Tabulae B. Georgius Pongrácz. Si vero Excellmus Gubernator ascendet Viennam, habebit pro honorario 1000 ducatos, omnes vero diurnum habebunt 16 Rhen. florenos, praeter arianum, qui habebit 8. Expunctio articulorum augustae domui Austriacae praejudiciosorum necnon Societati Jesu ex Approbatis, Compilatis legibus, et modo indecisa mansit, causantes absentiam actualis praesidentis. Denique comitia haec erant valde turbulenta, in quibus variae disputationes, factiones et discordiae dominabantur, et primo soluta sunt die 18-a Maji.

Alexius Csató, filius quondam Joannis Csató de Delne, vice-judicis Regii sedis superioris Csík, Ordinis S. Francisci strictioris observantiae, bis hujus provinciae sancti regis Stephani Provincialis, nondum terminato secundo provinciolatu moritur; vir eximiae doctrinae, sapientiae et prudentiae, omnibus patriae filiis charus ob svavem et affabilem sui accomodationem, ita, ut ab inclyto Statu catholico Transylvaniae meruerit eligi in episcopum Transylvaniae. Vix spero, quod viro huic incomparabili per saeculum similem sint habituri Patres Franciscani in Transylvania.

Die 7-a Augusti Springeriani milites trajiciendo Petrum László ex Zágon occiderunt.

Reginalis Majestas resolvit in camerarios suos Comites Antonium Kornis, Stephanum Mikes, Franciscum Gyulai, Josephum Bethlen, Gabrielem Bethlen, Ladislaum Teleki, item Barones Paulum Haller, Ladislaum Kemény; in decretalem camerarium Comitem Dionysium Bánffi.

C. Ladislaus Gyulaffi de Rátóth resolutus in Cancellarium aulicum.

Ex electis in superioribus comitiis ad salutandam et homagiale obsequium deponendum reginae juxta resolutionem fatae Suae Mattis pergunt ad eandem, ex parte Comitatuum: B. Georgius Pongrácz, Tabulae Reg. praeses, catholicus, Michael Teleki, calvinista; a parte siculorum: C. Ladislaus Gyulaffi, neoresolutus Cancellarius et Sedis Udvarhely supr. judex Reg. catholicus, B. Joannes Lázár, calvinista; a parte saxonum: Petrus Binder, senator cibiniensis, Michael Schüller, consul medgyesiensis, qui in Octobri se moverunt. Arianus sive unitarius admissus non est.

Resolutus est in episcopum Transylvaniae B. Franciscus Klobusiczki.

Pro 15-a Novembris supremi officiales et deputati congregati sunt Cibinium ad decretum reginae, in quo mandat, ut 5 millia equitum bene armatorum sistantur ad servitia ejusdem. Verum dicti supremi officiales et deputati, ut de praeliminariis quidem fiat discursus, concluserunt, meritum vero hujus rei rejecerunt ad communem congregationem regnicolarum, pro qua impetranda die 24-a Novembris per celerem staffetam humillimam transmiserunt Regiae Matti in-

stantiam, Cibinii praestolantes resolutionem; cum vero usque ad diem 15-am Decembris nulla resolutio venerit, pro interim dissoluti sunt.

Per quosdam zingaros pestis in sedem Háromszék e Moldavia allata, pululare cepit in Dálnok, Albis et Osdola.

Annus etiam hic, a festo S. Michaelis usque ad novum annum fere totus siccus, miserabilem sui memoriam reliquit, nam praeterquam quod nec senissimi homines recordantur, etiam nulla historia meminit, quod sic absolute nullum vinum in Transylvania provenisset — nam paucillum illud, quod, aceto deterius, provenit, pro nihilo reputandum est — sed nec Ceres per totum florida comparuit si paucula loca excipias, nam triticum saracenicum circa finem Septembris ex magna parte pruina decoxit. In praedicta siccitate infiniti quasi mures maxima damna fecerunt tam in pagis quam in campis.

C. Ladislaus Gyulaffi de Rátóth, ascendit Viennam, ad munus Cancellarii aulici transylvanici obeundum.

Theobaldus Sacri Rom. Imp. Comes a Csernin, bohaemus, interimalis Generalis Commendans.

Anno 1742. Die 22-a Januarii in festo S. Vincentii tam potens erat sol in calore, ut hic Torjae coaxationem ranarum audiverimus.

Quam staffetam die 24-a Novembris scripsimus superius discessisse ad reginam ratione 5000 militum, eadem a regina cum resolutione redivit 29-a Januarii; hinc pro die 27-a Februarii generalis confluxus est indictus Cibinium. 1-a ergo Martii lectus est catalogus, quo perlecto, invitatus Reg. Commis-

sarius Theobaldus Comes a Csernin comparuit inter regnicolas, et nomine reginae resolutionem publicavit, quod nempe nonnisi 1000 equites sumptibus Principatus desideret regina: duo vero millia peditum sine sumptu Principatus pro supplemento aliorum regiminum velit habere. Huic propositioni simile decretum reginae est publicatum inter Status, verum Status non consenserunt ut duo millia peditum pro supplemento regiminum dentur, sed maluerunt offerre integrum pedestre regimen.

Eodem die 1-a Martii publicatus est tam per decretum, quam diploma episcopatus Transylvaniae Excellmi ac Rndissimi Dni Francisci Nepomuceni Klobusiczky, et penes dictum diploma etiam installatus est in consiliarium Gubernii.

13-a Martii fit votisatio pro consiliario et supr. Provinciali commissario, 14-a vero ejusdem publicatur candidatio, sic : ex parte catholicorum pro consiliario : B. Petrus Apor, votis 70, B. Joannes Toroczkai, votis 63, B. Franciscus Haller, votis 30; ex parte reformatorum sive calvinistarum : C. Adamus Bethlen, votis 62, B. Stephanus Daniel, votis 33, Gabriel Alvinczi, votis 32. Pro Commissario provinciali, ex parte catholicorum : C. Antonius Kornis, votis 68, C. Stephanus Mikes, votis 64, B. Ignatius Bornemisza, votis 37; ex parte reformatorum sive calvinistarum : C. Emericus Bethlen, votis 53, B. Volfgangus Bánffi, votis 47, C. Michael Teleki, votis 39.

De praefatis vero 3000 militibus inclyti Status talem fecerunt subrepartitionem, ut nempe repartiantur juxta calculos contributionales, sic ergo inclytis comitatibus a calculis 37 obveniunt milites in uni-

versum personae 1056, ex quibus equites 352, pedites 704; inclytae nationi siculicae a calculis 17. personae in universum 486, ex quibus equites 162, pedites 324; Comitatibus readplicatis a calculis 7, personae in universum 201, ex quibus equites 67, pedites 134; almae nationi saxonicae a calculis 37, personae universim 1056, ex quibus equites 352, pedites 704; locis taxalibus a calculis 7, in universum personae 201, ex quibus equites 67, pedites 134. Summa summarum 3000, ex quibus equites 1000, pedites 2000.

In Martio cometa apparuit, qui non diu duravit.

Hyems utcunque sine nivibus transiit, in Martio subinde abundans nix; 1-a vero Aprilis et 2-da ad mediam quasi diem ningebat, et copiosa nix decidit, a prandiis pura aura, 3-a demum Aprilis intensum frigus mane. Die 9-a Martii fluvius Aluta ita defecerat, ut in alveo per aquam quivis pedes unum passum faciendo facile transiverit; in quo loco inceperit aqua deficere, nullus relationem certam adfert; certum quidem est, superius molas in Gidófalva, et inferius in Kilyén suum cursum tenuisse, in Sepsi-Szent-György vero et in Bedőháza intermediis molis aquam fere totam defecisse, ita, ut hae molae cursum suum tenere non valuerint.

6-ta Aprilis quadrante ad tertiam erat sensibilis terrae motus. 13-a Aprilis nix duorum digitorum et magnum frigus. 16-a Aprilis crurum tenus cecidit nix, et eodem die per trahas ivi ad templum, sed ipsissima die iterum liquefacta est.

Nota posteritas: Joannes Kászoni, modo dictus Joannes Bornemisza L. B. de Kászon, nam cognomen ipsius prius solum erat Kászoni, sed per clementiam

augustissimi Caroli VI addidit Bornemisza, cujus progenitores ex Nagy-Kászon oriundi, ibique cognomine Csutak vocati, nobiles unius sessionis, per matrimonium acquisiverant aliquam possessionariam portionem in Cottu Albensi, pago Váradgya, penes Albam Carolinam, ibique in portu salinario minora gerebant officia. Modo vero dictus Joannes Bornemisza, tum Kászoni, anno 1687 Claudiopolim ad studia venit, cui ego puer convixi tribus annis, nam eodem anno inchoavit sua studia a poësi, altero anno continuavit rhetoricam, tertio demum anno didascalus minimistarum, seu docuit parvam scholam. Expost penes Lib. Baronem Michaelem Száva scribae officio functus, ab eodem, tanquam salisfodinarum inspectore, constitutus fuit magulator salisfodinarum Kolosiensium, per Comitem vero Stephanum Apor, tanquam thesaurarium, earundem salisfodinarum supremus inspector nominatus est; quo officio aliquot annis dextere functus, dum Franciscus Balog de Radnót cessiset sponte officio perceptoratus thesaurariatus, per dictum Stephanum Apor in ejusdem officium successit. Quo officio per totum tempus Rákócziani motus functus, cum Benedictus Henter de Sepsi-Szent-Iványány, supr. judex Reg. sedium siculicalium Csík utriusque Gyergyó et Kászon, partes Rákóczianas sequeretur et in Moldavia delitesceret, per recommendationes varias, anno 1708 earum incl. sedium supr. judex Reg. electus et confirmatus fuit. Mortuo vero augustissimo imperatore Josepho, dum piissimae memoriae imperator Carolus VI felix regimen auspicaretur, cum C. Ladislao de Bethlen, Reg. deputationis membro ex parte comitatuum, et Joanne Hozman, aeque deputationis membro et consule

cibiniensi, hic ex parte nationis siculicae, ad salutandum et homagiale obsequium deponendum ex parte Principatus Viennam missus, ibi magnos sibi patronos conciliavit. Redux in patriam, non more consueto per Status (nam per vota Statuum vix acquisisset), sed solum ex candidatione Status catholici in pro-cancellarium Viennam eligitur, et tam benignum expertus est praefatum augustissimum imperatorem Carolum VI, ut ad illam solum candidationem in officio cancellariatus confirmaret. Jam per aliquot annos installatus cancellarius, dum anno 1721 C. Michael Mikes, consiliarius Gubernii, e vivis excessisset, se in consiliarium Gubernii confirmari fecit absque electione Statuum; occasione vero Pragmaticae Sanctionis, dum anno 1722 Status Transylvaniae serenissimam tunc archiducissam Mariam Theresiam in haereditariam principem receperunt, in Transylvaniam reversus, persuasit augustissimo Carolo VI, ipsum fuisse ex primariis, qui Status induxisset ad eandem Sanctionem sanctiendam, unde praefatus augustissimus Imperator honoravit illum titulo consiliarii Status, adeoque Excellentissimi, cum addito 22000 florenorum Rhen. grationali. Superaddidit quidem aliquid, verum etiam in hac summa possidet dominium Görgényiense, prout et multas possessiones pecunia coemit, ad quas consensuales regias impetravit. Sed et matrimonia ipsius fuerunt fausta; nam prius duxerat Claram Bodoni, Spectabilis Blasii Bodonis filiam, a qua suscepit duos filios modo superstites, Ignatium primum, cui procuravit officium supr. Comitis Cottus Thordensis, secundum Joannem, quem militem esse voluit, et eousque egit, ut in regimine Havoriano factus fuerit supremus tribunus

Mortua vero Clara Bodoni Viennae, secundam uxorem accepit Barbaram Haller, Comitis Stephani Csáki, supr. Comitis Cottus Kolosiensis viduam, filiam vero magni illius Baronis Stephani Haller, praesidentis regni et Comitis supr. Cottus Thordensis, a qua suscepit Paulum Bornemisza, modo rhetoricae studiosum. Per mortem vero Baronis Stephani Vesselényi, praesidentis Statuum, a Statibus regni inter tres candidatos fuit etiam unus ex candidatis pro praeside Statuum, et ex tribus ipse fuit confirmatus ab augustissimo Carolo VI. Variae quidem erant regnicolarum contra hunc Dnum Cancellarium quaerelae, quod quosdam, antiquae prosapiae aeque dignis, si non dignioribus personis praeposuerit, similiter indigniores et incapaciores prae capacioribus et dignioribus, multos absque ulla candidatione Statuum, et eorum, quorum intererat, ad officia confirmari curaverit, quod utique ideo fecit, quod toto suo cancellariatus tempore nullum promoverit, nisi ipsi vel magnam summam pecuniae, vel pagos, vel possessionarias portiones, vel promontoria, vel notabilem argenteriam au clenodium dedisset. Hac arte facile fuerat ipsi ditescere, ut fidedigni, qui ad officia promovebantur, retulerunt. Ad ultimum tamen collusione facta cum principe Christiano a Lobkovicz, Generale Commendante Transylvaniae coram augustissima regina Hungariae Maria Theresia multa dictus princeps ipsi ad oculos objicit; post objecta, inter electos per Status pro Cancellario regina C. Ladislaum Gyulaffi de Rátóth confirmavit. Dum vero haec scribo in rei purissima veritate, nolim, posteritas putet haec me ex aliquo livore scripsisse, cum mihi, saltem ad faciem, semper se ostenderit amicum, sed scribo, ut

in ipso ostenderem posteritati lusum mundi et fortunae, quomodo quis fidat fortunae, cum et hic cancellarius exemplo omnium fere praedecessorum cancellariorum (si paucos excipias) in scopulos impegerit. Quamvis filium suum Ignatium viis, modis et artibus omnibus successorem cancellarium tam in Transylvania, quam Viennae laboraverit, et ideo etiam ad obeundum officium suum Praesidentis regni in Transylvaniam regressus non fuerit: verum omnis ipsius labor erat inanis et frustraneus; unde casum hunc bene notet posteritas. Ultimo hoc anno, sponte an per insinuationem, omnibus suis officiis cessit, et per decretum mandatum est Statibus, ut loco ipsius tam praesidens regni, quam gubernialis consiliarius alii eligantur.

In locum ergo ejus ut praesidentis ex parte catholicorum electi sunt: Georgius Bálintith, votis 67, C. David Petki, votis 58, B. Joannes Toroczkai, votis 46; ex parte reformatorum sive calvinistarum: C. Adamus Bethlen, votis 70, C. Alexander Teleki, votis 54, B. Sigismundus Bánffi, votis 54.

Similiter in locum ipsius ut consiliarii ex parte catholicorum: C. Ladislaus Gyulaffi, votis 76, C. Stephanus Mikes, votis 27, B. Paulus Haller, votis 27; ex parte reformatorum sive calvinistarum: C. Michael Teleki, votis 28, B. Andreas Szent-Kereszti, votis 27, B. Samuel Kemény, votis 24, B Joannes Lázár, votis 24.

Etiam hoc anno nullae arbores, quin imo nec ipsae salices ad 1-mum Maji emiserunt frondes.

Tam ordinarium quam extraordinarium quantum totius patriae consistit hoc anno in flor. Rhen. 671376 xr. 50.

Baro Ladislaus Mikola de Szamosfalva, Tabulae Reg. assessor, antiquae prosapiae, a Dezmir, ex primis ungarorum ducibus descendens, cujus progenitores maximarum palmarum viri, et veri patriae patres et cives, hoc anno 28-a Aprilis, tam familia in ipso in virili semine, quam vero ipse in persona, annorum 82 senecio, defecit.

Serenissima regina Maria Theresia decretaliter indixit diaetam pro 21-a Maji, quo die et catalogus regni perlectus est, absentibus fere omnibus Statibus, nonnisi tempore lectionis catalogi praesentibus unico solo comite supremo, duobus regalistis et sedium siculicalium Udvarhely et Háromszék deputatis, tribus vero expressis locorum taxalium, sed neque protonotarii, neque guberniales secretarii fuerunt praesentes. Hinc catalogum regni necessitabatur legere Excellmi Dni episcopi secretarius; neque more solito absentes, sed praesentes notati sunt. Nunquam similis catalogi regni lectio observata est, nota posteritas.

26-a Maji perlectum est decretum regium, in quo materna teneritudine agnoscit regina promptitudinem Statuum in erigendo equestri regimine, cujus stabales officiales per Consilium Bellicum denominabuntur, reliquos vero officiales cum consensu tribuni patria seliget, ita, ut legio haec sit cum Rhanh; durante bello, praeter naturalia (quae regina subministrari curabit extra patriam), sumptus patria subministret; facta autem pace totum stipendium regina administrari curabit, durabitque finito bello legio haec annis 15.

Legionem vero pedestrem privatam regina non admittit, sed ex promissis 2000 capitibus veteranas legiones tanquam per tyrones supplebit, ita, ut quin-

que novae centuriae, quaelibet centuria constans ex 140 capitibus, applicabuntur regimini Gyulaiano, quarum aeque officiales aptos cum cointelligentia tribuni patria denominabit; utrumque hoc regimen denominationem habebit legionis transylvanicae.

Die 24-a Maji vesperi hora 11-a obdormivit in Domino C. Franciscus Lázár de Szárhegy, inclytorum sedium siculicalium Csík utriusque Gyergyó et Kászon supr. judex Reg. prius Tabulae Judiciariae Reg. assessor, meus consobrinus, affinis, et quondam in rhetorica condiscipulus, amicusque sincerissimus, dilectissimus.

C. Josephus de Bethlen, supr. Comes Cottus Máramarosiensis moritur, ut dicitur, in peste.

Natio saxonica in sumptu militiae equestris difficilem se praebuit, causans insufficientiam suam, unde etiam per Consilium Bellicum reginam supplicavit, quae Serenissima decreto insinuavit sublevationem ejusdem nationis. Hoc decretum lectum est die 28-a Maji, verum Status reliqui inhaeserunt semel factae subrepartitioni; sed et natio saxonica postremo consensit, ea conditione, ut si in augusta Aula gravata agnoscetur, reliquae duae nationes eandem sublevent; verum et aliae duae nationes Suae Regiae Majestati transmittent, modo vero ad capitulationem descenderunt. Sed quia regina desiderabat, ut legio equestris usque ad finem belli sumptibus patriae, praeter ordinarium quantum contributionale, sustentetur, defectusque si qui fuerint, expost patria per recrutas resarciat: ad quod desiderium reginae dum Status non consensissent, eidem serenissimae reginae rescripserunt.

Regina diaetam pro 21-a Maji indictam per de-

cretum solvi jubet, et 20-a Augusti rursum reassumendam mandat, tamen ut ante solutionem diaetae personae aptae eligantur pro Cancellario provinciali et Thesaurario. Suae Matti pro confirmatione quantocyus transmittendae. Electae ergo sunt personae, pro Cancellario ex parte catholicorum: B. Georgius Bálintith, votis 57, B. Franciscus Klobusiczki, episcopus Transylvaniae, votis 39, B. Georgius Pongrácz, votis 36; ex parte reformatorum: C. Michael Teleki, votis 47, C. Adamus Bethlen, votis 37, Gabriel Alvinczi, votis 32. Pro thesaurario, ex parte catholicorum: B. Joannes Toroczkai, votis 57, C. Stephanus Mikes, votis 33, C. Antonius Kornis, votis 32; ex parte reformatorum: B. Sigismundus Bánffi, votis 39, C. Adamus Bethlen, votis 27, B. Josephus Naláczi, C. Michael Teleki, B. Stephanus Daniel, votis 22.

Die 26-a Junii exeo Cibinio.

Cibinium pro 20-a itaque Augusti rursum Status congregantur, sed Commissarius regius Theobaldus Comes a Csernin primo 13-a Septembris proponit propositiones regias; cujus synopsis haec est: 1-o juridica sub hac diaeta tractentur; 2-o ut inarticuletur successio haereditaria domus Austriacae, et contrarii articuli domui Austriacae e juribus eliminentur, similiter ut articuli religioni catholicae contrarii, necnon prosciiptionem Patrum Societatis et eorundem fautorum concernentes deleantur, iidemque Patres solenniter acceptentur, bonaque eorundem a nomine fiscalitatis absolvantur; 3-o ut contributionum certa norma et methodus figatur conscriptione mediante; 4-o ut tam supremis quam vice-officialibus instructiones dentur, et certa iisdem solutio determinetur; 5-o ut in elocatione pecuniae quam naturalium interesse

sex per centum ne superet; 6-o ut jobbagyones quatuor, inquilinos tribus diebus domini terrestres ad labores compellant; 7-o resolvit Sua Mattas pro vacantibus officiis sequentes: pro Praeside Statuum C. Adamum Bethlen, ad officium consiliariatus et thesaurariatus B. Joannem Toroczkai, ad cancellarium provincialem simul et consiliarium B. Georgium Pongrácz, pro Tabulae Reg. praesidente B. Georgium Bálintith; ad vacantias Tabulae Reg. resoluti sunt: B. Josephus Huszár, Samuel Bethlen de Iktar, Joannes Béldi, Alexius Székely et Stephanus Berzenczei.

Pro supr. commissario provinciali resolutus est C. Antonius Kornis.

Ad novum exactoratus officium resoluti sunt: pro supr. exactore: Sacri R. Imp. C. Michael Teleki, pro adjunctis: Stephanus Gáborffi, Georgius Antos et saxo Petrus Binder; item penes hos resoluti sunt unus protocollista, tres cancellistae et unus officii servus. Solutionem habebunt ex cassa provinciali.

Pro registratore resolutus est Adalbertus Gecző; pro requisitore litterarum penes Capitulum Albense Gabriel Nagy, penes Conventum Kolosmonostriensem Petrus Endes et Stephanus Pataki, civis Claudiopolitanus.

17-ma Septembris B. Joannes Toroczkai in thesaurariatum et consiliariatum installatus est.

Die 24-a Septembris publicatur diploma Samuelis Bethlen de Iktar, in quo creatur Comes.

Ut legio equestris transylvanica a provincia erigenda toto belli tempore a Principatu alimentetur, regina volebat, secus tyrones in alia regimina distribuendi; verum Status non consenserunt, sed ut legio

absolute erigatur, et semel pro semper loco alimentationis patria obtulit 100000 flor.

Intra 29-am et 30-am Septembris hora noctis 12-a moritur sub diaeta Simon Bauzner, judex Reg. cibiniensis et nationis saxonicae Comes.

Quia vero C. Adamus Bethlen noluit deponere juramentum pro Praeside Statuum, praetendens, praesidem simul esse debere consiliarium Gubernii, certa vero pars Statuum censebat non esse de necesse esse consiliarium Gubernii, sed distincte posse esse praesidentem: hinc, tam ratione formae juramenti, quam vero de conjunctione duorum dictorum officiorum res transmissa pro decisione ad aulam regiam. Sed quia interim pestis severissime pluribus in locis pulularc cepit, ex hoc metu die 8-a Octobris Status dissolvuntur, ea conditione, ut nisi pestis impediat, pro die 15-a Novembris rursum congregentur huc Cibinium.

Moritur in Julio Alexius Orbán, sedis Aranyas supr. judex Reg.

5-a Novembris vehementissime ningebat, et tamen ad Cibinium tonitru et fulgur fuit.

Quoniam vero pestis jam in tantum saeviat, ut 130 pagi circum cum urbe Claudiopolitana infecti numerantur, quae vero persona peste inficitur, intra 6, ad summum 12 horas mori necesse habeat, rarissimi usque in diem tertium perveniant, quam vero domum inficit, ex ea domo omnes fere ad unum moriantur: sic ex hac ratione diaeta, quae 15-a Novembris continuari debebat, in tempus sanius et commodius differri debuit.

Jam etiam ratione legionis equestris Transylvaniae multarum disputationum finis est, et brevi erigetur, cum conditione superius declarata, cujus

stabales officiales creati sunt a regina colonellus C. Antonius Kálnoki de Kőröspatak, vice-colonellus Volfgangus Macskási.

21-a Novembris rursum tonitru auditum. Annus vero hic mediocris sperabatur in fertilitate, verum multis in locis in autumnalibus deficit, uvae ad perfectam maturitatem pervenire non potuerunt, hinc vina acida et valde pauca; fulminum ictus sunt frequentissimi, plurimos homines, jumenta et aedificia conquassaverunt. Die 8-a Augusti Torjae cujusdam juvenis caput per medium percussit, unde pileus ipsius petasus in plurima frustra laceratus est, juvenis tamen vivus et absque notabili alteratione remansit, quamvis penes juvenem ex ejusdem fulminis ictu tres boves crepuerint.

Dicta die 21-a Novembris summa claritas in coelo ac si fulgur, circa horam 6 vespertinam, ita, ut quosdam etiam terruerit, et duravit per unum Ave Maria.

Superius notatus Joannes Bornemisza L. B. de Kászon moritur Viennae et sepelitur in Cellis in Styria.

Superius inscripti ad aulam regiam ex parte nationis saxonicae delegati: Petrus Binder, senator cibiniensis, et Michael Schüller, consul medgyesiensis, creati sunt consiliarii honorarii.

C. Ladislaus Gyulaffi, cancellarius Viennensis declaratur consiliarius Status intimus.

Resoluti sunt Viennae pro capitaneo Terrae Fogaras B. Andreas Szent-Kereszti; pro supr. judice Reg. sedis Csík C. Franciscus Kálnoki, uterque sine candidatione, per commutationem; pro supr. Comite Cottus Albensis C. Stephanus Mikes; pro supr. Co-

mite Cottus Hunyadiensis Petrus Macskási; pro Tabulae assessore C. Lazarus Apor; pro secretario Gubernii Stephanus Boér de Nagy-Nyujtód. Supremis officialibus in locis majoribus salarium dabitur 1000 Rhen. flor., in mediocribus 800, in minoribus 600, vice-officialibus 150, notariis 80.

Anno 1743. Luctuosissimum initium hujus novi anni mihi, nam mea dilectissima conthoralis, Barbara Kálnoki, cum qua ab anno 1699 convixi, die 7-a Januarii hora 7-a vespertina placidissime obdormivit. Tumbae imposita 10-a Januarii, cum solenni pompa vero sepulta Al-Torjae in crypta Aporiana 27-a Januarii; cujus tumbae Dnus Joannes Dombi de Ikafalva, actualis vice-judex Reg. sedis Kézdi, idiomate hungarico hoc epitaphium apposuit:

A méltóságos gróf Kálnoki Borbára,
Liber Báró Apor Péter úr hív társa,
Jó gazdasszonyságnak mutatópéldája,
Itt fekszik bézárva örökös házába.
Hatvankét esztendőt töltött e világban,
Negyvennegyed felet a szent házasságban:
Midőn ezerhétszáz negyvenharmadikban
Irnának, múlék ki: nyugodjék az Úrban.

Pater Michael Cseh, 33 annorum plebanus Altorjensis et archidiaconus Háromszékiensis, et Mathias Szálpek creati sunt actuales canonici Carolinenses; item Martinus Szépvizi, plebanus Csík-Somlyóiensis et archidiaconus Csíkiensis, Adalbertus Antal, neocreatus archidiaconus Háromszékiensis et plebanus Polyániensis, Joannes Biró, plebanus Claudiopolitanus facti sunt titulares canonici Carolinenses.

Georgius Keszler, judex Reg. Szeredahelyszékiensis, denominatus est consiliarius honorarius.

Hactenus tam supremis quam vice-officialibus

comitatuum et sedium siculicalium, quasi in salarium, dabantur in aestate, etquidem supremis officialibus ab integris comitatibus et sedibus, vice-officialibus vero certi messores et falcatores, qui modo per reginam sublati sunt, cum quocunque titulo nuncupato quaestu, salvis remanentibus juridicis proventibus; sed loco laboratorum dabitur certa summa pecuniae a locis desumenda; etquidem supremis officialibus comitatuum in Cottibus Albensi, Thordensi, Küköllőiensi, Hunyadiensi et Zarándiensi, sedibus Udvarhely et Háromszék 1000 rhen. flor.; vice autem officialibus, supremis judicibus nobilium, vice-judicibus Reg. singillatim rhen. flor. 150, notariis in hac prima classe 80. In Comitatibus vero Szolnok Mediocri et Interiori, Dobocensi, nec non Sedibus Siculicalibus Csík et Maros, nec non districtibus Fogaras, Kővár supremi officiales habebunt 800 flor. rhen.; in Cottu Kraszna et Sede Siculicali Aranyas supremi officiales desument flor. rhen. 600. In his ultimis duabus classibus supremi judices nobilium et vice-judices Reg. siculi nec non vice-capitanei in Districtibus habebunt flor. rhen. 100, vice-comites 80, notarii secundae et tertiae classis 60, vice-judices nobilium in tribus classibus distinctim rhen. flor. 20.

Deputatis ex omnibus locis ad diaetam proficiscentibus dabuntur rhen. flor. 50 singulis deputatis; ad anticipationem flor. rhen. 30.

Pro expensis ad celebrandas Generales Sedes judiciarias, in Cottu Albensi flor. rhen. 30, in Cottu Kraszna et sede Aranyas flor. rhen. 100.

In reliquis comitatibus, sedibus siculicalibus et districtibus separatim flor. 200.

Pro celebrandis Partialibus Sedibus flor. rhen. 20; pro Filialibus flor. rhen. 10.

Baro Joannes Lázár resolutus est pro supr. Comite Cottus Szolnok Interioris.

Pro 21-a Augusti diaeta est publicata Cibinium, eadem die catalogus est lectus, et installatus in praesidem regni juramentumque deposuit C. Adamus de Bethlen; 22-a idem deposuit juramentum pro consiliario Gubernii. 23-a allatae resolutiones per Viennenses delegatos lectae sunt. 26-a Commissarius Reg. Theobaldus Comes a Csernin proposita regia proposuit; collationes vero regiae sub hac diaeta publicatae sunt: 30-a Augusti Baronatus Georgii Barcsai; armales, signanter 30-a Augusti Joannis Vizi tricesimatoris Zilaiensis, Joannis Drágus, postarum magistri Carolinensis, Danielis Löffler, Nicolai Ivaskó; verum contradictum est Joanni Drágus per Status, eo, quod indigena non sit. 31-a Augusti installati sunt in Tabulae Reg. assessores B. Josephus Huszár, C. Samuel Bethlen de Iktar, Joannes Béldi, Lazarus Apor, Alexius Székely et Stephanus Berzenczei. 1-a Septembris Valentinus Theophilus Kiszing publicatur honorarius consiliarius. 2-a Septembris armales Francisci Hunyadi procuratoris et civis Claudiopolitani, 2-a Sept. Thomae Monos cancellistae, item armales Samuelis Halmágyi licentiati; Illrmi Joannis Michaelis Moringer baronatus et indigenatus. 4-a Septembris armales Samuelis Bene alias Kászoni, tricesimatoris Somlyaiensis, item armales Andreae Volfgangi Vieland, civis et mercatoris Cibiniensis. 7-a Septembris Illrimi Dni C. Antonii Kornis super officio supr. Commissariatus, 9-a Septembris Petri Binder de Saxenfels, senatoris Cibiniensis exactoratus pro-

vincialis. Item 9-a Septembris armales Michaelis Schüller de Sonnenberg, consulis mediensis, Andreae Haan, judicis Reg. mediensis de Harmenstein, Andreae Waldhütter de Waldburg, consulis schaesburgiensis, Joannis Georgii Klep de Starenburg, judicis Reg. schaesburgiensis, Stephani Seivert, judicis bistriciensis de Rosenberg, Georgii Keffler de Kefflern, judicis Reg. mercuriensis; 10-a Septembris armales Danielis Ritter, senatoris cibiniensis de Rittern.

13-a Septembr. Quia Nicolaus Pujj, ex Cottu Hunyadiensi, trajiciendo Stephanum Buda occidit, fugit inter Turcas, adeoque principem Josephum Rákóczi, ideo 13-a Septembris a Statibus nota infidelitatis condemnatus est.

Sub hac diaeta maximae discordiae et altercationes inter catholicos et acatholicos. In hoc quidem omnes consenserunt, ut articuli Portae Ottomanicae faventes deleantur, novique articuli condantur ad haereditariam successionem augustissimae domus Austriacae, verum catholici volebant mentionem fieri in articulis illis de articulis etiam praejudiciosis religioni catholicae, acatholici nullo modo consenserunt, sed volebant, ut separati articuli de praejudiciosis illis articulis suo tempore scribantur. Cum prolixe disputatum fuisset, ne coram regina catholici culparentur, remiserunt hanc suam praetensionem; vice versa, ad eosdem articulos acatholici volebant inserere diploma, quod catholici nullo modo admiserunt; et postquam per aliquot dies fuisset disputatum, nec convenire potuissent, res perscripta est ad aulam cum rationibus utriusque partis

Decretum venit: ne Patres Franciscani Reformati sua monasteria et residentias, prout etiam per-

sonas augeant, cum sit aggravio populo pluralitas ipsorum; de moderno etiam eorum statu regina informetur.

Nicolaus Keresztúri incl. sedis Marus supr. judex Reg. optimus catholicus, optimae conscientiae. optimus jurista, meus optimus amicus, cui ab anno 1686 usque ad annum 1690 in scholis Claudiopoli convixi, et etiam conjunx ipsius mea consobrina fuit, moritur 1-a Novembris

Annus hic quoad autumnalia infelix fuit, siligo quidem utcunque serviebat, verum ubi purum triticum seminatum fuit. ibi de potiori herbae inutiles provenerunt, ex 4 et 5 gelimis etiam vix metreta provenit; vernalia utcunque habuimus, vinum plane exiguum, et illud acidum.

C. Antonius Kornis in consiliarium gubernialem cum praecedentia, absque tamen sessione et voto; in Districtu Kőváriensi supr. capitaneus B. Paulus Haller; in sede Aranyas pro supr. judice Reg. Alexius Orbán: et pro Tabulae Reg. assessore B. Franciscus Bánffi resolvuntur.

Hoc anno primo augustissima regina Maria Theresia dignata est assumere titulum Comitis Siculorum.

Anno 1744. 15-a Januarii circa mediam nonam matutinam tribus repetitis vicibus utcunque magnus terrae motus erat.

Item in Januario comparuit cometa ad occidentem, Coronae quidem tres visos scribunt, ad orientem et septemtrionem, et hunc ad occidentem.

C. David Petki de Királyhalma, prius Comes supr. Cottus Kolosiensis, expost Regius Gubernii consiliarius, vir vere mitis, humilis, conscientiosus,

justitiae amantissimus, omnibus charus, omnibus acceptus, affabilis, maximo apud omnes sui desiderio relicto, sed vel maxime ineffabili moerore meo, nam a puero diligebamus ita invicem, ut fratres carnales uterini majori dilectione se diligere non poterant, 6-a Februarii moritur.

Hyems erat saevissima, frigidissima, sine intermissione, Boreas etiam quosdam in campo occidit iterum; nives non erant copiosae.

B. Samuel Kemény, Cottus Dobocensis supr. Comes, vir mitis et moderati genii, moritur Cibinii 19-a Martii sub diaeta.

Quae diaeta publicata fuit anno superiori pro 21-a Augusti Cibinium, et interrupta die 10-a Octobris, eadem hoc anno 7-a Januarii reassumpta fuit. In hac continuatione disceptabatur de inarticulationibus, prout superius notavimus, item de limitatione, verum nihil est decisum. Interim Bacchanalia sumptuosa quasi ad nauseam celebrabantur, cum exquisitis conviviis, musicis, choreis et potationibus. Simul varia portenta narrabantur quae Cibinii contigissent, scilicet quod supra turrim majoris templi saxonici apparuerit sepulchrum cui assidebat angelus, equus in aëre visus, et quod lamiae supra cujusdam domus cacumen choreas duxerint, et musicus quidem se musicum inter illas egisse fatebatur consuli Cibiniensi; item quod Coronae quidam aquaeductus sanguine manaverit.

7-a Februarii Aronis Baka de Kurtapatak armales publicatae sunt.

In locum superius laudati defuncti C. Davidis Petki pro consiliario guberniali electae sunt personae, ex parte catholicorum: Cancellarius aulicus C.

Ladislaus Gyulaffi, votis 50, B. Petrus Apor, votis 34, B. Franciscus Haller, votis 28; ex parte acatholicorum: B. Stephanus Daniel, votis 71, C. Emericus Bethlen, votis 33, B. Volfgangus Bánffi, votis 37.

Sub hac continuatione diaetae variae quidem res disceptabantur, sed quia nulla decisio facta est, ideo nec notatione in particulari dignae.

Sed diaeta iterum ad ferias paschales interrupta, rursum 20-a Aprilis inchoata.

Iterum in fine Martii, et ad initium Aprilis visus est cometa, cujus cauda vergebat ad meridiem.

Nota posteritas, quod mea aetate in hac terra frigida Háromszékiensi non contigit: ad finem Aprilis quaedam arbores flores emiserunt.

Prout adhuc anno 1730 Status et Ordines Transylvaniae consenserant Claudiopoli, ut articuli praejudiciosi augustissimae domui Austriacae et religioni catholicae delerentur: sub hac diaeta illi articuli articulariter sublati sunt.

Quidam monachus schismaticus, vulgo Kaluger, Bessarion nomine, ficta hypocritica sanctitate, nonnisi aliquot ficuum et fabarum esu superque lapides cubando, sibi apud valachos transylvanos falso sanctitatis nomen obtinuit, qui etiam multos seduxit, ut valachi ab unione cum romano-catholicis resilirent: dumque omnes fere valachi decepti eundem sequi viderentur, arestatus, Cibinii, et inde Dévam ductus fuit, ubi ex aresto per vim 600 valachi eripere volebant, ita ut commendans Dévensis tormenta contra ipsos dirigere habuerit necesse, et sic sedati sunt. Duodecimque tales in Transylvaniam venisse fama fert, quodve jam octo captivi detinentur, ut nempe

valachos ab unione catholica redire intenderent, duodecim hi a ficto et hypocrita dependentiam habent.

Quamvis ante diem 19-am Junii nocte praecesserat tempestas. 19-a tamen vesperi incepit nova et duravit tota nocte et tota die 20-a; erant fulgura maxima ut et tonitrua, plurima fulmina cadebant, grando ad instar ovi columbini, inaudita praeterea exundatio aquarum, cui similem moderna aetas non vidit, multas molas confregit, et in ipsis pagis exundatio maxima damna causavit, prout et multa foenilia et agros destruxit.

1-a Julii dissoluta est diaeta.

Ex Moldavia lues pecorum elata, pecora in copia crepare inceperunt.

Siquidem rex Borussiae regnum Bohemiae invasit. Pragamque expugnavit, hinc venit decretum reginae, ut et Transylvania viritim insurgeret, metus enim esset, ne idem rex etiam regnum Hungariae invaderet. Hinc magnates Tabulae Reg. et deputati tempore anticipationis Cibinii congregati, resolverunt: omnino insurgendum esse viritim, praeterea a quibusvis 30 subditis in Comitatibus, in Siculia vero a 40 unus bonus armatus eques miles sistatur.

Regina sola indicit diaetam pro 12-a Novembris Cibinium, in qua, sicut in praecedenti diaeta, articuli praejudiciosi augustae domui Austriacae necnon religioni catholicae, praecipue sacrae Jesu Societati, e legibus patriae deleti sunt, et loco illorum e diametro contrarii sanciti, sub hac diaeta per augustissimam reginam confirmati sunt.

Resolutus est in Gubernialem consiliarium cum salario C. Adamus Bethlen, qui hactenus erat supernumerarius, ejusdem vero filius Gabriel assumptus

est in supr. Comitem Cottus Dobocensis. Stephanus Berzenczei confirmatus est supr. judex Reg. Sedis Siculicalis Maros. Michael Diószegi autem fit assessor Tabulae Judiciariae Reg.

Nota posteritas. Videbis superius, quoties ego fuerim electus in Gubernialem consiliarium, sed quia sorte mea semper contentus fui, nunquam sollicitavi; modo vero magna pars patriae, sed praecipue inclyta natio siculica absolute volebat, ut ego gubernialis persona fierem; sed quia jam ultima aetas advenit, in viribus valde debilitatus sum, sanitasque jam mea nimie mutata est, ideo humillime debui me excusare.

Annus hic in frumento mediocris erat, vinum in tertialitate provenit, sed bonum; grandines et tempestates non deerant. Ego vero Torjae plane defui in tritico.

In recompensationem capitalis insurrectionis, patria promisit reginae unum regimen equestre, quod debebant erigere magnates et omnes nobiles, qui a contributione erant immunes.

1-a Februarii natus est serenissimus archidux Carolus Josephus. Vivat.

Anno 1745. 5-a Januarii erat exiguus terrae motus.

B. Joannes Toroczkai de Toroczkó-Szent-György, jam actualis thesaurarius, moritur die 25-a Januarii circa auroram intra secundam et tertiam horam Cibinii, qui qualis meus amicus fuerit, descripsi superius ad annum 1733, ubi ipsum installaveram in supr. capitaneum Fogarasiensem, adeoque mortem ipsius magno cum moerore intellexi.

Installantur supremi officiales in Cottu Dobocensi pro supr. Comite C. Gabriel Bethlen, in Sede

Marus pro supr. judice Reg. Stephanus Berzenczei, denique in Sede Aranyas aeque pro supr. judice Reg. Alexius Orbán.

Anno superiori mandaverat regina secundum leges patrias generalem insurrectionem ad bellum; unde etiam circa 28-a Octobr. generalis lustra instituta fuit per totam patriam, verum Status et Ordines in diaeta ante nativitatem in redemptionem personalis insurrectionis promiserant reginae 1000 equites milites, quibus regina contenta non fuit, verum formale regimen, quod in finem moderni belli militaret, desideravit; hinc modo incumbunt comitatus et sedes, ut voluntati reginae satisfiat.

Hyems erat frigidissima utcunque nivibus mixta.

Stephanus Valdchircer, hactenus consul cibiniensis, resolutus est comes nationis saxonicae, qui conversus fecit professionem religionis catholicae. Michael vero Zekelius factus est judex Reg. cibiniensis.

28-a Aprilis nix crurum tenus cecidit, quae tamen 29-a ejusdem soluta est.

Anno superiori nominatum regimen equestre per magnates et nobiles erectum, debuit se sistere ad Válaszút, et ibi assentati, habuerunt lustram die 15-a Maji.

Super quantum hactenus patriae inflictum iterate mandavit regina patriae titulo surrogati in necessitatem moderni belli fl. rhen. 73564 in cassam bellicam spatio unius mensis administrandos; hinc, ut tempore anticipationis solet, supremi officiales et deputati 1-a Junii debebunt comparere Cibinii.

Ubi vero comparuissent, praefatam summam denegarunt pro hic et nunc, sed distulerunt ad comitia generalia regni.

Sacri R. Imp. Comes Michael Teleki. exactoratus provincialis praeses moritur in Héviz die 10-a mensis Septembris, cui in eruditione et humanitate vix modo par dabatur.

Regimen a magnatibus et nobilibus erectum in Majo se movet versus Bohemiam, cujus constitutus supremus colonellus B. Andreas Szent-Kereszti in Bohemia mense Septembri placida morte obiit.

Iterum plurimis in locis summa lues pecorum, quin imo canes circa autumnum plurimi fiunt rabiosi, sed certis in locis et sues.

Anno hoc autumnalia de potiori parce provenerunt, vernalia utcunque, vinum paucissimum sed bonum. Annus transiit sat quietus, absque notabilibus tempestatibus, rarisque grandinibus.

28-a Novembris in initio aurorae fuit fulgur et tonitru.

B. Georgius Bálintith de Tövis, Reg. Transylvaniae Gubernii consiliarius, et Tabulae Reg. praeses moritur Medgyesini 20-a Decembris, hora 4 matutina.

B. Stephanus Daniel de Vargyas resolvitur in supr. judicem Reg. Sedis Udvarhely.

Anno 1746. Quam legionem equestrem nobilitas anno superiore erexerat sub tribuno Barone Andrea Szent-Kereszti, qui etiam dum in Moraviam venisset, cito fatis functus est, pro-tribuno Nicolao Macskási, supremo vigiliarum praefecto Comite Francisco Bethlen, illam regina ad initium hujus anni solvit et dimisit [1]).

Indicitur diaeta pro 15-a Febr. et subito publica-

[1]) Egy újabb példányban: quia praedicti stabiles nullius frugis homines erant.

tur Baronatus: Alexii Orbán supr. judicis Reg. sedis Aranyas, Davidis Henter protonotarii regni, et Gabrielis Alvinczi secretarii gubernialis; paulo post vero publicatur titulus Comitis familiarum Rhédai, Vas et Tholdalagi, nec non Baronatus Michaelis Diószegi.

Regina in propositione desiderat pro ordinario a regno rhen. fl. 700000, verum fixe ultimatim quantum determinatum est in fl. rhen. 609940 et xr. 30, surrogati titulo pro anno 1745, 73564, pro extraordinario quanto provinciae 120000, pro donario novi caesaris floreni 33333, xr. 20, item surrogatum pro anno 1746 fl. rh. 111892; quantum ergo hujus anni constabit in fl. rh. 948729, xr. 50.

Electi sunt pro thesaurario, ex catholicis: C. Stephanus Mikes, votis 70, C. Antonius Kornis, votis 59, B. Ignatius Bornemisza, votis 33; ex reformatis: B. Sigismundus Bánffi, votis 72, B. Joannes Lázár. votis 57, B. Volfgangus Bánffi, votis 53; ex natione saxonica: Michael Rosenfeld, Stephanus Vantitter et Michael Schüller.

Sub hac diaeta magna fuit dissensio inter Gubernium et Status. Hyems transit absque nivibus cum mediocri frigore, verum circa medium Martii ingens nivis copia cecidit.

Sub hac ipsa diaeta pro consiliariis electi sunt, ex catholicis: C. Franciscus Kornis, votis 39, B. David Henter, votis 34, C. Antonius Kornis, votis 33; ex reformatis: B. Gabriel Alvinczi, votis 50, B. Stephanus Daniel, votis 41, B. Volfgangus Bánffi, votis 39, B. Joannes Lázár, votis 39.

Pro praeside Tabulae Regiae: B. Franciscus Haller, votis 68, B. David Henter, votis 59, B. Igna-

tius Bornemisza, votis 41; ex reformatis: B. Volfgangus Bánffi, votis 58, B. Josephus Inczédi, votis 46, B. Joannes Lázár, votis 40.

Pro praeside exactoratus: B. Paulus Haller, votis 49, B. Ladislaus Kemény, votis 48, C. Franciscus Kálnoki, votis 32, C. Emericus Bethlen, votis 61, B. Volfgangus Bánffi, votis 52, B. Joannes Lázár, votis 30.

Cibinii in templo Societatis Jesu solenne Te Deum Laudamus celebratum est quod augustissimus Franciscus I Dux Lotharingiae et de Barri in imperatorem fuerit electus; non solum vero Cibinii, sed per totam patriam dominica quinquagesimae idem hymnus Ambrosianus fuit decantatus, Status vero tractati sunt in domo Halleriana Cibinii.

Prout superius scripsimus, quod militiam insurgentem regina dimiserit, equos tamen eorum et arma patria haec donavit reginae, absque tamen consequentia.

Nodariorum enyediensium cehae privilegium Sua Mattas confirmavit, et publicatum est.

Neo-electo augustissimo imperatori, ad instar reliquarum provinciarum haereditariarum, obtulit dono et haec patria in grati animi tesseram 8 millia aureorum.

Publicatur etiam Comitis titulus Baronis Ladislai Kemény, qui in tantum acceptus est serenissimo puero archiduci Josepho, ut sine ipso quasi esse non possit; simul idem Dnus Kemény factus est catholicus, filios vero ejus vestit, instrui curat Viennae in collegio Pázmániano regina.

Publicatae sunt armales Francisci Abos de Csik-Borsova, et Thomae Puskás de Gyergyó-Gyitró.

Emericus Miske installatus est Tabulae Reg. assessor.

Inter duas nationes, ungaricam videlicet et siculicam, ex parte altera vero nationem saxonicam, magna dissensio fuit circa candidationem cardinalium officiorum, neque praedictae duae nationes consenserunt, ut ex natione saxonica candidentur pro cardinali officio, unde superius nominatas personas saxonicas neque duae nationes, sed sola natio saxonica candidavit.

Duo incendiarii sunt combusti, scilicet maritus cum uxore, in Al-Doboly, quorum quidem corpora ab igne resoluta sunt, utriusque tamen cor intactum remansit.

Resoluti sunt Viennae pro thesaurario B. Ignatius Bornemisza, pro praeside Tabulae C. Ladislaus Kemény, et simul hi duo pro consiliariis Gubernii; pro praeside exactoratus B. Joannes Lázár, et etiam installati sunt.

Comes Theobaldus a Csernin, qui fuit hactenus Commendans Generalis interimalis, mutatus est, in cujus locum successit C. Josephus a Platz.

Lues pecorum et hoc anno in quibusdam partibus patriae grassabatur.

Hic annus fuisset felicissimus, nisi pruina 10-a May flores arborum decoxisset, hinc certis in locis nullus fructus. Benedictio tamen Dei fuit majori ex parte tam in frumento quam vero in vino in tota fere patria, et vinum quidem generosum provenit. Annus mitis absque notabilibus tempestatibus et grandinibus.

Nocte quae praecessit festum immaculatae conceptionis, 8-a Decembris Medgyesini ingens terrae motus fuit, unde etiam duo camini corruerunt, gali-

nae ex cubili cadebant; etiam alibi senserunt, sed non tam notabiliter.

Anno 1747. Ante diem 23-am Januarii noctu fulgurabat. Pro eodem die 23-a Januarii indicitur diaeta Cibinium, et catalogus in ipso termino perlectus est. Quia vero judex armenorum Ebesfalviensium donarium suorum armenorum in pecunia tulit Viennam Suae Caesareae Regiae Matti. etiam Sua Mattas litteris armalibus eundem nobilitavit, quae etiam 27-a die Januarii publicatae sunt, nemine contradicente; interim tamen loquela erat, ne per adeptionem armalium esset plane talis, qualis est antiquus indigena.

Super hac diaeta moritur Joannes L. B. Bornemisza, generalis vigiliarum praefectus, Cibinii 13-a Februarii, et sepelitur ibi cum pompa 5-a Martii. De hujus genitore facta est mentio superius ad annum 1742.

Societas Jesu. ante annum in indigenam recepta, hoc anno penes decretum regium regalibus litteris vocatur ad diaetam habebitque locum inter magnates.

1-a Martii hora 7-a vespertina maximum fulgur ex maximum tonitru.

Lues pecorum in certis partibus patriae hujus in summo grassatur.

Locustae anno superiori omne frumentum in Tartaria depastae sunt, hinc fame urgente plurimi tartari transierunt fluvium Pruth, et venerunt in Moldaviam, et plurimi illorum mendicant.

1-a Martii superius descriptum tonitru et fulgur universaliter per totam patriam fuit, unde in multis locis plurima fulmina ceciderunt. Tempestatem illam excepit saevissimus ventus boreas nivibus mixtus, cum intensissimo frigore, et durabat quasi per 15

dies. Glacies jam erant solutae per totum, sed per hoc frigus aquae de novo ita fuerunt congelatae, ut glaciem pro hac aestate ex hac nova congelatione posuerimus.

22-a Martii hora 7-a vespertina iterum fulgur, quod subsecutae sunt nives, et durarunt fere ad 28-am Martii super segetes, sed segetibus non nocuerunt.

Rndiss. Dnus Michael Cseh, ex ejusdem nominis nobili familia in Szent-Kátolna, de quo superius ad annum 1743, ubi notavimus, quod ad aetatem plenitudinis Christi fuerit plebanus al-torjensis, expleto suo praesbyteriatus anno jubilaeo, id est quinquagesimo, 2-a Aprilis, idest in festo Paschatis celebravit solenniter secundas primitias, quod rarum est in Transylvania.

Nota. Superius specificatus armenorum ebesfalviensium judex, nomine Joannes Lázár, non solum armalibus, sed etiam torque aureo fuit a Sua Matte Reginali donatus.

Publicatae sunt privilegiales oppidi armeni Ebesfalviensis, cui Illrima familia Bethleniana contradixit.

Quantum hujus anni militare in summa constat in flor. rhen. 609940.

Moritur Franciscus Daniel de Vargyas, Tabulae Jud. Reg. assessor, vir humanissimus, mitis et humilis; dolendum quod in vita sua Arium honoraverit.

Totus Aprilis frigidissimus cum frigido vento boreali, aliquoties congelata terra, sed praecipue 25, 26 et 27-a Aprilis nives iterum.

2-a Maji mane, hora 4-a videlicet, bis repetitis vicibus terrae motus, sed secundarius erat vehementior.

Resoluti sunt officiales pro supr. Comitibus, etquidem pro Cottu Thordensi B. Josephus Huszár, pro Cottu Szolnok Interiori B. Paulus Haller, pro Districtu Kővárieusi C. Emericus Bethlen; Tabulae Reg. assessores: senior Franciscus C. Bethlen et C. Paulus Haller; registrator Gubernii Samuel Récsei; pro cancellista Cancellariae aulico-Transylvanicae Josephus Kozma junior de Kézdi-Szentlélek.

Die 5-a Maji natus est serenissimus archidux Petrus Josephus Joachimus Gothardus Antonius; vivat.

Diaeta quae inchoata fuit 23-a Januarii, terminata est 17-a Junii, sub qua fere nihil fixi conclusum.

Cibinii armamentarii praefectus seu Feldleitinantius, quia ex armamentario plurima dilapidavit, ut refertur, circiter ad 30000 florenorum aestimata, jure convictus, 23-a Junii suspendio vitam finivit.

2-a Julii ad instar ovi gallinacei, et etiam major grando cecidit cum summo tonitru, aliquot pagorum segetes conquassavit, in sylvis nives cadebant, expost quatuor diebus insolitum frigus fuit.

Innumera multitudo locustarum exivit ex Moldavia, ubi vero condescendit, omnem avenam, milium et saracenicum triticum in nihilum redegit.

Maxima siccitas in autumno, ita, ut primo post festum S. Michaelis inceperint seminare.

Annus hic dives erat in grandinibus et tempestatibus, vernalia plane parce provenerunt, autumnalia utcunque in stramine, sed in granis parce, vinum in mediocritate, sed bonum.

Excellmus Dnus Comes Campi Marschallus a Traun resolutus est actualis Generalis Commendans Transylvaniae.

Hoc anno visum oculorum in tantum amisi, ut nec scribere, nec legere possim, hinc excusatum me habebis posteritas, si res patriae, prout hactenus feci, tam exacte describere non potero.

Anno 1748. Ut vidisti superius, posteritas, visum plane amisi, res ergo patriae laconice per alios describi sic curavi.

Moritur B. Josephus Naláczi Gubernii consiliarius. Item: anno superiori in Transylvaniam ingressus Generalis Commendans Comes a Traun moritur.

Hyems erat durissima, frigidissima, pluribus nivibus mixta, quae insoluta mansit usque ad circiter 1-mum Aprilis, tunc visae sunt tantisper solvi; stramen et foenum pecorum utcunque defecit, hinc arduum erat oves et pecora sustentare.

Ver usque ad festum S. Antonii siccissimum. Vigesima autem tertia Maji Cibinii et Coronae magnus terrae motus.

31-a Julii Enyedini ingens nubifragium; ita inundaverat fluvius, ut pontem lapideum aqua destruxerit.

Eadem die Claudiopoli summa tempestas, creberrimi fulminum ictus, in solo Monostor quatuor domus a fulmine combustae sunt, grando maxima, conquassavit vineam et campum, nubifragium tale, ut ita inundaverat Samusius, ut aquam duo montes clauserint.

Locustae plurimis in locis maxima damna fecerunt, praecipue in Cottu Hunyadiensi et circa Albam-Carolinam et Sabesium.

Indicitur diaeta pro 20-a Augusti Claudiopolim. 21 a hujus lectus est catalogus.

23-a Augusti Samuel Szilágyi installatur in Tabulae Reg. Judiciariae assessorem.

Comes Adamus de Bethlen Statuum Regni Praesidens sub hac diaeta moritur.

Lues pecorum in certis locis in summa vastat pecora.

Dum 8-a Septembris moritur praefatus C. Adamus Bethlen, 30-a Septembris Claudiopoli in platea Lupi in templo calvinistarum summa pompa funebralis peragitur, et inde educitur in Keresd, ad locum sepulchralem familiae.

In hujus locum tam praesidentis, quam consiliarii gubernialis ex omnibus religionibus et nationibus a Statibus dignae personae eliguntur, sed quia ob amissum visum brevitatis studemus, dabimus suo tempore nomina eorum, qui confirmabuntur.

Annus hic quoad autumnalia erat infelix, felicior quoad vernalia, felicissimus quoad vinum etquidem optimum.

Indicitur diaeta pro 6-a Januarii anni sequentis.

Anno 1749 . . . .

OBSERVATIONES.

Observa 1-o) Posteritas: me a tribus augustissimis imperatoribus tres speciales benignitates et clementias accepisse. A Leopoldo confirmatus fui supr. Comes Cottus de Küköllő, a Josepho Sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvára supr. judex Reg., denique a moderno augustissimo Carolo VI baronatu et torque aureo donatus sum. Cur vero debuerim cedere Cottum de Küköllő, ratio haec est: ob rationem infra in Synopsi anno 1706 descriptam, tantisper ab eo officio suspensus fui, ubi tamen meam innocentiam abunde in augustissima aula comprobassem, meum honorem recepi quidem omnem in Conferentiali Ministerio una cum bonis et dignitatibus, sed vix hanc clementiam augustissimi Josephi accepi, cum subito temporis illius Generalis Commendans Joannes Ludovicus Comes de Rabutin proposuit illius temporis Gubernio Regio Transylvaniae, velle augustissimam aulam, ut ego constituerer supr. judex Reg. trium Sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvára; crediderim ob consolationem, quod innocenter viginti duobus mensibus in arce Coronensi arestum sustinuerim. Ad propositionem ergo Generalis Commendantis a praefato Gubernio citor Cibinium, venio per Valachiam ob motus patriae: proponit Gubernator Comes Georgius Bánffi, ego me honeste excuso, quod de clementia

augustissimi imperatoris Leopoldi jam ego habeam officium supremum, ad quod Gubernator: quid nocet si duo habuero? Ad hoc verbum subduco me Cibinio, redeo Coronam, nolens properanter agere in rebus meis, sed prius experire volui, num de augustae aulae voluntate volunt me constituere supremum judicem. Quod ubi ab amicis rescivissem, rursum vocor Cibinium, quo iterum per dictam Valachiam venio. Exprobrat Gubernator, cur discesserim sine scitu, excuso me rursum honeste, et jam mandato obtempero, ea tamen conditione, ut libertas nationis siculicae non turbetur, sed penes recommendationem maneat electio articularis libera, ita, ut si per voces electus non fuero, libenter cedam. Praesento commissionem inclytis Sedibus in Maxa, et mox unanimi quasi voto eligor. Sub ipsa electione adsunt deputati sedium siculicalium Csík- Gyergyó et Kászon, referentes, me unanimi earum inclyt. Sedium voce esse electum supr. judicem Reg., quinimo et alia loca me expetebant, placuit tamen juxta resolutionem augustae aulae hic me confirmare. Mox ex instinctu amicorum per humillimum memoriale ab augustissimo imperatore Josepho repeto et officium supremi comitis Comitatus de Küköllö, sed maximo meo infortunio placuit divinae voluntati eundem augustissimum imperatorem e terrestri regno ad coeleste evocare. Remisit ergo augustissima imperatrix vidua Leopoldi Eleonora meum memoriale Regiae suae Deputationi ad informandum, quae Reg. Deputatio informationem dedit, me commutasse dictum officium supr. Comitis moderno cum officio; qua informatione non modice contra me fuit offensa augusta aula, quod ego benignitatem augustissimi commutaverim, et ubi

modernus Excellmus Gubernator Comes Sigismundus Kornis, tunc cancellarius aulicus. cum certis propositionibus aulae in patriam hanc expeditus fuisset, simul in mandatis habuit, ut de negotio hoc meo plenariam ferret informationem. Citor ergo ad congregationem Deputationis Medgyesinum; ibi dictus Excellmus Dnus Gubernator, tunc cancellarius, in informationem Deputationis mihi aperit, ad quam ego simplicem do negativam; quam dictus cancellarius reportat Deputationi Regiae; ad quam meam negativam rursum reponit Deputatio Regia, se quidem non scire certo quod mutassem, sed duo fide digni referunt ex membris Deputationis, se audivisse a B. Stephano Haller Regni praesidente, jam tunc mortuo, quod ego dictum officium mutavissem; sed ego rursum reposui: cum mortuis litigare non possum, si in vivis esset, jam ipsi responderem. Cum qua informatione dum cancellarius Viennam ascendisset, proposuissetque, responsum accepi, quod ubi aliis officia restituentur (nam multorum officia erant suspensa), et mihi restituetur. Hanc meam resolutionem dum malevoli rescivissent, rursum augustam aulam informarunt: esse duo contraria, gerere officium comitatense et officium siculicum. Cum hac sua informatione hoc effecerunt, quod et me quidem ab uno officio amoverunt, sed simul apud augustam aulam hoc sunt lucrati, quod ab illo tempore augusta aula nulli duo stabilia officia conferat, ubi praedecessores nostri etiam tria, subinde quatuor officia gerebant. Cancellarius tamen modernus, B. Joannes Bornemisza de Kászon rescribit mihi, ut eligam ex duobus, quodve mihi magis placuerit, illud dabitur; sed ego

clementiae augustae aulae me commisi, et augusta aula permisit hoc in officio.

Sed et ad alia officia saepe patria haec me elegit, et quia ad alia etiam officia pervenire non potui, non ita malevolorum informationi attribuo, quam quod Deus ita voluerit. Fiat itaque semper voluntas Dei in me, Domini enim voluntas est mea voluptas.

Hinc observandum 2-o): Ante motus Rákóczianos, de quibus infra ad annum 1703 et consequenter: in Transylvania in quolibet Comitatu, excepto Cottu Hunyadiensi et Comitatibus in Partibus Hungariae sitis et a Transylvania in juridicis dependentibus, quilibet Comitatus, prout et inter siculos quaelibet Sedes, duos habuerunt supremos officiales, qui binarius numerus terminatus est sub ipsa revolutione Rákócziana, etquidem in Cottu Albensi in Samuele Keresztesi de Nagy-Megyer, et Comite Laurentio Pekri de Pekrovina, et in his duobus etiam familia in virili semine defecit, quamvis Pekri in alia linea etiam hodie dentur; in Cottu de Küköllő in Comite Samuele de Bethlen, et Barone Petro Apor de Al-Torja; in Cottu Kolosiensi in Comite Georgio Bánffi de Losoncz, Transylvaniae Gubernatore, et Comite Stephano Csáki de Keresztszeg; in Cottu Dobocensi in jam fato Gubernatore Georgio Bánffi et Volfgango Bánffi utroque de Losoncz; in Cottu Szolnokiensi in Comite Michaele Mikes et Comite Francisco de Bethlen; in Cottu Thordensi in Comite Stephano Apor de Al-Torja et Barone Stephano Haller; in Cottu Hunyadiensi circa illud tempus erat supr. Comes Stephanus Naláczi senissimus, in Comitatibus vero partium Regni Hungariae, etquidem in Cottu Máramaros C. Nicolaus de Bethlen, in Cottu Szolnokiensi Mediocri

Baro Stephanus Vesselényi, in Cottu Krasznensi Franciscus Boér de Kövesd supr. Comites; in Districtu Kőváriensi supr. capitaneus C. Michael Teleki de Szék, in Districtu vero Fogarasiensi supr. capitaneus Simon Boér de Kövesd. In sedibus siculicalibus binarius numerus terminatus est in sede Udvarhely in Comite Laurentio Pekri supr. capitaneo, et in Comite Francisco Gyulai supr. judice Reg.; in sedibus siculicalibus Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklosvára in Comite Michaele Mikes de Zabola supr. capitaneo, et Comite Samuele Kálnoki de Kőröspatak supr. judice Reg.; in sedibus Csík, Gyergyó et Kászon in C. Stephano Apor de Al-Torja supr. capitaneo et in Benedicto Henter de Sepsi-Szent-Ivány, supr. judice Reg.; denique in sede Aranyas in Stephano Toroczkai de Toroczkó-Szent-György supr. capitaneo et Andrea Szilágyi supr. judice Reg.

Observa 3-o): Tempore principum ungarorum Transylvaniae nulli dabatur titulus Illustrissimi praeter solum principem, sed Comes, Baro contentus debebat esse cum Spectabili ac Magnifico; nulli dicebatur Dominus, vulgo az úr, praeter consiliarios Principis, Comites et Barones, sed Vestra Dominatio, vulgo uram. Consiliarii Principis utebantur titulo Spectabilis ac Generosi; eminentiores Generosi, mediocres Egregii, denique inferiores Nobiles, quamvis video tempore principum utriusque Georgii Rákóczi etiam consiliariis principum solum titulos Generosi datos.

Observa 4-o): filiis magnatum, praeter consiliarios, Comites et Barones, prout et eorundem domicellis nulli dicebatur urfi et kisasszony, sed kisuram, kisasszonyom.

Observa hic 5-o) posteritas: quod antiquitus rari erant tituli, sed pingues vituli, hodie copiosi tituli, sed macilentissimi vituli [1]).

MANTISSA.

Nota Posteritas ad annum 1704: Quod postquam Princeps Rákóczius continuasset suos motus, deficiente pecunia argentea, ut suos milites exsolvere possit, cudi fecit cupream, et quidem decem polturarum, in cujus parte una erat X, decem denotans polturas, et annus, in altera vero hoc lemma: Pro libertate; secundo et polturas cudi fecit et duarum polturarum, in cujus una parte Beatissimae Virginis effigies, in altera hoc verbum: Poltura, et annus.

Nota 2) Posteritas. Anno 1729, dum in congregatione Cottus Albensis fuissem in Monora, de nocte ex cubiculo exeo lunam contemplaturus (quae pernox fuerat), dico ad Josephum Imecs, modernum notarium Sedis Orbai: intra tres horas diescet; ad quod verbum ex uno angulo, in quo nullus homo fuit, respondetur portentose idiomate hungarico: diescet certo intra duas. Quaero: quis et tu? respondit: ego sum ego; rursum quaero: quid tibi nomen? reponit: ego sum Michael Apaffi. Sed tam ficta voce utebatur, ut homini talem vocem fingere posse non est credibile. Hoc portento audito, redivi in cubiculum.

Nota 3) Posteritas. Quod dum anno 1722, ut

[1]) Nota bene: Omissum est in observatione 2-a, quod in sede Marus binarius numerus terminatus sit in Comite Samuele de Bethlen, supr. capitaneo, et Joanne Sárosi de Szent-László, supr. judice Regio.

infra, domus mea ex lignis exstructa Galaczieusis tota conflagrasset, ita, ut prae vehementia ignis praeter cineres nihil remanserit, omnis argenteria, uniones, stannea et plumbea instrumenta, quid quid denique igni subjectum fuit, liquefacta: stabat cera Innocentii XI, opere monialium circumducta, affixa super mensam in qua legere solebam; haec cera cadens e loco, inter flagrantissimos et densissimos ignes decem fere horis illaesa permansit, ita, ut et hodie nisi exigua liquidatio appareat cerae in superficie, secus nullum vestigium tam in cera quam in circumferentia, quod vel minimus ignis attigisset.

Nota 4) Posteritas. Recenter inveni, quod anno 1611 Andreas Géczi fuerit supr. Capitaneus Sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai.

Nota 5) Posteritas. Anno praesente 1742, 27-a Maji Spect. Dnus Petrus Dobra, Sacrae Reg. Mattis in Transylvania Causarum Fiscalium Director, inter litteras principum Apaffi invenit antiquas litteras familiam Aporianam concernentes antiqua monastica scriptura exaratas authenticas, quas mecum communicavit, quarum extractum hic subjicio.

Litterae Capituli Transylvaniensis de anno 1319, quibus possessionis Ujlak duae partes in Cottu de Küköllő adjudicantur Aporio, filio Leder, filio Comitis Garus.

Anno 1325 item Gyakos-Telke eodem Apor. Anno 1337 statuitur, seu idem Apor, filius filii Comitis Garus, in eandem introducitur. Anno 1373 inter eundem Ladislaum et fratrem ejusdem Balaad dictum per arbitros rectificatio ratione mediae dictae possessionis Gyakos, altera medietate Petro et Georgio, fratre ejus, nec non Ladislao et Emerico cedente.

Nota 6) Posteritas. Ex iisdem litteris clare constat, in praelatis annis familiam Apaffianam, familiam de Ebesfalva et familiam Aporianam condivisionales fuisse, Aporios tunc etiam Comitum titulo insignitos exstitisse.

Nota 7) Posteritas. Ad annum 1693 oblitus fueram notare, quod cum Tökelio, dum anno 1690 multi Transylvani intrassent in Valachiam, inter reliquos intraverat et Paulus Mikes de Zágon, qui fato anno circa finem Novembris noctis sub silentio occultissime cum sibi similibus kuruczonibus exivit in dictum pagum Zágon, sub specie quod nobilitatem ad fidelitatem Tökelii vellet inducere in Valachiam, ast re vera, ut quosdam nobiles occideret, quorum bona suo tempore posset occupare, adeoque Thomam et Balthasarem Jankó curavit suspendi ad unam pomum in fine pagi, Urbanum vero Vajna Paulus Mikes in suo proprio horto ad pomum curavit suspendi, et cum his simul quendam nobilem Thomam Literáti ex Páké; Petrus Jankó vero evasit mortem, cum abfuerit in castris germanicis ad Sepsi sz. György, interim conjugem ejus, et quidquid fuit in domo, curavit una cum reliquorum bonis ex familia Jankó prout et incolarum in Zágon dispoliari. Hac tyrannide peracta, redivit in Valachiam. Verum cum hujus ipsius tyrannidis fama ad augustissimam aulam Viennam pervenisset, augusta aula subito misit ordines ad illius temporis Commendantem Generalem Fridericum Comitem a Veterani, ut ageret cum principe Valachiae Constantino Brancoviano, ut Paulum Mikes omnibus modis allaboraret, ut in Transylvaniam adducerent. Egit et effecit, et quadam nocte nihil tale opinantem Paulum Mikes, dum cum conjuge suaviter dormiret, per suos

milites capi curat; et quia dictus princeps erat etiam offensus Paulo Mikes, nam saepe scriptitabat contra principem Tökelio, fama vulgata fuit, quod eadem nocte Paulus Mikes decapitatus fuerit, et injectus in quandam fossam. Verum post horam, qui milites ipsum caeperant, eum dereliquerunt, et novis est circumdatus; similiter in quavis statione novi milites additi sunt, quousque ad Rubram Turrim deductus, ibi militibus germanis concreditus fuisset. De die semper in sylvis occultarunt se milites, et de nocte ducebatur; milites germani etiam occultissime Cibinium induxerunt; ibi etiam capitose se gerens, similiter beneficio noctis occultissime Fogarasinum est deductus, ubi in perpetuum et angustissimum carcerem est injectus, ibique tam occulte servatus, ut usque ad finem vitae nullus de ipso quidquam sciverit praeter officiales, qui ipsius curam habebant; nam neque communibus musquetariis fuit licitum ipsum accedere, officiales etiam fide erant semper obstricti, ut occultissime omnia servarent. Hinc laidinantius arcis non de die, sed de nocte ipsi ad comedendum portabat. Vixit in hac promerita poena usque ad annum 1712, quo mortuus est, et de media nocte sepultus. Tunc primo occultissime propalavit dominus laidinantius Dno Josepho Boér vice-capitaneo Fagarasiensi, et expost res venit in apricum. Erat totus hirsutus, ungues ut ferarum. Verum principis Valachiae Brancovani etiam funestus casus. In Porta Ottomanica ex parte imputabatur, quod Paulum Mikes tradiderit Germanis, nam unde vel inde, etiam Porta hunc casum resciverat.

†

Umbra it, fumus abit, cape bullam, quid remanebit?
Bulla velut fumus, cernis ut umbra sumus.
In mundo paucos tantum modo vivimus annos,
Intra ortum, occasum non mora longa datur.

Breves dies hominis sunt. Job, v. 14.

Hi sunt ex quibus vita nostra comite aliquorum suspiciebamus majestatem, mirabamur potentiam, fortunam, pompam, divitias, magnanimitatem, sapientiam, thesaurum, prudentiam, formam, authoritatem, affabilitatem, familiam. Ecce nunc in pulvere dormiunt (Job v. 7), et fugerunt velut umbra. Job. v. 14.

Mors nulli parcit honori.

Jesu Christi in terris vicarii seu Pontifices Romani aetate mea: Clemens X, Innocentius XI, Alexander VIII, Innocentius XII, Clemens XI, Innocentius XIII. Vivit Benedictus XIII (mortuus anno 1730, 15-a Februarii. Clemens XII † 1740. Benedictus XIV † 1740.)

Augustissimus, Potentissimus ac Invictissimus Imperator et Rex Ungariae, caesar Leopoldus I, sub quo quantum Luna in Hungaria per duo fere saecula crevit, per 15 annos fere tantum decrevit. Mortuus anno 1705 die 5-a Maji.

Augustissimus, potentissimus ac invictissimus imperator et primus haereditarius rex Hungariae

Josephus I., qui tumultuantes Hungaros sub capite Francisco Principe Rákóczio primum in sinum clementiae recepit, amnistia generali concessa; mortuus anno 1711 die 17-a Aprilis.

Vivit augustissimus, potentissimus et invictissimus imperator Carolus VI, cui Ungaria et Transylvania in sexu foemineo cessit haereditaria, recuperavit Hungariae Banatum Tömösiensem cum arce Tömösvár, et Belgradum cum magna parte terrae Hungariae, prout et Valachiam Cis-Alutanam.

Celsissimus regnans Transylvaniae Princeps Michael Apaffi I, mortuus anno 1690 Fogarasini 15-a Aprilis.

Celsissimus electus Transylvaniae et S. Romani Imperii Princeps Michael Apafi II, mortuus Viennae 1713.

Terrores Orientis, sive caesarei exercitus supremi Ductores, qui pro Hungaria cornua Lunae confregerunt:

Serenissimus Emanuel, Elector dux et princeps Bavariae. Serenissimus Carolus dux Lotharingiae. Serenissimus Ludovicus dux Badenae. Serenissimus dux de Croy. Excellmus Aeneas Comes Caprara. Vivit modo nunquam victus serenissimus Princeps Sabaudiae Eugenius (mortuus 1736, 28-a Aprilis).

Defensores Transylvaniae, sive Generales Commendantes:

Excellmus Comes a Scherffenberg, mansit in assultu Belgradensi anno 1688, die 6-a Septembris. Germanus.

Excellmus Dnus Josephus Comes Karaffa. Italus.

Excellmus Dnus Fridericus Comes Veterani, qui semel cum quatuor regiminibus vires Supremi Vezirii universas dissipavit; secundo vix cum septem milli-

bus Sultani Turcarum castra universa aggressus ad Lugos et Kárán-Sebes, et postquam duodecim millia Turcarum delevisset, gloriose pro Transylvania occubuit, anno 1695. Italus.

Excellmus Dnus Donatus Comes ab Heisler, qui cum Tökölio, plurima Turcarum cohorte, vix quatuor millium globo stipatus ad Törcsvár conflixit, oppressusque a multitudine, in servitio Transylvaniae anno 1690, aliquot annis captivitatem Tökelii sustinuit, demum dum anno 1696, Serenissimo tunc Saxoniae duci et principi, modo vero potentissimo Poloniarum regi Friderico Augusto socius bellidux constitutus fuisset adversus in persona praesentem Orientis tyrannum, gloriose pro Christianitate occubuit. Germanus.

Excellmus Dnus Comes Kastelli, qui eodem anno 1690, jam captivo existente Excellmo Comite ab Heisler, ab armada, ut vocant, magna Cibinium missus, pio et sancto consilio dato Transylvanis Cibinii in fidelitate legitimi regis inclusis, non solum in persona ipsos in fidelitate defendit, verum et universa ipsorum bona externa a furore Tökölii conservavit. Italus.

Serenissimus et Excellmus Princeps a Vaudemont, amor Transylvanorum. Germanus.

Excellmus Dominus Joannes Ludovicus Comes de Rabutin. Gallus, Transylvanis parum gratus.

Excellmus Dnus Comes de Erbeville, pro interim, Lotharingus.

Excellmus Dnus Comes de Zante, pro interim.

Excellmus Dnus Marchio de Cusani, Italus, alter Transylvanus ob sui accommodationem.

Excellmus Dnus Baro Krikpaumb, Austriacus,

qui totis viribus bonum patriae allaborabat, effecissetque nisi matura mors interturbasset, factus enim erat Generalis Commendans anno 1708, et mortuus fuit anno 1710.

Excellmus Dnus Stephanus Comes Steinville, Lotharingus, vir mitis ingenii, qui Carolinam, arcem Claudiopolitanam et arcem Csik-Szereda fundavit, viamque Carolinam in Valachiam aperuit. Mortuus anno 1720, sub quo Tartari anno 1717 per passum Bistriciensem Transylvaniam invadunt, et Districtum Bistriciensem, Cottum Szolnok Inferiorem, nec non partes Cottuum Kolos et Doboka comburunt, depopulantur, multos in captivitatem abducunt, pecora abigunt; vapulant tamen iidem Tartari ab incolis Cottus Máramarosiensis, dum per ejusdem Cottus passum reditum parant, plurima parte captivorum et pecorum relicta.

Excellmus Dnus Damianus Hugo de Virmond, tractator pacis Passarovicensis, et extraordinarius legatus ad Portam Ottomanicam, denominatus anno 1721, venit Claudiopolim 14-a Junii, mortuus Cibinii anno 1722.

Vivit adhuc Excellmus Dnus Lotharius Josephus S. Rom. Imperii Comes Koenigszeg, extraordinarius in Hispaniis legatus.

Commendat modo Transylvaniam Excellmus Dnus Carolus S. Rom. Imperii Comes de Tige, omni laude dignissimus. (Mortuus anno 1729, die 14-a Septembris apoplexia tactus in Felvincz, dum Claudiopolim ad Congregationem Gubernialem tenderet). Reliquos Generales Commendantes, si qui fuerint tempore meo, vide inferius in serie annorum.

P a l a t i n i H u n g a r i a e: Celsissimus S. Rom. Imperii Princeps Paulus Eszterházi, anno 1713. Vivit

modo Excellmus Dnus Nicolaus Comes Pálffi ab Erdőd (moritur 1732. Serenissimus dux Lotharingiae Franciscus fit Locumtenens Regius loco dignitatis Palatinalis. Excellmus Comes Joannes Pálffi).

Judices Curiae Regiae in Hungaria : Adamus Comes Forgách, mortuus anno 1681; Nicolaus C. Draskovics, obiit anno 1687; Stephanus C. Csáki, mortuus anno 1700; Adamus C. Battyáni, ex Bano Croatiae; Georgius C. Erdődi, obiit anno 1712. Vivit modo Excellmus Dnus Comes Stephanus Kohári de Csábrág. (Succedit Excellmus C. Joannes Pálffi ab Erdőd, Josephus C. Eszterházy de Galantha).

Bani Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae: Nicolaus Comes Erdődi, dictus Comes Adamus Battyáni, Alexander Comes Erdődi. Vivit modo Excellmus Dnus Joannes Comes Pálffi ab Erdőd (succedit Comes Joannes Draskovics. Josephus Comes Eszterházy de Galantha).

Gubernatores Transylvaniae: Excellmus Dnus Comes Georgius Bánffi de Losoncz. Vivit modo Excellmus Dnus Sigismundus Kornis de Göncz-Ruszka (moritur anno 1731, die 15-a Decembris. Excellmus Dnus Comes Johannes Haller, quondam gener meus, anno 1734 constituitur).

Generales Ungari Transylvaniae: Paulus Béldi, Michael Teleki, Gregorius Bethlen, Comes Ladislaus Gyulaffi, Comes Stephanus Apor. Expost nullus.

Cancellarii Transylvaniae : Joannes Bethlen, Volfgangus Bethlen, Comes Nicolaus Bethlen, Comes Samuel Kálnoki, Comes Sigismundus Kornis, Baro Joannes Bornemisza de Kászon, C. Ladislaus Gyulaffi de Rátóth.

Thesaurarii Transylvaniae: B. Joannes Haller,

C. Stephanus Apor, C. Samuel Kálnoki. Expost nullus. (B. Joannes Toroczkai 1743.)

Praesidentes Regni: Sigismundus Bánffi, Sigismundus Mikola, Clemens Mikes, Ladislaus Székely de Boros-Jenö, Alexius Bethlen, Samuel Keresztesi, B. Stephanus Haller, B. Stephanus Vesselényi, B. Joannes Josephus Bornemisza de Kászon, C. Adamus de Bethlen [1]).

Protonotarii: Clemens Mikes, Martinus Sárpataki, Lazarus Apor, Joannes Sárosi, Petrus Alvinczi, Franciscus Henter, Michael Simonffi, B. Andreas Sz. Kereszti, Michael Olosz, Gregorius Sándor, Sigismundus Kun, Dávid Henter, Josephus Inczédi, (C. Adamus Nemes, Antonius Domokos, L. B. Nicolaus Endes).

Directores Fiscales: Petrus Barabás, Andreas Hegyesi, Stephanus Polus, Michael Simonffi, Gregorius Süketfalvi, Gregorius Gálfalvi, Blasius Szabó Literáti. Emericus Csulai, Petrus Dobra, Nicolaus Endes, Joannes Tolnai, Joannes Gál, factus Consiliarius, vice-director Michael Medve, Tabulae restitutus, Antonius Biró.

Archi-Episcopi Strigonienses: Georgius Comes Lippai Georgius Szelepcsény, mortuus anno 1686. Georgius Szécseni, mortuus anno 1695. Leopoldus Comes Kollonics, Praesbyter Cardinalis S. Rom. Ecclesiae Serenissimus dux Saxoniae neo-conversus, S. Rom. Ecclesiae Presbyter Cardinalis Christianus, obiit 1726. Vivit modo Celsissimus S. Rom. Imperii Princeps Emericus Eszterházy, Ordinis S. Pauli Primi Eremitae.

[1]) Újabb példányban: moritur anno 1725, 26-a Aug. Cibinii. C. Joannes Lázár de Gyalakuta, proditor patriae.

Archi-Episcopi Colocenses : dictus Georgius Szécseni, dictus Leopoldus Cardinalis Kollonics. Paulus Szécseni, Ordinis S. Pauli primi Eremitae. Vivit modo Eminentissimus S. Rom. Ecclesiae Praesbyter Cardinalis Emericus C. Csáki (moritur 1732. succedit Gabriel Patatich).

Episcopi Transylvaniae: Matthaeus Sz.-Tamási, mortuus anno 1680. Andreas Sebestyén, mortuus anno 1686. Stephanus Kada, mortuus anno 1695. Andreas Illyés, defecit anno 1708. Georgius Mártonffi, obiit anno 1721. Joannes Antalffi, obiit anno 1728. Gregorius Sorger (obiit anno 1739 die 16-a Septembris. Baro Franciscus Klobusiczky, anno 1741.)

Vicarii Generales Transylvaniae: Casimirus Domokos, consecratus episcopus, Ord. S. Francisci strictioris observantiae. Bartholomaeus Szebelébi, vir suavis, omnibus acceptus, obiit anno 1707. Joannes Antalffi, postea episcopus, ut supra. Vivunt modo: Rndiss. Dnus Martinus Demeter, Cathedralis Ecclesiae Carolinensis Praepositus, Rndiss. Dnus Stephanus Léthay, actualis Vicarius et dictae ecclesiae Lector (moritur anno 1738, succedit Joannes Kastal).

Ex Capitulo Carolinensi: Franciscus Bors, Casparus Henter. Modo vero sunt in Capitulo: Rndiss. Dnus Martinus Demeter, Praepositus major. Rndiss Dnus Stephanus Léthai, Lector et Vicarius. Rndiss. Dnus Paulus Nagy, Cantor. Rndiss. Dnus Andreas Lukács, Custos (mortuus est 1729 die 29-a Septembris, successit Stephanus Kastal. Joannes Theodorus Ponczin, germanus 1733. Novus et quintus Stephanus Torma de Csicsó-Keresztúr, 1737).

Atlantes fidei sive defensores catholicae verita-

tis, Superiores et Rectores Soc. Jesu Claudiopolitani, eo nomine, quo in Transylvania vocabantur: Pater Michael Fenesi, obiit in peste 1678. P. Paulus Adamovics, obiit anno 1690. P. Sigismundus Vizkeleti, obiit Sopronii anno 1718. P. Gabriel Kapi, obiit Tyrnaviae anno 1728. P. Andreas Horváth, obiit Tyrnaviae. P. Stephanus Kast, obiit Claudiopoli.

Vivunt vero adhuc: P. Emericus Körmöndi (mortuus anno 1732), P. Joannes Rajcsáni, P. Emericus Görgei, P. Andreas Sigrai. — Regit vero modo P. Adamus Fitter (Anno 1729 succedit P. Franciscus Csernovics. Anno 1732 succedit P. Georgius Rajcsáni, mortuus 1734. Anno 1734, P. Antonius Mindszenti. P. Stephanus Dobner, anno 1736. P. Andreas Patai 1739. P. Joannes Szegedi 1742.)

Vigiles ovium Christi custodes ex ordine S. Francisci Reform.: Pater Joannes Kájoni, P. Antonius Kvacsánszki, P. Petrus Hozó, P. Eleazarius Ivanovics, P. Modestus Sigrai, P. Franciscus Nizet, P. Antonius Sirmer.

Vivunt modo: P. Emericus Lamprik, P. Paulus Györffi. Custodit actu Rndiss. Alexius Csató (et postea factus primus Provincialis). Casparus Szent-Miklósi, mortuus. Vivit P. Petrus Becze. Succedit secundus Provincialis P. Paulus Györffi, Ladislaus Bögözi, tertius Provincialis 1735. P. Joachimus Bother, factus 1742.

Plebani Alsó-Torjenses: Adm. Rnd. P. Nicolaus Köszvényesi, qui me baptisavit; A. R. P. Nicolaus Solnai, ARP. Ludovicus Berzeviczi, Ord. S. Pauli primi Eremitae; Rndiss. Dnus Bartholomaeus Szebelébi, Vicarius Transylvaniae generalis; ARP

Gregorius Ülkei, A. R. P. Michael Cseh, vivit actu. (Adm. RD. Georgius Tamási 1743).

Instructores mei ab alpha usque ad omega: Nicolaus Márton, Georgius Lőrinczffi, Torjae hi duo; Paulus Benedek, in majori Parva Claudiopoli; Stephanus Benő et Michael Szent-Királyi, in principiis, Claudiopoli; Andreas Mindszenti, in Soc. Jesu Bohus vocatus, in grammatica, syntaxi et poesi; P. Stephanus Hedervári, in Soc. Jesu Emericus Alló, in rhetorica, Claudiopoli; P. Michael Hoffman, Soc. Jesu, in cursu philosophico Tyrnaviae; P. Joannes Duboczki, Soc. Jesu in mathesi, Tyrnaviae; P. Andreas Madocsáni, Soc. Jesu, in ethica, Tyrnaviae; Praenobilis Dnus Fridericus Sometinger et Praenobilis Dnus Bernardus Stanner, in jure imperiali Tyrnaviae; Perillustris Dnus Franciscus Koller, et Praenobilis Dnus Michael Bencsik, in jure patrio Tyrnaviae.

Sequuntur Magnates, Proceres, praenobiles, nobiles Transylvaniae et aliqui Hungariae.

Placuit vero sequi superiorem stylum, et a littera cognominis describere, ut quilibet familiae suae praedecessores invenire possit; neque vero prioritatem familiarum respicio, sed prout nomina occurrerunt, vel ab aliis habere potui, sic annoto.

Nota vero: ubi hae litterae erunt: M. P. NN. et N: — M. magnatem significat, P. procerem, NN. praenobilem, N. nobilem.

LITTERA COGNOMINIS

A.

Abaffi Joannes, Gabriel, Thomas, Casparus, ab equi percussione mortuus 1732. Ladislaus 1734. N.

Ajtai Stephanus, ex Cottu Kolosiensi, Casparus, 1733. N.

Akai Franciscus.

Alárd Joannes, ex Sede Udvarhely, NN.

Almádi Andreas, Stephanus, ex Cottu Dobocensi, N.

Alsó Joannes, Petrus, NN.

Alvinczi Samuel, Cancellariae Transylv. consiliarius Viennae, NN.

Andrási, Stephanus, Baro.

Angyalosi de Lázárfalva, Michael, Stephanus et Franciscus 1739.

Antal de Csík-Mádéfalva, Franciscus, N.

Antos de Réty, Georgius, famosissimus procurator, Ladislaus se suspendit, Mathaeus, mortuus in peste, N.

Apor. Comes Stephanus, cujus magnus titulus superius notatus est. — Lazarus, supr. Capitaneus Sedium Siculicalium Csík, Gyergyó et Kászon, regni protonotarius, Joannes, Volfgangus 1739, Andreas, Franciscus, Emericus (Lazari filius) juvenis 1740, NN. — Duo Stephani et unus Sigismundus, filii Baronis Petri Apor, omnes de Al-Torja.

Árkosi Adamus, Supr. Judex Nob. Cottus de Küköllő.

Árpási Thomas, tricesimator Tömösvariensis, N.

Athanasius, primus unitus episcopus graeci ritus cum catholicis.

B.

Babos de Sepsi-Besenyő, Georgius N.

Baczó Michael, ex Sede Udvarhely.

Bagotai Emericus, supr. Judex Cottus de Kükellő et duo ejus filii.

Bagyoni Sigismundus, ex Cottu Albensi, N.

Bakcsi Ladislaus, senior, notarius Sedis Miklósvár, Gabriel, de Nagy-Ajta, notarius Sedis Miklósvár. — Franciscus, ephebus meus. — Gabriel, senior et junior, de Albis, N. — Alexius 1732.

Bakó, Paulus, Petrus, Stephanus, ex Sede Marus, N.

Bakosi Ladislaus, caesareus colonellus, N.

Balacsányi, Generalis Valachiae, in fidelitate caesaris periit ad Zernest.

Balásfi Sigismundus, de Cottu Küköllő, N.

Balási Joannes, ex Futásfalva, tricesimator Coronensis. — Joannes, supr. postarum provincialium Magister, Josephus, Vice-Judex Reg. Sedis Siculicalis de Kászon 1734. N.

Bálintith Sigismundus, ejusdem filius Sigismundus NN. — Georgius, L. B. de Tövis, consiliarius Gubernialis et Tabulae Reg. praeses, moritur 1745. M.

Balkó Paulus, vice Capitaneus Claudiopolitanus, Franciscus occisus est in praelio cum Prussis 1745. N.

Baló de Baczon, Ladislaus, vice-magister aulae Principis; Mathias, occisus a praedonibus, Thomas, vice Judex Reg; Josephus. — Andreas (de Diód), Vincentius, ebrius vixit, ebrius mortuus est.

Balogh de Radnót, Franciscus, Balthasar, NN. Joannes, ex Sede Udvarhely, Supr. Judex Nob. Cottus Albensis. — Georgius. supr. Judex Nob. Dobocensis 1735. Ladislaus, ex Cottu Hunyadiensi, Tabulae Reg. assessor NN.

Bálpataki Joannes occisus a praedonibus N.

Bán Michael, ex Sede Marus. — Franciscus (de Galambod) N.

Bánffi Sigismundus, consiliarius principis, Dyonisius, Baro, sine justa causa decapitatus, Dyonisius junior, Comes, C. Georgius, camerarius caesareus et Cottus Dobocensis supr. Comes. — Volfgangus, Michael P. — Georgius et Christophorus de Almás, P. — Paulus (de Maros-Szent-Király). Petrus (de Losoncz) P. Ladislaus (de Berecztelke) juvenis, N.

Bánházi de Thorda, Paulus, Stephanus, N.

Barabás, Petrus (de Albis) vice director. — Georgius junior, Petrus junior (Georgii filius). — Joannes (de

Markosfalva) 1740. — Michael, ephebus meus in rhetorica, expost, per virtutem, litterarum Conventualium de Kolos-Monostra conservator.

Baranyai Georgius (de M. Jára) Director et electus Regni protonotarius, NN. — Sigismundus et Ladislaus, ex Sede Marus, N.

Barcsai. Abrahamus, Michael, P. — Nicolaus, M. — Paulus senior, Stephanus senior, Sigismundus, Acatius, Sigismundus, NN. — Thomas senior, Sigismundus, Franciscus, Alexander, Samuel junior, ex Cottu Hunyadiensi, NN. — Josephus (de Kál), NN. — Alexander (de Nagy-Barcsa) 1737. — Joannes, baro, 1747.

Bardocz Stephanus, ex Futásfalva; Stephanus, vice-Judex Reg. Sedis Kézdi.

Barát Adamus, ex Hungaria.

Baróthi Sigismundus ex Ungaria, NN.

Bartha de Borosnyó, Andreas, N.

Batizi Andreas, ex Cottu Albensi, N.

Bátori Joannes, vice Comes Cottus Kolosiensis, N.

Beczkó de Matiszfalva, Ladislaus.

Béldi de Uzon. Paulus, consiliarius et regni Generalis, mortuus in Constantinopoli, M. — David, P. Clemens, nonagesimarius vel ultra, mortuus 1737. Paulus, quondam supr, Judex Nob. Cottus Albensis Inferioris processus superioris. mortuus 1739.

Belényesi Sigismundus, N.

Benczel Paulus sen. et jun. ex Sede Udvarhely.

Benkő Michael (de Árkos) notarius Sedis Sepsi. — Paulus, Joannes (de Zoltán). — Michael senior, Samuel, Michaelis filius, decapitatus, Petrus, Samuelis filius junior, hic ex Torja. — Michael, N.

Bereczki Andreas ex Sede Marus, N.

Bernárd de Alsó-Csernáton, Joannes, NN.

Berzenczei. Martinus, principis Michaelis Apaffi senioris Supr. Culinae Magister. Joannes, vice Judex Reg. Sedis Marus.

Besenyei Sigismundus, senior et junior, NN.

Bethlen, Joannes senior, consiliarius Principis et cancellarius Regni, M. Volfgangus, consiliarius et cancella-

rius M. Comes Georgius, consiliarius, Generalis regni et Cottus de Küköllő supr. Comes. C. Alexius, consiliarius et regni praesidens. C. Nicolaus, consiliarius, cancellarius et Cottus de Máramaros supr. Comes. C. Franciscus, supr. Comes Cottus Szolnok Interioris et supr. provincialis Commissarius. C. Joannes, Tabulae Reg. assessor. C. Paulus, Tabulae Reg. assessor. C. Samuel, Tabulae Reg. assessor, Cottus de Küköllő Comes et Sedis Marus Capitaneus ubique supremus. C. Ladislaus, consiliarius Gubernii. C. Michael. Stephanus (de Iktár) P. C. Georgius, intoxicatus. C. Josephus, supr. Comes Máramarosiensis, 1742.

Bialis Franciscus senior, supr. Capitaneus arcis Somlyó et Comes supr. Cottus Kraszna. Franciscus junior, Joannes, Jacobus, Alexander (hi quatuor Francisci senioris filii) NN. — Franciscus, ex Genua oriundus, nunc in Illyefalva habitans, 1737.

Bik Ladislaus, ex Cottu Kolosiensi, N.

Biró Stephanus, famosus procurator, Stephanus alter, Josephus, Gabriel, occisus a Tartaris, Valentinus (ex Sede Udvarhely). — Michael, ex Cottu Thordensi, occisus. — Andreas, vice Judex Reg. Zetelakiensis, N. — Samuel, Reg. Gubernii consiliarius, M. Adamus Samuelis filius, Moyses, Georgius, Ladislaus, Joannes, juvenis (de Homorod-Szent-Márton).

Biroga de Gelencze, Joannes.

Bideskúti Balthasar, N.

Bocskai Stephanus (de Kövend), ex Sede Marus, N.

Bocskor Mathias, Josephus, ex Csík, 1738. Stephanus et Clemens (de Szeretszeg), N.

Bod Joannes tricesimator in Bozza, 1735.

Bodó de Csicsó, Michael, vice Judex Reg. Sedis Superioris Csík, Sigismundus, juvenis. — Gregorius, Stephanus (ex Al-Torja) N.

Bodoni Blasius, occisus in Valachia, Georgius, Sigismundus, NN.

Bodor ex Léczfalva, Michael, Antonius, 1732, N.

Bodos de Nagy-Ajta, Stephanus, N.

Boér, de Bükkös, Sigismundus, — de Bécse: Sigismundus et Samuel senior, — de Berivoj: Stephanus, — de

Terra Fogaras: Thomas et Josephus senior, — de Kucsuláta: Josephus, resolutus supr. Capitaneus Fogarasiensis, — de Nyujtód: Stephanus senior, quasi 30 annis vice-Judex Reg. 1734, — Samuel, in Jobbágyfalva habitans, quondam tricesimator Tömösváriensis, N. — de Kövesd: Emericus, juvenis, Paulus senior, Franciscus, arcis Somlyó capitaneus et Cottus Kraszna Comes utrobique supremus, Simon, arcis et districtus Terrae Fogaras capitaneus supr. Gabriel senior 1735. Paulus, Ladislaus, 1737.

Bogátai Emericus, supr. Judex Nob. Cottus de Küköllő, et duo ejus filii, NN.

Bojtos Georgius, auri cambsor Principis senioris Apaffi, N.

Boldogfalvi Joannes, NN.

Boldvári de Sárd, Martinus, NN.

Bölöni Sigismundus Litteratus, N.

Boné Andreas, colonellus, N.

Borbély Simon, tricesimator Tömösváriensis, N.

Borbereki de Enyed, Stephanus, N.

Bornemisza de Nagy-Kászon, L. B. Joannes, moritur Cibinii 1747.

Boros Georgius, senior et junior, N.

Bors de Csik-Szent-Király, Ladislaus, Lucas, Georgius, quondam vice Judex Reg. Sedis Inferioris Csík, 1737. P. Franciscus, cathedralis ecclesiae Carolinensis Canonicus et Lector, theologiam absolvit Romae, Michael, quondam vice Judex Reg. Sedis Csík Inferioris, 1740, N.

Borsai de Veresegyháza, Georgius, supr. Judex Nob. Cottus Albensis Inferioris, Stephanus, NN.

Borvai Joannes, claudiopolitanus, N.

Both Andreas, vice Judex Reg. Sedis Gyergyó, occisus a Rascianis, Michael, Adamus de Gyergyó, juvenis, hic meus erat ephebus Viennae dum uxorem duxi, N.

Botos Emericus, vice Judex Reg. Sedis Marus, Gabriel, N.

Brankovan Constantinus, princeps Valachiae, Constantinopoli Sultani mandato occisus.

Brózer, Petrus, claudiopolitanus tricesimator, N.

Buczku Augustinus, ex Hungaria.

Buda Andreas senior, Nicolaus, Stephanus, occisus et trajectus a Nicolao Puj 1736.

Budai de Alsó Rákos, Franciscus, P.

C.

Christoph Samuel, cibiniensis, perceptor Regni.

Conrád Samuel, Judex Reg. Medgyesiensis et consiliarius.

Csabai de Czofalva, Daniel, insignis procurator, 1735.

Csáki de Keresztszeg, C. Ladislaus, Generalis, Ladislaus junior, Gabriel, Stephanus, supr. Comes Cottus Kolosiensis, Nicolaus (omnes Ladislai senioris filii), Sigismundus, Camerarius, 1735. Emericus (occisus a suis famulis) in peste 1742. — Stephanus, Andreas, occisus (de Déva) N.

Csapi Sigismundus, ex Görgény, N.

Csatári de Somlyó, Stephanus, N.

Cseh de Sz. Kátolna, Sigismundus sen., Stephanus, N.

Csepregi Samuel, claudiopolitanus, N.

Cserei Volfgangus senior, NN. Georgius sen. et jun. mortuus in Turcia, Joannes senior, vice Capitaneus Fogarasiensis, NN, Stephanns, ex Csik, a praedonibus occisus, Sigismundus, Samuel senior et junior, Michael senior, occisus a Tartaris, Daniel, Nicolaus, de Csik-Szent-Rákos, senior et junior, N.

Cserményi Nicolaus, ex Cottu Hunyadiensi, NN

Csernátoni Stephanus, ex Cottu Kolosiensi, N.

Csókási Franciscus, circa Várad, N.

Csolnakosi Valentinus, ex Cottu Hunyadiensi.

Csoma de Gelencze, Sigismundus, 1726.

Csonka Georgius, provisor Szamos-Ujváriensis, N.

Csongrádi Franciscus; Franciscus de Koncza, N.

Csulai Emericus, Fiscalis director, 1733.

Csüréz Michael, ex Terra Fogaras, N.

Czakó Dávid, supr. judex Coronensis.

Czerjék Joannes, ex Csik; Andreas et Ladislaus de Csik-Rákos; — Ladislaus, Thomas, Franciscus, omnes tres de Zoltán; Joannes Zoltai vel Czerjék de Zoltán, 1739, N.

Czikó de Csik-Szent-Mindszent, Franciscus, Tabulae Reg. assessor, 1740.

Czirják de Ernye, Andreas, N.

D.

Daczo, Joannes, supr. Capitaneus Sedis Csik; — Ladislaus, Joannes, Paulus (de Sepsi-Szent-György); Gabriel senior et junior, ex Cottu Albensi, NN.

Dajka Stephanus, ex Cottu Thordensi, N.

Dallyai Franciscus Litteratus, ex Sede Udvarhely, N.

Dálnoki Michael, claudiopolitanus, perceptor regni, N.

Damokos de Alsó-Csernáton, Ladislaus 1735. — Thomas, de Csik. NN.

Daniel de Vargyas, Stephanus, senior, supr. Judex Reg. Sedis Udvarhely, Michael junior, periit ad Claudiopolim, Franciscus supr. Judex Reg. Sedis Udvarhely, Joannes, Laurentius, Josephus, supr. Judex Reg. Sedis Aranyas, 1727, Ludovicus juvenis, Petrus 1741, Franciscus, Tabulae Judiciariae Reg. assessor 1747. — Daniel de Olosztelek, Michael, supr. Judex Reg. in Háromszék; Gabriel, periit ad Fogaras, Petrus senior, Joannes, NN.

Danka Petrus, ex Al-Torja, 81 annorum, 1740.

Daróczi Georgius, Andreas, colonellus, occisus a Turcis, NN. — Michael, ex Fogaras, N.

Décsei Valentinus, ex Cottu Thordensi, N.

Deésfalvi de Mikeszásza, Volfgangus, N.

Déli Michael, Consul Schaesburgensis, decapitatus.

Dési Joannes, exactor fiscalis, N.

Dimen Stephanus, ex Karácsonfalva, N.

Diemen Clemens, ex Sede Udvarhely, regestrator Cancellariae Viennensis, N.

Dindár Ladislaus, eques Imperii, principis Valachiae secretarius, NN.

Diósi Joannes, praefectus fiscalis, NN. Ladislaus, ejusdem filius, periit sub Várad, N. Daniel, ex Cottu Küküllő, Georgius, conservator litterarum capitularium Carolinae, N.

Dittine Stephanus, alias Pivoda, caesareus supr. tribunus, 1780.

Dobner Joannes, annonae Commissarius, Dévae.

Dobozi Stephanus, Judex Debrecziniensis, N.

Dobra de Topánfalva, Angelus, tricesimator. N.

Dolhai Georgius, ex Cottu Máramaros, NN.

Dobolyi Valentinus, ductor Enyediensis, homo humanus, N.

Donáth, Volfgangus, ex Csík, Stephanus senior, Ladislaus senior de Nagy-Ajta, vice Judex Reg. Sedis Miklósvár, Georgius de Nagy-Ajta, vice Judex Reg. Sedis Miklósvár, Ladislaus junior, mansit in conflictu ad Sárkány, Michael de NagyAjta, apoplexia tactus; Joannes de Bürkös, vice stabuli praefectus Principis; Matthias et Josephus de Nyujtód, periit ad Coronam, NN.

Dósa, Thomas, vice Judex Reg. Sedis Marus, NN. Thomas et Andreas de Kibéd, a Kuruczonibus occisus, N. Georgius ex Sede Marus, Petrus, v. Judex Reg. Sedis Marus, NN. Michael senior de Makfalva, v. Judex quondam Reg. ex Sede Marus, homo jovialis et facetus, 1729.

Drauth, Simon, Georgius, uterque supr. Judex Coronensis, Joannes, villicus Coronensis, 1733, 21-a Martii, N.

Drencsen Michael, notarius Fogarasiensis, 1735.

E.

Ecsedi Petrus, fiscalis exactor, N.

Egerházi de Bánd, Stephanus, N.

Elekes, Stephanus, Joannes ex Gyergyó, N.

Endes, Nicolaus, notarius in Csík, Georgius, de Csík, N.

Enyedi, Georgius, de Thorda, Casparus, medicinae doctor, Franciscus, ex Enyed, N.

Eperjesi, Stephanus et Michael de Szászváros, N. Franciscus, supr. Judex Nob. Cottus Albensis, NN.

Erdélyi Andreas, N.

Erdő de M. Pravith, Joannes, NN.

Eresztevényi de Eresztevény, Andreas, Stephanus, Adamus 1738. N.

F.

Fábián Stephanus, ex Cottu Albensi, N.

Fabricius Georgius, consul Schaesburgensis.

Farkas, Franciscus, supr. Judex Nob. Cottus Alben-

sis, NN. Fabianus, ex Ungaria, NN. Paulus, v. Judex Reg. Sedis Udvarhely, Gabriel, turbatus in mente, Paulus de Moha, Judex Nob. Cottus Albensis, N.

F e k e t e, Petrus senior, ex Cottu Kükellő, Petrus junior, supr. Judex Nob. Cottus Kükellő, Franciscus, Laurentius, NN; — Paulus de Olosztelek, N. — Stephanus, ex Alsó-Csernáton, tricesimator Coronensis, decapitatus a Rascianis; — Stephanus, ex Sede Udvarhely, occisus; — Paulus de Bardócz, junior, se ipsum trajecit.

F e l v i n c z i, Joannes de Csapó, Sigismundus, Joannes NN; — Josephus de Felvincz, NN.; — Sigismundus senior de Haraszton, NN.

F e r e n c z i, Georgius, senior, ex Sede Udvarhely, v. Judex Reg. Stephanus, v. Judex Reg. Michael, N.

F e r r a t i Comes Bartholomaeus, Italus Neapolitanus, 1738.

F e s t Samuel, Saxo Cibiniensis, Reg. Transylv. Gubernii Consiliarius, 1734.

F i á t h Joannes, ex Hunyad, Cancellariae Transylvaniae Consiliarius Viennae, NN.

F i c h o r Gabriel, ex Kövesd.

F l i s t i k, Petrus NN. Michael, supr. Judex Coronensis.

F o d o r de Csik-Rákos, Joannes, N.

F ö l d v á r i Georgius, ex Cottu Hunyadiensi, trajectus, NN.

F o l t a de Kézdi-Szent-Lélek, Stephanus, insignis procurator, Josephus, filius ejusdem, Franciscus, ultimus deficiens, 1743.

F o l t i Valentinus, ex Cottu Hunyadiensi, NN.

F o r r ó de Oroszfalu, Joannes, Nicolaus, ejusdem filius; — Joannes, Stephanus, uterque ex Sede Háromszék, in peste obiit, N.

F r a n k Valentinus, supr. Judex Cibiniensis.

F r a t e r, ex Cottu Máramaros, Stephanus, NN. Ladislaus, Georgius N.

F r e n k Stephanus, ex Cottu Kolosiensi, N.

F ű z Valentinus, ex Al-Csik, N.

G.

Gábor, Stephanus, Petrus, ex Gyergyó; Michael de Kál, N.

Gálffalvi Gregorius, famosus procurator, N.

Gálffi, Christophorus, Michael, Georgius senior, Joannes, Stephanus, decapitatus Medgyesini (hi ex Sede Udvarhely); — Paulus, claudiopolitanus, N.

Gávai Franciscus, ex Cottu Doboka, N.

Gazda Michael, de Rety, Stephani C. Apor ab aerario.

Gazdag Balthasar, de Bölön, in peste, Joannes, notarius Sedis Miklósvár, 1732, N.

Gegő Matthias, tricesimator Coronensis, N.

Gellesti Georgius de Szászváros, N.

Geréb, Joannes, senior, Josephus de Arapataka, quondam v. Judex Reg. Incl. Sedis Sepsi, 1738. — Joannes junior de Lemhény, N. — Stephanus, Joannes, de Bethlenfalva, NN. — Antonius, de Csík-Csicsó, 1741. N.

Ghidófalvi Gabriel, junior, vir aequitatis amans, 10 annis vice Judex Reg. Sedis Sepsi, qui ultimis vitae diebus, me teste, ante mortem duobus annis occulte, expost aperte, relicto Ario, in salvifica fide Romana baptisatus et piissime obdormivit Coronae 1720. Prius quidem erat Regiae Deputationis assessor, NN. — Gabriel de Ettfalva Litteratus, senior, N.

Gilányi, Georgius, Jacobus, P.

Glávics, Comes, Italus, post multas tribulationes mortuus Fogarasini in captivitate, M.

Görög, Petrus, tricesimator Szászvárosiensis, Joannes, ex Cottu Kolosiensi, N.

Grászai Volfgangus, N.

Gronszki Nicolaus de Szemeria, N.

Gurzó Stephanus, ex Csík, in Moldavia mortuus, N.

Gúti, Volfgangus, NN. Stephanus, primus praedator in Sede Udvarhely, merito occisus est, N.

Gyárfás de Léczfalva, Stephanus senior, nonagesimarius senex, Stephanus junior, periit ad Cibinium, Paulus, Thomas, mente captus mortuus, N.

Gyerőfi, Georgius, consiliarius Gubernii et supr. Comes Cottus Kolosiensis, Georgius, Ladislaus et Paulus, ejusdem filii, et Georgius quidem occisus a subditis.

Győrfi Josephus, vice Com. Cottus Hunyadiensis, 1737.

Gyujtó Joannes, ex Sepsi-Martonos, insignis procurator, 1746.

Gyulaffi, Comes Ladislaus, consiliarius Gubernii, electus Transylvaniae Generalis, Cottus Kolos supr. Comes et supr. Capitaneus Sedis Marus; Christophorus, Ladislai filius, M.

Gyulai, Comes Franciscus senior, Sedis Udvarhely supr. Judex Reg.; Franciscus, praecedentis filius, Generalis Locumtenens caesareus et unius regiminis colonellus actualis; Franciscus, Stephani filius, 1732, M. — Alexander de Kövesd, N. — Stephanus de Maxa, vel potius de Várad, Ladislaus, ejusdem filius, NN. Gregorius, supr. Judex Nob. Cottus de Kükellő, 1738. — Thomas, ex Cottu Albensi.

H.

Hadadi Michael, centurio, decapitatus a Rascianis.

Hadnagy Matthias, de Dálnok.

Haller, Baro Joannes senior, cum suis titulis superius, Paulus, consiliarius Principis et Comes supr. Cottus Kükölló, Josephus, occisus a Thökölio, Stephanus, Gubernii consiliarius, Praesidens regni et supr. Comes Cottus Thordensis; Georgius, Status et Gubernii consiliarius. — Comes Gabriel, Tabulae Reg. assessor, Ladislaus, in peste, M.

Hamar Franciscus, ex Futásfalva, tricesimator Tömösvariensis, occisus a praedonibus.

Halmágyi Michael, procurator fiscalis, 1741.

Haranglábi Sigismundus, de eadem, NN.

Harczoi Abraham, ex propugnaculo Cibiniensi ad portam Kis-Toronyiensem, circa nonam vespertinam potus cecidit, et confractus mortuus est 1738 in Febr.

Harinnai Franciscus, NN.

Harkai Michael, centurio peditum, N.

Harsányi Stephanus, principis senioris Apaffi Zeugmeister.

Hatházi Gregorius, claudiopolitanus, caesareus colonellus, NN.

Havasalji Ladislaus, claudiopolitanus, N.

Hegyesi, Andreas, supr. Judex Nobilium Cottus Thordensis, Michael, ex equo cadens mortuus, N.

Henter, Franciscus, protonotarius regni, Benedictus, supr. Judex Reg. Sedis Csík, Gyergyó et Kászon, Michael senior, v. Capitaneus Háromszékiensis, Casparus, Michaelis filius, canonicus et lector Capituli Carolinensis, Michael junior, ejusdem Michaelis filius, Stephanus, ejusdem filius, Clemens, v. Judex Reg. Sedis Sepsi, ejusdem filius, Gabriel, Volfgangus, Adamus de Csík-Szent-Imreh, occisus a propriis subditis, Andreas, Sigismundus, Paulus, centurio in regimine Gyulaiano, Nicolaus, Petrus, Volfgangus (hi tres de Nagy-Ajta), Gabriel alter, Volfgangus alter (ex Cottu Colosiensi, N.), Alexander de Sepsi-Szent-Ivány, toxico mortuus, Stephanus, Josephi filius, juvenis, Joannes, quondam Judex Reg. Sedis Sepsi, 1740. Alexius, Gubernii Secretarius, 1742. NN.

Hermány Martinus, famosus medicinae doctor Coronae.

Hétfalusi Joannes, tricesimator Bereczkiensis, N.

Hídi Alexander, ex Cottu Szolnok Interiori, N.

Hochmár Joannes, mortuus in Dióď annorum 85.

Hollaki Joannes, auri campsor.

Horti Stephanus, Superintendens calvinianus, Stephanus junior, ex Cottu Máramaros, N.

Horváth Petrichevich, Cosmas, Franciscus, Nicolaus, omnes tres Tabulae Reg. assessores NN.; — de Ucsa: Andreas, Franciscus senior et junior NN.; — Franciscus junior, de Széplak, NN.; — Sigismundus de Sákod; — Paulus de Telek 1739; — Franciscus, colonellus, sub Tömösvár periit a Turcis, Georgius, ex Csík, Martinus, judex Claudiopolitanus et litterarum Conventualium de Kolos-Monostra conservator, Nicolaus, juratus notarius Cottus de Küküllő, N.

Hozman Joannes, consul Cibiniensis, N.

Huszár, de Nagy-Ajta, Jeremias, procurator, Geor-

gius, ex Csík N.; — Petrus junior ex Cottu Thordensi, NN.; — Michael, claudiopolitanus, N.

J.

J a b r o c z k i, Adamus, occisus a subditis, N. Gabriel de Vieze, senior, regalista.

J a k a b o s Stephanus, ex Nyujtód, 1737.

J a n k ó de Zágon: Petrus, Michael, ejusdem filius, Alexius, ejusdem filius, noctis sub silentio ab adultero propriae uxoris occisus, Balthasar, Thomas occisus a Kuruczonibus, NN.; — Ladislaus de Maxa, turbatus in mente, NN.

J á n o s i de Buzaháza, Balthasar, N.

J á r m i Georgius senior, ex Cottu Küküllő.

J e d d i Petrus, ex Sede Udvarhely, N.

I e k e l i u s Georgius, supr. Judex Coronensis.

J e n e i Andreas, ductor Enyediensis.

I l l y e i Ladislaus, fiscalis exactor.

I m e c s de Imecsfalva, Thomas senior et junior, juvenis, Matthias, in peste mortuus, NN. Moyses, quondam vice judex Sedis Orbai.

I m r e h Ladislaus, ez Málnás, occisus 1740.

I n c z e de Delne, Andreas, Joannes, ejusdem filius, N.

I n c z é d i, Paulus, Tabulae Reg. assessor, Petrus senior, Michael, Georgius, Sigismundus, NN. Stephanus, ex Hungaria, N. Paulus, ut fama fert, intoxicatus, Ladislaus, periit in castris, 1745.

J o ó Michael, registrator Gubernii.

J o b b á g y Benedictus, ex Sede Marus, N.

J ó s i k a de Branyicska: Stephanus senior, B. Gabriel, supr. provincialis Commissarius, Samuel, Emericus, caesareus colonellus supr. et supr. Comes Cottus Thordensis, Stephanus, 1731, Sigismundus, supr. Comes Cottus Hunyadiensis, 1733 die 19-a Mart. Daniel junior 1734, senior 1742, M.; — Volfgangus, ex Cottu Hunyadiensi, N.

J ö v e d é c s i Andreas, arianus plebanus, sed vivunt filii omnes catholici, vel maxime Pater Paulus Jövedécsi, velut modo Kolosvárini Societatis Jesu, tot animarum salus.

K.

K a b o s, Ladislaus, Michael, Gabriel, ex Cottu Kolosiensi, NN.

K a k a s, Joannes, Petrus, ex Háromszék, N.

K a k u c s i Franciscus, cum parente.

K á l n o k i, Comes Samuel, cum suis titulis superius notatus, Comes Adamus, cujus titulus superius, Comes Dominicus, mortuus 1732; — Volfgangus, Tabulae Reg. assessor, Josephus, Volfgangi filius, Michael senior; — fratres germani: Valentinus, Petrus, Thomas, Michael, NN.

K a p i, Baro Georgius, mortuus Dévae in captivitate.

K á p o l n á s i Paulus, N.

K a p o s i Daniel, N.

K a p r o n c z a i Georgius, ex Carolina. N.

K a r a k a i ex Esztelnek, Michael, N.

K á r o l y i, Stephanus, de Deécs, tricesimator, N.; — Baro Stephanus, occisus a subditis.

K a s t a l Georgius, ex Gyergyó.

K a s z á s Paulus, kurucz capitaneus, N.

K á s z o n i Joannes, ex Carolina, parens Illrimi Dni Joannis Bornemisza de Kászon; Emericus Litteratus, v. Ju-Reg. Sedis de Kászon.

K a t o n a Paulus, ex Csik, N.

K e c z e l e i Andreas, Michael, ex Cottu Kolosiensi, Stephanus, quondam supr. Judex Nob. Cottus Kolosiensis, 1730.

K e l e m e n de Csik-Szent-György, Joannes, privignus Comitis Stephani Apor.

K e m é n y, Baro, Joannes senior, Tabulae Reg. assessor, Joannes, ejusdem filius, Simeon senior et junior, mitis genii, Joannes junior, Sigismundus, Tabulae Reg. assessor, 1734, Ladislaus, consiliarius Gubernii, 1734, Samuel. supr. Comes Cottus Dobocensis, 1744; — Simeon senior, Simeon, Balthasar senior, Balthasar 1732, M.: — Alexander, Petrus, P.: — de Bükkös: Joannes, Balthasar, P.

K e n d e, Gabriel, Martinus, ex Hungaria, NN.

Kendeffi, Paulus, Casparus, Gabriel senior, NN. Joannes, P.

Kendi Joannes, protonotarius, NN.

Kénosi de Városfalva, Sigismundus, Franciscus senior, N. — Franciscus, ex Sede Udvarhely, NN.

Kerekes Sigismundus, 1734.

Keresztes de Sárpatak, Comes Martinus, supr. Comes Cottus Küköllő, Comes Josephus, Comitis Martini filius, M.

Keresztesi, Samuel, Gubernii consiliarius, et Cottus Albensis Superioris Comes, M. Paulus, P. Franciscus de Nagy-Megyer, junior, P.

Keresztúri, Joannes, supr. Judex Reg. Sedis Marus, 1743. NN. Stephanus, ex Sede Marus, Nicolaus, supr. Judex Reg. inclytae Sedis Marus, NN.; Michael, ex Sede Marus, NN.

Keserű, Gregorius, Petrus, Stephanus, Paulus, omnes de Úzon, N.

Keszei Joannes, Michaelis principis Apaffi junioris praeceptor, N.

Kis de Papolcz, Balthasar, trajectus, Volfgangus, vice Judex Reg. Sedis Orbai; — Gabriel de Karathna, 1739, Franciscus, Gabrielis filius, juvenis, 1739 1-a Junii, N.

Kisfaludi, Michael Litteratus, Franciscus de Peselnek, senior, Josephus, Francisci senioris filius, N.

Kis Pál de Úzon, Georgius, 1735.

Klein Joannes, supr. Judex Bistriciensis.

Klobusiczki Andreas, NN.

Köblös Joannes, ductor Enyediensis, N.

Köbölkúti Andreas.

Koczkán Martinus senior et junior, Joannes, ex Sede Marus, N.

Kölcséri de Keres-Ér, Samuel, Gubernialis consiliarius.

Kolosvári, Stephanus, superintendens calvinianus, Samuel ex Carolina.

Komáromi, Joannes, mortuus in Turcia, Joannes, kurucz centurio, N.

Koncz, Josephus, Gabriel senior, junior de Lőrinczréve, NN.; — Balthasar, claudiopolitanus, N.; — Balthasar, Superintendens arianus, N.

Könczei Franciscus senior, de Volál; — Gabriel de Lembény; — Franciscus, Samuel, Michael senior et junior, Andreas, Franciscus, juvenis 1741, Josephus 1742, omnes hi de Karathna, N.

Kopacz Joannes, ex Cottu Hunyadiensi, NN.

Köpeczi Michael, famosus medicus principis senioris Apaffi, qui et me anno 1690 ex gravi infirmitate sanavit.

Korda de Boros-Jenő, Sigismundus senior, privignus Comitis Stephani Apor, Sedis Udvarhely supr. Judex Reg., Ladislaus, Sigismundus junior, 1735. NN.

Korlatovith Georgius, NN.

Kornis, Baro Casparus, Sedis Marus supr. Comes, M. Comes Stephanus, consiliarius Gubernii, 1741; — Michael de Borbánd, N.; — Petrus, tricesimator claudiopolitanus, N.

Kőrösi, Georgius, de Maros-Vásárhely, N. Michael, claudiopolitanus, procurator.

Kos Michael, kurucz colonellus, NN.

Kovács, Sigismundus senior et junior, Franciscus de Keresztúr; — Stephanus de Bánd; — Petrus ex Saárd; — Stephanus ex Illye, ex Cottu Thordensi; — Balthasar, ex Sede Udvarhely, N.

Kovási Petrus, claudiopolitanus, N.

Kövér Franciscus de Peselnek, N.

Kozma de Kezdi-Szent-Lélek, Clemens, fiscalis generalis perceptor, N. — Simeon, de Felső-Torja, cum suo filio Simeone, N.

Kubuni Ladislaus, Carolinensis, famosus facetus.

Kún de Osdola, Stephanus senior, junior, periit ad Zernest, Nicolaus, Nicolaus, mortuus in Al-Gyógy, P.; — Ladislaus, Michael, ex Sede Marus, NN.; — Daniel de Csapó vel Disznójó, NN., Daniel, Sigismundi protonotarii filius; — Ladislaus junior, occisus a Rascianis in Enyed; Stephanus cum filio Ladislao, Matthias, de Kál, 1733, N.

Kurtány Stephanus, N.

L.

Lajos, Joannes, de Sepsi-Szent-Ivány, Stephanus de Szacsva, N.

László, Blasius de Hatolyka; — Ladislaus, Joannes de Czofalva, vir facetus, anno aetatis suae 15 factus Calvini assecla, anno tamen aetatis suae centesimo rediit ad fidem salvificam Romanam, et in illa pie obdormivit; — Stephanus, Joannes, notarius, ex Gyergyó; — Joannes, Petrus de Zágon, juvenis, occisus a militibus 1741; — Andreas de Ikafalva, senior, mortuus 1739.

Lázár, Stephanus, supr. Judex Reg. Sedium Siculicalium Csík, utriusque Gyergyó et Kászon, innocenter Dévae in captivitate moritur, M. Emericus, Tabulae Reg. assessor, P.; Georgius, supr. Judex Reg. Sedis Marus, P.; Comes Ladislaus de Szárhegy, 1732; C. Franciscus senior, Judex supr. Reg. Sedis Csík, 1742; C. Franciscus juvenis; — Balthasar, Franciscus de Al-Torja, vice Judex Reg. N.; Stephanus, ex Dálnok, 1746.

Léczfalvi de Bonyha, Franciscus, mente captus, N.

Lészai Stephanus, notarius Fogarasiensis, N.

Lévai Michael, centurio peditum, N.; Gabriel, ex Sede Udvarhely, occisus a kuruczonibus, N.

Lipcsei Georgius, fiscalis inspector salis, N.

Litteráti Szabó, Blasius de Csik-Szent-Márton, prius director fiscalis, nunc Tabulae Judiciariae assessor.

Literatus Stephanus, de Etfalva; — Michael, Stephanus senior, de Csík-Szent-Simon, Samuel ex Csík, mortuus in peste, N.; Michael, notarius Thordensis, Georgius, supr. Judex Nob. Cottus Albensis; Joannes de Kis-Galambfalva, N.

Lőrincz de Dálnok, Nicolaus, famosus procurator, N.

Lövei Samuel, ex Hungaria, NN.

Luczai, Servanus, tricesimator Szigethiensis, Andreas, supr. Judex Nob. Cottus Thordensis, Joannes, tricesimator claudiopolitanus, Stephanus, tricesimator, Ladislaus, provincialis Commissarius, N.

Lugosi de Magyar Pederd, Franciscus senior, prin-

cipis Apaffi senioris Secretarius, Franciscus junior, ejusdem filius, NN.

Lukács, Blasius, ex Sede Udvarhely, principis senioris Michaelis Apaffi culinae magister, Joannes, ex Cottu Hunyadiensi N.

M.

Macsesdi Nicolaus, ex Cottu Hunyadiensi, NN.

Macskási Balthasar, consiliarius et Cottus Szolnok Interioris supr. Comes, M. Franciscus, P. Ladislaus, P.; — Petrus senior et Joannes junior, de Tinkova, NN.; — Michael de Hederfája, M.; — Emericus de Szengyel, P.

Madács Petrus, colonellus, NN.

Madarász Matthias, aulici peditatus Principis Apaffi senioris capitaneus.

Mankós Joannes, supr. Judex Coronensis.

Máriási Paulus, ex Hungaria, NN.

Markó Stephanus, tricesimator claudiopolitanus, N.

Markucsán Petrus, ex Cottu Hunyadiensi, M.

Maróti David, ex Sede Udvarhely, cum filio Samuele, in peste, 1739. N.

Marton, Benedictus ex Háromszék, Stephanus ex Léczfalva, N.

Maurer de Ürmös, Michael, Franciscus, 1733, Gabriel junior, Gabrielis filius, Josephus, 1739, Stephanus, 1740, Michael periit in castris 1745, NN.

Maxai, Franciscus ex Sede Marus, Blasius senior, ex Cottu Kolos; — Josephus, sub Comitiis Cibinii, 1734.

Mihács, Michael de Al-Doboly, N. Franciscus de Egrestő, apoplexia tactus, N.

Mihálcz, Michael, senior et junior, Nicolaus senior et junior, ex Al-Torja, NN.; — Joannes de Nyujtód, NN; — Joannes, Franciscus, Michael alter, Joannis filius, de Polyán, NN. — Joannes de Al-Doboly, N.

Miholcsa, Michael, Franciscus ex Carolina, N.

Mikes, Clemens, consiliarius, Generalis Siculorum, Regni praesidens, Comes Cottus Albensis, regni protonotarius, NN. Thomas, Paulus, qui occidi curavit nobilitatem

in Zágon, et, ut fama fert, mortuus Fogarasini. — Comes Michael cum titulis superius, Franciscus et Michael junior, ejusdem filii; Michael, Stephani filius, Josephus de Zabola, puer, 1735.

Mikházi Stephanus, ex Csik, N.

Mikó, Stephanus, supr. Judex Reg. Sedis Háromszék, P. — Petrus, Joannes, Adamus, Josephus in peste mortuus, de Zsögöd, NN. — Stephanus, Gabriel, ex Cottu Kolosiensi, NN. — Nicolaus, Franciscus senior, de Bodok, regalista, 1738. P.

Mikola, Sigismundus, consiliarius Principis et Comes supr. Cottus Kolosiensis, Joannes; Baro Joannes et Ladislaus de Szamosfalva, antiquissimae familiae, in quo et familia in virili semine defecit, Tabulae Reg. assessor, 1742.

Miksa de Diód, Stephanus, Nicolaus. Vivit Georgius, meus bonus amicus (mortuus 1734), NN.

Miske de Ivánfalva, Emericus, vice Comes Cottus Albensis, N.

Miskolczi de Páva, Sigismundus, N.

Mitman, Augustinus, chyrurgo-medicus famosus, Coronae, Joannes, Augustini filius, caesareus centurio, periit ad Coronam, N.

Mohai, Gabriel, ex Cottu Küke1lő, N. Ladislaus de Mikeszásza.

N.

Nádudvari, Stephanus, Gabriel, Joannes, NN.

Nagy, Thomas de Héviz, consiliarius Principis; — Stephanus de Vizakna, NN.; — Balthasar et Paulus de Petek, Tabulae Reg. assessor et supr. Provincialis Commissarius, Sigismundus, Samuel, Sigismundi filius, NN.; — Laurentius, Franciscus senior, Stephanus, ex Sede Marus; — Stephanus, ex Cottu Kükellő, N.; — Nicolaus, Franciscus, Sigismundus de Kál, moriuntur in peste, N.; — Franciscus de Demeterfalva, in peste.

Nagyari Josephus, principis senioris Apaffi famosus concionator, qui reprehendere non solum magnates, sed et principem in publica concione audebat.

Nagyszegi Michael, famosissimus miles, N.

Naláczi, Stephanus, consiliarius Principis et Gubernii, supr. Principis praefectus, et Cottus Hunyadiensis supr. Comes, M. Ludovicus, supr. Comes Cottus Hunyad, M. Joannes, P. Andreas, Tabulae Reg. assessor, NN. Georgius, juvenis, Georgius senior, 1732, NN.

Naményi Samuel, quondam supr. Judex Nob. Cottus Thordensis.

Nápolyi, Petrus, Georgius, NN.

Nemes, Joannes, supr. Capitaneus Sedis Háromszék et consiliarius, M. Joannes, filius ejusdem, Gabriel, Georgius, Thomas; Alexius et Thomas, Thomae filii, Michael, NN., — Joannes de Kibéd, N.; — Petrus, ex Thorda, Samuel, quondam supr. Judex Nobilium Cottus Thordensis; — Baro Joannes, ecclesiae ritus graeci episcopus catholicus.

Nemesányi Valentinus, ex Hungaria, NN.

Noaczki Matthias, 1734.

Nyakas Stephanus, ex Cottu Thordensi, N.

Nyúzó Michael, kuruczonibus colonellus, N.

O.

Oklocsányi Paulus, ex Cottu Albensi.

Olosz Andreas, claudiopolitanus, N.; Michael, regni protonotarius, NN.

Ölyvedi Daniel, ex Cottu Thordensi, N.

Orbai, Joannes, senior et junior, ex Kezdi-Sz.-Lélek, N.

Orbán de Lengyelfalva, Paulus, Sigismundus, Simeon, socius meus dum ad studia Tyrnaviam pergerem, quondam novicius Societatis Jesu, sed dimissus; Alexius, supr. Judex Reg. Sedis Aranyas, 1742, NN.

Orosz Paulus, ex Hungaria, NN.

Orlai Nicolaus, Baro.

Osztrozoczki Andreas, nobilis polonus in Nagy-Ajta mortuus.

Osváth de Bibarczfalva, Stephanus, N.

Ötves David, ex Sede Udvarhely, N.

Ozdi Georgius, ex Sede Marus, N.

P.

Palátkai Stephanus, supr. Judex Nob. Cottus Kolosiensis, N.

Pálffi, Franciscus, ex Sede Udvarhely, Cancellariae Transylvanicae secretarius, NN. — Michael de Gágy.

Pallos Gabriel, ex Cottu Albensi, N.

Pápai, Ladislaus, Paulus, supr. Judex Nob. Cottus de Küköllő, NN. — Sigismundus, supr. Judex Nob. Cottus Thordensis.

Párizpápai Franciscus, professor calvin. Enyediensis et medicus excellens, qui suis scriptis multum nationi Hungaricae profuit.

Paskó Christophorus, NN.

Pataki Franciscus, ex Cottu Küköllő, apoplexia tactus, N.

Pater, Joannes, arendator salis, N. Nicolaus, graecus, quondam tricesimator Coronensis.

Patkós Joannes, ex Sede Marus, famosus procurator, N.

Pécsi, Andreas, celeberrimus et famosissimus medicinae doctor; dolendum quod arianus fuerit; — Gabriel, ex Ungaria, N.

Pekri, Laurentius, Comes Cottus Albensis Comes et Sedis Udvarhely capitaneus, utrobique supremus.

Petki Joannes, supr. Judex Reg. Sedium Siculicalium Csík, utriusque Gyergyó et Kászon, M. Stephanus, ejusdem Joannis filius, M. Stephanus junior de Királyhalma, Joannis filius, M. Comes Michael, Comitis Davidis filius, M. C. David, consiliarius Gubernialis, 1742.

Petróczi Stephanus, Baro, M.

Pócsa de Hatolyka, Joannes senior, notarius Sedis Orbai, Franciscus senior, notarius Sedis Kézdi, Thomas, Matthias, 1738, N.

Pogádi Joannes, ex Hungaria oriundus, in variis locis tricesimator in Transylvania, 1735.

Pogány, Sigismundus, aulae capitaneus Thökölyi,

Sigismundus, supr. Judex Nob. Cottus Thordensis, Melchior, ex Cottu Máramaros, NN.

Pókai Nicolaus, ex Cottu Thordensi, N.

Polus de Kezdi-Szent-Kátolna, Stephanus, famosus procurator, Stephanus et Joannes, filii ejusdem, N.

Pongrácz Andreas, supr. Judex Nob. Cottus Szolnokiensis Interioris.

Porsolt de Köpecz, Georgius, N.

Prelukai Michael, ex Cottu Kolosiensi, N.

Pribék Franciscus, ex Petek, uxor curavit occidi, N.

Pünkösti de Úzon, Michael, N.

Püspöki Petrus, supr. Judex Nob. Cottus Albensis.

R.

Rácz Stephanus de Galgó, NN. — Stephanus, notarius claudiopolitanus, N. — Abrahamus de Bölön, procurator, N. — Michael, de Bölön, N.

Ráczkövi Stephanus, ex Cottu Albensi, N.

Radák de Mikeszásza, Emericus, Stephanus, Adamus, 1736, NN.

Radás Stephanus, ex Cottu Thordensi, N.

Rákosi Joannes, tricesimator Coronensis, N.

Rápolti, Andreas, Stephanus senior et junior, Andreae filius, Stephanus, quondam vice Judex Nob. Cottus Albensis, 1741. Sigismundus, supr. Judex Nob. Cottus Albensis, omnes de Peselnek, N.

Récsei de Sárd, Stephanus, quondam tricesimator Cibiniensis, postarum magister provincialis, ultimo praefectus bonorum Apaffianorum, 1735.

Redmeczi Martinus, salis inspector in Szék, N.

Rejner Martinus, ductor Claudiopolitanus, NN.

Réty Michael senior, de Fogaras, Petrus, ex Fogaras, N.

Révai baro Adamus.

Rhédei, Franciscus senior, consiliarius, M. Stephanus, P. Joannes, P. Michael, P. Paulus, Tabulae Reg. assessor, apoplexia tactus, NN. Ladislaus, NN. Adamus, NN.

Ribiczei Andreas, ex Cottu Zaránd, N.

Ritter Andreas, supr. Judex Coronensis, N.

Rosnyai David, interpres turcicus, N.

Ruszkai Andreas, ex Hungaria, N.

S.

Salánki Moyses, supr. Judex Nob. Cottus Szolnokiensis, 1733.

Sándor, Joannes, vice capitaneus Csikiensis, mortuus in Moldavia, NN. Gregorius, laudatissimus regni protonotarius, NN. Michael et Paulus 1732, de Csik-Szent-Mihály, NN. — Paulus, 1733, et Sigismundus de Kénos, N. — Paulus et Michael, de Galambfalva, mortuus Constantinopoli, N. — Casparus, Generalis Thökölyi, postea rediens ad gratiam, modo posteri sunt barones, M. — Michael de Szent-Domokos, notarius, N. — Franciscus, ex Sede Udvarhely.

Sarádi Sigismundus, ex Cottu de Küköllő, ebrius inter choreas ebrius se salvavit, Deus scit quo, N.

Sárdi de Nagy Enyed, Stephanus, N.

Sárközi de Nagy-Enyed, Stephanus, N.

Sarmasági Stephanus, NN.

Sárosi, Joannes, consiliarius Gubernii, protonotarius et supr. provincialis Commissarius; Joannes de Szent-László, supr. Judex Reg. Sedis Marus, Stephanus, Georgius et Josephus, ex Sede Marus, NN. Stephanus de Fogaras, N.

Sárpataki, Martinus, regni protonotarius, NN. Comes Martinus Keresztes de Sárpatak, Martini Sárpataki filius, Comes Cottus de Küköllő supr. cum filio Josepho, alpha et omega familiae, M.

Sebessi, Job de Ders, Benjamin de Abrukbánya, Melchior de Sárd Albensi, N.

Sebestyén de Köpecz, Joannes, notarius, N.

Semsei Andreas, colonellus caesareus, NN.

Sepsi (Szepesi?) Paulus, ex Ungaria, NN.

Séra de Zalány, Stephanus senior, Thomas, 1739. N.

Serédi, Baro, Benedictus, supr. Comes Cottus Szolnok Medioeris, Casparus, Stephanus, M.

Servanus ex Kopacsel, morio senioris Principis Apaffi.

Sigmond de Lembény, Georgius, Samuel 1734.

Siketfalvi Gregorius Litteratus, director, N.

Sikó Petrus de Bölön, N.

Sinándi duo fratres.

Simén Joannes senior, de Kelementelke, Petrus, Joannis filius; Joannes de Hyasfalva, Georgius, ex Cottu Küköllő, N. Gabriel, ex Sede Udvarhely, N. Michael, Reg. Gubernii Consiliarius, M.

Simonffi Michael, regni protonotarius.

Sólyom Thomas, vice judex Reg. Sedis Gyergyó, occisus a Rascianis, Stephanus, vice judex Reg. Sedis Gyergyó.

Solnai Georgius, insignis procurator et homo facetus.

Sombori Ladislaus senior, ex Cottu Szolnok Interiori, NN.

Somorai Petrus, junior, ex Cottu Albensi, NN.

Soós Franciscus, superintendens calvinianus N.

Stenczel Franciscus, claudiopolitanus, N.

Stepán de Várad, Stephanus senior et junior, N.

'Suki de Suk, Paulus, Tabulae Reg. assessor, NN. Michael.

Szabó Litteratus: Thomas, vice Judex Reg. Sedis Inferioris Csík, Martinus, ex Csík, tricesimator, Clemens, ex Csík, mortuus in peste, Michael, notarius Inferioris Csík, N. — Andreas de Vacsárcsi, occisus a Rascianis, N. — Andreas de Barcsa, supr. stabuli praefectus Comitis Stephani Apor. — Joannes, ex Cottu Kolosiensi, N. — Georgius, Joannes, ex Baróth, 1737. — Josephus de Csík-Szent-Márton, adjunctus Commissarius provincialis, 1742.

Szalánczi Georgius 1736. Sigismundus, Stephanus, supr. Judex Nobilium Cottus Albensis processus inferioris 1739. Stephanus junior, NN.

Szappanos Michael, apud kuruczones colonellus, N.

Szarka Sigismundus, vice Comes Cottus Albensis.

Szathmári Stephanus, ex Cottu Küköllő, NN.

Száva Stephanus, episcopus Valachorum, Petrus, ex Cottu Küköllő. — de Várallya: Michael senior, junior,

praeclarus juvenis, Adamus, juvenis, N. — Baro Michael, Cottus Zarándiensis supr. Comes, 1729.

Szegedi Joannes de Hidegvíz, Georgius de Mikeszásza, N.

Székely Ladislaus, Consiliarius Principis, et civitatis Claudiopolitanae supr. Capitaneus, M. Comes Moyses, dicti Ladislai filius, occisus a praedonibus in Pócstelke; Comes Adamus de Boros-Jenő. — de Killyén: Valentinus, Franciscus, Michael senior, vice Judex Reg. Sedis Sepsi, Nicolaus, Balthasar, vice Judex Reg. Sedis Sepsi, Valentinus, 1738, Sigismundus, quondam vice Judex Reg. inclytae Sedis Sepsi, mortuus 1740, NN. — de Réty: Moyses, Andreas, Martinus, Samuel, quondan notarius Sedis Sepsi, Sigismundus, 1733, N. — Georgius, ex Görgény, N. — Georgius, ex Háromszék, N. — Stephanus, ex Cottu Thordensi, N. — Stephanus de Dálnok, N. — Petrus, de Kezdi-Szent-Lélek, ultimus deficiens, N. — Georgius, de Csík-Szent-Imreh, 1740.

Szekeres Joannes, ex Sede Marus, Franciscus, vice Judex Reg. Sedis Marus, N.

Szekhalmi Andreas, ex Thorda, N.

Szentgyörgyi Stephanus, uxor curavit occidi in Cottu Doboka. N.

Szentjóbi Georgius, famosissimus auricusor Claudiopoli.

Szentiványi Samuel, senior, Director, et junior, ex Sede Marus; — Litteratus: Joannes, Gabriel, Thomas, N.

Szentkereszti Baro, Andreas senior, consiliarius Gubernii, 1736, Andreas, capitaneus Fogarasiensis et colonellus, moritur 1745.

Szentkirályi Josephus de Pálos, N.

Szentpáli Ignatius, supr. capitaneus, NN. Franciscus et Stephanus de Vízakna, NN.

Szepesi Paulus, ex Ungaria, NN.

Széplaki Stephanus, Franciscus, juvenis, in aqua suffocatus, ex Cottu Kolosiensi, N.

Szeredai Stephanus, Joannes, Emericus, suffocatus ebrius in aqua, cur non in vino? Sigismundus, ex Sede Marus,

NN. — Petrus, inspector salisfodinarum Parajdiensium, Samuel, 1732. Andreas de Szent-Rontás, 1740.

Szerencsi Georgius, ex Cottu Máramaros.

Szikra Georgius, ex Enyed, procurator.

Szilágyi Andreas, supr. Judex Reg. Sedis Aranyas, NN. Michael, ductor claudiopolitanus, N. Joannes, ex Sede Marus.

Szilvási Joannes, Balthasar, senior, junior 1746. NN.

Szirmai Nicolaus, ex Hungaria, NN.

Szkorei Andreas, ex Terra Fogaras.

Szoboszlai Josephus, supr. Judex Nob. Cottus Thordensis.

Szőcs Joannes, prius Thökölyianus, expost caesareus colonellus, Stephanus, claudiopolitanus.

Szőllősi Joannes, ex Cottu Küküllő, NN. Joannes, occisus a subditis in Cottu Doboka, N.

Szombatfalvi Paulus et Sigismundus senior, ex Sede Udvarhely.

Szombathi Georgius, Stephani Comitis Apor bonorum praefectus, N.

Szomorai Petrus junior, NN.

Szörcsei de Szörcsc, Michael, Franciscus, Casparus, Francisci filius, Balthasar; — Ladislaus de Sepsi-Besenyő, 1745.

Szotyori Stephanus, ex Háromszék, N.

T.

Tankovics Adamus, occisus, N.

Tarsolyi Petrus, ex Cottu Thordensi, N.

Tatrosi Michael, quondam salis inspector Kolosiensis, nunc postarum magister caesareus Berendiensis.

Telegdi Benjamin, ex Sede Aranyas, N.

Teleki Michael, Sacri Rom. Imp. Comes senior, totius regni Generalis, cum plurimis aliis titulis, periit ad Zernyest; Michael junior, supr. Capitaneus Districtus Kővár, Ladislaus, Reg. Gubernii Consiliarius, Josephus junior, Josephi filius, centurio in regimine Gyulaiano, Sigismundus, puer novennis gratiosus, Paulus, vir doctus et per multa

regna expertissimus, Gabriel, puer, Josephus, supr. Comes Cottus Albensis, Joannes, supr. Capitaneus Districtus Kővár, 1743, Nicolaus, 1745. M. — Georgius, ex Görgény, N.

Teutsch Andreas, Judex reg. Cibiniensis.

Thalaba Matthias, ex Districtu Fogaras, N.

Thót Stephanus, Michael senior et junior, ex Sede Marus, N.

Thököli Emericus Comes, nuncupatus princeps.

Thótfalusi Nicolaus, insignis typographus Claudiopolitanus.

Tiboldi Paulus, ex Sede Udvarhely, N.

Tisza Stephanus, ex Görgény, arendator, N.

Tóbiás .... insignis pictor Cibiniensis, N.

Tofaeus Michael, calvinianus famosus superintendens, qui sine ullo fundamento plurima scriptitavit [1]) contra religionem catholicam, sed praecipue contra venerabile altaris sacramentum, et quidem tali argumento sumpto ex Scriptura, quod si secundum sensum ipsius deberet accipi textus, sic omnem naturae everteret ordinem, et nihil deberet transire in alitum, sed deberemus vento crescere, vento ali. Quamvis theologi catholici prudenter hanc blasphemiam solvunt, tantum enim pondus habet ipsius argumentum, scil. X ut Tök. Si hic controversiam vellem movere, tribus verbis ipsi responderem [2]). Videat qui non dedignatur.

Toldalagi Joannes, consiliarius Gubernii et Cottus Thordensis supr. Comes, M. Andreas NN. Georgius, Joannis filius NN. Joannes de Koronka senior et junior, P. Michael de Ercse, in aresto mortuus Fogarasini; causa aresti ignoratur, 1737. Michael de Ercse, 1745.

Tokay Stephanus, conservator litterarum capitularium Carolinae.

Toldi Georgius senior, NN.

Tolvaj Stephanus, insignis aurifaber claudiopolitanus, N.

Tompa Joannes de Kis-Borosnyó, N.

---

[1]) Egy másoló beszúrásai: ut solent dicere catholici; [2]) responderet si posset.

Tordai Joannes de Mihályfalva; NN. — de Somogyom: Gabriel, senior, Paulus, Joannes senior, Nicolaus, Franciscus, Gabriel. — Georgius de Déva, tricesimator, N.

Torma de Csicsó-Keresztúr, Christophorus, P. Stephanus, senior P. Nicolaus, supr. Comes Cottus Szolnok Interioris, 1737. Samuel, Tabulae Reg. assessor, 1740, Nicolaus junior 1741.

Tornya Petrus, ex Cottu Hunyadiensi, NN.

Toroczkai de Toroczkó-Szent-György, Stephanus, supr. capitaneus Sedis Aranyas, M. Michael, Gubernii consiliarius, Ladislaus, P; — Stephanus et Samuel, Stephani filii, NN. Sigismundus, Petrus senior, junior, Tabulae Reg. assessor; Ignatius, 1732, et Balthasar 1735, Joannis filii; Franciscus, 1740. Sigismundus, 1746. NN.

Török Stephanus, Gabriel, Franciscus, ex Sede Udvarhely, N.

Tövisi de Adamos, Daniel.

Trauzner de Hadrév, Balthasar, Thomas, Franciscus, Stephanus, Sigismundus, N.

Tuboli Paulus, ex Sede Udvarhely, N.

Thúri Franciscus, ex Tamásfalva, vice Judex Reg. Sedis Orbai, Ladislaus, vice Judex Reg. Sedis Orbai, Samuel de Tamásfalva, Georgius senior et junior.

Tűri Andreas, ex Cottu Kolosiensi, N.

Túróczi Georgius, ex Cottu Küköllő, N.

Turzai de Thorda, Georgius, N.

U.

Ugron Franciscus, Tabulae Reg. assessor, Stephanus, Andreas, Paulus senior et junior, Pauli senioris filius, NN.

Ujhelyi de Somlyó, Franciscus, N.

Ungur Joannes, ex Cottu Hunyadiensi, praefectus fiscalis.

Úzoni Nicolaus, de Fogaras, N.

V.

Vadas Josephus.

Vajda Ladislaus, supr. Postarum magister, NN. Mi-

chael de Mihályfalva, NN. Petrus de Fogaras, Michael, ex Cottu Albensi, Volfgangus.

Vajna Urbanus; de Zágon, occisus a kuruczonibus; — de Páva: Gabriel, Sigismundus, vice Judex Reg. actualis Sedis Orbai, 1730. Stephanus, bis vice Judex Reg. Sedis Orbai, 1736, Stephanus, juvenis, 1741; — Andreas de Markusfalva, octuagenario major senex, 1734.

Váradi Stephanus, ex Cottu Albensi, N.

Varju Stephanus, ex Cottu Kraszna.

Varsányi de Mikeszásza, Valentinus, Sigismundus.

Vass de Czege, Georgius senior et junior, P. Joannes, Tabulae Reg. assessor P. Daniel, juvenis, NN. Ladislaus 1738, Daniel, Tabulae Reg. assessor, 1741. — Daniel de Mind-Szent, NN. — Georgius, supr. Judex Nob. Cottus Albensis, N. — Moyses de Diód. — Nicolaus de Osdola, 1741.

Vaji (Vay) Michael, P. Adamus junior, 1732.

Véber Petrus, supr. Judex Reg. Cibiniensis.

Vég Franciscus de Adamos.

Vér Georgius senior, Michael, senior, N.

Verebélyi Joannes, senioris principis Apaffi equestris centurio, N.

Veres Petrus, capitaneus Fogarasiensis, Benedictus de Dálnok, Andreas, ex Csik, N. Gregorius de Kézdi-Csomortány, 1744.

Vesselényi de Hadad, Baro, Paulus, Generalis, Stephanus, regni Praesidens, 1734.

Veszprémi Stephanus, superintendens calvinianus N.

Vida de Thorda Stephanus, famosus facetus et procurator, N.

Visolyi Stephanus, N.

Vitelescus Oxendius, episcopus catholicus Armenorum in Transylvania, M.

Vitéz Franciscus, Gabriel, Andreas, NN. Baro Georgius, 1732.

Vizi Samuel, tricesimator Somlyóiensis, N.

Z.

Zabanius Joannes, Judex Reg. Cibiniensis, ob demerita publice decapitatus; Joannes, famosus praedicans lutheranus Cibiniensis, decapitati Zabanii parens.

Zajzon Samuel, supr. Judex Nob. Cottus Albensis.

Zeuller Bartholomaeus, supr. Judex Reg. Coronensis.

Zeyk Ladislaus, ex Cottu Hunyadiensi, NN.

Zigerius Andreas, salis perceptor, N.

Zöld Adamus, N.

Zöldi Casparus, capitaneus Görgényiensis, Casparus junior, occisus a Germanis sub Görgény.

Zolta Franciscus, ex Sede Udvarhely.

Zoltai Franciscus, ex Cottu Küköllő.

Zólyomi David, M.

Zonda de Gidófalva, insignis poeta hungarus, Stephanus, uterque ex Háromszék, N. Clemens, ex Polyán, 1740.

Zsarnóczi de Koncs, Emericus, ex Cottu Nitriensi, cornetaefer principis Michaelis senioris Apaffi. Hic me comitatus est usque Tyrnaviam, dum ad studia philosophica pergerem.

Zútori Franciscus, N.

Ecce, cum quibus non ita pridem dulces capiebamus cibos, familiaritate utebamur, colloquio delectabamur, muti ad nos clamant. Sed quid clamant? quaeris. Dicunt: Heri mihi, hodie tibi; clamant secundo: Memento, homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris; clamant tertio cum poeta: Talis eris, qui calce teris mea busta pedestris.

Sed et animae eorum clamant. Quaeris: quid clamant? Respondeo: qui in portum felicitatis aeternae pervenerunt, clamant continuo: Sanctus! Sanctus! Sanctus Dominus Deus Sabaoth!

Clamant in infelici aeternitate: Maledicta dies in qua dictum est: homo natus est, maledictus pater, maledicta mater a quibus vitam accepimus. Et clamant nonnisi maledicta.

Clamant, tertio, qui necdum ad portam felicitatis pervenerunt quidem, sed cum gratia expirarunt, luuntque poenam temporalem extra periculum naufragii. Quid clamant? Clamant continuo: Miseremini mei, miseremini mei! saltem vos amici mei! Quibus nos devote respondeamus: Requiem aeternam dona eis, Domine, et lux perpetua luceat eis. Amen.

Cadent a latere tuo mille. Psalm. XC.

Mirabile theatrum scenicum: mille et aliquot sunt comici, et unus spectator. Ubi sunt modo comici? Nullibi. Ubi spectator? Evanuit. Mille et aliquot comicos vivens spectavit mortuos, spectaverunt morientem aliquot millia. Et illa ubi sunt? Multorum nec memoria superest. Sic est: ibimus, ibitis, ibunt. Mors ultima linea rerum.

Inclytae familiae,

quae nostris temporibus defecerunt.

Omnia transibunt, sed non bene facta peribunt,
Omnia transibunt, sed nec male facta peribunt.

Miraberis, et quaeres: quae ratio quod hae inclytae familiae defecerunt? Noli scrutari mirabilia Dei; fecit hoc, qui potens est. Lucae, 2. Qui subverterit omnia, vel in unum coarctaverit, quis contradicet ei? Job. 11. v. 10.

Omnia si perdas, famam servare memento,
Nam bona post mortem fama perennis erit.

Familia Apaffiana, Thököli, Zrinyi, Zólyomi, Bassa, Ebéni, Sulyok, Nagy ex Héviz, Korlatovith, Farkas, Gyerőffi, Serédi, Macskási (familia Transylvanica antiqua), Nápolyi, Keresztesi, Harinnai, Haranglábi, Belényi, Flistich, Gilányi, Ignatii Szent-Pály de Novaj familia, Donáth ex Csík, Damokos ex Csík, Cserei ex Csík, Boldvai, Melchioris Nagy familia, Sükösd, Huszár, Pécsi, Bocskay, Moysis Székely, qui ad Coronam periit, familia, Melchioris Török ex Csík familia, Petki de Ders (exstat tamen eadem familia in Comite Davide Petki, sed nunc se scribit de Királyhalma), Frangepán, Dolhai, Alárdi, Bodoni, Pasko, Kun de Rosály, Folthi, Kisfaludy, Cseffei, Pribék, Kassai, Boros, Pernyeszi, Lorántfi, Tóth de Jobbágyfalva, Baróthi, Gurzó ex Csík, Bálpataki, Samarjai, Püspöki, Barakonyi, Geréb de Bethlenfalva, Sarmasági, Budai de Alsó-Rákos, Lipcsei, Sárpataki, altera Sárpatakiana familia in Comite Martino Keresztes de Sárpatak, Kecseti, Hesdáti.

In proximo defectu sunt: familia antiqua Mikolaiana in B. Ladislao Mikola de Szamosfalva, Kavasiana, Foltaiana de Kézdi-Sz.Lélek in Francisco Foltai

Haec est via laetitiae ejus, ut rursum alii de terra germinentur.
Job. 8. v. 19.

Mortuus est Moyses, praesto fuit Josue.

---

[1]) Defecit etiam familia Boldogfalviana de Boldogfalva in Cottu Hunyadiensi, Kelemen de Csík-Sz.-György, Mátyus de Kézdi-Sz. Lélek, (egregia

---

[1]) Későbi sajátkezü bejegyzése Apornak.

familia), Baro Száva de Borbánd, Biroga ex Gelencze [1]).

Inclytae Familiae, quae nostris temporibus per virtutem erectae sunt.

Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite loqui adversus Deum iniquitatem;

Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque a desertis montibus; quoniam Deus judex est.

Hunc humiliat, et hunc exaltat, quia calix in manu Domini vini meri plenus misto.

Psalm. 74. v. 5, 6, 7.

Dominus pauperem facit et ditat, humiliat et sublevat.

I. *Reg.* 2. v. 7.

Sicut divisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini, quocunque voluerit, inclinabit illud.

Prov. c. 21. v. 1.

Suauius ex isto fonte bibuntur aquae.

Michael Teleki senior, ex Ungaria ingrediens, sub principe I Michaele Apaffi emersus, expost ab augustissimo Imperatore Leopoldo S. Rom. Imperii Comes creatus.

Ladislaus Székely, Comitis Adami Székely parens, sub principe I Michaele Apaffi emersus; Adamo vero augustissimus Imperator Leopoldus dedit titulum Comitis.

Petrus Alvinczi protonotarius, emersit sub principe I Michaele Apaffi.

---

[1]) Egy újabb másoló betoldása:

Valkai, Vajda, Lukács, Kopács, Deső, Török de Hosszuaszó, Bánházi, Mahuly, Deésfalvi, Bogáti, Csegezi, Sebessi, Ferenczi, Diósi de Köblös, Macsesdi, Dobolyi de Enyed, et familia Baronum Vitéz de Bikály.

Stephanus Récsei sub principe Michaele Apaffi per Comitem Michaelem Teleki seniorem emersit.

Joannes Keszei sub principe I Michaele Apaffi emersit.

Albertus Guláczi sub principe I Michaele Apaffi emersit.

Familia Inczédiana de Várad sub principe I. Michaele Apaffi emersit.

Martinus Sárpataki. sub principe I Michaele Apaffi emersit, cujus filius Martinus nomen mutavit in Keresztes, et ab augustissimo Josepho I factus Comes, ab augustissimo denique Carolo creatus supr. Comes Cottus de Küküllő, et in semine virili dum oritur, moritur.

Okolicsiana familia in Ungaria nobilis, intravit sub principe I Michaele Apaffi.

Paulus Pápai de Hosszú-Aszó sub principe I Michaele Apaffi.

Paulus Balko emersit sub principe I Michaele Apaffi.

Stephanus Gyulai de Várad, parens Ladislai Gyulai, emersit sub principe Michaele Apaffi.

Familia Lészai emersit sub principe Michaele Apaffi.

Sub umbra alarum aquilae Austriacae emerserunt:

Joannes Bornemisza L. B. de Kászon, a vero nobile patre natus ex Kászon. sub augustissimis Leopoldo, Josepho et Carolo Caesaribus, etquidem sub augustissimo Leopoldo salis Colosiensis Inspector, expost generalis fiscalis perceptor, sub augustissimo Josepho I Sedium Siculicalium Csík utriusque Gyergyó

et Kászon supr. Judex Reg., denique sub augustissimo Carolo Imperatore Cancellarius aulico-Transylvanicus, Baro et Regii Gubernii Consiliarius.

Andreas Szent-Kereszti de eadem, modo de Zágon, senior, sub principe Michaele I Apaffi caepit emergere, denique ab anno 1695 ad annum 1712 inclusive Viennae Cancellariae Aulicae Consiliarius, ab augustissimo Carolo Imperatore Regii Gubernii Consiliarius, protonotarius Regni, ultimo Baro creatur, et variis possessionibus donatur.

Michael Simon, nobili patre natus in Cottu Küköllö, similiter functus in augustissima aula, ab augustissimo Carolo creatus Regii Gubernii Consiliarius.

Samuel Biró de Homoród-Szent-Márton, nobili patre natus in Sede Udvarhely, sub Gubernatore Georgio Bánffi caepit emergere, ab augustissimo Imperatore Leopoldo Tricesimarum Transylvanicarum factus Inspector, ab augustissimo Imperatore Josepho Regiae Deputationis Transylvanicae assessor, denique ab augustissimo Carolo Imperatore Regii Gubernii Consiliarius creatus est.

Joannes Sárosi de Szőkefalva, a principe Michaele Apaffi factus protonotarius Regni, ab augustissimo Leopoldo Regii Gubernii Consiliarius creatus, ultimo totius patriae supr. Commissarius.

Sigismundus Korda de Boros-Jenő, ab augustissimo Josepho Imperatore supr. Judex Reg. Incl. Sedis Udvarhely creatus.

Michael Száva de Borbánd, sub augustissimo Leopoldo annonae Commissarius, supr. salisfodinarum Inspector, denique Baro et Cottus Zaránd Comes supr. creatus, nobili patre natus.

Joannes Bogáti, sub augustissimo Leopoldo factus tricesimator Cibiniensis.

Franciscus Balog de Radnóth, sub principe Michaele Apaffi provisor Radnóthiensis, sub augustissimo Leopoldo Imperatore Generalis Perceptor.

Jabroczkiana familia nobilitata in Adamo Jabroczki.

Bartholomaeus Comes Ferrati, nobilis Neapolitanus ex Calabria, ab augustissimo Imperatore Carolo Comes creatus, qui ducta in uxorem Agnete Kálnoki, Comitis Samuelis Kálnoki filia, se regno incorporavit.

Paulus Comes Conspurg, primo creatus in regimine Steinvilliano cataphracto centurio, ducta in uxorem Elisabetha Lugosi, Francisci Lugosi ab Anna Kálnoki filia, Comitis Samuelis Kálnoki nepte, se regno incorporavit. Germanus.

Boériana familia de Kövesd, de nobili stirpe quidem, sed Simon et Franciscus emerserunt. Simon quidem, postquam sub commendo Serenissimi principis Eugenii cum gloria in castris supremum Commissarium patriae egisset, ab augustissimo Imperatore Leopoldo creatus fuit arcis et Districtus Fogarasiensis supr. Capitaneus. Franciscus vero ab eodem creatus, et ab augustissimo Imperatore Carolo VI restitutus arcis Somlyó Capitaneus, et Comitatus Krasznensis supr. Comes.

Franciscus Csapai (de Kolosvár), constitutus supr. tricesimator Coronensis sub augustissimo Imperatore Carolo VI.

Pongrácziana familia, in Hungaria nobilis antiqua familia, intravit in Transylvaniam, et Georgius ab augustissimo Carolo VI constitutus Cancellariae Transylvanicae Consiliarius.

Joannes Hollaki intravit ex Ungaria, se incorporari curavit in Transylvania, et factus est auri campsor.

Blasius Szabó alias Litteratus, ex Csík-Szent-Márton, ab augustissimo Imperatore Carolo VI creatur Director, mox Tabulae Judiciariae assessor, cujus filius Josephus adjunctus provincialis Commissarius est.

Samuel Köleséri ex Ungaria de Keres-Ér, primo medicus provincialis, expost sub augustissimo Imperatore Carolo VI Gubernii Regii Secretarius.

Sigismundus Kun, nobili prosapia ex districtu Lugos, ex Karánsebes, cujus parens Daniel, dum Lugos et Karánsebes Turcae cessisset, parens suus in Transylvaniam venit, Sigismundus vero primo vice Comes, expost supr. Judex Nobilium Cottus de Küköllő, modo vero Gubernii Reg. Secretarius sub augustissimo Carolo VI, cujus frater caelebs, Ladislaus, actualis supr. Judex nobilium Cottus de Küköllő.

Michael Simonffi (de M.-Vásárhely) primo procurator, expost Director causarum fiscalium, mox Regni protonotarius creatur ab augustissimo Imperatore Leopoldo.

Georgius Sándor, nobili patre natus in Sede Udvarhely, ab augustissimo Imperatore Carolo VI Regni protonotarius constituitur.

Clemens Kozma de Kézdi Szent-Lélek, primo cancellista Cancellariae aulico-Transylvanicae sub augustissimis Leopoldo et Josepho Imperatoribus, ab augustissimo vero Carolo VI constitutus generalis Perceptor.

Josephus Kozma de Kézdi-Szent-Lélek, sub augustissimo Imperatore Carolo VI primo cancellista,

modo Consiliarius Cancellariae aulico-Transylvanicae Viennae.

Joannes Pogadi ex Ungaria, variis tricesimis praeficitur.

Samuel Naményi nostris temporibus emersit.

Familia Lucsai emersit in Ladislao Lucsai regni adjuncto Commissario.

Stephanus Dittine vulgo Pivoda, caesareus actualis colonellus, militari virtute emersit sub augustissimis imperatoribus Leopoldo, Josepho et Carolo.

Joannes Nagy, intravit ex Hungaria qua secretarius cum episcopo Georgio Mártonffi, incorporavit se regno, factus tricesimator Cibiniensis, modo simul generalis Perceptor fiscalis.

Familia Csereiana modo de Nagy-Ajta.

Qua perillustris Dnus Michael Cserei de Nagy-Ajta, quondam Comitis Stephani Apor, ut et Thesaurariatus secretarius, in plurimis me juvit in catalogo nostro tempore deficientium: itaque in gratiam et requisitionem ipsius, suam familiam describere et ad calcem apponere placuit.

Antiquitus non Cserei, sed Cseri hanc familiam vocatam invenio, prout et Joannis de Zápolya charus familiaris, dum adhuc Vajvoda Transylvaniae fuisset, non Cserei sed Cseri scribitur.

Fundavit ergo hanc familiam Blasius Cseri de Baróth tempore Sigismundi imperatoris et regis Hungariae anno 1393, dum scilicet praefatus rex ad Nicapolim cum Bajazete, Turcarum tyranno infeliciter conflixisset, ubi persecutus quidam Turca regem

paucissimis suorum stipatum, hic Blasius Cseri deposuit Turcae caput et periclitanti regi praesentat; expost cum eodem rege transiens per Danubium, regi famelico aliquot spicas tritici offert, cujus granis, ut in extremitate solet, rex tantisper se refecit. Rex ergo rediens Budam, familiae Cseri confert insigne, hominem armis vestitum, altera manu gladium portantem, in cujus cuspide caput turcicum velo obvolutum, altera tres spicas tritici tenentem, quo insigni ad hodiernam diem utitur familia, modo Csereiana dicta. Dictus Blasius Cserei 80 annorum mortuus est.

Jam ergo Blasii Cserei filius Matthaeus, Matthaei filius Lucas, Lucae Antonius, Antonii Paulus, hic in obsidione Szigethiana cum Comite a Zrinyo, optimus miles, praesens fuit, ibique periit. Antonii filius Mathias, Mathiae Ladislaus, Ladislai Joannes, qui duxit in uxorem Margaretham Henter, et ex Baróth ad habitandum transiit in Nagy-Ajta, et in juventute mortuus. Joannis filius Nicolaus; Nicolaus hic tres filios habuit, Georgium Cserei, cujus filius Georgius, cujus modernus Samuel; secundus filius Nicolai Volfgangus, moderni Joannis Cserei, vice-Judicis Regii Sedis Miklósvár, parens; tertius filius Nicolai Joannes Cserei, cujus filii Michael et Joannes; Michaelis filius Georgius Cserei.

Allocutio.

Nomina majorum quae hic cernes, spero, tuorum
Posteritas, grato pectore saepe leges.

Transiverunt omnia tanquam umbra. *Sap. 5. v. 9.*

Nomina eorum procerum,

qui ante me saeculo integro, hoc est ab anno salutis 1608 usque ad annum 1708 ut supremi officiales Sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvár lusum mundi luserunt.

Anno 1608. 1-mus Magnificus Balthasar Kornis de Göncz-Ruszka supr. Capitaneus, cujus vicem gerens Georgius Mikó.

Primus Supremus Judex Reg. Joannes Kálnoki.

2-us Franciscus Balássi supr. Capitaneus.

2-us Georgius Mikó supr. Judex Reg.

3-us Clemens Béldi supr. Capitaneus.

3-us Georgius Donáth supr. Judex Reg.

4-us Magnificus Sigismundus Kornis de Göncz-Ruszka supr. Capitaneus, qui et auratus eques fuit, cujus laudes laconice inferius videbis, cujus insigne in sepultura productum et hodie videre est in templo Alsó-Csernátoniensi.

Hujus vicem gerens Michael Daniel.

4-us Georgius Mikó, supr. Judex Reg.

Anno 1618. 5-us Magnificus Volfgangus Alia supr. Capitaneus.

Anno 1622. 6-tus Clemens Béldi, supr. Capit.

6-tus Michael Daniel, supr. Judex Reg.

Anno 1628. 7-us David Zólyomi, supr. Capit.

Vicem gerens Thomas Nemes.

Anno 1634. 8-vus modo dictus Thomas Nemes successit supr. Capitaneus.

Anno 1642. 7-us Thomas Bassa, supr. Judex Reg.

Anno 1646. 9-us Sigismundus Rákóczi, supr. Capitaneus.

Vicem gerens Joannes Béldi.

Anno 1650. 10-us Thomas Bassa, supr. Capit. 8-us Joannes Daniel, supr. Judex Reg.

Anno 1655. 9-us Paulus Béldi, supr. Judex Reg. idemque supr. Regni Generalis.

Anno 1672. 11-us Joannes Nemes, supr. Capit.

Anno 1676. 10-us Stephanus Mikó, supr. Judex Regius.

Anno 1687. 11-us Michael Daniel, supr. Judex Regius.

Anno 1690. 12-us Comes Michael Teleki, supr. Capitaneus.

Vicem gerens Michael Henter.

Anno eodem 12-us Comes Samuel Kálnoki, supr. Judex Reg.

Anno 1692. 13-us Comes Michael Mikes, supr. Capitaneus, in qua et nomen Capitanei requievit.

Anno demum 1708, evoluto jam plane saeculo uno, Baro Petrus Apor de Al-Torja, supr. Judex Reg.

Observa lector: Saeculum 1600 inchoavit ut supr. Judex Reg. Joannes Kálnoki, abavus Comitis Samuelis Kálnoki, quod ipsum terminavit Comes Samuel Kálnoki, mortuus enim est anno 1706.

Viceofficiales,

qui meas vices gesserunt, dum Supremus Comes fuissem in Comitatu de Küköllő.

Etquidem in Cottu de Küköllő:

In processu superiori: Adamus Árkosi de Gógány, supr. Judex Nob. (mortuus), Franciscus Csiszér, vice-Comes, Thomas Gyárfás de Léczfalva, tunc in Ballavására habitans, perceptor (mortuus).

In processu inferiori : Paulus Pápai de Hosszúaszó, supr. Judex Nob. (mortuus), Sigismundus Kún, vice-Comes, Franciscus Vég de Adamos, perceptor (mortuus).

A tempore vero, quo supr. Reg. Judicis gero officium in Sedibus Siculicalibus Sepsi, Kézdi et Orbai ut et Miklósvára.

Vice Judices Regii in Sede Sepsi : Thomas Nemes de Hidvég (mortuus), Gabriel Gidófalvi de Ettfalva (mortuus), Clemens Henter de Sepsi-Szentivány (mortuus), Sigismundus Székely de Kilyén, Franciscus Geréb de Árapataka, Franciscus Daczo de Sepsi-Szent-György, Joannes Henter de Sepsi-Szent-Ivány, Michael Székely de Kilyén, Franciscus Bialis de Illyefalva.

Notarii ejusdem Sedis : Michael Benkő de Árkos (mortuus), dictus Sigismundus Székely de Kilyén, Samuel Székely de Réty, Franciscus Bialis de Illyefalva, Stephanus Gidófalvi de Sepsi-Sz.-Király, Franciscus Bialis iterum, Stephanus Antos de Réty.

Vice Judices Reg. in Sede Kézdi : Stephanus Boér de N. Nyujtód, qui, excepto quod aliquando aliquit intermediaverint, ab anno 1700 usque modo 1729 geri vice-judicatum ; Petrus Damokos de Alsó-Csernáton, Michael Kálnoki de Alsó-Csernáton, Josephus Mihálcz de Pólyán, Joannes Dombi de Ikafalva.

Notarii ejusdem Sedis : Franciscus Pocsa de Hatolyka (mortuus), Joannes Dombi de Ikafalva, Paulus Benkő de Al-Torja.

Vice Judices Regii in Sede Orbai : Joannes Geréb senior de Árapataka (mortuus), Stephanus Vajna de Páva, Ladislaus Thúri de Tamásfalva, Franciscus Jankó de Zágon, Sigismundus Vajna de

Páva, Stephanus Torma de Csicsó-Keresztúr, Antonius Imecs de Imecsfalva, Ladislaus Thúri junior de Tamásfalva.

Notarii ejusdem Sedis: Joannes Pocsa de Hatolyka (mortuus), Daniel Litteratus de Kovászna (mortuus), Stephanus Litteratus de Kovászna (mortuus), Franciscus László de Zágon, Joannes Szörcsei de Szörcse, Franciscus László de Zágon, Joannes Szörcsei de Szörcse, Franciscus Thúri de Tamásfalva, Josephus Imreh de Ettfalva.

Vice Judices Regii in Sede Miklósvár: Joannes Cserei senior de Nagy-Ajta (mortuus), Georgius Donáth de Nagy-Ajta (mortuus), Paulus Donáth de Nagy-Ajta (mortuus), Josephus Baló de Sepsi-Baczon, Joannes Cserei de Bölön, Samuel Cserei de Baróth.

Notarii ejusdem Sedis: Gabriel Bakcsi senior de Bölön (mortuus), Paulus dictus Donáth de Nagy-Ajta (mortuus), Gabriel Bakcsi de Bölön junior (mortuus), Joannes Gazdag de Bölön, Georgius Gazdag de Bölön, Georgius Donáth de Nagy-Ajta.

Inspectores commissarii Sedium Siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai ut et Miklósvár: Stephanus Damokos de Alsó-Csernáton, Benedictus Magyarósi de Asszonyfalva (modo in Pake habitans), Paulus Donáth de Nagy-Ajta, Sigismundus Székely de Kilyén, Franciscus László de Zágon, Franciscus Pocsa de Hatolyka, Stephanus Bakcsi de Albis, Franciscus Daczo de Sepsi-Szent-György, Alexius Székely de Kilyén, Antonius Imecs de Imecsfalva.

Capellani mei aulici: Pater Stephanus Léthai primus, expost vicarius generalis et abbas de

Salamon, P. Andreas Szabó, Csíkiensis, Ordinis S. Francisci strictioris observantiae, vir exemplaris et sanctae vitae; P. Andreas Bics, Petrinus, ex Cottu Scepusiensi; P. Abraham Szabó, Al-Torjensis, Ordinis S. Francisci Conventualium, quinque annis fere, scilicet ab anno 1727 ad praesentem 1732, Bartholomaeus Kozák, Ordinis Conventualium, Urbanus Györffi, Ordinis Conventualium, Casparus Biró, Ordinis Conventualium, Joannes Bocskor, Ordinis Conventualium.

Scribae mei, quorum servitiis in scribendo, tempore officiorum meorum usus sum: David Makai, nobilis de Kászon, Nicolaus Gyujtó, nobilis de Sepsi-Martonos, Gabriel Vajna, nobilis de Páva, David Könczei, nobilis de Karatna, Stephanus Markos Litteratus de Sepsi-Szentivány, Michael Markos, astutus, omni malitia plenus, lurco et fur maximus, ejectus ex aula, Josephus Imreh, nobilis de Ettfalva, qui quasi quatuor annis fidelissime pro solo honore servivit, praesensque opus descripsit, Paulus Keserű, nobilis de Úzon, Alexander Literáti Markos de Kovászna, nobilis, Andreas László de Ikafalva, nobilis, Nicolaus Csoma, ex Gelencze.

Catalogus

eorum, qui ad Diaetam anni 1729 diem 30-mam May ab augustissimo imperatore Carolo VI indictam, Cibiniique celebratam comparuerunt, eo ordine quo in Catalogo Regni sunt.

Commissarius Regius, Sacri Rom. Imp. Comes Carolus de Tige, equitatus Generalis et Commendans Transylvaniae.

Consiliarii Gubernii: Comes Sigismundus Kornis, Gubernator, Episcopus Transylvaniae neoresolutus Gregorius Sorger praesens non fuit, Baro Stephanus Vesselényi, simul et praesidens Regni, et Comes supr. Cottus Szolnok Mediocris, B. Georgius Haller, B. Ladislaus Kemény, B. Joannes Bornemisza, simul Cancellarius aulico-transylvanicus, abfuit Viennae, C. Stephanus Kornis, B. Andreas Szentkereszti, simul et protonotarius, Dnus Georgius Bálintith, Samuel Köleséri, Andreas Teutsch, Judex Reg. Cibiniensis, Samuel Fest, saxo.

Secretarii Gubernii vacant, sed vices eorum supplent registratores: D. Alexius Henter et Gabriel Alvinczi.

Protonotarius Sigismundus Kun de Csapó.

Tabulae Regiae assessores: B. Ladislaus Mikola absens fuit, C. Franciscus Lázár, C. Adamus Bethlen, Dni Joannes Thoroczkai, Daniel Vass, B. Andreas Szentkereszti junior, Franciscus Daniel, Samuel Torma, Sigismundus Balog, Gabriel Maurer, Blasius Szabó Litterati. Unus vacat.

Director fiscalis Dnus Emericus Csulay.

Supremi officiales: C. Georgius Bánffi, Comes supr. Cottus Dobocensis, C. David Petki, supr. Comes Cottus Kolosiensis, C. Josephus Bethlen, supr. Comes Cottus Máramarosiensis, B. Michael Száva, supr. Comes Cottus Zarándiensis absens fuit, B. Petrus Apor, supr. Judex Reg. Sedium Siculicalium Sepsi, Kezdi et Orbai ut et Miklósvár, B. Sigismundus Jósika, supr. Comes Cottus Hunyadiensis, C. Paulus Conspurg, supr. Comes Cottus Aradiensis absens fuit, C. Joannes Haller, supr. Judex Reg. Sedium Siculicalium Csík, Gyergyó et Kászon,

C. Josephus Teleki, supr. Comes Cottus Albensis, C. Ladislaus Gyulaffi, supr. Judex Reg. Sedis Udvarhely, C. Joannes Teleki, supr. Comes Kőváriensis absens fuit, B. Ignatius Bornemisza, supr. Comes Cottus Thordensis. Capitaneus Fogarasiensis vacat. Dnus Nicolaus Torma, supr. Comes Cottus Szolnok Interioris, Dnus Nicolaus Keresztúri, supr. Judex Reg. Sedis Marus, Dnus Ladislaus Bánffi, supr. Comes Cottus Krasznensis, D. Josephus Daniel, supr. Judex Reg. Sedis Aranyas.

Nomine Capituli Albensis et Conventus de Kolosmonostor interfuerunt: Martinus Demeter, canonicus et praepositus major Capituli Albensis, Stephanus Léthai, canonicus et lector Albensis, nec non vicarius generalis per Transylvaniam.

Regalistae: C. Paulus Teleki, C. Alexander Teleki, C. Adamus Székely, C. Sigismundus Csáki, B. Sigismundus Kemény, B. Samuel Kemény, B. Franciscus Haller, B. Stephanus Jósika, B. Daniel Jósika, C. Samuel Bethlen, C. Emericus Csáki, C. Stephanus Mikes, B. Moyses Jósika, Dnus Georgius Naláczi, Adamus Rhédei, Sigismundus Toroczkai, Sigismundus Bánffi junior, nam senior cessit, Michael Barcsay, Georgius Thoroczkai, Michael Tholdalagi, Paulus Béldi, Georgius Barcsay, Volfgangus Bánffi, Petrus Daniel, Stephanus Daniel, Georgius Vitéz, Samuel Bethlen de Iktár, Alexius Orbán, Nicolaus Kún de Osdola, Paulus Földvári, Adamus Radák, Joannes Lázár, Josephus Boér de Kövesd, Franciscus Thoroczkai, Joannes Béldi, Volfgangus Apor, Lazarus Apor, Ladislaus Torma, Josephus Naláczi, Josephus Inczédi, Petrus Szeredai, Josephus Boér de Kucsuláta. Michael Baranyay, David Henter de

Sepsi-Szentivány, Josephus Maxai, Simeon Orbán, Gregorius Gyulay, Petrus Macskásy, Ladislaus Kún de Csapó, Michael Kálnoki, Franciscus Olosz, Nicolaus Buda, Valentinus Buda, David Maxai, Stephanus Budai, Josephus Geréb, Gabriel Jábroczki, Josephus Szabó, Michael Dósa de Makfalva, Mathias Kún de Kál.

Relictae: Vidua Comitis Ladislai Teleki, Anna Vay, vidua C. Ladislai Bethlen, Susanna Folti, vidua C. Francisci Bethlen, Christina Rhédei, vidua C. Martini Keresztes de Sárpatak, Maria Daniel. vidua Samuelis Bíró, Clara Daniel.

Nos, qui vivimus, benedicimus Domino. *Psalm. 113.* Utinam benedicamus, et non maledicamus, operemur ergo salutem nostram cum timore et tremore, juxta Apostolum, ut mortalitatis carne exuti, posteros nostros laeti expectemus, applaudentes ipsis: Venite, exultemus Domino, jubilemus Deo, salutari nostro. *Psalm. 94.*

Vivimus, ast omnes metam properamus ad unam,
Praecessere patres, nosque sequemur eos.
Annos post centum, vivus non forte manebit
Unicus ex istis? Credo, nec unus erit.

II.

METAMORPHOSIS TRANSYLVANIAE,

AZAZ

ERDÉLYNEK, RÉGI EGYÜGYŰ ALÁZATOS IDEJÉBEN VALÓ GAZDAGSÁGÁBÓL E MOSTANI KEVÉLY, CZIFRA, FELFORDÚLT ÁLLAPOTJÁBAN KOLDUSSÁGRA VALÓ VÁLTOZÁSA.

MELYEN A MINT ÉLETÉBEN SOHASEM KAPOTT, HANEM ERDÉLYNEK RÉGI ALÁZATOS EGYÜGYŰSÉGÉBEN HOLTIG MEGMARADOTT, ÚGY A KÖVETKEZENDŐ MARADVÁINAK ÖRÖKÖS EMLÉKEZETIRE

ÍRT LE

HAZÁJA FELFORDÚLT ÁLLAPOTJÁN SZÁNAKODÓ IGAZ HAZA-FIA ÉS GYÜKERES SZÉKELY

BÁRÓ AL-TORJAI APOR PÉTER.

VÉGEZTE PENIG EL MUNKÁJÁT AZ 1736. ÉS ÉLETÉNEK 60-DIK ESZTENDEJÉBEN, ALSÓ-TORJAI UDVARHÁZÁNÁL.

Et haec meminisse juvabit.

Metamorphosis Transylvaniae.

avagy

Az erdélyi régi szokások és rendtartások, az kik voltak s múltanak, s újak származtanak.

ELSŐ CZIKKELY.

Oka ezen irásnak.

Kedves maradváink! ezen régi erdélyi módot és szokást sokat gondolkodtam, ha deákúl írjam-e le vagy magyarúl? végtére, hogy tisztábban és értelmesebben az dolgokat kitehessem és a maradváink is jobban megérthessék, eltökélém magamban, hogy magyarúl írjam.

Oka penig ezen irásomnak az, hogy mivel ab anno 1687, az mely esztendőben az német legelsőbben bejőve, azoltától fogva látom minden esztendőben új új mod avagy, amint az német mondja, N á j m ó d i vagyon, úgy hogy mentől inkább szegényedünk, annál nagyobb titulusra és czifrább paszamántos köntösökre vágyunk, és már az atyáink szokott eledelit meg sem ehetjük, ha csak német szakácsunk nincsen és különbnél különbféle drága étkeket nem főz; hogy azért azon időbeli bécsi szokás, az melyben az

mint másutt is írám, más munkában, midőn erat pingvissimus vitulus et rarissimus titulus, maradváinknál épen feledékenységben ne menjen, az mi kevés eszembe jut, leírom.

MÁSODIK CZIKKELY.

Az titulusokról.

Es hogy az titulusról kezdjem el, értettem az régi emberektől, ugyanaz kik közelebb érték az Székely Mojzes veszedelmit Brassónál, hogy midőn Báthory Zsigmond fejedelem resignálta volna Rudolphus császárnak Erdélyt, akkor is a titulus úgy megszaporodott volt, hogy midőn Székely Mojzes hadaival együtt elveszett volna az Barczán, csak egy szántóföldön tizennégy gróf és nagyságos úr teste feküdt; succedálván penig Bocskay István és Rákoczi Zsigmond s az több fejedelmek, az tartotta magát boldognak, az ki az nagyságos nevet letehette, azmint hogy most is sok méltóságos familiáknak régi diplomája az ládában vagyon. Gyermekkoromban penig úgy megfogyott vala az nagyságos név Erdélyben, hogy gróf több nem vala Keresztszegi Csáky Lászlónál, nagyságos urak penig voltanak ezek : Haller Pál és János testvér atyafiak, Haller György, Bánfi György (ennek az apjának, Bánfi Dienesnek, Leopoldus császár adta volt a báróságot), Gyulaffi László, Kornis Gáspár, Kemény János, László és Simon testvér atyafiak, Veselényi Pál, Serédi Benedek és Orlai Miklós, de ez magyarországi úr volt.

Legelsőbben azért Leopoldus császár érdemre adá az római sz. birodalombéli grófi titulust Széki Teleki Mihálynak, az ország generalisának, több

sok kegyelmességivel egyetemben, azért hogy az kereszténység győzedelmes lévén az pogányságon, Erdélyt vér nélkül az magyar korona alá visszaszerzé. Azután gróffá lön Pekri Lőrincz, azután Rátothi Gyulaffi László; bárókká lőnek Al-Torjai Apor István és Zabolai Mikes Mihály; Apor István penig soha nem sollicitálta, hanem sok érdemiért mind az egyházi mind az vitézi személyek recommendálták Leopoldus császárnak. Magam felől is igaz lélekkel írom, sohasem kértem, hanem az Jézus társaságából amaz nagy ember, az ki az Apor háznak nagy oltalma vala, Hevenyesi Gábor szerzette. Azután két esztendővel grófokká lőnek Losonczi Bánfi György az gubernátor, és az Bethlen ház; ugyan akkor Bethlen Miklós az erdélyi fő cancellarius szerzette meg híre nélkül Al-Torjai Apor Istvánnak az grófságot; ismét grófokká lőnek Körös-Pataki Kálnoki Sámuel és Zabolai Mikes Mihály, Petki Dávid; Száva Mihály ugyanaz tájban lőn báróvá; nem sokkal az Rákoczi Ferencz motusa előtt resuscitálták az Jósika familia régi baronatusságát. És ezek voltak az grófok és bárók az Rákoczi Ferencz fejedelem motusáig; azon motus után mennyi báró, mennyi gróf lett, hosszu volna leírni, mert teli vélek az ország; azt az egyet írom csak, hogy az mennyin vagyunk grófok és bárók, hogy ha úgy viselnők az grófságot és báróságot, mint az régi magyarok viselték, egész Erdély elég nem volna, hogy titulusunknak megfelelhetnénk. Gróf vala hajdan Zápolyai János, de negyven kővára vala az magyar korona alatt; gróf vala Homonnai Bálint, de fel mér vala tenni hadakozásból az erdélyi fejedelemmel; grófok valának az Báthoriak, de egész táborokat ál-

lítanak vala fel; gróf vala Rhédei Ferencz, az ki az máramarosi dominiumot bírta, mert egy szolgájának száz ház jobbágyot ajándékozott — de most olyan grófok is vagynak némelyek Erdélyben, hogy ha száz ház jobbágyot elajándékozna, alig maradna ötven magának — azonkivűl hintókra s aranyos kardokra fizet vala az udvari népének; ma sok báró vagyon Erdélyben, az kik magoknak is egy-két hintót alig tudnak tartani; nem hogy hintóra s aranyos kardra fizetnének, hanem két három rongyos szolgával alig koszognak. Régenten az grófok és bárók az igen régi familiákból voltanak; szégyenlem az nevit leírni, az kinek az apja vagy nagyapja az eke szarvát fogta és robotára az földesurának bejárt, mert olyan báróink is vagyon. [1]) Noha az atyámmal egy testvér volt gróf Apor István, de hízelkedés nélkül írom, ő is igazán viseli vala az grófságot; mert mindennap rendszerint kijáró ezüst tála nyolczvannyolcz volt s ugyanannyi ezüst tángyéra, azok penig oly vastagok voltanak, mint az ón tálak, tángyérok; magának s feleséginek arany kalánokat adtanak be asztalhoz, tángyérokat penig négyszegre csinált és két újjnyira megaranyozott ezüst tángyérokat. Ezüstből való borhűtője volt nagy öreg, egy hat esztendős gyermeket megfereszthettek volna benne; kül-belől egy tenyérnyiig aranyos volt, melyet is Bécsből három ezer német forinttal hozatott volt Sok helyeken lévén Erdélyben jószága, vetettenek el maga oeconomiájában ötezer három száz köböl őszbuzát; bora sok helyeken annyi lett, egynehány ezer vederrel volt, abból penig minden esztendőben nem csak az mostoha fiának Korda Zsigmondnak és Al-Torjai ágon Apor familiából való atyafiainak, hanem a mel-

lette való elévaló szolgáinak negyven-ötven egész negyvenes-hordó borokat elajándékozott. Sz. Jakab nevü, Mezőségen lévő faluja mellett legeltetvén szarvasmarháit és ménesit, Boducz nevü szénafüvön, öszszel kiment oda, eléhajtatván marháit és ménesit, megnézte, tizennyolcz s husz szép gyermek lovakot elajándékozott az szolgáinak, olyanokat, hogy hatvan, néha nyolczvan forintokon eladták. Medgyesi sz. Margit asszon napi sokadalomban, ha csak egéssége volt, esztendőnként elment, mert ott tett számot az kereskedő emberekkel, kik feles pénzivel adósok voltanak; akkor felhozatott öt-hat vég angliai posztót, ajándékon úgy osztogatta el atyafiainak, szolgáinak, kinek hét singet azaz egész köntösre valót, kinek egy mentére, kinek egy dolománra, nadrágra valót. Három vagy négy holnapig viselt egy rendbeli köntöst, azalatt béhivatta valamelyik elé való szolgáját, azt az egész köntöst, mentét, mely rókatorokkal volt bérelve, dolmánt, nadrágot, nusztos süvegit, azmint maga viselte, néha az selyem övit is, melyet azon köntössel viselt, egészen mind oda ajándékozta. Continuus szolgái peniglen praeter propter legalább mindenkor volt nyolczvan, s néha száz is; azoknak csak kész pénz fizetések, ha jól reá emlékezem, esztendőnként négy ezer hatszáz egy nehány forint volt, azonkivül az köntösnek való angliai, fajlandis, landis kétszer ványolt posztó; az fizetéseket mindenkor sz. János napban felit, az más felit karácsonban egy pénzig megfizették; azonkivűl az lovas szolgáira széna abrak az lovoknak; tizenöt szolgája meg volt continuus, kinek-kinek száz-száz forint az fizetése, azon kivűl hét-hét sing posztó; úgy hasonlóképen három trombitást tartott, azoknak

is annyi volt az fizetések, s napjában három ejtel bor; többinek kinek nyolczvan, kinek hatvan forint, lovas inasoknak negyven, étekfogóknak harmincz, kocsisoknak tizenkettő, fellajtároknak hat; e felett mindeneknek juxta statum et conditionem posztó köntösnek és csizma. Néha annyi sok számú cseléd volt, mégis oly böven főztenek mind ebédre vacsorára, mind helyben, mind úton, mikor vendégi nem voltak is, hosszú asztalra, soha nem tudták consummálni az sok jó magyar módon főtt étket, hanem tálastúl adták az agaraknak, kopóknak. Mikor ebéd vacsora ideje volt, egy kis harang volt felcsinálva az konyha előtt, az konyhamester azzal csengetett, úgy gyűltek minden felől elé az sok szolgák, elig fértek el az ebédlő-palotában, noha oda kocsisok, fellajtárok, lovászok, szakácsok, szakács inasok, hajdúk, darabantok s több efféle alávaló szolgák bé nem jöttenek. Most utoljára az németek kedviért tartott híres német szakácsot is, kinek az fizetése volt száz német forint, hét sing fajlandis posztó, czizma, két negyvenes bora, tizenkét köböl búzája, három kövér sertése, azonkivül kása s borsó s efféle. Csak az egy keczei jószágában tizennyolcz rendbeli béres szekeret tartott, hat-hat ökörvel, azok mellett harminczhat béres; hosszan a Maros mellett volt csinálva az ököristállója; mikor kihajtották az Marosra itatni, azt tudtad volna, hogy egy falu ökreit hajtották oda. Azon kivül az káplánynak úri fizetése, köntöse; az asszony kálvinista lévén, az asszony predicátorának hasonlóképen. A testamentumának az egy Bethlen Gábor fejedelem testamentumán kivül párját Erdélyben nem hallottad; mert csak ad pias causas testált százhusz ezer forintot, azon kivül feleséginek, atyafiainak és

másoknak azon summánál sokkal többet. Hátha minden bonumi megmaradtak volna; de a Tökölyi Imre és Rákóczi Ferencz fejedelmek motusival közel vallott annyi kárt, mint az említett kincse volt, mely kincse ha megmaradhatott volna, bezzeg ma urak volnának az maradvái. Keveset írtam, mivel atyafia vagyok; bizonnyal írom, hogy sokkal tovább gondolkozzál kedves olvasóm.

HARMADIK CZIKKELY.

Az vendégségről és ebédről és vacsoráról.

Az titulusról lépjünk által az vendégségekre és ebédekre s vacsorákra. Legelsőben is reggeli kávé, herbathé, csukolátának híre sem vala; ha valakinek azt mondottad volna: kell-e kávé, talám azt értette volna, hogy állj el melőle; ha: kell e thé, talám azt tudta volna, hogy tezed; ha csukolatával kínáltál volna valakit, talám azt tudta volna, ha tudta volna hol volna Kacsulatafalva Fogarasföldin, hogy az kucsulási patakból kinálod; ha valakit kináltál volna rosólissal,talám azt gondolta volna hogy napfeljötte előtt harmatot szedtél s avval kinálod, avagy rozsból is sült kenyérrel kinálod. Híre sem vala ezeknek az régi időkben, hanem Brassóban főzték az fahéj-vizet, azon kivűl az reggeli italt hivták aquavitának, vagy tiszta égettbort ittanak, honnan is az úrasszonyok apró pinczetokokban, ugy az nemes- és főasszonyok is úgy kinálták, s kivált az idegen embert. Vagy penig égettbort töltvén tálban, azt megmézelték, egy vagy két fügét vagy egynehány szem malosaszőlőt tettek köziben, meggyujtották az égettbort s úgy keverték az tálban kalánnal, azután megoltván az tüzet, azt itták, az fügét utána ették. A fér-

fiak reggeli ital gyanánt jó finom édes csipősürmös-bort is ittanak, s egésségesnek tartották, mert nem vala olyan paszomántos gyomrok, mint az mostaniaknak.

Régi magyar étkek ezek valának: tormával disznó láb, káposzta tehénhússal, lúdhússal, szalonnával, vagy télben új disznóhússal, tehénhús polyékával, kukrejttel, árpa kásával, de abban soha az előtt czitrom levet nem töltöttek; tehén hús riskásával, murokkal vagy peterzselyemmel, röstölt lével, nyárban új hüvelykes borsóval; lúd töröttlével, tyúk sülve fog hagymával, eczettel, szalonnával; borsó, vagy héjalva, s arra felül szalonnát perzseltenek s s úgy töltötték az tálban, vagy hajatlan hígan, abban darab szalonnát vagy disznóhúst tettenek; berbécs hús spékkel vagy tárkonynyal vagy eczettel, veres hagymával (ennél kedvesebb étke nem volt az öreg Teleki Mihálynak, sem Apor Istvánnak); tehén- vagy disznóhús kaszáslével, ennél s az káposztánál magyar gyomorhoz illendőbb étket nem tartának az régi időben, nyúl-húst fekete lével, csukát tormával vagy szürke lével etc. Vajat nem tettek semmi étekben, hanem az kása közepiben mikor feladták asztalhoz, mikor kalácsot, lepént, bélest sütöttek, abba tettek vajat, vagy penig pánkot, noha inkább ették akkor az új oltasztot (így) hájban forralt pánkot, mint az vajbansültet. A kapornya volt minden éteknek jó ízt adó szerszáma.

A kerék asztalnak híre sem vala, hanem négyszegletű asztal vala az embereknek az eleinél; ollyan volt, hogy mind alól, mind felyül kihúzhatták az mint az vendég jött; ha annyi vendég volt, hogy annál el nem tért, toldást tettek az asztalhoz. Az asztal az fal mellett állott, belől az fal mellett béllett

padok voltanak, kül penig karosszékek. Nem franczia módon mint most, hanem tíz órakor ettenek ebédet, hat órakor vacsorát. Mikor közelített az tíz óra, az pohárnok az asztalt megterítette, az főhelyre egy vagy két tángyért tett, az asztalkeszkenyővel betakarván az egés z czipót, oda egy vagy két czüst kalánt tevén, azután asztalkeszkenyővel annyi czipót tett oda tángyérra, az mennyit gondolt hogy elég lészen az asztalhoz ülőknek, és azt az pohárszéken tartotta mind addig, az mig asztalhoz leültek, azután kinek kinek beadta az tángyért és czipót keszkenyővel. De kést senkinek nem adtanak, hanem az igen nagyjánál az embereknek az inassánál volt az maga kése, úgy adta be az urának; de ezenkivűl is, akármely nagy ember volt, az öviben hátúl az hüvelyiben volt a kése, mikor asztalhoz ült, elévette az hüvelyit, kivette az kést, és ett vele, azután hogy ett vele, megint az hüvelyibe betette, az háta megé az öviben szurta. Mindazáltal ebéd előtt vagy vacsora előtt az inas elkérte az kést, megtisztította, az úrnak úgy adta oda s úgy tette az hüvelyiben.

Az ón tángyér igen ritka volt, mind inkább fa tángyérról ettenek. Emlékezem reá, hogy mikor az ón tángyér ugyancsak jó formában bejöve, amaz nagy szent ember és nagy úr Haller János kicsin fa tángyérokat csináltatott, s az ón tángyérnak az közepiben tette, s úgy fa tángyérról ett. Mikor az tiz óra eljött, az étket béfedve az asztalra elhozták, és béfedve lerakták; ón tálból ettenek még az nagy uraknál is, mert az egy fejedelmen kivűl senkinek ezüst tálból szabad nem volt enni.

Rendszerint mikor elhozták az étket, azután az palotára elébb az férfiak kimentenek, azután az asszonyok; az leányok az asszonyok

előtt jöttenek, azok közül penig az ki legkisebb volt az jött legelől; azok előtt egy öreg rend szolga, mint egy hopmester lassan jött előttök. Mikor osztán rendet állottanak, az pohárnok eléállott az mosdó vizzel és kendővel; az nagyjánál az embereknek ezüst mosdókorsó volt s ezüst medencze, az alávalóknál vagy réz vagy ón, de medencze nem volt; és legelsőbben is az leányokat és asszonyokat megmosdatták, azután az pohárnok az korsóval és kendővel az palota közepin megállott, avval együtt az is, az ki az medenczét tartotta, az gazda rendre kinálni kezdette az vendégeket ilyen szóval: mosdjék, uram, kegyelmetek. Akkor nem vala ez a mostani fertelmes praecedentia-kivánás, azért is az kit megkénált az gazda hogy mosdjék az meg másokat kezdett kénálni, hogy mosdjék, uram kegyelmetek; sokszor addig kénálkodtak, hogy: bizony nem mosdom, uram kegyelmed előtt, s addig volt az kénálkodás sokszor és az feljül ülés felett az kénálkodás, hogy az étek is elhűlt. Mikor már megmosdottak volna, az pap elé állott és az asztalt megáldotta; azt elvégezvén, az asztalnok a csatlóssal eléállott, annak kendő levén az nyakában, és az étkeket felfedte, az fedőtálakot az csatlós elvévén, azután leültenek. Az asszonyok itt elébb mentenek, s az leányok hátrább maradtanak, az legkisebb legalól; belöl az fal mellett ültenek az asszonyok és az leányok, hanem egy az asszonyok közül az asztal végén fenn ült, azt fő helynek hitták; kül az férfiak ültenek, egy férfi fenn az asszony mellett, az ki, az mint íram, az fő helyen ült; az gazda rendszerint az asztalnak az végin ült. Leülvén, a gazda rendszerént kénálni kezdette az vendégeket: egyék, uram, kegyelmetek etc. akkor az nagyjának az inas beadta az kést, az többi az háta megül az

öviből elévette az hüvelyit, kivonta az késit. Ott semmi gazdálkodás nem volt, hanem az kinek micsodás étek volt előtte vagy legközelebb hozzá, az melyiket szerette, abból enni kezdett ki-ki; nem vala akkor szokás, hogy az vendég innya kérjen, ha valaki akkor mondotta volna hogy: glasz wein, soha bizony nem tudta volna az kitől kéri, gaz vajat kér-e vagy mit? eleget adatott az gazda. Elsőben is, mikor annak volt az ideje, veres mázatlan fazékban beadták az ürmös bort, azután, megint hasonló fazékban másféle bort, rendre egymás után ittanak; nem vala ekkor hire az karafinának, mert ha eléhoztad volna hogy: karafin, más megharagudott volna, mert azt gondolta volna hogy kurafiázod; nem vala hire a credencziának is, mert ha elé hoztad volna hogy credenczia, más talám azt gondolta volna, hogy hiteles-levélt kérsz credentia nélkül. Két kézzel beadják vala az asztalhoz az nagy veres fazék bort, két kézzel veszik vala asztalhoz bé, két kézzel fogván, úgy hajtják vala fel, úgy isznak vala, mégis jó izűn esik vala. Az asszonyoknak rendszerint ezüst pohárban adtanak bort bé, az kik mondani alig mártották meg az ajkokat benne, s rendre úgy adták elébb. Rendszerént mikor az második fogást elhozták, mikor vigon akartanak lenni, akkor kezdettenek innya; békért az gazda hol két, hol három ejteles fazakat, hol segesvári ejteles viaszas szép új kupát, azokot másod-, harmad- vagy negyedmagával elköszönte, s úgy ittak mindaddig, míg mind az gyümölcsöt beadták, akkor egyest kezdettenek innya. De nem vala akkor hire az tekel glaz, mert ha akkor azt mondottad volna, talám azt értette volna más, hogy kötél gaz kell; hanem vagy almási veres csuporból,

vagy járai hólyagos csuporból, vagy segesvári fel ejteles, vagy kisebb szép új viaszas kupából; nem vala akkor olyan czifra gyomor mint most, hogy némelyeknek az apja talám azt sem tudta mi az bor, még is most nem ihatik új bort. Mihelyen az új bor annyira forrott, hogy egy kis csípőssége volt, mindjárt új bort ittanak, dicsekedvén, mely finom s édes csipős; az ó bort kocsis, lovász itta, még az asztali szolga is neheztelte, ha ó bort adtanak innya. Mikor az gyümölcsöt beadták, kivált dinnye éréskor, olyan hosszú szájú üvegekben, melyeket kortyogós üvegeknek híttak, és Porumbákon, Fogarasföldin csináltak, a meggyes bor rendre teli töltve úgy állott az jeges eseberben, mindeniknek asztalhoz egyet-egyet beadtanak, azután még többet, azt olyan jó izűn kortyogdogólag itták. Ugyanakkor, mikor az gyümölcsöt béadták, az vendég szolgái az ebédlő házban vagy palotában bémentenek, ott rendet állottanak, azoknak nagy veres fazékban vagy nagy ezüst pohárban bort adtanak, azok egymásra rendre köszönték s úgy ittanak urok háta megett. Az asszonyok is a kést magok hordozták; rendszerént egy hüvelyben, két kis kések volt s egy villájok, az sinórra övekhez kötötték, hosszan sinórral az előruhájok mellett lebocsátották, hogy az hüvelyek vége csaknem az bokájokat érte. Ittak ugyan, de igen ritkán bokályokból is, kivált sert. Igaz dolog, volt kristály is, de csak ama velenczei kristály; az középin, az hol fogták, majd olyan forma volt mint az két fejű sas vagy sasnak két szárnya; de nem ittak belőle, ha ittak is igen ritkán.

Az kristály penig igy jöve be Erdélyben elsőbben, mivel avval is az régi időben az pénz nem fogyott haszontalanul, mert volt ugyan az fejedelem házában

talám tizenkét kristály, azt mondották, hogy Lengyelországból hozták, de csak raritásnak tartották, hanem in anno 1686 hoztanak legelsőbben Németországból kristályokat Erdélybe. Gróf Apor István lévén tricesimarum arendator, megparancsolta volt mindenüvé az rationistáknak, ha valami vámon valami új portékát hoznak a görögök, egyenesen küldjék hozzája. Circiter harminczig való kristályt hozván egy kereskedő ember, az kolozsvári rationista avagy harminczados, Apor Istvánnak küldi; az árát megfizeti, az kristályokat titkon eltéteti. Azonban Teleki Mihályt, Naláczy Istvánt s más úri embereket Fogarasban az maga szállására ebédre hívat; megparancsolta, hogy csak egy kristálypohárt, azt is az legalábbvalót, tegyenek az pohárszékre. Leülvén asztalhoz, azt az kristályt, borral megtöltetvén, bekéri, s azt mondja: Én ezt arra köszönném, az ki elfogadná, inná meg az borát, az kristályt tenné el magának. Arra mond Teleki Mihály: Héjába mesterkedel, koma, mert én bort, jól tudod, nem szoktam innya (bort nem ivutt Teleki Mihály, hanem csak vizet, azt tisztán megfőzték, azután meghűtötték jeges cseberben, úgy töltötték kicsiny fa kártyában, azt adták be innya; noha az bort szerette volna, nagy barátság volt, mikor vagy egyszer bort ivutt s megrészegűlt; részeg korában jobb, csendesebb ember nem volt nálánál). Apor István azt feleli: Én uram, kegyelmedet nem kénálom, hanem azt, az ki tőlem elveszi. Mondja Naláczi István: hoczcza, édes komám! megissza az bort, az poharat kiadja az maga inasának. Azután más kristályt hoznak ki az belső házból a pohárszékre, szebbet az elsőnél, az is, borral megtöltetvén, békéri Apor István, mondván: az

ki ezt az pohárt elveszi tőlem, igya meg az borát, tegye el az poharát. Akkor is újolag mond Teleki Mihály: héába mesterkedel, koma, mert nem iszom bort. Naláczi István az pohárt elveszi, az bort megissza, kiadja az pohárt az inasának. Harmadik kristályt is még kihoznak, amazoknál szebbet, aztis bekéri Apor István, szintén úgy elköszöni, mondja Naláczi István: hoczcza, koma, azt is elveszem én. Teleki Mihály mondja: ezt, Isten engemet úgy segéljen, nem veszed, elég már az két kristály; add ide koma, Apor István, megiszom. S meg is ivá a bort, az kristályt az inasinak kiadá. Azután rendre kihozták az kristályokat, mindenkor Teleki Mihály fogadta el az köszöneteket, megiván az bort, rendre kiadta mind az poharokot, s bevitték az várban az Teleki Mihály szállására. Rettenetes ital volt az nap az Apor István szállásán, úgy hogy senki lábán haza nem mehetett, hanem hintóban vitték el az vendégeket.

Bethlen Gergely igaz régi magyar módon jár vala, azért Magyar Geczinek hivatta magát; én le nem írom, hanem kedves olvasóm nézd meg in Mausoleo regum Hungariae Gyula herczeget és írjad alája bátron Bethlen Gergely. Bezzeg ő sem iszik vala kristályból, ő is az többi között egyszer vendégséget csinál vala, jelen van gróf Mikes Mihály is, de nem mondja vala: adj uramnak egy kristály bort, hanem: Sándor Gergely essekura (ez kedves szolgája vala) uramnak adj egy darab bort. Azt vagy fazékban vagy kupában adták be, mikor ivutt, erősen ivutt, s Mikes Mihály akkor vonogatja magát az italtól, mond Bethlen Gergely: Uram, kelmed talám kerestályra vágy. Akkor kereskedni kezd a zsebiben,

kiveszen egy kopott erszényt, nem ért volna két polturát, kiveszen egy sustákot avagy négy polturát, s adja az inasának, mondván: eredj, öcsém, hozz kerestályt ő kelminek, mert ő kelme kerestályra vágy. Igy csúfolá meg az kristálylyal innya kivánókat.

Rajner Márton igen öreg ember vala s kolozsvári hadnagy vala, azt mondja vala: az fenesi bor ón kannából is jó. Nézd meg most egy varga sem ihatik, ha csak kristályból nem adsz innya.

Hoztak Lengyelországból az régi időkben is olyan ejteles fél ejteles üveg palaczkokat, de hogy akkor ittak volna belőle, nem láttam, hanem Hidvégi Nemes János, tanács úr és háromszéki főkapitány levén, ő kezdett olyan üvegből innya, és mint fő tiszteket az háromszékiek udvarlották; történik azonban, hogy Nagy-Ajtai Cserei János is ott levén ebéden, neki is az üveg palaczkot beadják, nem tudván belőle innya, addig szíjja és szíjja az üveg belső srófját, azalatt kiesik az feneke, az bor kiomlik; mond Nemes János: itt mondhatnák, ökör tudna palaczkból innya.

Erdélyi magyar, székely, szász, három natio, az ki még tartod az eleidről rád maradott ezüst pohárt, kupát s kannát, mikor ezeket megnézed, mit gondolsz, miért csináltatták volt ezeket az tü eleitek? bizony nem más okból, hanem ha leejtették, annak az cserepe is jó volt, ha hirtelen megszűkültek pénzből, zálogba vetették, s mindjárt adtak pénzt zálogjára, még időre mikor az pénzt megszerezhették, kiváltották, és igy az kinek ezüst portékája volt, volt annak pénze. Lássuk, ejtsd el az üveget, valyon jó-e az cserepe? igyekezzél zálogban vetni, ha valyon ad-e valaki pénzt zálogjára? Szegény Erdély, csak ezen

bolondságra ma hány ezer forintod megyen ki!

Ha valaki leves ételt kalánnal akart enni, az mint feljebb irám hogy az fő helyre egy vagy két kalánt tettek, onnan lekérte s evett vele, s meg visszaadta. Nem értem ugyan, de az régi emberektől hallottam, hogy azelőtt még villájok sem volt az magyaroknak külön, hanem egy vagy két villa volt az asztalnál, azt elébb s meg elébb adták, úgy vettek húst az tángyérra; az penig az embereknek az eleinél ezüstből volt, mint az kalán, az nyelire valami szép magyar sententiákot irtanak le; nékem is vagyon két vagy három ezüst villám olyan. Sőt azt írja Galeottus, ki minden nap az Mátyás király asztalánál evett, hogy Mátyás király ideiben az egy késnél egyéb asztalnál nem volt, s csudálkozik rajta, hogy mivel az magyarok mindinkább leves étkeket ettenek, s kivált sáfrányost, s mégis a Mátyás király köntösin mocsok soha legkisebb sem volt. Nem vala akkor híre a supponnnak, sőt ha suppont kértél volna, talám azt gondolta volna, hogy zsúpon akarsz fekünni; minden leves az polyek avala és káposztalé, leves disznó oldalosas. A mint most levest esznek elsőben, akkor főtt sós káposzta vala az első étek az kiből ettenek.

§. Mikor megittasodtanak az emberek soknak énekes inasai voltanak, akkor énekelni kezdettek, valami szép régi magyar dolgokról énekeltették, néha szerelem énekét is mondottanak kivált az nagy embereknek régi időben mikor mulattanak, igen kedves muzsikájok volt az török síp, egyszersmind az dob, akkor szép magyar noták voltanak, s azokat fúttták, s annál ittak az nagyja az embereknek. A mely nótákat penig az síppal fúttanak, ugyan indította az embereket mind az italra, mind a vígasságra; most talám azokot az szép

magyar notákot senki Erdélyben el sem tudná fúni. Trombitáltak is némelykor, de azt úgy fútták, mintha egy falka farkas ordított volna. Baxamétának híre sem vala, mert kivált az ki tudja, hol Baxafalva, ha mondották volna az Baxameta nótát, talám azt tudta volna, hogy Baxafalvára kell menni.

§. Asztalról felkelvén, vagy még asztalnál ülvén is, készen volt az hegedű és duda, ottan ottan az frulya és czimbalom is; azután tánczolni kezdettek, nem ugrándoztak kecskemódon, mint most, hanem szép halkal járták, gyakorta kiáltván: három az táncz. Azután volt az lengyel változó, holott hol az férfi hagyta el az leányt, hollott hol az leány az legényt, hármat fordulván egymással, magokra is hármat fordulván, úgy választott az legény magának leányt, vagy az leány legényt, az kit akartanak. Azután volt az lapoczkás táncz; ezeken kivül a régi magyaroknál, nem az köz-, hanem az uri és főrendeknél, nem csak az lakodalmokban, hanem vendégségekben is, kedves tánczok tudniillik az egeres táncz és gyertyás táncz, mindenik tánczhoz szokott nota, melyet a akkori muzsikások jól tudtanak.

§. Az egeres tánez ilyen volt: egy sorjában állott kilencz vagy tiz férfi, kivált ifju legény, ellenben más sorban annyi leány, közöttök olyan spatium volt, egy pár tánczoló tágasan eljárhatott; egyik legény elvitte az más sorban álló egyik leányt, vagy kétszer tánczczal megkerülte mind közben mind kivül az két sorban állókot, azután elbocsátotta kezit a leánynak, külön kezdettek tánczolni, de csak abban az lineában; akkor kezdették mondani: macska, fogd el az egeret; ha jól tanolt le-

ány volt, úgy elfárasztotta az legényt, mig minden egyetmása a testitől megizzadott, mert elől az leány, utána az legény úgy kerülték kivűl belől az két sorban állókat, mikor az legény szemben érkezett az leánynyal s meg akarta fogni az kezit, az leány akkor visszafordult, erővel pedig nem szabad volt megfogni az kezit, hanem ha szép mesterséggel kezire vehette. Mikor osztán megfogta, akkor ujjolag kétszer-háromszor az leánynyal együtt tánczolva az sorban állókat meg kerülte, úgy osztán az legény az maga helyére, az leány is az magáéra állott, mingyárt az mellette álló legény az más sorban álló leányt elvitte, azok is úgy járták, és az táncz mind addig tartott, míg valahány legény s leány volt az két sorban, azok is tánczolva egymást megpróbálták.

A gyertyás tánczot így járták. Két ifjú legény két égő gyertyát vettek kezekben, egymással úgy tánczoltak sokáig, rá vigyázván mikor egymást megforgatták, az gyertya tüzivel egymásnak haját vagy köntösit fel ne gyujtsák, azután oda mentenek, hol az asszonyok és leányok vesztég ültenek vagy állottak, mind az két legény szépen térdet hajtottanak, az két égő gyertyát két asszonynak vagy leánynak adták, azok egymás kezit fogván, az gyertya más kezekben lévén, úgy tánczoltanak, azután oda menvén, az hol az férfiak voltanak, térdet hajtván az két égő gyertyát azoknak adták kezekben azok is még úgy tánczolván, ujabban két leánynak adták.

Volt süveges táncz is, az kit annak híttak; ott a férfi egy szép süveget az keziben vett s feltartotta, egyedül kettőt hármat tánczolva fordult, azután az melyik asszonyt vagy leányt akarta, táncz-

ban elvitte, kettőt hármat fordúltak; azonban az süveggel az leányt vagy asszony mind addig csalogatta, az mig az süveget elkaphatta. elkapván az asszony vagy leány, még kettöt hármat fordult véle, mintegy dicsekedvén az győzedelmen, azután megint olyan legényt, a kit akart, elvitt, kettőt hármat fordulván véle, meg az legényt a süveggel kezdette csalogatni, mind addig, mig az férfi is elkapta; elkapván, szintén ugy tánczolt a férfival. (Oda fel kell vala írnom, hogy ott is ketten tánczoltak) mint oda fel leirám, itt is mikor jó mesteri voltak, mind az legény az leányt, mind az leány az legényt alkalmasint megfárasztotta.

Most az ilyeneknek semmi keleti nincsen, sem a szép lassu magyar táncznak, hanem azt kiáltják: vonjad az német, franczia, tót tánczat; ugy ugranak mind az legény mind az leány mint a kecskék.

Az minevétnek híre helye sem volt, ha eléhoztad volna az minevétet, talám más azt tudta volna, hogy azt kérded, ma mit ett.

NEGYEDIK CZIKKELY.

A Fejedelem ebédiről és vacsorájáról.

A fejedelem mikor ebédelt vagy vacsorált, tiz órakor felment az konyhamester, megizente kész az étek, az főpohárnok előjött az több pohárnokokkal, bőrrel borított szepetekben meghámozván elhozták az fejér czipót, az asztalt megterítették; elsőben az hosszu asztalra környös körűl ezüst arany fonallal varrott egy singnyi szélességű keskeny abroszt tettenek, azon felyűl ugy terítették bé tiszta fejér abrosszal az egész asztalt. Feladván az konyhán az étket

ezüst tálokban, mindenik étekfogónak selyemmel varrott keszkenyőket adtanak, azzal az étkes tálakot általkötötték, s úgy vitték kezekben. Az étekfogók előtt konyhamester gyalog, az konyhamester előtt az asztalnok szerszámos paripán ülvén, hol ráró-tollforgóson, hol darutoll, három szál levén medályban foglalva az süvegiben, úgy vitette az étket. Mikor az fejedelem ebédlő palotájához értek, ott az grádicsnál leszállott az lóról, gyalog úgy ment fel az étekfogókkal, lerakatta az étket. ott udvarlott míg vagy meleg étket, amint akkor nevezték, vagy az derék fogást el kellett hozni; akkor térdet hajtván az fejedelemnek, az étekfogókkal lement az konyh ára, ismét paripára ülvén, úgy hozatta el az többi étkeket. Mikor már az étket elhozták, az fejedel em az fejedelemasszonynyal kijöttek az ebédlőpalotában; ha tanács urak voltak az fejedelemnél, azok jöttek ki legelől az fejedelem előtt. A fejedelem előtt jött az fő hopmester, hosszú ezüstös nádpálcza lévén keziben, hosszabb magánál, annak a közepit fogta (másnak senkinek is, se tanácsuraknak, se több uri embereknek ezüstös nádpálczájok nem volt, se magának az fejedelemnek is, hanem vastag rövid nádpálczája volt, az urak penig olyan két három helyen bogos nádpálczát viseltenek. Kijövén az fejedelem, az urak rendet állottanak, az fejedelem, zöld bársony nyusztos kozáksüveg lévén feltéve a fejében — (gyakrabban mind olyant viselt, ritkán hosszú süveget; Urak, nemesek is abban az időben, kivált hideg időben, egész télen, tavaszon is, mig ugyan jó meleg idő nem volt, mind kozák süveget viseltek, ki nuszttal, nesttel, ki róka bőrrel) — a fő pohárnok másod magával nagy térdhajtással a hol a fejedelem fedelemasszo ny állot-

tak, oda ment, egyiknek kezében ezüst mosdómedencze, másiknak ezüst mosdókorsó, skófiummal varrott kendő lévén keziben, elsőbben az fejedelem mosdott meg, azután az fejedelemasszony (Mikor Zrinyi Ádám bejött volt az fejedelemhez Fogarasban másszor egy lengyel úr követ az királytól, egyszersmind töltötték mind az fejedelemnek, mind azoknak kezekre az vizet, egyszersmind törlötték meg kezeket az kendőhöz). Megmosdván a fejedelem, vagy predicator vagy arra tanított pohárnok inas az asztaláldást szép halkal elmondotta; addig a fejedelem az süvegit levette a fejiből, keziben tartotta; elmondván az asztaláldást az fejedelem az süvegit megint az fejiben tette, ketten az fejedelemasszonynyal egymás mellé leültenek a fő helyre, s enni kezdettenek, azután az kik az fejedelem asztalára marasztott vendégek voltanak, az hopmester rendre leültette, de az hol a fejedelem ült, két felől az asztalnál ürességet hagytanak, mintegy két arasznyira, senki sem ült oda, hanem azon alól az hopmester leült, ha ott akart enni, ha nem akart, az maga szállására ment s az kik az fejedelem asztalánál le nem ültenek, az hopmesterhez mentek ebédre, az több jelenlévő urak, főemberek, térdet hajtván az fejedelemnek s fejedelemasszonynak, szállásokra mentenek. Mihelyt az fejedelem leült asztalhoz, az fegyverhordozó inas, aranyas köves hüvelyü kard s fejedelmi buzogány lévén keresztül téve a karján, mind ott állott az fejedelem háta megett, mig asztaltól felköltek. Mikor az sültet elhozták, az asztalnok kivitte tálastól, s arra készített külön asztal lévén, felbontotta, s tálban rakván, úgy vitte be asztalra. Mikor innya kellett az fejedelemnek s fejedelemasszonynak, az fő-innya-adó elé-

hozta az bort, keziben lévő ezüst tángyérra kitöltvén benne egy keveset, azt elsőbben az fejedelem szeme láttára megitta, s úgy töltött ugyanott az fejedelem előttabból az borból innya mind az fejedelemnek s fejedelemasszonynak. Valahányszor ivutt az fejedelem mind annyiszor az ezüst tángyérra töltött bort megkellett elsőbben a főinnya-adónak kóstolni. Az több asztalnál ülő vendégeknek az pohárnokok adtanak bé innyok. Kis konyhának hitták, ahol ben az fejedelemasszony házán belől arra taníttatott udvari fraj főzött két-három tál étket az fejedelem számára; azt az étket onnét hozták ki asztalhoz.

§. Mikor felköltek asztaltól, újolag asztaláldást mondván, az tanács urak elől menvén, utánok az fejedelem, fejedelemasszony, az fejedelem házában, onnan reverentiát tévén, mingyárt kijöttenek, kiki szállására.

Ha innya kezdett az fejedelem, gyakran ivott penig, ott senkinek nem lehetett magát menteni, addig kellett innya, míg kidőlt asztaltól, maga penig egy veder bort megivutt, még sem részegedett soha el, csak levette fejéből az bársony kozáksüvegit, s mintha megfáradott volna, úgy gőzölgött ki az feje tetejin az bor ereje, s azután még többet ivutt. Egyszer Fogarasban az udvar német gyalogjait az fogarasi vár piaczán rendre állították, s valamikor új pohárt köszöntek, mindenkor lőttek; azoknak két hordó bort parancsolt, hogy kihúzzanak az pinczéből, addig ittak, mig egymásra dőltenek az vár piaczán.

§. Az mig az fejedelem tánczolt az fejedelemasszonynyal, az urak addig mind fenállottanak, valamikor arra fordúlt az fejedelem, az urak mind fejet hajtottak. Igen kedves muzsikája volt az duda; magyar módon, szép csendesen tánczolt, alig láthatta valaki

az lábait mint emeli fel az tánczban, igen czifrán igen ritkán láttatott. Egyszer az fejedelemasszony adván ki udvartól két előrenden való frajját, abban az lakodalomban tengerszín bársony köntösben volt, az akkori szokás szerént az mentéjén leeresztett posztó lévén, kivűl lévén az nuszt béllés az posztón, az fejében akkor hosszú nusztos süveg volt, köves medályban álló kolcsogtoll benne, mint egy tisztitó seprű olyan szélyesen, olyat penig másnak nem volt szabad viselni.

§. Vadászni gyakorta járt, egyébkor könyveket olvasott, kivált az Bibliát, azt estve is, kivált özvegykorában azmig elaludt az inassal olvastatta, vagy penig órákot igazgatott. Sok óra volt az házában : az többi között egy az asztalán állott, mint egy bojtos kicsin kutyácska, mikor ütni kellett, megmozdult az asztalon valahány óra volt, annyiszor az száját feltátotta s annyit ugatott, mintha valóságos kutya lett volna. Az övit fen, épen az csecsinél viselte; igen jámbor ember volt, legnagyobb szitka ilyen volt; szamár kurva fia, de ha megharagadott, mindjárt megölette volna az embert.

§. Ezt az öreg regnans első Apaffi Mihályról röviden ; térjünk által az ő boldogtalan (úgy mondhatjuk) fiára, második Apaffi Mihályra

§. Meghalván in 1690 die anno 15. Apr. Fogaras várában első Apaffi Mih., erdélyi regnans fejedelem, árván hagyá egyetlen egy fiát és gyermekét, második Apaffi Mihályt; ezt in anno 1695 Leopoldus császár, az erdélyi akkori commendans generalis gróf Veterányi-val Bécsbe felhívatá, ott szép sok kegyelmes intésivel intette. Akkor visszabocsátvan Erdélyben, sem az Leopeldus császár, sem felséges udvar intésével nem gondolván, sem penig az erdélyi igaz hazafiai tanács uraknak hasznos tanácsait nem fogadván, ha-

nem magával egyidejű tanács után indulván, és némely Bethlen urak (mert az Bethlen urak sem javallották mind szandékját) javallásán megindulván, elveszi magának feleségűl az Bethlen Gergely leányát, Bethlen Katát. Az nem tetszett sem az felséges udvarnak, sem az igaz hazafiainak. Meglévén az lakodalom, az felséges udvar másodazor felhivatja Bécsben s többször le sem bocsátja; azért az felesége is utána ment Bécsben. Annyi kegyelmességit mutatta az Leopoldus császár, hogy Sacri Romani imperii fejedelemnek tevé, de avval az erdélyi fejedelemségből kikoppana. Ez lőn az házasságának méltó gyümölcse; lássuk azért, mint lett azon boldogtalan házasságának lakodalma.

§. Az lakodalom Balázsfalván volt, az uraknak nagyja s nagyobb része ott volt; az lakodalom napján az fejedelem czifra törökszerszámos lóra ülvén, felesed magával megindúlt az kastélyból, az balázsfalvi hidaknak közepin sátort vontanak, a kisasszonyt Berve felől hozták hintón, s úgy alkalmaztatták az jövetelt. mikor innen az fejedelem az hid végihez érkezett s lóról leszállott, az hidnak az tulsó végihez akkor érkeztek a menyasszonynyal, azok is ott leszállván, mind innen az fejedelem, mind túl az kisasszony gyalog mentenek bé kétfelöl az sátorban. Az fejedelem képiben köszöntötte az kisasszonyt Alvinczi Péter, az leány részéről Bethlen Miklós felelt meg A fejedelem az kezit megfogván az leánynak, az mely bársonyos hintót hozatott volt az fejedelem, abban az hátulsó űlésben ketten egymás mellett űltenek, más senki nem űlt az hintóban, az két rész vendégekkel együtt bementenek az kastélyban, ott arra készített palotá-

ban asztalhoz ültenek, vigon laktanak; nem volt sem násznagy sem vőfély, sem nyoszolyó, sem leánykikérés. Felkelvén asztaltól, sokáig tánczoltanak, az menyasszonyt penig nem kapták el gyertyánál, hanem szép csendesen az anyja Bethlen Gergelyné Thoroczkai Mária elvitte magával az háló házban, kevés idő mulva az fejedelem is csak magára elment az menyasszony után, az vendégek mind ott maradtanak, s még azután sokáig tánczoltanak.

§. Táncz közben, midőn az fejedelem az mátkájával tánczolt, Sárossi János tanács úr, igaz hazafia azt dúdolta magában: dinom dánom, holnap bizony bánom bánom; s bizony igazán is dúdolta volt. Mikor az kézfogás volt Bodonban, ott volt az szegény Apor István, mivel az Kendeffi Gáspár lakodalma ott volt, ugyan az Bethlen Gergely leányával, a szegény Apor István volt az násznagy, de az az lakodalom csak egy vacsorából állott. Második Apaffi Mihály is ott volt, Apor István semmit sem tudott abban hogy az nap lészen az kézfogása az fejedelemnek; reggel bément hogy elbucsuzzék az fejedelemtől s az uraktól; mondja Bethlen Elek: ne menjen el kegyelmed, mert ma itt egyéb dolog is lészen, mivel az fejedelem akarja eljegyzeni az Bethlen Gergely uram leányát; maradjon meg kegyelmed. A szegény Apor István csak lassan magában mondotta: eb akaratjából lészen, de ugyan csak meghallotta Bethlen Elek, megmondotta Bethlen Gergelynek, sokáig haragudtak is a szegény Apor Istvánra. Ugyan csak ott maradott, az kézfogás meg lett. Egy szép órát küldött volt az szegény Eszterházi Ferenczné Apor Istvánnak, kin is az említett aszszony képe volt, azért hogy jeles marhákot szedetvén Erdélyben, mint fő harmincza-

dok-arendátora, lenne az marhák harminczadjában engedelemmel, el is engede két száz forintot. Ebéd alatt azt az órát kiveszi hogy megnézze, az szomszéd úr elkéri, hogy ő is nézze, mondja: be szép óra, más úr meg attól elkéri, s addig kérik elébb elébb, hogy az óra elvész, soha elé nem tudta szerkeztetni. Más nap az kézfogás után Apor István Bodonból indúl Kecze felé, az felesége ott nem lévén, beszélgetésnek okáért Cserei Mihályt az hintóban ülteti (mert én akkor Nagy-Szombatban tanoltam); mondja Apor István Cserei Mihálynak: tegnap az ágyban nyomták az erdélyi magyar fejedelemséget; tudod Isten, semminek oka nem vagyok, sem hiremmel, sem akaratommal nem volt ez az kézfogás, adjanak számot mind Isten mind az következendő maradékok előtt az kik ezt az dolgot koholták, s azt az jámbor ifjú fejedelmet arra vették. A míg Bodonból Keczére ment, mind arral beszélett, nagyokat sohajtván s az szeme könyvvel megtelvén, gyakorta az keszkenyővel szemit megtörölvén. Hej Apaffi Mihály, Apaffi Mihály, miért nem fogadád szavát jó felséges uradnak s igaz hazafiai tanácsosidnak, bizony nem koppansz vala ki az erdélyi fejedelemségből, és talám hazádnak Erdélynek is jobban esik vala! De miért vakarjuk fel a béforrott sebnek az ő turját?

ÖTÖDIK CZIKKELY.

A régi Erdélynek köntösiről.

Ne kaczagjad erdélyi magyar, midőn hallod, hogy az franczia asszonyoknak az az symboluma: gallae dominae, melyet ha igazán akarunk magyarul kimondani, úgy kell mondanunk : a franczia asszonyok uralkodnak az férfiakon; mert én is gondolom hogy igazat írok, midőn írom hogy ma Erdélyben az férfiaknak nagyobb része haec vir, az asszonyoknak nagyobb része hic foemina. Azért én is az mostani felfordúlt világhoz alkalmaztatom irásomot, és az asszonyok köntösin kezdem el ezen czikkelyt.

Nem értem, de hallottam bizonyosan, hogy régen az főasszonyok geleznában jártak kiki maga állapotjához képest, kinek nusztból való volt, kinek nestből, kinek petymetből, egy szóval az kitől mint tölt ki, az minthogy gyermekkoromban magam is láttam az nagyanyám Imecs Judith petymetből való geleznáját, s hallottam bizonyoson, hogy más régi fő asszonyoknak is még akkor az geleznájok megvolt. A fő leányoknak az fejin nyak szirtin feljűl, az tetejeken kevéssé alól, hat csontból szőrrel erősen megkötött korona forma jó féle gyöngygyel megrakott vagy klárissal az kitől mint tölt ki, magas csúpos hátra függő koronájok volt; az asszonyoknak és leányoknak a könyökökig feljebb ugyan bővebb ingek volt, az könyököktől fogva az keziig sípos ránczos szoros újja volt, inneplő pedig olyan tábla forma volt, ki aranynyal varrott, ki jó féle gyöngygyel rakott ruha volt, az melyet azon ránczos síp forma ing ujjára

tettek. Keztyűjök az nagyobb rendű asszonyoknak selyemből szőtt czifraság volt, az alább valóknak tiszta czérnából szőtt keztyűjök volt, az keztyűből az végső ujja iziig az kezek ujjai kün voltanak. Nem árulták akkor az leányokot csecsek mutogatásával, hanem ugyan az felé varrott vagy rakott gyolcs volt mint az kis ing sipján, az kivel gallér helyett az mellyit béfedte egész az torkáig, majd addig, az meddig az nyakra valójok volt; ezt igen gyermekkoromban így értem. Igen viselték azelőtt mind az asszonyok mind az leányok, mind belső kis ingen, mind az külső ingen is sűrűn egészlen mindenütt megrakva rézből csinált igen apró, mint egy lencse szemnyi islógokot, mert az volt az nevi, úgy hogy egy ingre afféle apró islog két-három ezer is reá volt rakva s varrva; az olyan ing is a könyökiig bőv volt, azon alól a keze nyeliig szűk, azt hítták síp ujjú ingnek. Nem volt akkor ránczban szedett egész mellyű ingek az asszonyoknak, hanem az ingek elől meg volt hasitva, annak kötője volt, s úgy kötötték meg az nyakoknál, mert akkor épen az nyakokig volt fel az ingek, nem bocsátották úgy zsibvásárra az csecseket szemtelenűl, mint az mostani asszonyok és leányok, hogy csaknem egészlen, többire félig nyakok csecsek mezítelenül úgy áll. mintha épen az férfiakot kénálnák csecsekkel.

Azonban még a fő asszonyokban is sokan nem csizmát viseltenek, hanem amaz ránczos veres sarut szász módon; télben szörből botosok volt, az kit az csizmára vagy sarura húztak, hogy az lábok meg ne fázzon. Nem vala annyi modi az fejeken, noha az menyecskék akkor is majd így jártak, mint most, de nem vala annyi táré. hanem tisztességes fátyol volt

az fejeken, azt lebocsátották, hogy el igen messze vonszolódott. Mikor házoknál voltak, ugyan mentét viseltenek, de útra menvén, mellyre valóra palástot vettenek fel; az téli palást penig, kinek mint volt tehetsége, úgy béreltette ki nuszttal, ki nesttel, ki petymettel, s az uri fő asszonyok mind otthon, mikor templomba mentek, vagy máshuvá, mind lakadalmakban, mind temetési alkalmatossággal, palástban mentek. A palást úgy volt bérelve, mind az kinek rendi volt, mert akkor igen reá vigyáztanak kit miféle egyetmás illet meg.

Nyári palástot is viseltenek, az mely szintén úgy mint az téli palást, vagy sima vagy virágos bársonyból vagy biborból volt az uri fő nemes asszonyoknak, másképen egyéb szinű selyem matériékból is volt, de ritkábban nyári palást; annak kivül az eleje selyem a galléra egészlen bojtos bársonynyal vagy karmazsin szinű vagy veres vagy zöld, ki mint szerette, meg volt prémezve. Az öreg rend asszonyok fekete selyem biborból csinált nyári palástot viseltenek, azoknak az két eleje s hátul az galléra szélyesen szélyes fekete selyemmel csinált csipkéből volt meg rakva, s egy újjnyira a csipke alól, feljül alá volt eresztve az palást szélyin.

Kis subájok is volt akkor az kis asszonyoknak s fő emberek leányinak, veres, zöld, megyszin s más szinű bársonyokból; az bő és szélyes volt, de rövid, mert az derekán alól nem ért, szintén úgy, mint az bársony palástnak az két eleje szélyén s hátúl is szélyesen, s az galléra nesttel vagy nuszttal meg volt bérelve, azonkivül az mint az palást, ez is kül meg volt erősen hányva arany vagy ezüst csipkével vagy kötéssel, az kitől mint

tőlt ki; az kitől kitőlt, úgy fel volt hányva, hogy felyűl harmada az matériának alig maradott simán. Igen ritka volt akkor az jó féle veres klaris öv Erdélyben, épen csak az nagy uri asszonyok viselték. A nyaka körül kinek nusztból, kinek nestből való galléra volt, azonban nagy nyaktakaró fátyola, kozák süvegek kinek nusztos, kinek nestes.

A kisasszonyok, sőt elévaló fő nemes leányok is az fejeken két felől, az homlokokra feleresztve sok szinű festett strucz tollakot viseltenek, s igen díszcsek voltanak azokkal. A hajokat két felől, gömbölyesen csinált vassal megmelegítvén, megfodorították, mert akkor híre sem volt az álhajnak; azt két felől lebocsátották vékonyon, imitt amott jó féle gyöngyöt is felfonva elegyítettek, az kitől kitőlt, köziben. Mikor útra mentenek, az nyakokban hosszú fekete fátyol volt, azt a mellyeken keresztül fogták, az közepin valami drágakövű gyűrű volt, épen az mellyeken az két végit az fátyolnak két felől az czombokon lebocsátották, hanem az mely része az csipőjöket érte, azt ott megakasztották tővel.

A szásznék az mellyeken mind olyan medály formát hordoztanak, az kit kesentyűnek híttak, az városi úr szásznéknak aranyból, drágakövekből való volt, az közönséges, kivált falusi szásznéknak, kinek ezüstből, kinek ónból, kinek pléhből, de mindeniknek volt; csinált kövek vagy csinált üvegek voltanak benne.

Abban az időben nagy fő nemes asszonyoknak rása szoknyája volt, öve öreg rend fekete klárisból fűzve rendszerént. Ám lakodalomban s nagy solennitásokban öltöztek magok rendek szerént czifrán, minden nap megérték az rása szoknyával. Nézzd meg

most, igyekezzél fogadni egy lotyó szolgálót, vagy nézd meg még az paraszt jobbágyleányokot is, már ezek között is közönséges az rása ruha, ha penig egy rühös alávaló asszonyt vagy leányt akarsz fogadni szolgálónak, ne is említs neki brassai vagy szebeni egyszer ványolt posztó szoknyát vagy mentét, hanem jó féle rásából valót, annak is az aljára három renddel arany massa csipkét, galandot, rókával prémezett selyem gombbal rakott rása mentét, három forintos pártát, arra szélyes ezüstös pántlikát. Értem hogy az nemes asszonyokon kivűl nem volt három falusi asszonynak mentéje, azoknak is brassai posztóból, bárány bőrrel bérelve s prémezve. Értékes, mind szabad, lófő, darabont, jobbágy embereknek feleségek, leányok, télben zekében, nyárban egy abroszt vagy kendőt kerítvén nyakok körűl, úgy mentenek az templomban; gyolcs rokolyának, selyem pántlikának híre sem volt közöttök; most sok asszony, leány, az kiknek férjek vagy atyjok házánál nincsen egy falat kenyerek, mégis czifra az mente, gyolcs az rokolya, drága az párta, az asszonyoknak aranyos szélyű gyenge patyolat. Jobb volna az mit erre költenek, adnák az portioban s járnának úgy, mint az régi jámbor asszonyok s leányok.

Ne hagyjuk el az régi székely asszonyokot. Minden lófő vagy darabant embernek az felesége nagy kontyot viselt, abban nagy két tőt szúrt fel, mintha két szarva lett volna; az konty felől való része az tőnek hólyagos volt, azt a kontyon kivűl hagyta, a kinek jobb tehetsége volt, annak ezüst volt mind az tője, mind az hólyagja, némelyeknek az hólyagja aranyas, az többinek olyan volt az micsodás töle kitölt, de az akkori asszonyoknak s leányoknak nagyobb

dicséreti az, hogy ritka kurvát hallott az ember, kivált az magyarok között. Jut eszemben gyermekkoromban, hogy egy fattyazó kurva vala Torján, meg is hala az szűlésben, annak olyan hire volt hogy kurva, mintha valami nagy csuda történt volna; de most bizony nem csuda, és talám olyan ritka most az jámbor, az mely ritka volt abban az időben az kurva. Nézd meg Erdélyi ember, hogy bizony nem az császár adója szűkíti Erdélyben az pénzt, hanem feleségtekre, lányotokra való haszontalan czifrázás. Mind az két hemispherium politicáját elolvastam, de majd mindenikben rend vagyon az asszonyok és leányok köntösiről, csak mi közöttünk nem látok; nézd meg csak az erdélyi alma natio saxonicalis az asszonyok és leányok köntösiben, mely szép rendet tart, ezért is teli az láda; de mivel hogy az mostani sok czifraság, haszontalan krepin, paszamánt, s a többi az férfi köntösökön is, nem kevéssé kisepri Erdélyből az pénzt, lássuk az férfiak is Erdélyben régen mint jártanak, s micsodás köntösben.

A férfiak azért azelőtt az nagyja az embereknek pár nusztos süveget viselt pompára, medály rajta s abból kolcsogtoll állott ki; de csak az közönséges fő emberek is, ha csak jó féle gyöngyből csinált bokrétát is viseltenek; nyárban penig az ifiak virágból való bokrétát is tettenek süvegekben, feljűl tévén az köves vagy gyöngyös bokrétát. A közönséges fő emberek egyes nusztos süveget viseltenek; az urfiak két, három, némelykor négyszerű nuszt farkas süveget, abban forgó vagy kerecsen vagy ráró toll volt, két felé ki fordulván, néha összemenvén; némelyek sas tollas forgót, de az urfiak is többire

mind egy pár ráró vagy kerecsen tollat, aranyból csinált és drága kövekkel megrakott forgóban. Olyat viselt Gróf Gyulaffi László fő bejáróságában. De mindenek felett gyönyörűséges volt, mikor három szál darutollat köves medályban rakva tettek az ifjak süvegekben. Akkor sok darvakot tartottanak fejedelem, urak, fő emberek udvarában, és mivel az darvak többire szürkék, kiszedték az tollokat szép gyengén, s fa olajat öntöttenek az tollu tokjában s ismét helyre rakták az kiszedett tollakot, úgy fejéredtenek meg. Mikor az olyan urfiak darutollas süvegben lódingoson, tarsolyoson felültenek üszely berzsenynyel veresen festett köves, gyöngyös, klárisos szerszámokkal aranynyal szőtt portai czafrangokkal felöltöztetett lovakra, annak is homlokán (üstök nyomtatónak hítták) bársonyra varrott, drága medalyban rakott három s néha két szál darutoll lévén ezüst kengyelekben lábai, csizmáján aranyos sarkantyú gyémánttal vagy rubinttal smaragddal megrakva, utána az sas tollas, párducz-, tigris-, farkasbőrös szolga azokon nagy ezüst, aranyos gombok, egy nehány rend ezüst lánczokra szorítva, elől az elkészittetett, sok képen czifra vezeték paripák, megugratta szép moderatióval magát az lovon, fútták az török sípot, trombitát: —bizony akármely király udvara Europában cum recreatione megnézhette volna. És, hogy példát hozzak elé, mikor Székely László házasodott, az mely hintót vitetett az mátkája számára. mind az hat szekeres lónak az hintó előtt egy-egy darutoll volt medályban csinálva az homlokán, maga fejében is három szál darutoll, az mely festett portai paripán ült maga, annak két szál darutoll volt az homlokára akasztva.

Kivált az ifiak igen szerették viselni lovokon az csigás kantárt, szűgyellőt, farmatringot. Az urfiak olyan apró mint az bab csigákkal rakatták meg szijszerszámokat, melyet gyöngycsigának híttak, közben közben sok féle szinű öreg, mint egy kis alma, tengeri csigák lévén rá csinálva. Az nemes ifjak másféle csigás szerszámot viseltenek, az olyan olcsóbb volt. Fekete süveget is igen viseltenek az nagy emberek; selyemből volt csinálva, az nemeseké szép fekete bárány gyapjúból; mikor megholt az férfi, olyan süveget vontanak az fejekben, úgy tették koporsóban s temették el, az mint hogy most is az temetőben, mikor új sírt ásnak s régi holt testeket találnak, az olyan süvegek elrothadva meglátszanak, az mint én magam is sokat láttam.

Az ifjak penig nyárban ugyan hasonló fekete süvegeket viseltenek, de csákóst, abban szintén úgy az oda fel leírt forgókot; az süvegnek az csákóját ezüst tővel sűrűn megrakták, az tőnek az gombja aranyos volt, rendszerént az süveg alsó karimáján, az sinórnak helye volt az az kitől kitőlt ezüstből, selyemből volt, némelyeknek csak tiszta selyemből. Az süvegnek azon alsó részin némely helyeken hasadék volt, az melyen kieresztvén az sinórt, megczifrázták, az sinór vége hosszú volt, azt az mellye mellett job felől kieresztette, s egy kevéssé az övin alól ért szép vitézkötés lévén azon sinór végin kettős volt az a sinor, melyeken föl s alá járó gomb volt, mikor nyargaltak, hogy az forgó az posoni süveget le ne vonja az fejekből, azt az sinórt az torkok alá tették, s az emlitett fel s alá járó gombbal megszorították.

Az csizmájok szárát alól az horgasinokon szép térdkötővel megkötötték; az jó két újj széles volt,

csatt némelyiknek ezüstből, az térdkötő vagy majczból vagy bagariából volt, vagy közönséges szijból volt, az kötőnek az vége, az kivel megkötötték, vagy czifra selyem rojt volt, vagy az szijából való czifrázás. Én is gyermekkoromban ugy viseltem. Micsoda nád pálczát viseltenek az urak és fő rendek, oda fel az fejedelem dolgai között leirám. Viseltek kalapot is nyárban, annak az elein csukroson fenállólag egybenkötött fekete strucz tollakot.

Az ifju legények, az kiktől kitölt, viseltek ezüst aranyos tollas buzogánt, bársonynyal volt borítva az nyele, az régi penig ugyan ezüstös aranyos; az kitől penig olyan ki nem tölt, vas buzogánt viselt, az nyele ezüstös aranyos volt, én is ilyet viseltem ifju koromban, némelyek penig hasonló nyelű vagy czifra baltát vagy csákánt viseltenek. Az mely ifju legénytől az sem tölt ki, tatár korbácsot viselt, tamariskus fa volt az nyele, az két végin fejér csont vagy vékony hosszú nyelű két-három bog az korbácson; az hosszú volt, nohajkának hitták. Téli keztyűt ki párduczbőrből, ki hiúzbőrből, ki rókabőrből viselt, az nyári keztyűnek hire helye sem volt, ha valakinél nyári keztyűt láttak volna, bolondnak mondták volna. Jut eszemben, egy valaki viselni kezdette vala az nyári keztyűt, csúfolni s kaczagni kezdették vala, s szégyenletiben letevé. Bizony az fekete csizmát sem viselte más, hanem az ki gyászlott, az dali csizmát sem viselte más senki, hanem amaz nagy emlékezetű úr Kornis Gáspár.

Mind felső alsó rendbéli ember, mihelyt megházasodott, az szakállát meghagyta s holtáig úgy viselte; az egy Béldi Pál szüntelen beretváltatta az szakállát, s hogy controvertálták azt mondotta, mikor tatárok rabja volt, nagy szakálla lévén, az

tatár ura ha megharagudott annálfogva hurczolta, akkor tett volt fogadást, ha megszabadúl, soha szakált nem visel, s nem is viselt holtig.

Ha valaki abban az időben az szakállát leberetváltatta, nem beretváltatta az haját is egyszersmind, az csúf volt, olyat mondottak neki, az kit szégyenlek ki irni. A fejét majd mindnyájan borotváltátták, ha kopocz volt, nem viselt idegen kurva hajat, az kit most barokának hínak, mert ha akkor eléhoztad volna a baróka nevét, más azt gondolta volna, hogy azt mondod, hogy bak róka megyen. Az kinek haja nem volt, hogy kopocz volt, szép fekete biborból vagy bársonyból való sapkát viselt. Az bajusza az száját némelyiknek egészlen befogta, abban soha semmit el nem vágtak, sőt mikor ivutt némelyik, megtölt a bajusza s beszoppantotta. Nyakravalót soha máskor nem viseltek, hanem mikor utra mentek, akkor némelyike szép gyolcsból való nyakravalót kötött fel, az kinek az két vége kinek skófiummal, kinek arany fonallal, kinek elegyesen, kinek tiszta selyemmel meg volt varva, azt függve leeresztette az övig, vagy penig némelykor hátra vetette az vállán az hátára, s ott lebegett; de rendszerént portai selyem török nyakravalót viseltenek, az alább rendű emberek penig közönséges portai nyakravalót. Az uraknak, első főrendeknek az pompára való mentéjek hosszú volt, annak nagy hosszú szélyes galléra, hogy majd az háta közepit érte, az karjának felit, elől is az mellye felől jócskán leért. Némelyeknek ezen galléron kivűl vagy nuszt volt vagy hiúz vagy rókatorok, vagy valami drága bőr; az két újja úgy fityegett az földig; az mentéje újja kutyafüles volt, bérelve penig attól fogva az hol az kezit az hasadékon kidugta, sohultsem volt, hanem

osztán az végin az kutyafül felé, az kutya füllel együtt egy kevés bérlés volt. Mikor ritkán felölötték, az újján való posztó összeránczolódott, ránczolva állott az karjokon. Abban az időben híre helye sem vala az paszamántnak, hanem nagy híre vala még Pázmány Péternek, azért ha valakinek elé hoztad volna az paszamántot, azt gondolta volna, hogy Pázmánt emlegeted vagy Pázmántot az sz. István király hadi vezérit. Ezen mentéjeken volt szövés, ki egy újj szélyes, ki két újj, ki három, azt oldal-pecsenyének hitták; mindennek inkább proportionate vitéz kötés az végin, az ki arany, ki ezüst fonalból, ki elegyesen, ki tiszta selyemből való volt, azt varratták sűrűn azon mentére.

Hosszú mentéket is viseltenek az akkori emberek, melyet boér mentének híttanak, az urak s fő emberek jó féle posztóból, róka bőrrel megbérelve, az nemes emberek veres muszulybol, bárány bőrrel bérelve. Urak, fő emberek, nemesek nyári mentét is viseltenek, az urak mentéje belől vagy bársonynyal vagy aranyos matériával vagy velenczei kamukával volt megbérelve, az többinek vagy rásával vagy bagariával. Abban az időben kétféle skarlát posztó volt, velenczei skarlát, annak tizenhat forinton adták singit, csak úri emberek viseltek olyanból köntöst, az másik török gránát volt, négy forintos volt singe, az olyan posztó többnyire kék, zöld s meczszín (megyszín) volt, ilyet viseltenek fő emberek, nemes emberek, az olyan tartós posztó volt, három-négy rendbeli dolmány mente is elszakadott addig az angliai posztóból a míg ebből egy rendbeli. Volt sálya nevű posztó is, az is az uraknak való volt, köz nemeseknek volt az fajlandis, közönséges landis.

Mind urak, fő nemesség az köntösöket sinór

helyett galanddal szegették bé, az urak ezüst, arany galandban, az nemesek selyem galandban, azután kezdék bogárhátu sujtásos ezüst arany fonalból vagy tiszta selyemből sinóroztatni köntösöket.

Akkor minden rendbeliek jó hosszan viselték s bőven dolmányokot, mentéjeket, ezért tartott sokáig az egyszeri köntös. Az fejedelem kivált s az fejedelemasszony udvari népit inasit csak arról is megismerték, nem privatus urak cselédi, hogy az országbelieknél leghosszabb köntöst viseltenek. Az dolmányon nem voltak olyan sűrű gombok, azok is egy dolmányon nem voltak többek tizenkét gombnál: az ezüst gombot, mind aranyozva, mind fejéren, abban az időben igen viselték, az heveder-övnek hire sem volt, hanem szép selyem-övet viseltenek, némelyeknek az végin majcz volt, ezüst, aranyos csattal, pikkelyekkel, az végin meg ezüst. Nyárban penig az öreg urak matéria köntösben jártanak, az vagy bibor vagy kanavácz vagy kamuka volt, mert bársonyban az egy fejedelmen kivűl másnak járni szabad nem volt: az ifiú urak penig karban kivágott olyan foszlán horvát módra kivágva, abból kifüggött vagy skófiummal vagy arany fonallal varrott ingeknek az újja. Az ifjú legények penig viseltenek valami gyenge matériából való inget (noha az alatt más gyolcs vagy bulya vászon ing is volt) annak újja, mellye, galléra czifrán meg volt varrva, rojtos kötővel, másként épen olyan volt mint az ing, csak bővebb, azt pánczél ingnek hitták.

Bérlett nadrág ritka volt, de azon is az hátulsó varrásán semmi sinór nem volt, rendszerént bőrkapcza volt reá varva talpalló helyett, s némelykor úgy sétáltak török papucsban benne; az czizmája kinek sárga, kinek veres, nem fekete, azon ezüst aranyas sarkantyú vagy tiszta ezüst.

Az ifjú legényeknek ugyan, mint az uraknak is hosszu mentéjek volt, rendszerént róka háttal bérelve, de az közönséges viselő mentéjeknek az alja rendszerént az horgos inokat érte. Nem vala akkor híre az krepinnek, mert ha valakinek mondottad volna krepin, s deákul tudott volna, felnyitotta volna az fülit s azt hallgatta volna, hol zörgetnek, hanem minden czifraság az mentéjeken az vitézkötés, az penig az mint kitől kitőlt, kinek skófiumból, kinek ezüst arany fonalból, kinek tiszta selyemből, kinek elegyesen; némely csak egyes volt, némelyik hármas, egymás végiben, de azok már keskenyebbek voltanak s kisebbek, úgy volt az mentéjekre varrva. Viseltek némelykor ezüst vagy ezüst- aranyos gombokat is az mentéjeken. Az dolmányok olyan hosszú volt az mint oda fel leírám, s olyan formán volt czifrázva, mint az mentéjek; a dolmánynakaz újjánmind kutya fül volt, az szép bársonynyal volt bérelve; az nadrágok is tisztességes, sem bőv sem szük nem volt. Salavárit is viseltenek az ifjú legények, mind urfiak, mind nemesek; az nadrág hasítékjáig ért a salavári, ott belől, nadrágon ezüst vagy selyem sinór lévén rakva két renddel, az sinórok végiben fél újjnyi ezüst vastag tők, azokat sinóron által vonták a salavári lyukain s úgy kötötték az nadrághoz. A salavárin az hol az lyukak voltak, oda szü formára csinált galanddal vagy sinórral köröl megvarrott posztó volt, az ezüst tők onnan fityegtenek le.

Némely úrfiak varrott bagariából való telekes bocskort is viseltenek, hajdú módra; igen czifra, szironynyal sőt ezüst fonallal vagy selyemmel czifrázott majcz vagy szij volt az kivel felkötötték, sőt a telekes bocskor felső része is azképen meg volt czifrázva.

Az nagy haj igen igen ritka volt, sőt soha nem emlékezem, hogy ifju legényt nagy hajjal láttam volna, de hogy azt hátul vagy sinórral vagy pántlikával megkötötték volna, mint a lófarkát, mint most cselekesznek, híre helye sem volt, annál inkább zsacskókban hordozták volna. Ha akkor kötött hajjal vagy zsacskókban varrott hajjal valaki eléjött volna, azt mindnyájan kaczagták s csúfolták volna, s azt tudták volna, hogy farsangos, mert abban az időben láttattak ottan ottan bolond farsangos köntösben járók, hanem az, kinek, ritkán, nagy haja volt, azt szépen lebocsátotta. Kiki inkább leberetváltatta, s úgy üstököt hagytanak magoknak, azt szépen felkötötték s abban gyönyörködtek, mennél nagyobb csomót köthettenek az üstökökön. Ritkán némelyeknek volt abba fűzve vagy kevés pántlika vagy kevés sinór, kivált a gyermekeknek.

HATODIK CZIKKELY.

Az erdélyiek régi nyájasságáról és utazásáról.

Semmi nyájasság ma Erdélyben, ha csak ottan nincsen tubákpixl vagy feif tubák; nem vala ezeknek híre az régi időben, nem kérik vala akkor elé az portobákos pixist, sőt ha mostani szokás szerént azt mondottad volna s úgy kérted volna hogy tubák pixl, az ki deákul értett volna, azt gondolta s magyarázta volna, hogy tubák szurkot vagy szurkos tubákot kérsz. Nem szíja vala akkor más sem az portúbákot, sem az füst tubákot, kivált gyermekkoromban, hanem kocsis, lovász, darabant, azok is rítkán, hanem az hajdúk és az fejedelem németjei s peczér s afféle. Akkor

mostani mód szerént egy pipa dohányt ha úgy kértél volna: fajf tubák, más azt gondolta volna, fáj valamid a tubák miatt. Az 1687. esztendő előtt olyan emberséges ország vala Erdély, hogy egy pénz nélkül keresztül mehettél volna rajta, mégis mind magad mind lovad jól lakhatott volna; nem vala hire az vendégfogadónak. Csudálkozva néztünk Kolozsvárott a közép utczában hogy mondották, hogy vendégfogadó, azon egy nagy szakács vala leirva késsel az tűzhely és irott fazakak előtt. Vala egy rongyos ház Miriszlónál is, az kit hallottam hogy vendégfogadónak mondottak, de nem láttam hogy vendég szállott volna belé; talám még Básta György csináltatta volt, mikor ott megverte volt Mihály Vajdát. Hanem ha megindúltál volna abban az időben, elől küldöttél volna az faluban szénát abrakot az lovadnak, magadnak enni valót, s ha bor volt az faluban, bort is adtak volna, sőt az Szászságon bár az magad lovadon ne jártál volna (noha ezt az ország artikulusa limitálta volt, de avval bizony keveset gondoltak), posta lovat eleget adtanak, sőt ha az szegény folnagyok, birák úgy nem viselték magokat, az mint az uton járó kivánta, jól megverték az hátát s rajta sült. Az ugyan bizony nem igen volt jól, de mikor az urak közzűl valaki megszállott valamely szász faluban a kiben híres bor termett, akár mint tartotta az szegény folnagy, de az úr megharagította magát, s csak ne haragudjék, két három hordó borban megalkudott, az szegény folnagy, csak ne haragudjek az úr. Ha penig vagy szegény atyádfiához vagy becsületes nemes emberhez szállottál volna, az olyan szivvel látott, hogy örömiben talám az lelkit is kitette volna érted. Még is, az mi csudálatra méltó dolog, az urak

sem voltak pénzesebbek mint most, mert azmiképen most nincsen pénzünk, úgy abban az időben az urak épen az pénzgyűjtésre semmitsem vigyáztanak*, hanem csak az egy böcsületre és emberségre; az paraszt is, sem magyar, sem szász, sem oláh, szegényebb nem volt mint most, sőt bizony sokkal gazdagabbak voltanak, mint most.

Azon kivűl mind az urak, mind nemesség mind parasztság nagy szeretetben éltenek; nem vala akkor annyi úr, hogy az kinek az apja kereket, falazott is, most a fia megharagudnék ha úrnak nem hínád. Gyermek koromban hallottam, hogy egy grófnak Magyarországban meg volt öt-hat száz jobbágya, s azt tartották grófnak, mert Erdélyben, az mint oda fel irám, több gróf nem vala gyermekkoromban gróf Csáki Lászlónál, Erdélyben úrnak azt tartották, az kinek háromszáz, jó fő embernek, az kinek száz ház jobbágya vagy ad minimum hetven vagy hatvan; most némelyek az kik az úri titulust könnyen felveszik, s ha valaki fel nem adja, megharagusznak, két három jobbágya alig vagyon, az egyik biró, az másik kolcsár, az harmadik szabados, annyival adós az ilyen úr uram, ha megakarnák venni rajta, bizony az dolmánya sem maradna meg. Az mint más munkámban is leírtam, régen az tizenkét tanács úr, gróf és nagyságos urakon kivűl többnek úr nem vala neve, úgy azoknak gyermekin kivűl urfi, kisasszony; sem annyi az asszony nem vala ezeknek az feleségeken kivűl, az mely urakot oda fel leírék, hanem ha annál nagyobb fő ember volt is, csak úgy mondották: uram, kegyelmed, asszonyom, kegyelmed, mint

* Vágyódtak.

vagyon aszonyom; gyermekeknek penig kis uram, kisasszonyom, vagy Zsófi asszony, Margit asszony. Tanács úr uram is érte meg az tekintetes, nemzetes titulussal, noha bizony látom, hogy az ifiu Rákóczi György fejedelem idejében az tanács uraknak rendszerént nemzetes titulusok volt; nagyságos úr is érte meg az tekintetes nagyságos titulussal. De most nézd meg, ha egy alábbvaló fő embernek is úgy nem irod: az tekéntetes úrnak, vagy az legalábbvaló bárónak: az méltóságos báró urnak, megharagusznak érette; holott régen az egy fejedelmen kivűl Erdélyben méltóságos titulusa senkinek nem volt. Régen az tanács urakon és nagyságos urakon kivűl azért haragusznak vala meg ha úrnak mondják vala: ma nézd meg, egy alévaló városi ember is ha úrnak nem mondod, feldúzza az orrát. Nem híják vala akkor az emberek egymást az úr, az úr, az asszony, az asszony, úgy hogy már majd az testvér-atyafiak is szégyenlik egymást atyafiának híni, hanem az úr s az asszony, az úrfi, az kisasszony. Abban az időben, ha annál távul valóbb atyafi volt is, annál inkább ha közelebb való atyafiak voltanak, úgy hítták egymást: öcsem, bátyám, sógor, koma; sőt az ki atyafi sem volt, mégis azokat is atyafinak híttak sokat; a kik atyafiak nem voltak penig: uram, kegyelmed, asszonyom, kegyelmed. Söt olyan szeretet volt, az mint oda fel leirám, hogy az atyafiak elmentek egymáshoz, egy-két hétig elültenek egymásnál, mégis mikor elbúcsúztak, kivált az asszonyok, egymástól, úgy búcsúztanak el sirva: jaj édes néném asszony, édes öcsém asszony, megbocsásson kegyelmed, még nem is beszélgethetének egymással. Ha valamely újságot kapott valyamelyik atyafi, azt maga meg nem ette, hanem az atyafiának

küldötte. Jut eszembe mikor újság volt csak egy lúdtojás is vagy egy császár madara, tizenöt mélyföldnire elküldötte egyik az másiknak.

Farsángban penig, kivált az székelységen, az atyafiak valamelyik atyafihoz gyűltenek, onnét rendszerént ilyen cursust bocsátottak: most az emberség megindúlt és az emberteleiiséget felkeresi, s ahol feltalálja emberségre tanítja. És mivel minden időben vagyon rosz ember, ha rosz emberre tanáltak valahol, avval nem gondoltak, vagy akart vagy nem, jól kellett főzetni, másként az övéből az atyafiak bizony jól főzettek, vagy akart vagy sem, de az gazdának csak jó kedvinek kellett lenni. Ezen kivűl tizen, tizenketten az atyafiak és nemesek egy számban beűltenek, zekében, harisnyában öltöztenek, az szán előtt hat ökör volt, közöttök két-három cseber bor, s úgy ittak s úgy jártak egymáshoz, csuklyát vontak az nyakokban, botot az kezekben, feles czigány hegedűsök, dudások az szánban, kiáltásokkal, muzsika-szóval, úgy járták az tartományt..

Nem vala inter privatos religionis respectus, az akár catholicus, akár kálvinista, akár unitárius, és ha találtatott magyar, csak emberséges ember volt, egyaránt szerették magokot, együtt vigadtanak; sőt az házasok között is nem vala respectus religionis, ugyanis Bethlen Gergelynek catholica felesége vala, Apor István catholicus, az felesége kálvinista, Gyulaffi László catholicus, az felesége unitária, Gyerőffi György catholicus, az felesége unitária, Thoroczkai Istvány catholicus, az felesége kálvinista, sőt mikor Bethlen Gergely meghala, az feleségivel együtt temeték el, ben az háznál kálvinista predikátor, Csep-

regi, predikálla, kün az templomban P. Vizkeleti Zsigmond. Nem vala az házasok között is az religióból semmi visszavonás; ha egyik házban szent mise volt, az másikban könyörgés; nézd meg kérlek, ma az religioért is úgy nézik egymást, mint két ellenség. Az más vallású embernek adjon isten szent lelket, hogy jöhessen az igaz hitre; személyiben miért lehessen ellenségem, nem látom, sőt az igaz catholica anyaszentegyház azt tarja hogy mi catholicusok az olyanokhoz legyünk szeretettel.

Nem volt akkor annyi superlát, hanem estve jól lakván, a palotában vagy nagy házban, vagy az micsodás háza volt az gazdának bevittek egy falka szalmát, azon feleségivel együtt ki ki egymás végiben virradtig jo izűt aludt.

Épen nem nagyzották akkor az emberek magokat; urfiak, elévaló fő és nemes emberek, húsvét másod napján az az vizben vető hétfűn rendre járták az falut, erősen öntözték egymást, az leányokot hányták az vízben, sőt az elévaló embereknél csak magok házoknál is estve az frajok az leányok házában kádakkal hordották fel az vizet, reggel csak könnyen öltöztek, tudva már az jövendőt. Reggel azért az udvariak csebrekkel, kártyákkal reá mentek az leányokra, ottan olyan öntözés volt, hogy bokáig járhattál volna vízben. Hasonlóképen aprószentek napján vesszővel úgy jártak az leányokkal, úgy vesszőzték egymást.

Még az nagy emberek is abban gyönyörködtek, mikor az cselédek vígan voltak, sőt sok nagy ember, az kinek elébbvaló szolgái voltanak, azokkal mindjárt ivutt, megrészegedvén, az hegedűsöket behitták s virradtig tánczoltanak; az udvariak gyakorta egymást vendégségben hitták, vígan voltak s ittak, mert az

urok még gyönyörködött benne mikor az cselédje vígan volt, csak ne verekedett s ne veszekedett, mert azt el nem szenvedték.

Az levélirásban is semmi ceremoniát nem tartottanak, mint most, mert ha alábbvaló embernek is egész árkosra nem írsz, még azt is cópertában nem csinálod, vagy spanyolviaszszal nem pecsételsz, megharagusznak érte; az régi embernek penig, akármely nagy embernek írt valaki levelet, egy arkosnak a negyedit egészlen beírta, alig maradott egy kis tiszta papíros, mikor az levelet egyben fogták, az hová titulust írjanak. Mind az országnak, mind az fejedelemnek supplicatiot egy negyedrész papirosat egyben fogván úgy írtanak, sőt láttatott az fejedelemnek olyan supplicatio is, az ki egy arkosnak az nyolczadrészire volt írva, melyben grátiát kértek az fejedelemtől egy jobbágynak második lopásáért, melyre így resolvált volt az fejedelem: ha egyszeri gratia, ha kétszeri, akasztófa. Azt penig nem fösvénységből cselekedték az régi magyarok, hanem egymáshoz való sinceritásból, mert akkor is megvehettek egy koncz papírosat egy sustákon vagy négy poltrán; kevés papíroson is írtanak cordialiter, most az aranyos szélyű czifra papíroson egymást rágják, ezer hazugságokkal egymást lemocskolják, egymásnak hízelkednek. Ha megláthatnád, mennyi mocskos levelet írnak most egymásra Bécsben, én Bécsben lakván, némely részit láttam: akkor bizony elhinnéd, hogy igazat írok. Az akkori időben kevés keleti volt az spanyol viasznak, ostyával, közönséges viaszszal, néha csak kenyér béllel is pecsételtenek, senkinek gondolatjában sem ütközött hogy apprehendálja.

Mikor valaki az embereknek az nagyja útra ment

ha felesége gyermeke nélkül ment, csak paripán ment, ott konyha-szekér nem volt, hanem az vezetéken vagy szolgánál viaszas palaczk bor, fejér czipó, némelyeknek az tarisznyában ösztövéres szalonna, az mellé fokhagyma, sódor pár-vagy mogyoróhagymával, sült tyúk, sőt némelykor, s gyakrabban, ezek közűl csak az egyik volt; nyárban mihelyen jó füvet kaptanak, megszállottak, az köpenyeget az fűre vagy, ha szénabuglya volt, az buglya mellé leterítették, s jobb ízűt ettek belőle, mint most esznek sokan az allapatrétában. Mert akkor ha csak eléhoztad volna is az allapatréta nevét, azt gondolta volna más, hogy Alparétot emlegeted. Sőt az öreg Haller János nagy úr vala, mégis mikor úton ment, ha tallón volt is, mikor az óra tíz volt, megállott az hintóval és evett. Nem vala akkor híre az sézának, mert ha eléhoztad volna hogy séza, azt gondolták volna hogy oláhul szólasz s ez, az az ülj le; hanem akkor az urak s az embereknek az eleje, mikor sár nem volt, városhelytt gyalog jártanak. Némelynek volt tiz-tizenöt sastollas, forgós szolgái is utána, azoknak mint egy disznóverő nagy fa, olyan csomós botok voltanak az hónjok alatt; ha penig sár volt, az városon szerszámos paripán jártanak, s úgy kísérték az említett szolgák gyalog, ha térdig érő sár volt is. Megvolt némely uraknak tíz, sőt némelyiknek húsz asztali szolgái is; azoknak nagy ezüst s három negyedfél ejteles ezüst pohárból adtak asztalnál innyok. Rendszerént háromszor adták bé az bort asztalhoz az asztali szolgáknak: elsőben mikor el akarták szedni az első fogást, másodszor az második fogás után, harmadszor az gyümölcsre, noha, az mint feljebb is írám, mikor az uraknak jó kedvek érkezett, szintén úgy ivutt egyest velek, mert azok vagy fő vagy jó nemes-

emberek gyermekei voltanak. Némelynek megvolt tiz-tizenegy gyalog inasa is, azon kívül tizenöt-tizenhat étekfogója, némelykor több is, azon kívül némelyeknek trombitási, török síposi, hegedűsi, dudási, furulyási, czimbalmosi, énekesi, asztali mulató markalfi avagy az mint hítták, bolondjai. Nem vala abban az időben annyi emberszólás mint most, hanem az tréfában igen gyönyörködtek asztalnál, azért az hol tréfás, játékos fő- vagy nemesembereket tudtanak, azt magokhoz hítták, asztalnál jól tartották, mentől nagyobb tréfát találtak fel, abban mulatták magokot. Egy szóval, azt írhatom, hogy volt akkor olyan úr vagy úri ember, az kinek volt asztalánál annyi étke s annyi szolgája, mint most az nagy gőg mellett tizenkét, tizenhárom s tizennégy urnak is vagyon; hát ha még láttad volna sokaknak az fizetett sok hajduit, sereg németeit, az kiknek magok strázsát magoknak állottak; nem valának ezek cságos, csígos, nagyságos uramék mindnyájon, hanem uram kegyelmed. Valyon ma hány gróftól, hány bárótól telnék ki az az pompa? mert némelyike mikor egyik jószágából az másikban ment, nyolcz, kilencz, sőt tíz társzekerei is mentenek el előtte, az kiken az egyetmását és az apparátusát vitték; azok mellett az magok fizetett hajdúi, németjei voltanak az késérők, azok kívül magok mellett volt egy pohárszék-kocsi, az kin az pohárszék egyetmás járt, más konyhakocsi vagy társzekér, az kiben az konyhára való eszköz, tálok, tángyérok, nagy konyhára való réz kondérok, hat, hét, nyolcz ejteles ón palaczkok, pinczetokok.

Mikor az fejedelem udvarlására mentek is, szerszámos paripákon mentenek, senki nem ment hintón; az tanács urak az várnak belső piaczára mentenek, az kik

penig tanács urak nem voltanak, az vár kapuja előtt szállott le lováról; akkor az lovász kápával béterítette az nyerget.

Nosza sok titulus, most melyik győzné el ezt az vitulust?

HETEDIK CZIKKELY.

Micsoda szekereken jártak magok régen az erdélyiek.

Az urak lovai akármi szőrűek voltanak, de ha az lovok farkai fejérek voltanak, azt berzsenynyel szépen veresen megfestették, gyakrabban azt, mikor az istálóban voltak, felkötötték, mint most némelyek az hajokot, zsacskóban tartották; mikor az úr valahová ment, kivált paripán, azt kioldozták, hogy az ló farka szép fodroson álljon.

Mikor penig utra indultanak feleségestől, az böcsületes nemességnek állapotjához képest kis bőrös kocsija volt; mikor közel ment, két lovon járt, mikor távulabb ment, négy lovat fogatott be. Az kocsi vagy csak bakon lógós volt, vagy csak az tengelyre csinált volt; akkor az hintó igen ritka volt, hanem az közönséges fő embereknek nagy bőrös kocsijok volt, az hátulja mindenkor lógos, némelyiknek az elei is szintén olyan volt mint az hintónak az dereka, csak fedele nem volt, egyéb minden alkalmatossága az egy fedelin kívül; az mint az hol ide alább az fedeles hintót leírom, tudd meg, hogy épen olyan volt az bőrös kocsi is.

Az hintók mind bőrös magyar hintók voltanak, híre helye sem volt az német hintónak. Vesselényi Pál uram ajándékozott volt Apafi Mihály öreg fejedelemnek egy német hintót, jut eszemben, hogy Szeben-

ben gyermekekűl úgy jártunk nézni mintha csudalátni mentűnk volna, elmenvén az híre, hogy az fejedelemnek német hintaja vagyon. Az magyar hintó is kétféle vala, egyik kétfelé eresztős, az drágább is volt, az második orsós. Az mely uraknak kétféle hintaja volt, (de az ritka volt) az kétfelé-eresztősön járt az úr, az orsóson az asszony. Ezek is sokfélék voltak, mert némelyiknek az fedő bőrök jobbak voltak, úgy hasonlóképen az belső borítékja is külömbféle volt; mert némelyeknek az belső borítékja volt virágokra czifrázott szattyán bőrből, némelyeknek gordoványból, némeľyeknek karmazsinból, némelyeknek jóféle posztóból; az fejedelemnek bársonyból (az fejedelem hintájának az orsói is aranyasok voltanak); kül meg volt verve nagyobb részint apró szegekkel, mint az német hintón is vagyon, közben közben réz szeggel, belől is az hol illett. Az mint az fedelit az orsóhoz csinálták, vagy az kétfelé-eresztősnek az karfáihoz, ott fen körös-környül lefüggő selyem rojt volt, azt réz szeggel verték le; az orsós hintónak penig benn az közepin egy koronaforma lefüggő selyem rojt volt, az közepit czifrán veres és fejér szeggel megverték. Az kétfelé-eresztős hintónak az fájának az dereka felűl vasban volt foglalva, az kin az hintó fedelit elé s hátra bocsátották, s kivált tavaszszal, mikor szép híves idő volt, kétfelé eresztették, ugy ültek benne mintha fedele sem lett volna; azokot az fákot is olyan borítékkal borították, mint az hintó belső részit, szegekkel meg volt verve, és ugyan olyan rojtos selyemmel prémezett mint az többi része. Az mint az hátulsó ülés volt, az hintó derekában kívül láda volt, ugy az első résziben is, de azt sem kívül, sem belől meg nem ismerted volna, csak azt tudtad volna, hogy csak az egy hintónak ülésinek első hátúlsó dereka; az

ülés helyiben mit tettek, majd meglátod. Azon kívül az hol felültenek az hintóban, ott tágas hely volt, azt ablaknak hitták, egy ember nagy tágason elülhetett benne, annak béfedő, kül fekete bőrből való boritékja, azon belől volt olyan matériábúl töltött fedél mint az hintó belső része, az meg volt tűzve, annak az végin körös-környül rojt volt; az az ablak takarója könyöklőfán függött, de az is mint az hintó olyan bőrrel bé volt csinálva, apró réz s fejér szegekkel megverve, selyem rojtos prémmel megprémezve; azon fán volt két lyuk, az lyukon felül vagy két rézgomb vagy két aczélgomb, az melyeket az ablak fája lyuka felé szegeztek, hogy az lyuk ne lássék. Az hintó derekában, az hol az hintóban felültek, kétfelől volt két csap, az kiben, az mint írám, az ablak borítójának gombos két lyukát belé tették, s az tartotta, de az ablak borítója csak egyfelől nyilt ki, mert az más fele hosszu vassal az hintó derekához volt kapcsolva. Az felülő helyen két szélyes bőrön függő erős fa volt, de alól is bőr volt rajta, az is azhol az bőrt az fához szorították, szeggel meg volt verve. Ugyan az hintó derekában az ablak-tartó vas- vagy aczél-csaphoz közel volt mintegy arasznyi hosszú és mintegy másfél tenérnyi szélyes kerekforma erősen bécsinált fa, az melyet is az hintóval hasonló borítékkal béborították, selyem rojtos prémmel megprémezvén és szeggel megvervén; ahhoz tartózkodtanak, mikor az hintóban fel akartanak ülni. Mind az két felülő helynek vagy ablaknak mind az két felében egy-egy kis kilincsen járó, magas, jó hosszu ládácska volt, az két ablakban négy olyan ládácska volt, annak az ajtaja czifrán meg volt verve apró szegekkel. Az hintónak az alsó része ugyan meg volt bérelve és szegekkel

verve, de egy része erős cserefába eresztett csak deszka volt, tudniillik az hol azon kívül sem volt szükség. Az ablak mellett az mely cserefában volt azon deszka foglalva, abban kétfelől, mind elől mind hátúl, két-két karika volt, úgy hogy nyolcz karika, ketteje általellenben felyül, az más ketteje alól. Az hintó az mely fákon függött, azok czifra fából és festve voltanak, czifrázott vasakkal megvasazva mind elől mind hátúl, azonban vaspléhekkel czifrán ónozva, meg volt pléhezve, az bakja penig elől hátul tágas volt. Az orsós hintón hat gomb volt, vagy rézből vagy vasból az tetejin, ketteje elől, ketteje hátúl, ketteje az közepin; azok penig czifrák voltanak; az kétfelé eresztősnek penig az tetejin semmi sem volt, hanem ránczos volt, az mint az kávák voltanak benne. Az hintónak az alsó részin, az hol az ember lába állott, táltartó és hordozó hely volt az hintó fenekin; az hintónak penig az fedeliről mindenfelől bőr függött; tiszta időben feltürték, essős időben leeresztették; azon kívül elől hátúl kétfelől szélyes csatlója volt az hintónak. Láttam igen gyermekkoromban üveges hintót is, de amaz apró üvegből ónban foglalva ajtaja volt, mint az másféle apró kerék üvegben ónban foglalt ablak szokott lenni.

Ezt az magyar hintót azért írám le, hogy mégis feledékenységbe ne menjen az magyar hintó micsodás volt, mert az olyan erős munka volt hogy némelyeknek az gyermeke is megérte véle, nem úgy mint most, hogy az mint veszed az mostani hintót, annyit romlik, hogy gyakrabban többet költesz rája mint az mint vetted, s mégis öt-hat esztendeig elig éred meg véle. Lássuk azért, kedves olvasóm, az régi magyar hintón mint jártanak az régi magyarok.

NYOLCZADIK CZIKKELY.

Miképen rakták meg s miképen jártanak az leírt kocsikon, hintókon az régi magyarok.

Legelsőben egy hintó eleiben akkor is rendszerént hat lovat fogtanak, mert némelykor nyolcz lovat is fogtanak; de híre helye sem volt hogy bakról hajtsák az lovakot, hanem az kocsis, még az fejedelemnél is, megnyergelte az nyerges lovat s nyeregből hajtotta az négy lovat. Az kocsis rendszerént szakállos volt, az hámok szélyes bőrből, nagy csattosok voltanak, nem olyanformán mint most; az hámokban rendszerént kötél volt, az kit hám-istrángnak híttak, úgy az tartója is az hámnak kötél volt; az fékek azok is szélyesek voltanak, az szemein alól az lónak nagy szívforma bőr, az ki majd az orráig ért. Az ló-bokrétának híre helye sem vala, hanem az lovaknak az üstököket szíjúval vagy szironynyal felkötötték; az két középső és első lovak közt egy vastag pálcza volt, rövid lánczon, peczekkel, azt közpálczának hítták, az féken osztán karika volt, ugy peczkelték osztán fel az közpálczát az két-két lóra. Az nagy uraknak pompára veres zöld szironynyal varrott bagaria hámjok volt, azon nagy fejér ónnal megónazott csattok; az kocsis és felejtár ostorának mind az nyelinek az végin, mind az ostornak harmadányira az nyeltől fogva rojt volt; köntösök az kitől mint kitőlt olyant viseltenek, hanem az süvegek préme rendszerént rókafark volt. Kivált az közepesse az fő embereknek mikor utra mentenek télben, az lovak pokróczát, kenderből vagy szíjból álló lekötő szíjúval az ló hátára kötötték, s úgy fogták be az lovakot s úgy mentenek.

Már azért mikor utra akart menni valaki, lássuk mint készült utra.

Legelsőben is kezdjük el azon főrendeken, az kik társzekeret nem hordoztak. Minekelőtte tehát megindultak, az hintót így rakták meg: az tálakat tették az hintó fenekin az táltartó helyre(vedd eszedben itt, mint írám le oda fel az magyar hintót),az párnazsákból hátul ülést csináltak, azt,az mint oda fel leírám hogy nagy karikák voltak az hátulján is az hintónak, az ülésben letévén az párnazsákot, az ülésnek az eleit kötéllel békötözék, hogy az párnazsák elé ne csuszszon, az párnazsákra szőnyeget terítettek, az kinek egy része kül állott az hintónak hátulján;az hátok megé az maga szép portai tarka czifra vánkosát tették, az mely erősön meg volt töltve; az párnazsák mellé hátúl még valami apróságokot raktanak; elől, ha leánya volt az fő embernek, az ült, s annak az párnazsákját tették, arra is szőnyeget, az kinek egy része az hintó elein kifüggött, úgy szintén portai vánkost is tettenek, azt is elől az karikához kötéllel úgy megkötvén mint hátul. És mivel abban az időben szokás vala hogy utra egy fazék káposztát főzzenek s valami sültet vittenek, s kivált nyárban mihelyen jó füvet találtanak, ettenek: az első ülésben való párnazsák alatt rendszerént az frajok pokróczok volt, azon hátul az fazék káposzta.Sültet, fejér czipót hordoztak, palaczkban vagy pinczetokban bort, mert hogy mindenütt jó bort nem kaphattanak, bort és fejér czipót mindenkor hordoztanak magokkal. Az magyar hintónak az hátulsó bakjára nagy öreg, fekete bőrrel borított, ónos szegekkel czifrán megvert ládát tettenek, abban, kivált ha pompás vendégségre vagy lakadalomban mentenek, úr, asszony köntöseit, szoknyáját s egyéb por-

tékáit mind bérakták, mégis az bőrládán felyűl sok egyetmás elférhetett. Elől volt az fejérruhás láda az bakon, de az két bakot gyakorta úgy megrakták, hogy az hintóból sem hátra sem elől az kocsist nem látták. Az hátúlsó ülésben az úr s az asszony ültenek; ha olyan három-négy esztendős gyermekek volt, azt közbenvették, ha penig nagyobb volt, kivált leány, az az öreg asszonynyal az első ülésben ült; némelykor hárman is ültek elől. Az frajok az ablakokban ültenek, néha négy személy is szorult az két ablakban. Az csatlón hátúl az úr felől állott az csatlós, más felől,az asszony felől az inas,annak az nyakában volt az úr mosdó aranyas csészéje, az orczatörűlővel, fésűvel együtt bőrtokban lóding-módra; azok az orsós hintónak fél kézzel az orsóját tartották,az kétfelé eresztősnek az karfáját, az melylyekkel nem az hintó felé, hanem az lovok felé állottak arczczal;az hol dőlő volt,leszállottak s az hintót tartották. Ha az egynél több inas volt, kettő vagy három, azok az bakon kerestenek magoknak helyt. Az hintó derekában, az ló felől való ládában hordozták az pohárszék egyetmást, úgy mint abroszt, asztalkeszkenyőt, sótartót s affélét; az hátúlsó hasonló ládában volt az asszonynak olyan aprólékos portékája s egyetmása, az melyre ottan ottan szüksége volt, hogy mindenkor az ládában ne nyuljon. Az ablakban lévő egyik ládácska volt az csatlósé, abban az hintóhoz való pántokot, sing szegeket s affélét hordozott; az másik volt az kocsisoké,abban hordozták az patkólózacskót, lóvakarót s törlő szűrt s affélét. Az másik ablakban az kétládában volt az öreg asszony és az frajok egyetmása; azon kívül mindenik frajnál egy-egy kosár volt, kiben különb különbféle apróság, varróselyem s afféle, az másik kosárban vajas pogácsa, ka-

lács, töltött tyukfi s afféle, mert azok nélkül nem jártak, sőt az hintóban ösztövéres szalonnának, fokhagymának, s rendszerént főtt sódornak is meg kellett lenni. Reggel osztán mikor megindultanak, mindenkor felestökömöztek az hintóban, az frajoknak is adtak az egyszer való felestökömből; az reggeliből ha valami megmaradott, azt az kocsisnak és felejtárnak küldötték. Az lovas szolgák az hintó előtt jártak, az lovász hátúl az vezetékparipát vezette; az hegyes tőr mindenkor az paripán volt. Nem vala akkor annyi nyakban vető kard mint most, hanem ha annál nagyobb ember vala is, lódingot viselt, azon lefüggő elefántcsontból való kis kerék palaczk, porozni való puskaporral teli, annak csattantó fedele, kis réz sípja, az kin az puskapor kijött; az lóding penig tele volt töltés puskaporral, golyóbis az végin; az lódingnak az takaróját vagy majczon vagy bagarián lévő csattal bécsatolták; az lódingszíj, az kivel nyakban vetették, meg volt vagy skófiummal vagy ezüst vagy arany fonallal varva, ugy az lóding szorítója is; némelykor majcz volt az szíj helyett, az is vagy skófiummal vagy ezüst vagy arany fonallal varva, ugy az lóding szorítója is; némelykor majcz volt az szij helyett, az is vagy skófiummal vagy ezüst vagy aranyfonallal elegyesleg volt szőve; némelykor penig három-négy rend sinóron függött az lóding, de akkor az sinóron ezüst aranyas gombforma volt, az kinek mindenik végin nagyon ezüstből ugyanazon gombhoz forrasztott rövid síp volt; némelyike nem volt aranyas, csak tiszta ezüst, annak az közepe lyukas volt, ugy vonták az sinórban. Az lódingnak egyik felin rendszerént volt az puskakolcs aczélból megzománczozva, az az lóding alatt réz karikához vagy ezüst kariká-

hoz volt sinórral vagy szíjjal varva, az is olyan matérián függött mint az lóding, de az lóding szíján vagy majczán helye volt, az hová felakasztották, hogy nem fityegett. Ritka volt akkor az ezüst aranyas kard, senki nem is viselte más, hanem az embereknek az igen nagyja, és azok is rendszerént igen az közönséges kardot viselték. Viseltek ugyan pallost is, de azt rendszerént olyan paripára kötötték, az kin hegyes tőr nem volt; az kardot penig nem az nyakokban vetették, hanem az derekokhoz kötötték. Az kardszíj volt vagy bagariából vagy selyem majczból; kinek tiszta ezüst, kinek ezüst aranyas csatja, az boglári s végin való csat is ezüst volt, kinek penig csak réz vagy aczél csatja volt. Az kard szíjához volt függve kötve az nagy szablyatarsoly, az szintén olyanformában volt elkészítve mint az lóding, megvarva vagy másképen elkészítve az borítékja, mert az belső része bőr volt. Némelyek ki gyöngyházzal, ki czifra csonttal kirakott tölcséres karabélyt is viseltenek, de azt az szolga hordozta; annak rendszerént szélyes pantaléra volt, vagy majczból vagy bőrből, az csatt is mint az kardon, az kitől mint tőlt ki.

Az flintának abban az időben híre sem vala; vala ugyan az nagy uraknál, de nem olyanforma agyú, mint az mostani flinta, hanem másféle csufos, azt serétes puskának hítták. Akkor leghíresebb puska vala az stucz, az után való volt az tersényi puska, az is vont lyukú volt, azután volt az kőszegi pulyhák, ennek nem volt vontja, s rendszerint az hajdúk viseltenek ilyent. Ezek mind kerekesek voltak, de kivált az stucznak az rántója mellett sneije volt, az kit felnyomván, mihelyt alig nyultak hozzá, mindjárt szaladott; még az pistoly is rendszerint mind kerekes

volt. Már az kitől mint tölt ki, vagy egy pár stuczot, vagy egy pár tersényi puskát, vagy egy pár pulyhákot hordozott, töltve, felporozva, az hintóban hátúl az ülés mellett kétfelől; ettől nem kellett félni, mert ha fel nem tekerték, ércz lévén benne, az is távul az gyujtólyukhoz, magára soha az gyujtólyukra nem ment ha reá nem vonták, soha el nem sült, mint az mostani gyilkos flinták miatt mennyi veszedelem s véletlen halál történik. Ilyen két stucz vala az Bátori Gábor fejedelem hintajában, mikor Szilasi és Ladányiék Váradon meglődözék, de mivel az istentelen inast az pártosok elcsinálták volt, hogy kösse le az hintóban az stuczokot: mikor az fejedelem az stuczokhoz kapott volna, kezében nem veheté, mert már le voltak kötve, s úgy vesze el az fejedelem.

Ennek alkalmatosságával hogy az puskák eléjövének, senki abban az időben vadászni járván, vadhoz nem lőtt seréttel, az kinek serétes puskája volt az urak között, soha vadhoz véle nem lőtt, csak madarakhoz. Az vadhoz, akkor stuczból, tersényiből, pulyhákból, egyes golyóbissal lőnek vala, ha találta, ott maradott, ha nem találta, ritkán ment el sebben, sőt mintegy törvénye vala abban az időben az vadászoknak, hogy ha annál nagyobb fő ember volt is, ha vadhoz lőtt s nem lőtte, vagy vért vagy szőrt elé nem hozott, plága-lapoczkát hordozván magokkal, azt jól megcsapták vagy fiatal fát vágtanak le alatta. Azért olyan bő vala akkor az vad, hogy bár az falutól ne mentél volna igen messze, mégis elég vadat találtál volna; most penig miolta az flinta béjöve és seréttel kezdettek lőni vadhoz, mivel több vad megyen el sebben, az mely osztán haszontalanul döglik meg, mint az ki úgy esik el hogy hasznát vegyed, azért

szűkült így el az vad. De az agarakban is az régi uraknak nagy gyönyörűségek volt, dicsekedvén egymásnak, kinek mint fogja az agara az szarvast, farkast őzet, rókát, nyulat; sőt láttam olyan agarat, az ki személye szerint elfogta az hiúzt.

Az mely fő ember penig hintóval és egy társzekérrel járt vagy kocsival, már annak az hintajában táltartó ritka volt, úgy az hintó derekában elől hátúl apró láda; hanem az mely egyetmást és tálat az egyes hintón járó az leírt helyekben rakatott, azokot itt az társzekérre vagy konyhakocsira rakták; az bakot sem rakták itt olyan bővön meg, hanem az bakon csak az leírt ládák voltanak, ben penig az hintóban az ülésben az párnazsákok; az frajok mégis ha az első ülésben el nem fértenek, mindenkor az ablakokban ültenek. Kétfelé eresztős hintaja az köz és alábbvaló fő rend embernek ritka volt, mert azt tartották, hogy az olyan hintó csak az urakot és nagy fő rend embereket illeti; sőt ha az apróbb rend fő embereknek csak kétfelé eresztős hintaja lett volna, megnevették volna véle, mint az kit nem illetne. Az felejtár mellett való ló rendszerént ménló volt, gyakrabban az kése-fás is; akkor volt az fő rendeknek mulatságok, mikor azok nyerítettek s visítottak, sőt némelykor mikor városban bémentenek, valami ismeretlen oláh jobbágyoknak parancsolatjok volt, hogy az hintó mellett kanczán hol elémenjenek, hol hátra maradjanak, hogy az kanczára az ménlovak nyerítsenek, visítsanak. Az mely úrnak, fő rendnek két hintaja volt, az kétfelé eresztős az úré volt, az orsós az asszonyé; mikor együtt mentenek valahová, az kétfelé-eresztősben az úr ment s az asszony s az gyermekei, az orsósban az öreg asszony az frajokkal. Ezen hintóknak, az mint mind az

hintó fedele drágább bőrből, mind az bérlése az hintóknak drágább volt mint az közönséges hintóknak, úgy az szőnyegek is drágábbak voltanak, az portai vánkosok is ezüst, arany és drága selyemmel kötött volt. Noha az ilyennel legalább csak járt egy konyhakocsi és egy társzekér (mert, az mint feljebb írám, az nagyja az embereknek, mikor egyik jószágából ment az masikban, az társzekereket jó idein elküldötte): mégis az hintóülésben az párnazsákok voltanak, s az bakon az ládák; az bakokot penig kiki tisztességes medvebőrökkel takartatta bé. Az mint feljebb is írám hogy ez az ország olyan emberséges ország vala, hogy ezen egy pénz nélkül által mehettél volna, az urak és fő emberek mindazonáltal magokkal pinczetokokban s nagy ón palaczkokban bort hordoztanak, mivel mindenütt az falukon jó bort nem kaptanak; úgy fejér czipó s gyakran köz czipót is. Mikor penig valamely úr lakadalomban vagy keresztelőben ment, vagy főtisztnek instellálták, vagy akármi pompára ment, akkor az szekeres lovakra az fent leírt szironyos hámokot rakták, drága szőnyegeket és drága portai vánkosokat az hintóban, az hintó után aranyas szerszámban öltözött paripát, az kin aranyas hegyes tőrön kívül aranyas buzogány is volt; ott az nyeregben kápa volt; az hintó előtt penig hol hat, hol nyolcz, ezüst aranyas szerszámban s némelykor köves, gyöngyös szerszámban öltözött uri lovakot vezettenek török boncsosokon; ott kengyel s minden ezüst volt. Az lovak, az mint oda fel írám, tollasok voltanak s bokrétások, az lovakon kin oroszlánbőr, kin tigrisbőr, kin párduczbőr, kin vízilóbőr (deákul hippopotamusnak hívják és az Nilus vízben termik), azon kívül kin drága marhahajtó, kin drága portai czafrangok, söt né-

melyik czafrangok jóféle gyöngyösök is voltanak. Ezek előtt az vezetékek előtt az fő lovászmester járt tollas forgóson, az lovakot étekfogók vezették, rendszerént azok is forgósok voltanak, az lovakon hátúl járt az vice-lovászmester, az is forgóson, az után az hintó előtt épen két étekfogó, forgóson tollason; rendszerént az vezetékek előtt mentenek az étekfogók rendre kettő-kettő, de azoknak is nagyobb része forgós tollas volt, azok előtt az főember szolgák, mind inkább forgóson, azok előtt az török síposok, trombitások, úgy trombitáltak az mint oda fel leírám; ezek előtt ment az fő-asztalnok, mindenkor nagy sastollason, előtte meg két étekfogó; az fő-asztalnoknak az keziben rendszerint vasbuzogány. Ezekben az urakban sem vala gróf, ritka az báró; nosza az mennyin vagyunk grófok és bárok, hányunktól telnék ki az az pompa?

KILENCZEDIK CZIKKELY.

Az régi erdélyiek lakadalmiról és házasságiról.

Menjünk már az házasságra és lakadalmára. Mikor valamely ifiu legény meg akart házasodni, elsőbben, mint most is, az leánynak az apját anyját megjártatták alattomban, hogy van-e kedvek leányokot azon ifiú legénynek adni vagy nincsen; ha volt kedvek, napot tettenek, hogy mely nap menjen az ifiú legény leányt nézni. Az rendelt napra az ifiú legény mentől tisztességesebben lehetett, elment, de kivált az urfiak az oda fel leírt czifra lovakon s öltözetben; rendszerint mindenkor vacsorára ment az leánynéző; azt ott jó szívvel látták, asztalnál az legényt és az leányt egymás elleniben ültették szemben; erősen ittak, va-

csora után éjfélig s tovább is tánczoltanak; az ifiu legénynek az szolgáját is mentől jobb szívvel lehetett, úgy látták. Megvirradván, az leánynéző elbúcsúzván, elment. Nem értem, de hallottam régi emberektől, hogy régen olyan szokás is volt, az mely most is az székelyek között az közrend között megtartatik, hogy az leánynézés után az leány apja két atyafiát elküldötte az legény házához, azok háztűz-látóknak hívattattak, azokot is az legény cselédestől jó szívvel látta, megitatta, tánczoltatta; mikor azok visszatértenek, az legény leánykérőket küldött, ha az leányt oda igérték, még megjelentette mikor megyen oda kézfogásra; azon az nap elment. Vacsora előtt az leányt ebédlőpalotában kihozták, ott lévén az atyafiaiban is sokan, ugy az leány atyafiaiban is sokan; azután az legény az környűlállóknak térdet hajtott, czifrán, kardoson, lódingoson az leányhoz ment, és mintha kézfogással az következendő házasságra kötelezték volna magokot, az legény szép gyengén az kezinek első ujjai végével megütötte az leányasszony keze ujjainak végit. De minekelőtte az kézfogásra kivitték volna az leányt, úgy akkor is mikor kérették, megkérdette az apja s az anyja, hogy vagyon-e kedve ahoz az legényhez való menetelre az leányoknak; és ha mondotta, hogy vagyon, ugy igérték oda, vagy ugy vitték ki az kézfogásra. Az kézfogás után az leányt megint bévitték az apja vagy anyja házában, s ott megállott, azután az legény két atyafiától az jegyes-gyűrűt béküldötte, azt az leány elvette, akkor az leánynak valamelyik asszony atyafia egy gazdag skófiummal varrott keszkenyőre vagy az kitől mint tőlt ki, olyan keszkenyőre, mentől tisztességesebb gyűrűt akasztván, az legénynek ugyanazoktól,

kik az leány gyűrűit bévitték volt. kiküldötte, azt az legény elvévén, rendszerént az legény ujolag béküldötte két atyafiait. és az leányt hütre kikérette: akkor megint az apja s az anyja s az atyafiai az leányt kihozták, rendet állottak. Az asztalon tisztességes szőnyeg volt, az asztal eleiben is az földre szőnyeget terítettenek, az pap eléállott, háttal az asztal felé, arczczal az nép felé; elément az ifiú legény, az szőnyegre állott, az leányt is elévezette valamelyik asszony atyafia, és az pap ott megesketé őket. Vége lévén az hütlésnek, az leányt megint bévitték. Az szőnyeg, melyen az mátkások állottanak s megesküdtek, az papé volt, azon kivül mind az legény mind az leány apja jól megajándékozta. Azonban asztalt terítettenek, az étket elhozták, az leányt asztalhoz kihozták, megint az legénynyel szemben ültették, vacsorán vigan laktak, vacsora után éjfélig s tovább is tánczoltak.

Reggel felkelvén, az legény, ha nagy ember gyermeke volt, az mátkájának száz aranyat küldött, vagy az kinek mint volt tehetsége, annyit küldött; rendszerént az öreg asszonyt és az leány apjának az cselédeinek az eleit megajándékozta; avval az leány apjától anyjától és az leánytól elbucsúzott; akkor elment. Az mig penig mátkások voltanak, az leány az mátkáját bátyjának hítta, az legény penig az leányt hugának, úgy is írtanak levelet egymásnak.

Nem akarom elmulatni azt is, hogy, noha nem értem, de hallottam az régi emberektől, hogy mikor valamely leányos házhoz leánynéző ment, tyúktojást főztek s az legény eleiben tették, azt három szégyen nélkül kellett megenni. Elsőben azt kellett megtudni, híg-e vagy kemény, mert ha az híg tojást kemény

gyanánt, vagy az keményt híg gyanánt bontotta fel, első szégyen volt, másodszor: mikor megsózta s felkeverte, s valami kifolyt az tojásból, második szégyen volt, harmadszor: mikor ette, úgy keverte fel hogy mikor az kenyérrel mártogatta, semmi róla le ne hullott, és az tyúktojáshoz is annyi kenyeret metéllett, hogy megérte vele, s meg is ette az tyúktojást véle, másként harmadik szégyen volt.

Mikor osztán az legény haza ment, ha apja, anyja volt, azokkal beszélett, ha szülői nem voltak penig, az atyafiaival az dolgot közlötte, az lakodalomnak napot rendeltenek; az mely napot az leány apjának megizentenek, azon napra az leány apja lakadalomhoz készült. Az ifiu legény hogy azon napra elérjen, elindult, mindenütt azelőtt az hol mentenek, szállást szereztetett, oda bort, vágó-marhát, szénát, zabot, egy szóval mindent szállítatott, hogy mind jövet s mind menet, mind ebéden s mind vacsorán, valamig az leányos házhoz mentenek és onnét vissza az legény házához, bővön megérjék vele, mert menet jövet mindenkor vígan voltak.

Az legény rendszerént az közelebb való atyafiai közűl hívott magának násznagyot, nyoszolyóasszonyt, vőfélyt és kisnyoszolyóleányt, vagy ha olyan atyafia közel nem volt, valami nagy urat kért, hogy vállalja fel magára az násznagyságot, úgy az több említett tisztességekre alkalmatos személyeket kért. Az legénynek fő úri gazdája volt, az ki az úton az vice-gazdának az szükséges dolgokról parancsolt; az lakodalom előtt való nap az lakodalmas házhoz való közelebbik faluban megszállott, ott reggel felestökömöt ettenek, elküldöttek, hogy mikor készen lesznek az leányos háznál, tudósítsák az nász népit; mert az vőlegény-

nyel feles úr, úrfi, asszony, kisasszony ment, kivált az atyafiai, de másféle urak, urfiak stb. azokot az kisérőköt nász népinek hítták. Mikor megizenték, hogy készen vadnak, egész nász népivel megindultak, két úrfiat szerszámos lovon, párducz- vagy tigrisbőrben felöltözvén, daru-vagy kerecsentoll-forgóson elől küldöttenek; azokat elölköszöntőknek hítták. Azok elmenvén, az menyasszony fő-gazdáját aznásznagy nevivel köszöntötték, meneteleknek okát megjelentették, az gazda szépen megköszönte és viszontag köszöntette az násznagyot, s megizente, hogy jó szívvel várja s látja. Akkor az gazda vagy egy nagy selleg vagy pohár vagy fazék bort az elölköszöntőkre köszönt, azt azoknak előbb megkellett innya, azután tánczot osztottanak nékik, s hármat tánczoltanak, az tánez után hasonló edény bort köszönt újolag az gazda az elölköszöntőkre, az kit meg kellett innyok; és mivel három-négy alábbvaló fő ember gyermekei ifiak voltanak véle, azokot is úgy itatták s tánczoltatták. Azután az öröm-mondók visszamentenek, és az násznagynak az követséget megvitték. Addig az háló-helyig rendszerént az vőlegény szerszámos paripán s tollason jött, hanem az lakadalom napján az násznagy mellé ült az hintóban, az vőfély penig ugyanazon hintóban elől ült. Az második hintóban ült az noszolyóasszony és kisnoszolyó azaz kiasszony. Rendszerént a vőlegény hatlovas hintót is vitt az mennyasszony után; legelől ment az násznépe,azok előtt voltanak az török síposok,trombitások, dobbal, azok előtt ment az ifiu legény nagy sastollas forgókban és párducz- vagy tigrisbőrökben felöltözvén.de az násznépe közül is az ifiak mindinkább forgósok voltanak, ki párduczbőrben, ki tigrisbőrben, az lovak is nagyobb részint aranyas szerszámban, tig-

ris-,párduczbőrökben voltanak. Az nász népe után mentenek az násznagy, vőlegény és vőfély szolgái, mentől tisztességesebb köntösben, sok volt azok közűl is forgós; azok után mingyárt vitték az násznagy, vőlegény és vőfély vezetékeit az oda fel írt ló-öltözetekben. Az násznagy hintója előtt ment két forgós tollas, párducz- vagy tigrisbőrben felöltezett ifiu legény, úgy hasonlóképen az nyoszolyóasszony hintója előtt hasonló két ifiu legény. Mikor osztán az faluhoz közel érkeztenek az hol az lakodalom volt, az fő gazda az gyűrűt kiküldötte, némelykor az gyűrű helyett két három aranyat is; avval egy bizonyos czélon mègállottanak, akkor az vőlegény résziről egynehány paripát külön állítottanak; úgy az leányos háztól is paripákot hoztanak ki, azokkal rendet állottanak; mikor osztán jelt adtanak, az mely czélban az gyűrűvel megállottanak, addig futottak, mert jó távul állottak az gyűrűvel, és az kinek az lova az gyűrűhöz legelsőben érkezett, azon az lón ülő nyerte el az gyűrűt, s volt dicsőségire s dicséretire is. Az után rendszerént az faluban megszállott az násznépe, ott ujolag öltöztenek, onnét az vőlegény ajándékokot küldött az menyasszonynak, mely is állott egész mindenestől elkészűlt uj köntösből s asszonyi egész öltözetből. Azonban egy ezüst, rendszerént aranyas tángyéron vagy tizes aranyból vagy apró aranyból százig valót vagy többet is ha akart; azt az vőfély, szerszámos paripán ülvén, forgóson, felvitte, az menyasszony vendége előtt az vőlegény nevivel az menyasszonynak praesentálta; azt megköszönte az menyasszony nevivel az fő-gazda. Az fő-gazda penig mindenkor valami nagy ur volt, annak nagy hosszú aranyas pálczája, annak osztán sok vice-gazdái voltanak,

azoknak mind hosszú, zöld festékkel festett pálczájok, azokról ismerték meg kik az gazdák. Mikor praesentálta az vőfély az menyasszonynak az ajándékot, hármat tánczolt, azután megint az több násznépihez ment. Az lakadalomnak penig rendszerént hosszú színt csináltanak, s abban volt; ha télben volt az lakadalom, két három kül fűtője volt az színnek, hogy meleg legyen, mivel az atyafiakon kívül, mind az vőlegény, mind az menyasszony atyafiain kívül sok idegen vendégeket is hivatott mind az leány atyja, mind az vőlegény. Mikor osztán az leányos háznál teljességgel készen voltanak, megüzenték az násznagynak, hogy készen vadnak, akkor, az mint oda fel leirám, az násznagy az násznépivel, olyan renddel s olyan pompával megindult az lakadalmas ház felé. És ha olyan helyt volt, hogy az leány atyjának az várában álgyúk, taraczkok vagy szakállasok voltanak, az nász népe eleiben erősen lőttenek; az nász népe is mindenféle muzsikával, valamennyi kitölt s illett, annyival ment. Mikor osztán az szín vagy palota eleiben érkeztenek melyben az lakodalom volt, az hintóből leszállottanak, az lovasok penig az lovakról, akkor az násznagy megvárta az noszolyóasszonyt. Legelől azért ment bé az lakadalmas helyre az násznagy, utána az vőlegény, az után az vőfély, azokot egynéhányan késérték, azután ment az nyoszolyóasszony, utána mingyárt az noszolyó-kisasszony, az násznagy, vőfély és vőlegény; az leány apja vendéginek (azok mind rendet állván) legelsőbben az férfiaknak mind kezeket fogták, azok után az noszolyóasszony és kisnoszolyó szintén ugy kezeket fogták; hasonló renddel fogták másodszor kezeket az asszonyoknak és leányoknak. Az kézfogás elmulván, az násznagy eleállott, és az örömatyát és örömanyát

(mert az menyasszony szüléit akkor úgy nevezték) egész házát és vendégit válogatott szép bőv szóval köszöntötte és feláldotta, melyre az örömatyák nevivel az fő-gazda válogatott szép szókkal megfelelt, és az násznagyot, vőlegényt, vőfélyt és az egész násznépit feláldotta; azután az násznagy emlékeztette az örömatyát, azelőtt való időben megígérték volt az vőlegénynek leányokot, azért haza kérte az vőlegénynek, de azt hosszas bőv szóval; akkor az fő-gazda valami tisztességes uri tréfát igyekezett az násznagyon, vőlegényen ejteni,melyet az násznagy is azonképen igyekezett viszszaadni; azután szép hosszas beszéddel az örömatya s anya képiben az leányt kiadta, azután az egész nász népivel ebédre marasztotta. Azonban eléjött az vőfély és noszolyó-asszony és noszolyó-kisasszony, és az menyasszonyt az örömatya vendégi közül elvitte, az vőlegény asszonyvendégei előtt legelől állította, utána mingyárt állott az noszolyó-asszony, azután penig az noszolyókisasszony; az férfiak között, legelől állott az vőlegény, az vőlegény vendégi között azután az násznagy, azután az vőfély; az örömatya részirűl legelől állottanak az érdemesebbek. Már rendet állván, az vőlegény részire ment egy pohárnok az nagy ezüstös aranyas korsóval és kendővel, más penig ment az nagy ezüst és aranyas mosdó medenczével; hasonlóképen az második pohárnok társával ment az örömatya vendégi eleiben, és legelsőben az leányokot és az asszonyokot megmosdatták. Mert már az asztal azelőtt minden készülettel el volt készitve, ott ezüst sótartók, estve ezüst gyertyatartók, az kiben az gyertyák égtenek, hamu-vevők, azon kivül az szín oldalán feles gyertyatartók voltanak, azokban osztán estve mind viaszgyertya égett; de

ott is bizony sem kést, sem kalánt nem adtanak, az mint oda fel megírám. Az meglévén, az gazdák az vendégeket leültették, külön az vőlegény vendégeit, külön az örömatyáét; az vőlegény asztalnál fő helytt ült, az vőlegény mellett az menyasszony, de az menyasszony asztalnál egy falatot sem ett, hanem ottan ottan könyvezett és szemeit törlette; az vőlegény után mingyárt ült az násznagy, azon alól az vőfély, azon alól rendre az érdemesebbek; túl penig az menyasszony után mindjárt az noszolyó-asszony, azután az kisnyoszolyókisasszony. és rendre az több asszonyok. Az örömatya részéről mind az férfiak mind az asszonyok érdemek szerint ültenek; az fő-gazda az asztalnak azközepin ült. Mikor osztán leültenek, azután az étket nagy muzsika-szóval béhozták, az mikor elrakták, mindnyájan felállottanak, és az pap az asztalt feláldotta, azután az fő-gazda az vendégeket kénálni kezdette. Volt penig az színben két muzsikálószék magosan felcsinálva, az egyikben muzsikáltak az vőlegény muzsikási, az másikban az örömatyáé. Volt penig az színben egynehány pohárszék, annak némelyik része volt csak tiszta aranyas, virágos, fedéles, ezüst kupákból, némelyike fejér, ezüstes poharakból, némelyike ezüst sellegekből, némelyike másféle hólyagos nagy ezüstös aranyas kupákból, némelyike csupa ezüst poharokból; ezen kívül az pohárszéken állottanak ezüst aranyas vagy csak tiszta ezüst mosdókorsók és mosdó-medenczék. Azon kívül volt segesvári viaszas új kupákból küsebb nagyobból álló pohárszék, volt járai fazékból, hólyagos csuporból, almási csuporból is álló pohárszék, azokban állottak nagy kád vizek, akikben afféle fazakak, csuprok voltanak, mikor azokból ittanak, az vizből vették ki s

úgy töltettek bort belé. Most utoljára valának ugyan kristály pohárszékek is, de az 1687 esztendő előtt raktanak egy pohárszékre afféle durva velenczei kristályokot is (az mint oda fel leírám), de csak pompára, senki belőle nem ívutt. Ha olyankor volt az lakodalom, mikor az bor édes csipős volt, új bort ittanak többire.

Voltam olyan lakodalomban is, az melyben az regnans fejedelem jelen volt, ott már nagyobb volt az pompa, melyet oda fel megláthatsz, azhol az fejedelemről írék.

Mikor osztán ideje volt, az bort az fő gazda béadatta az asztalhoz vagy nagy ezüst pohárban vagy veres fazékban, és mivel némely lakodalomban négy-öt fogás étek is megvolt, egy darabig mind ugy ittak rendre egymás után. Az fenálló gazdák az fenn leírt zöld pálczákkal az asztal körül fels alá jártak, kínálták étellel itallal az vendéget, ett az vendég ha kellett az melyik étekből szerette, mert ott senkinek nem gazdálkodtanak. Mikor osztán ideje volt, vagy nagy ezüst pohárt vagy veres fazakat békért az főgazda, azt harmad-negyed magával elköszönte az násznagy egésségiért, azt megiván, szintén ugy az vendégek is harmad-negyed magokkal megitták; azután mást kért bé az főgazda, azt az vőlegény s menyasszony egésségiért köszönte el; az is elkerülvén, kèrt harmadikat bé, az vőfély egésségiért, és mikor mind az noszolyó-asszonyért, noszolyóleányért és az egész vőlegény vendégiért ittanak, és mikor ezek elkerültek, az násznagy, vőlegény és vőfély felköltenek, és az örömatya háta megé mentenek, egy ejteles ezüst avagy szép viaszas kupát vagy fazekat vittenek teli borral, azt az örömatya háta megett elköszönték az fő-gazdára az örömatya és örömanya egésségiért, azt fenállva hárman

ott megitták, s avval visszamentenek s kiki helyire ült; azt az fő-gazda megint elköszönté, és mikor azt is az egész vendég megitta, az násznagy megint másod, harmad, negyed magával köszönté el, az micsodás edényben szerette, az fő-gazda egésségiért; az elkerülvén, megint mást, hasonlóképen köszönt az örömatya vendégiért. Ezek elkerülvén, az fő gazda egyes pohárt vagy csuport vagy fakupát vagy ezüst pohárt köszönt el különb-különbféle egésségért. Az fenforgó gazdák azonban szorgalmatoson vígyáztanak, van-e még bor az vendég poharában, ha volt, kínálták hogy: igyanak, lám ezek s amazok megitták; amazok is szorgalmatoson vígyáztanak, hogy az bort ki ne adják, ha valakit rajta kaptanak, az bort visszaadatták s megitatták.

De nehogy csak az urak lakjanak jól, az szolgáknak is gazdájok volt; az eleit külön más helyen leültették, az mint írám, azoknak is külön gazdájok volt, az kik jól tartották, az alábbvaló cselédeket penig számban vették, kinek hány cseléde vagyon, azoknak is külön prebenda-osztó gazdájok volt. Számban vévén az vendégeknek minden alsóbb rend szolgáit, ugyan az vendégeknek bizonyos szolgái mentenek az prebenda-osztó gazdához, és annak számban adták, hogy az ő uroknak az szállásán hány prebendás szolgái vadnak s hány lova az ő urának; az prebenda-osztó gazda azon szolgáknak czédulát adott, azt vitték az prebenda-osztóhoz, azok annyi prebendát adtanak az mennyi az czédulában írva volt; még az kocsisoknak s lovászoknak is bort adtanak, úgy adtak szénát s abrakot is; de az prebendát bővön adták, sőt némely ur szállására egész hordó bort vontanak, némelyeknek átalaggal, az kinek mint voltanak cselédi, és úgy az cseléd is az szálláson vígan volt.

Hogy azért az község is étlen ne maradjon, az ökröt egészlen megsütötték, megsülvén, abban egy falka kést ütöttenek, az szarvát megaranyazták, az bor csatornán kádakban folyt, egy falka kenyér tekenyőkben ott állott, ott az kinek kellett, ivutt, evett, vígan volt, senki nem tilalmazta.

Mikor osztán asztalnál mind az vőlegény, mind az örömatya s anya vendégi jóllaktanak és az gyümölcset elszedték (az gyümölcs penig volt mind ezüst s nagyobbára aranyas csészékben; ott még láttál volna mindenféle liktáriumokot, portai s velenczei nádmézből csinált confecteket, de az étkek között is nagy aranyas pástétumokot is láttál volna), asztaltól felköltenek, az asztalokot az palotából vagy színből kihordották, az fő gazda szép czeremoniákkal, térdhajtásokkal tánczot kezdett osztani. Az első tánczot járták az násznagy az nyoszolyó-asszonynyal, az vőlegény az menyasszonynyal, az vőfély az nyoszolyó-kisasszonynyal. Mikor ezek hármat tánczoltanak volna, az második táncz volt az örömatya táncza, az ki tánczolt az örömanyával, utána, ha több gyermekei voltanak, még két pár gyermekei, ha azok nem voltanak, az közelébb való két pár atyafiai; azután rendre tánczoltanak. Következett azután az lengyel változó, némelykor az egeres és süveges tánczok, azokot követte az lapoczkás táncz, az lapoczkás táncz után volt még két három tánez. De azonban az menyasszonyt egy külön házban bévitték, ott ujonnan tiszta fejér köntösben felöltöztették, vagy, ha azelőtt fejér köntösben volt, rendszerént zöldben, noha más színben is láttam (mert vedd eszedben, mikor az menyasszonyt kihozták és az vőfély az ajándékokot bémutatta, más köntösben volt, mikor asztalhoz kihozták, más rendbéli köntösben hozták

ki, mikor elkapták. harmadik rendbéli köntösben öltöztették fel', és igy az menyasszony lakadalma napján három rendbéli különb különbféle öltözetben volt), az haját az fonadékból kifonták, azt szélyesen az hátán leeresztették. fényes keskeny pántlikával közben felczifrázván, de azt is hosszan lebocsátván. Azelőtt jóféle gyöngyös, köves korona-koszoru volt az fejiben, de most virágból kötött koszorut tettenek az fejiben,és ugy felöltöztetvén,ujolag az palotára vagy színben kihozták. Kihozván, az hegedűsök csakhamar vonni kezdették az menyasszony tánczát; mikor azt el kezdették vonni, az mennyasszonyt osztották az násznagynak, ki is kettőt-hármat kerűlvén véle, kezet fogva oda vitte az hol az menyasszony apja. anyja,atyafiai állottanak, azoktól elbúcsúztatta. Sokszor ugy is usuáltatott, nem akkor bucsúztatta el az násznagy az menyasszonyt. hanem harmad napján, mikor az egész nász népe el akart indulni (vedd eszedben itt azt is, hogy az menyasszony lakadalma első napján semmit sem tánczolt, elment ugyan az kinek osztatott, de csak sétált). Mikor penig az násznagy bucsuztatta az lakadalom napján az apjától, anyjától az menyasszonyt, az menyasszony akkor az apja s az anyja előtt térdre esett. és legelsőben az apja és azután anyja lábaihoz borult, és az násznagy az apjától és anyjától elbucsuztatta, megköszöntetvén véle az többi között, hogy atyai s anyaiképen felnevelték s gondját viselték, s most is tisztességesen férjnek adták; avval az menyasszony apjának, anyjának kezeit s némelykor lábait is megcsókolta. az apja s az anyja is az leányokot megcsókolták. Azután az násznagy az menyasszonyt az vőfély kezire adta, az vőfély egyet kerűlt véle, azonban eleiben állottak rendszerint hat

forgós ifiú legények, kinek-kinek egy nagy égő szövétnek az keziben, azok az vőfély előtt, de az vőfély után is egynehány pár tánczolt, az vőfély után penig mindjárt volt az nyoszolyóasszony, az kis-nyoszolyókisasszony kezit fogván, még három pár tánczot jártanak. Mikor az harmadik tánczot járták volna, jel adatván, az szövétnekes ifiak az ajtó felé kezdettenek nagy hamarsággal, csaknem futva, menni, az vőfély az menyasszonyt utánok vezette, az vőfély s menyasszony után kisérve mentenek az noszolyó-asszony, kezit fogván az noszolyókisasszonynak, az menyasszonyt az vőlegény hálóházába bévitték, s az vőlegénynek az vőfély presentálta, feláldván őket szép áldásokkal, azután az vőfély az kardját kivonta, és karddal az menyasszony fejéről az koszorút lemetszette és az kardja maroklatjáig lebocsátotta, mezitelen levén az kard (az azért volt, hogy emlékezzék meg az menyasszony, hogy mivel szüzességinek jegyét az koszorut karddal veszik le, ugy viselje magát az szent házasságban, hogy ha azt megmocskolja, kard lészen az fején), azután az vőfély jó éjszakát vett az uj házasoktól, és az noszolyókisasszonynak kezit fogván, mezitelen karddal, az koszoru az kardban lévén és az szevendékhordozók előtte menvén, az lakadalmos helyre visszament. A noszolyó-asszony az menyasszonyt levetkeztette, az vőfély penig az noszolyókisasszonynyal hármat négyet fordult, azután az kardból az koszorut az földre vetette és azt négygyé vágta, jelentvén, hogy már vége vagyon az menyasszony leányságának; azután egymástól jó éjszakát vettenek. De mind az leánykapás, mind az álomra menés rendszerént hajnal felé volt; ha penig álgyu, taraczk vagy szakállas volt, mikor az menyasszonyt kapták az vőlegényhez, erösen lőttenek.

Megvirradván penig, mikor gondolta az noszolyóasszony, hogy az uj házasok felköltek, bément, az uj menyecskét felöltöztette abban az öltözetben az melyeket oda fel írék hogy az vőlegény küldett ajándékban, az fejét penig pártával és igen szép orientalis gyöngyökből köves főkötőben csinálták bé. Az régi magyarok az uj asszonyt azért nevezték menyecskének, hogy az jó feleség olyan mint egy kis meny vagy menyecske. az mint hogy az gonosz asszony bizony igen nagy pokol és gehenna. Felöltöztetvén, legelsöben az férjinek megmutatta, azután az apjához és anyjához bévitte, akkor az uj asszony szüléinek kezit megcsókolta. Minekelőtte penig felköltenek, az muzsikások az vőlegénynek és menyasszonynak, násznagynak, vőfélynek, noszolyó-asszonynak, kis-noszolyónak, másoknak is az hová érkeztek, hajnalnótát vontanak.

Már most második napján nem nevezték tovább vőlegénynek és menyasszonynak őket, hanem ujházasoknak, ugy is ittanak egésségekért; az násznagy, vőfély, noszolyóasszony, kisnoszolyó- nevek megmaradtanak mindaddig, az mig az új menyecskét haza vitték az férfi házához, és ott is az mig az lakadalom egészen véghez ment.

Ha catholica volt az új asszony, azt második napján béavatták. Azon az napon penig jó reggel az vőfély lóra ült, házról házra eljárta az vendégeket, úgy marasztotta meg arra az napra ebédre; az tánczot is az nap nem az gazda, hanem az vőfély osztotta; az vőfély aztán, akkor gazda lévén, késztette az felestökömöt és az mézes bort, az kit c s ó k o s p o h á r n a k híttak. Azonban penig míg az felestököm készült, már azelőtt az palota vagy szín előtt egy meghántott (némelykor kettőt is toldottanak essze) fenyőfa fel volt állítva, annak az tetejin

fúrás volt, és az fúráson fa általtéve, az kin az ki felhághatott reá, oda fel megnyugudt; az hántott fenyőfát penig faggyúval, hájjal erősen megkenték; az fa tetejin volt két, három, négy arany, és négy öt sing posztó s egy palaczk bor; arra hogy felhághassanak, sokan próbálták, az urak azért avval mulatták magokot, az mint az felhágást próbálták, de az sok közül csak találtatott az ki felhágott, ott osztán az említett keresztfán megnyugudt, az bort az palaczkból megitta, és az arany és posztó övé volt. Elkészűlvén az felestököm, az vőfély mint gazda az vendégeket leültette s maga is leült; legelsőben elhozatta melegen az mézes bort (ott ültenek az uj házasok is), abból rendre ittanak, s mikor ittanak, osztán az ital után az férfiak és asszonyok egymást csókolgatták; azután az vőfély elhozatta az étket és vigan felestökömöztek; de az felestököm igen sokáig nem tartott, felköltenek, és az míg az ebéd elkészűlt, tánczoltanak; az ebéd volt estve felé. Az ebéd előtt mint egy órával az asszonyok elmentenek; és az mikor az ebéd kész volt, akkor már az násznagy volt az gazda és az noszolyóasszony az gazdasszony, az asszonyok megint eljöttenek, és az vendég, az mint leirám, rendre mosdódván, leültenek, az étket elhozták. Az noszolyó-asszszony akkor annyi bélest süttetett, az mennyi asztal volt, azokot n o s z o l y ó-a s s z o n y b é l e s i n e k hitták, de egyet külön süttetett, mintegy az vőfély számára; azt penig igy készítette: úgy sütötték mint az jóféle bélest, szintén olyan tésztából, de belől, az hová riskását, őz máját vagy mézes szilvát etc. szoktanak tenni az jóféle bélesben, abban az bélesben egy-egy tenérnyi vagdalt ruhákot raktanak, és keresztűl kosul sűrűn rézvesszőköt raktanak. felyűl tésztával béborítot-

ták és többivel együtt ugy sütötték, s ugy vitték az asztalhoz. Az mely vőfély tanulatlan volt, neki esett az késivel hogy felbontsa, semmire nem mehetett, gyalázatban maradott, az expertus tanolt vőfély elsőben az villájával megnyomogatta felyűl s beszúrogatta, mingyárt esziben vette hogy micsodás béles, osztán szépen az villájával tángyérra kiszedte az részvesszőkőt, azután mind az darab ruhákot belőle ugyanazon tángyérra, az noszolyó-asszonynak gazdálkodott véle· az többi részit tepsiástól kiadta. Olyankor az noszolyó-asszony neheztelt, hogy kitanálták mesterségit, az vőfélyt penig mindnyájan megdicsérték. Mindenik nap penig kalács elég volt, az gazdasszonyok megkérdették mindenkor, hogy ettenek-e az kalácsban, ha mondották: jól ettenek, azon örvendeztenek, ha penig mondották hogy nem ettenek, azon megszomorodtanak; de még az házi gazdasszonyok is megharagudtak ha az kalácsból az vendég nem evett. Lakodalomban penig nagy uri asszony volt az főgazdasszony, másfőasszonyok az vice-gazdasszonyok voltanak. Nem vala akkor vajas étek, hanem igaz szalonnás magyar étkek valának; mert mikor az német Erdélyben béjöve, az mely magyar németnél ebéden volt, rendszerént elcsapta az német étek az hasát, ugy hogy alig tudta megállítani; azért is az kin szorúlás vagy kólika volt, német asztalhoz mentenek és vajas étket ettenek, és megindult az hasok, az mint hogy én magam is egynéhány magyart ismértem az ki azt cselekedte. Ha akkor tekenyős-békát ettèl volna, más egy pohár bort sem ivutt volna veled; ha az mostani világ szerént mondottad volna: s i l g r o d, elcsudálkozott volna, micsoda szij-drótot emlegetsz. Akkor azért vigan lakván és iván, asztaltól felkeltenek, azután éjfél-

korig s még tovább is tánczoltanak. Tudom hogy csak egy lakadalomban, az melyben az regnans fejedelem jelen vala, csak az kárpit az kit az asztal feli csináltak vala, öt száz oroszlányos talléros vala, ugy hozták vala Konstanczinápolyból.

Mikor harmad napján az uj házasok az szüléi házától[1] el akartanak menni (már azelőtt két cancellista deákkal vagy két nemesemberrel, valami parafernumot adtanak, legkisebbig felíratván, szekérre rakatták), akkor az menyecske anyja az násznagynak, noszolyó-asszonynak, vőfélynek, noszolyókisasszonynak ajándékot küldött, ugy az násznépe közűl az elévalóinak egynéhány arany, ezüst skófiummal, selyemmel varrott keszkenyőköt, az násznagynak selyemmel szőtt, fejér selyemmel szépen megvarrott, szélyes fejér csipkével ujjait megczifrázott inget is küldött. Az leány apja penig, elmenvén az násznépe, akkor harmadnapon az gazdákot vendéglette meg, tudniillik az lakadalomban valókot, s azokot mind megajándékozta, köntösnek való angliai posztóval, aranynyal, tallérral, nuszttal, paripával, kit kit az maga hívatalja s szolgálatjához képest. Vedd eszedben, kedves olvasóm! hogy én itt, az mennyiben eszemben jutott, az nagy lakadalmakot írám le, de ebből eszedben veheted az alább való lakodalmakot is, mert azoknak is csak az volt az fundamentuma, ha az pompa szintén ugy ki nem tőlt is.

Haza vívén az uj feleséget az uj házas ember, ott is harmad napig vígan voltanak, tánczoltak; akkor, harmad napon az vendégek elmentenek, az uj házasok ugy éltenek, az mint lehetett, ritkán igen jól csendesen élt, talám többet heregve, morogva, koczódva, hogy több víg napok sem volt talám az lakadalmok napjánál azok közűl is, az kik ilyen pompával házasodtak; az kik még meg nem holtak, élnek ma is, az kik

penig megholtak, azoknak a temetésitis majd meglássuk.

Az régi magyarok az keresztelőt is nagy pompával, vendégséggel vitték véghez; szintén ugy, mint az lakadalomban, gazdák voltak, noha az közel sem ment olyan pompával véghez, mint az lakadalom.

Emlékezetes lakadalomról való toldalék, az mely volt Gyalu várában az 1702-dik esztendőben.

Sok pompás emlékezetes lakadalomban voltam, melyeket ha mind le akarnék irni, koncz papirosak kévántatnának. Én időmben történék egy hires fejedelmi lakadalom Gyalu várában, mikor az néhai jó emlékezetű Erdélyi Gubernator gróf Bánffi György, kedves házas-társával, gróf Bethlen Klárával, férjnek adák kedves leányokat, gróf Bánffi Annát, gróf borosjenei Székely Ádámnak, melyet az ilyen raritásokban gyönyörködő maradváinknak röviden igy irok le.

Ezen lakadalomban násznagy volt gróf Apor István, ki is meggy-szin bársony dolományban, mentében volt, dolományán, mentéjén köves gombok voltanak, mentéje egészlen nuszt-háttal bérelve, kit is ezer öreg talléron hozatott volt épen Muszkaországból. Noszolyó-asszony volt amaz áldott jó asszony Haller Györgyné, Kornis Anna, mert az szegény Apor Istvánné, Farkas Zsuzsánna, öreg beteges volt. Kolosvárról indult meg az násznépe; mig penig Gyaluban érkeztenek volna, addig az említett Gubernátor gróf Bánffi György, hét drága szerszámokkal felöltöztetett vezeték paripákot vitetvén maga előtt, fényes kisérő sereggel, az erdélyi akkori generalis commendans, gróf Rabutin eleiben ment, minthogy az akkori Leopoldus császár az lakadalomra invitatus lévén,

maga képiben gróf Rabutint praeficialta; ugy is excipiálta az Gubernátor, mint magát az császárt, de az felesége, noha ott volt, nem repraesentálta az császárné személyét, csak ugy ült asztalnál, mint erdélyi generalis commendans felesége. Hosszu szín voltaz gyalui vár előtt csinálva, ugy hogy az Majestas helyén kivül ötven asztal volt benne elkészitve; az szín belől mindenütt be volt vonva díván szőnyegekkel, az szín felső felin, napkelet felől, külön volt csinálva az Majestas helye, három fok grádicson kellett oda felmenni, az az hely mint három ölnyi hosszára, megannyi szélességire alatt egészlen az padimentumot s az grádicsokat tecczin (testszin) sálya posztóval vonták bé, egy asztal volt benne, az szkófiummal szőtt portai szőnyeggel bé volt teritve, székek is szintén ugy különcsinálva s bársonynyal meg borítva, felyűl az mint az asztal volt, veres bársonynyal volt bévonva, körös körűl fél singnyire az bársony lefüggött, széles aranyas csipkét varván reája. Gróf Rabutin elérkezvén, az mely három portha triumphalis volt az hosszú szín előtt, ott le szállván az hintóból, az kalap mindenkor az fejiben lévén, nagy pompával az színen belől való Majestas helyére sok ágyulövés között fölment, és ott az székben leült egyedűl; az felesége alatt maradott az többi uri asszonyokkal együtt. Az násznépe azután érkezett el, felmentenek elsőben az násznagy az noszolyó-aszszonynyal, vőlegénynyel, vőfélylyel, noszolyó-kisasszonynyal. mindenütt nagy reverentiát tévén, felmentenek az Majestáshoz, ott állván az első grádics véginél gróf Bethlen Miklós, ott fél térdre állván, az násznagy az véle valókkal köszöntötte az császárt deákul, Rabutin ott ülvén az Majestas székiben, az kalap feltéve akkor is az fejé-

ben; gróf Bethlen Miklós felelt az köszöntésre. Onnant felkelvén, az mint fél térden állottanak, ismét az földig magokot meghajtván, háttal kellett visszajönniek mind az szín közepiig, ugy hogy az császár képivel szemben estenek, ott legelsőben is az násznagy s az véle valók az Gubernátornak kezit fogták s köszöntötték, onnan mentek az hol Rabutinné állott, s neki is kezit fogták s köszöntötték, onnan mentek az Gubernátornéhoz, annak is külön kezit fogták s köszöntötték. Ezek meglévén, ugy osztán az több vendégeknek, elsőbben az uraknak, azután az asszonyoknak, leányoknak kezeket fogták, az szokás szerint az leányt kikérték. Az meglévén, legelsőbben az császár képe asztalára ezüst aranyas szélyű tálakban felvitték az étket, gróf Pekri Lőrincz lévén az asztalnokja, innya-adója gróf Bethlen Sámuel; egyedül ült az Majestás asztalánál Rabutin, mint az császár, mindenkor az kalap fen lévén az fejiben. Mikor az császár-képe enni kezdett, akkor ültenek az ötven asztalhoz az vendégek. Az Havasalföldi vajda követje is ott lévén, legelől ült az magyarok között. Nagy csendesség volt asztalnál is, az színben is, csak suttogva beszéltek egymásnak, az császár-képe praesentiájára nézve, az mig megittasodtanak, de azután elég zajgás volt és kiáltozás; eléggé csitolták hallgassanak, mert az császár-képe itt vagyon, semmi haszna nem volt, kivált az fenudvarló szolgák megrészegűlvén, egybeszidták az császárt. Az császár-képe Rabutin csak hallgatott, egyedül ett, és mikor más étek kellett, akkor intett, s elvitték előle s mást hoztak, ugy szintén mikor innya akart, akkor is intett. Egészlen hajnalig, mig az vendégség és tánez tartott, ott kellett ülni egyedül, az mint maga másnap megvallotta, nagy poe-

nitentiául. Hosszan az szinben végig tiz rendbéli pohárszék volt, az legfelső az császár számára volt, azon sokféle ivó-edények voltanak, nemcsak urakhoz, hanem fejedelmekhez, királyokhoz illendők, némelyek tiszta aranyból, némelyek rubintokkal, smaragdokkal, gyémántokkal megrakva, csuda formára tengeri gyöngyházból, csigából csináltattak, s többek azfélék, az melyet ugy leirni az mint voltak, lehetetlen. Azon kivül volt kilencz pohárszék; az egyiken mind csak aranyas virágos kupák voltak fedelestől; az másodikon mind csak ezüst aranyas csészék; az harmadikon ezüst, de kivül belől aranyas poharok; az negyediken ezüst aranyas kannák; az ötödiken tiszta fehér ezüst sellegek, egy-egy vedresek, hogy mikor teli töltötték borral s beadták nyolcz vendégnek, két legény fogta s ugy tette bé asztalhoz; az hatodikban ugyan fehér ezüst poharok, négy, két s egy ejtelesek; az hetedikben gömbölyeg-forma egy-egy ejteles, egy fertályos, fél-fél ejteles ezüst csupa aranyas poharok; a nyolczadik és kilenczedik pohárszékek különb-különbféle fedeles, lábas, lábatlan, fedél nélkül, öreg, apró kristályokból állottanak.

Az válogatott étkek sokaságát le nem írhatni, hanem az mi inkább consideratióra méltóbb, mindenik asztalon különb-különbféle tészta-műből, sokféle színű festékekkel, nagy öreg tálakban lévő pástétumok voltanak, némelyekben alma-, körtvély-, czitrom, narancsfák, szintén ugy zöld levelekkel, azokon ugy függöttenek az alma, körtvély, czitrom, narancsforma gyümölcsök; az szarvasokot, őzeket szintén ugy kicsinálták, görliczéket, galambakot az fákon, mely rendesen ültenek egymás mellett; Fogaras várát ad vivum kicsinálták, belső, külső bástyáival

együtt, az német silbak, hátán lévén az puska, ugy állott az vár kapujában, rendre az álgyúk az bástyákon, körül az árkában viz volt, az vizben eleven apró halak ugy firkoltanak. Valahány étek-fogás volt penig, mindannyiszor ujabb-ujabb olyan pastétumokból csinált portékák voltak. Mindazoknak csináló-mestere volt marosszéki Berzenczei Márton, ki Apaffi Mihály öreg regnans fejedelemnek is konyhamestere volt és hozzája fogható nem volt Erdélyben.

Az oda fel említett hét szerszámos vezeték lovakot kétfelől fogva mind ott tartották az szín előtt egész hajnalig, mig az lakodalom eloszlott.

Mikor az császár, császárné, József király, királyné, mostani kegyelmes felséges urunk Carolus császár és Eugenius herczeg egésségiért ittanak, mind az gyalui várban az bástyákról, mind az szín előtt lévén három álgyu elkészítve, erősen lőttenek, ugy hogy az várban levő üveg-ablakok is összeromlottanak.

Az Gubernátor maga első nap hamuszin bársony mentében, dolományban volt, mind arany köves gombok az dolományán, mentéjén, az mentéje nuszttal béllett, az süvegiben gyémántos medály, az melyin bal felől az szivénél más-más gyémántos öreg medály, melyet Leopoldus császár adott volt, mikor Bécsben felment volt. Másnap viola szinű bársony dolományban, mentében, azokon mind virágokra csinált öreg jóféle gyöngyből csinált gombok, az mentéje hiuzmállal volt bérelve, az medályok akkor is süvegiben és az melyin ott voltanak. Az Gubernátorné első nap hajszin bársony szoknyában, az aljától fogva fel az derekáig mindenütt köröskörűl öreg jóféle gyöngyből csinált virágokkal sűrűn megrakva; más nap tiszta

arany fonalból szőtt szoknyában, nyakán, mellyin, kezin való köves arany pereczek, nyakszorító, reszkető-tők, arany köves, sok jóféle gyöngyből csinált virágokkal sűrűn megrakott övek, köves medályok annyi volt az testin, magok az ott való vendégek, elévaló német tisztek csudálva nézték. Az több urasszonyokon, kisasszonyokon is annyi sokféle drága portékák voltanak, azt mondották az német tisztek, hogy merő királyi lakadalom.

Nagy kádak voltak az színen kivűl, teli mind borral, valakinek kellett, szabadon merítette, ha fogyott, meg ujra teli töltötték, az sokféle oda gyűlt asztalon kivűl való szolga s egyéb rendbeli emberek még sem tudták consumálni.

Mikor, megittasodván, asztaltól fölkeltenek, majd hajnalig mind tánez volt; azalatt az menyasszonyt bévitték az várban, ott más köntösben öltöztetvén, az régi szép jó szokás szerint, az haját lebocsátván s fényes pántlikákkal megrakván, kihozták az színben. Minekelőtte az menyasszony-tánczát kezdették vonni, az násznagy az vőlegénynyel s vőfélylyel együtt, utána az noszolyó-asszony az kis-noszolyóval és az menyasszonynyal felmentenek az Majestási helynek alsó grádicsáig, fél térdre állván mindnyájon, az násznagy megköszönte az császár grátiáját, hogy méltóztatott maga képiben praeficiálni, és felkelvén, ujabban földig magokot meghajtván mindnyájon, háttal jöttenek vissza az szinben, ugy kezdették vonni az menyasszony-tánczát. Akkor az násznagy, kettőt-hármat fordúlván az menyasszonynyal, oda vitte az Gubernátorhoz elsőben, azután az Gubernátornéhoz és elbucsuztatta, úgy adta az vőfély kezére, elvitték az hálóhelyre álgyúlövés alatt. Azu-

tán az császár-képe nagy pompával leszállván az majestásról, bément az várban, az hol pompásan felöltöztetett ház volt szállásnak, azután az vendégek is, épen hajnalban szállásokra mentenek.

Más nap nem volt az majestási készület, az szerszámos vezetékek sem voltak kiállítva az szín előtt, gróf Rabutin sem volt császár-képe, hanem az szinben ült ő is az többi közt az vendégekkel, az asztalnál legfelyűl az főhelyen, az feleségivel együtt, s akkor volt osztán nagyobb ital s vigasság. Rabutin is igen részeg vala, sokszor kiáltotta asztalnál: Nem vagyok ma császár (franczia nyelven az mint hogy gróf Rabutin franczia nemzet volt); elég patientiám volt tegnap hajnalig, az mit elmulattam, most kipótolom. Ugy eldőltek az asztali vendégek az sok ital miatt, mikor tánczolni kellett, alig volt egynéhány férfi.

Nem volt abban az lakadalomban sem paszamántos köntösű, sem porozott haju vagy hátul zsacskóban kötött üstökű magyar csak egy is, hanem az német officirek, mind urak, asszonyok, kisasszonyok, urfiak igaz magyar köntösben voltanak öltözve, mind magyar nótát vontanak, mind magyar tánczot tánczoltanak; különben az mennyi paszamántos köntös Erdélyben ma vagyon, az mennyi pántlikában kötött, porozott haj, ha mind egybetenněk s megbecsüllenék, csak az Gubernátoron s feleségén levő köntösöket, drága aranyas, gyöngyös, köves portékájokot s az hét vezetéken lévő szerszámokot nem adequálnák; hát az több ott való urak, asszonyok magokon lévő drága egyetmásokot. Az szín és vár között igen magos fenyőfa meghántva tetejiig s hájjal egészlen megkenve volt felásva, az tetejiben hét sing angliai posztó, tiz arany s egy ezüst pohár volt feltéve, s meg-

kiáltották: valaki felhághat, maga számára elveheti. Sokan próbálták, jó darabig felmentenek s néha szintén az tetejiig az fának, csak lesuvadtanak róla; utóljára a Gubernátornak lévén egy tréfás Markalfja *), Piszli nevű, jó idein alattomban hosszú vastag vasszegeket csináltatván s patkóverő lévén kezében, azokat rendre úgy verte fel egymás után, s ugy is nehezen hágott; de mikor szintén le akarja volt venni az egyetmásokot az fa tetejiről, épen leesik vala, az urak is az vár ablakjaiból, az közel állók is nézvén, megijedtenek volt hogy leesik s szörnyű halált hal, kivált az asszonyok jajgatni kezdének, mindazáltal az környűlállók biztatni kezdették s az fa alá állottanak, hogy haugyan leesik, megkapják, s úgy szállott le az fáról az egyetmással együtt.

TIZEDIK CZIKKELY.

Az régi erdélyiek temetésiről.

Mikoron valamely uri ember meghólt, azoknak feleségek, ha szintén fél esztendeig el nem temethették is a férjeket, az mely házánál volt akkor mikor meghólt az ura, onnét másutt való házában vagy jószágában nem ment; még ott is ki nem ment az udvarra, sőt asztalhoz sem ment ki, mint azelőtt, ebédre, vacsorára, hanem csak ben ült s ott evett. Az mely házban meghólt az ura, oda sem ment bé még az temetés után is, sőt az jámbora az asszonyoknak teljes életiben sem ment abban az házban.

Mikor valamely ur, házán kivűl, kivált valami városon meghólt, azt rendszerént harmad-negyed

*) Tréfás bolondos szolgája.

napján koporsóban tették, akkor éneknél s predicatiónál egyéb nem volt, ritkán bucsuztatás, az catholicusoknál háznál mise de Requiem, az más vallásoknál ritkán volt magyar oratio is. Az koporsót belől vagy bársonynyal vagy materiával vonták bé, az kitűl mint tölt ki, magát az halottat rendszerént materia köntösben nyujtóztatták ki, vagy bőrös kapczás nadrágban vagy csak materia vagy szép gyolcs kapczában, az feje alá tettek vagy bársony vánkosokot, vagy, az mint az hintóban leírám, portai drága vánkosokot, az vánkosra az feje mellé szép nusztos süveget. Azelőtt régen penig, az mint feljebb irám, posoni süveget vontanak az fejiben, az keziben valami szép skófiummal varrott keszkenyőt alá bocsátottanak; ha catholikus volt, az keszkenyein felyűl állott az olvasója; az lábára térdig teritették az szemfedelet, az mely volt vagy fátyolból vagy drága patyolatból; körös körül az szemfedelen volt szélyes, igen vékony czérnából szőtt, némelykor ezüst- vagy aranyfonallal elegyített fejér szélyes csipke; az nyujtózószéken volt valami szép portai skárlát szőnyeg, az nyujtóztatópad alatt volt nagy öreg divánszőnyeg; ha catholikus volt, az fejénél két nagy viaszgyertya, úgy szintén az lábánál is. Mikor koporsóban tették, az koporsónak az fenekire némelykor tettek gyalu alól kihullott forgácsot, némelykor hamut, azt szép gyolcs lepedővel bécsinálták vagy bévarrották, az feje, könyökei, dereka, lábai alá szép fejér matériából vánkosokot csináltak, a koporsóban ugy tették bé osztán az testet, az süveget az feje mellé az koporsóban bétették Láttam másutt is. de kivált az magunk temetőjiben, a régi posonyi süvegeket, és ha harczon esett el, veres posonyi süvegben temették el

az olyat, de az selyem volt s nem volt kivágva együtt is. Egykét drága gyürüt is temettek el az kezin.

Az asszonyokot többire mind fejér szoknyában, válban, előruhában öltöztették fel, koporsóját kivül az nagy rendeknek fejér bársonynyal vagy tafotával, az alábbvalóknak fejér gyolcscsal vonták bé. Az házas férfiak koporsóját, kivált az urakét, fekete vagy setét megyszin bársonynyal, az alábbvalókét fekete bakacsinnal, az ifjú legényekét zöld kamukával vagy tafotával, sőt az nagy urfiakét zöld aranyas matériával, az egész koporsót sürü bokrétákkal, oda varva az koporsó fedelihez, megrakták, az koporsó közepire tisztitó-seprü forma tollat bársonyban varrva szegeztenek. Az kisasszonyok koporsójára is fejér selyem matériát, az alábbvalóknak fejér gyolcsot vontanak koporsójára, s az egész koporsó fedelit, oldalát sürün virágokkal, koszorukkal megrakták. Az catholicusoknál mindenütt az koporsó tetejin más szin matériából kereszt volt. Az asszonyok ujjaiban felesebb gyürüköt temettenek, sőt némelykor medályt, nyakszoritót, még aranyláncczot is.

Mikor penig idegen helytt holt meg valaki, és hirtelen az koporsóra való bársony vagy matéria készen nem volt, az koporsóra valami szép portai szőnyeget tettenek. Az fen megirt koporsóbetétel után az társzekér készen volt, az koporsó alá feles tövisfát tettenek, hogy az test ne rázódjék, az koporsót arra tették, az társzekeret penig küljel fekete posztóval béteritették, az mig az kerekeit is béfogta, s az földön jó bővön vondozódva leért. Mikor osztán mindenképen készen voltak, az deákok és papok legelől mentenek, azután az urak, főrendek és az község ment, azok után ment az szekér az testtel; ha fele-

sége volt, az hintóban késérte, de az bőröket mind lebocsátották; ott voltak az gyermekei, és ha feles asszony atyafi volt jelen, azok is mind hintóban, de az bőröket lebocsátván, úgy késérték. Az fekete posztónak az szélyit kétfelől hat legény fogta, ha catholicus volt, hat szövéndeket is vittenek kétfelől, és így ének-szóval kikésérvén az városból, az keserveseknek némely része akkor visszament, úgy az késérők is, az testtel az háza felé indultanak, és eleire hirt tévén az olyan faluknak, az mely faluk az megholt úr vallásán voltanak, onnét az papok és deákok majd az határszélyig az test eleiben jöttenek, énekszónál vitték által az falun majd azon falunak határszélyiig, ott is az hat legény kétfelől fogta az szekeren való posztó szélyit, mert másként, mikor közönséges uton mentenek, az posztó fel volt csinálva, hogy el ne szakadjon vagy meg ne sárosodjék. Hallottam régi emberektől, az nevit is megmondották, de az nevit elfelejtettem, hogy az elmult saeculumban (mert azoknak az embereknek az ideiben volt az kik nékem beszélették) egy úr meghal az országgyűlésiben, az felesége véle nem volt, mert otthon maradott volt, semmit nem is tudott az ura halálában mindaddig, valameddig az leirt szekér az ura testivel az kapun bé nem kezdett menni; akkor az asszony az tornáczban állott, s kérdi, micsoda szekér az, mondják, hogy az megholt ura testit viszik, akkor az felesége az aszszony hanyattá esik és mindjárt szörnyű halállal meghal. Az fejedelem felbontatván az testit, hát az urán való busultában az szive ketté hasadott volt. Valyon hány asszonnak hasadna meg ma az szive Erdélyben ilyen módon az ura halálán? Késérték az testet atyafiak s idegenek is sokan.

Mikor penig akármely falun az testet általvitték, akármely valláson volt, mindenik faluban az test eleiben harangoztak, sőt nemcsak abban az székben vagy vármegyében, az hol az megholt test feküdt, sőt más vármegyékben, székekben, valahol az megholtnak jószága volt vagy csak kevés portiója is, valamig eltemették, minden nap kétszer harangoztanak. Ha catholikus volt, minden nap viaszgyertyákot gyujtottak, s az halottas háznál bizonyos zsoltárokot énekeltenek, sőt az test felett gyakorta szent mise is volt de requiem, az más valláson lévő predicátorok könyörgést, vasárnapokon predicatiót ott tettenek, mikor az faluban az maga religióján levők voltanak. Mikor osztán az testtel haza érkeztek, ott, ha catholikus volt, ujolag szent mise volt de requiem, énekelve és predicatio, az más vallásuaknál csak predicatio és énekszónál valamelyik boltban vagy alkalmatos helyre az testet addig bétették, az mig az temetéshez hozzá készülhettek. Mikor osztán az temetéshez hozzá készültenek, napot rendeltenek, az rendelt napra az atyafiait, és ha nagy ember volt, az ország catalogusa szerint az ország rendeit levél által az asszonyokkal együtt elhitták.

Az koporsót penig, az mint leirám, bévonván, az koporsót ezüst, aranyas fejü szegekkel igen gazdagul külyel béverték, és hogy az aranyas fejü szeg jobban kiadja magát, az koporsót fekete biborral vonták be s azt szegezték az koporsóra az arany fejü szegekgel; azonkivül az koporsójára mind férfiaknak mind asszonyoknak, szegeztenek tizenkét selyem matéria, képiró által irt czimereket, az holtnak czimerit. Az háznál az hol az temetés volt, szin volt elkészítve, az szin közepin jó magos sályom, hol az testet és keserveseket az nép megláthassa, az fekete posztóval bé volt

vonva egészlen, úgy hogy az földet egy darabig bélepte; az szin is belől fekete posztóval bé volt vonva egészlen, úgy külyel is az ajtaja tájékán imitt-amott azon is feles papíros czimer volt felraggatva; az predikáló szék is fekete posztóval bé volt vonva, azon selyem czimerek voltanak; ha catholicus volt, az oltár eleit és zsámolyát fekete posztóval bévonták, ott is az oltár előtt selyem czimerek voltanak. Az keservesek mentől durvább fekete posztóban öltöztenek, az mentéjek bérlése fekete báránybőr volt, fekete szőrsinor körülette, fekete szőrgomb, az övök vagy fekete szőrsinor vagy fekete posztószély, fekete nestes süveg durva posztóból. Az asszonyok kendervászonból burkot csináltanak az fejekre, azt megfeketítették, hamuszin volt, azt az hátokon leeresztették, hogy az földön vonszolódott az farka, azt penig az háta közepin még egy helytt az közepin felakasztották, ott egy darabig hármason függött az burok. Az keserveseknek, kivált feleséginek, leányinak, testvér, közelvaló atyafiainak, egyszer ványolt fekete posztóból palástjok volt. Mikor az temetés közelített, azelőtt egynehány nappal az fő- és vice-gazdák eljöttenek (mert az mint oda fel irám, hogy az lakadalomban gazdák voltak s gazdasszonyok, ugy voltanak az temetésen is), azok mingyárt az temetéshez kezdettenek készülni; ben az ki elfért, az többinek penig kün az faluban szállást rendeltenek, kinek kinek az ajtajára czédulát ragasztottanak (úgy volt az lakadalomban is, hogy kiki az maga szálľását megtudja). Elérkezvén penig az temetésre az vendég, kinek-kinek hány cselédje van, számban vették, olyan, az ki fen az torban jelen nem lészen, azután, mint szintén az lakadalomban irám, mikor az prebendáért mentenek, az gazdák

azoknak czédulát adtanak, vitték az prebenda-osztóhoz, és ott mindent annyit adtanak, az mennyi az czédolában volt, mert itt is az bora is kinek-kinek kijárt.

Eljövén az temetésnek napja, az előtt az atyafiak legalább egy nappal, némelyik előbb is bégyültenek, sokan az temetés előtt való nap, béérkeztenek az vendégek is. De az urak, főrendek, nemesek temetésire még az idegen emberek s asszonyok is czifra köntösben nem mentenek, hanem mentől közönségesebben lehetett, úgy öltöztenek, sőt azféle alkalmatosságra nem csak gyászköntöst, hanem szines posztóból valót külön tartottanak, szederjes, violaszin posztóból valót, azon csak selyem sinor, selyem gombok voltanak, az nagy uraknál is olyan szinü mint az köntös, selyem övet külön tartottanak, az is csak selyemmel volt gombozva. Az asszonyok is minden czifra köntös nélkül voltanak, fejeken hosszú fekete fátyol, az nyakban bársony palást, az nyakokon igen apró fekete gyöngy, fekete kláris-öv, az szoknyájok szederjes vagy violaszin posztóból vagy matériából, azon is az olyan fekete selyem csipke vagy galand; egy szóval, megmutatták, hogy halottas, nem lakadalmas házhoz mentenek. Kisasszonyokot, nemes leányokot nem volt szokás temetésre vinni; ha vitték is, szállásokon maradtanak, hanem ha az megholtnak közelvaló atyafiai voltanak. Ha valamely idegen, férfi vagy asszony, czifra köntösben ment volna temetésre, megcsufolták.

Az napján penig az temetésnek, az megholt embernek az özvegye egy külön házban ment, ott sirván, némely atyafiai vigasztalták. Mikor osztán mind egybegyültenek az szinben, az papok s deákok készen voltanak, mind fekete posztóval bévont széke-

ken ültenek, igen ritkák voltak azok szőnyegesek. Akkor ha tanács úr volt, tizenkét számú, ha penig tanács úr nem volt, kinek-kinek állapotához képest, az szin mellé vittenek aranyas, ezüst, köves, szerszámos, boncsokos, tollas, bőrökkel az mint oda fel írám, czafrangokkal felöltöztetett uri paripákot, azokot rendre állították az szín mellé, azok ott kapáltak s visítottak; azon kivűl egy jámbor lovat öltöztettek fel földig tiszta fekete bakacsinban, annak csak az szeme látszott ki, azt az szín eleiben állították; már azért azelőtt jó idővel az ki ezen bakacsinban öltöztetett lóra ült, fejében sisak lefüggve, pánczéllal az nyakán, derekában pánczél-ing, az két karján két karvas, annak az kutyafüle felé pánczél volt, az keziben fekete hosszú nyelű zászló, kard s buzogány, az testnek az feje felé állott, ha ezüst czimer volt, más feketében, azt tartotta az fejinél. Még volt más ember, czifrán felöltözve, pánczélban, sisakban, aranyas karddal, az pánczél is vagy ezüstös vagy aranyas; az volt ezüstös aranyas fegyverben felöltözve, annál nagy aranyas zászló, kinek egy felől az megholtnak az czimere, más felől valami szép epitaphium, az is az holtnak fejinél állott, s ott tartotta az nagy aranyas zászlót (mert az testet még hajnalban bevitték az szinben és az leirt sámolyra helyheztették). Igy elkészűlvén, az catholicusok catholicus módon, más kiki a maga vallása szerént, az éneket elkezdette, akkor az catholicusoknál az oltáron és az test körűl az gyertyákot meggyujtották és az népnek, kinek-kinek érdeme szerint, az gyertyákot és az czimereket, az embereknek az eleiknek és az papok eleinek materia czímert adtanak, az többinek papiros czimert. Voltanak az megholtnak dicséretiről való kinyomtatott versek is chartákon

felfüggesztve. Azonban hat feketében való ifiú az test mellett hat szevendéket tartottanak, az fejinél és lábánál nagy gyertyák égtenek, azután az keservesfogók mentenek az keservesek házában, ottan, az főgazda elrendelte volt, ketten-ketten egy-egy keserves asszonyt fogtanak; az keserves férfiak penig elébb ilyen renddel jöttenek ki az színben: legelől az sógorságok, azok után az távulabb való atyafiak, azok után az testvér atyafiak, azután ha vejei voltanak, legutól az maga fiai, vagy, ha ifju legény teste volt, az apja, vagy ha apja nem volt, az testvér bátyja vagy öccse. De mikor leültek az színben, az koporsónál való székben az közelebb valók ültek, az többi ugyanott hátul az székben. Az asszony keservesek is ilyen rendet tartottanak. Mikor késérték temetni, akkor is így mentenek; mind az keserves férfiak, mind az asszonyok előtt jött egy-egy gazda mint egy-egy hopmester, igen szép lassan; az megholtnak fiai voltanak, az apjoknak az fejihez állottanak, és az egész temetés alatt ott állottak talpon, az keserves asszonyok penig nagy sirással, zokogással s jajgatással jöttenek ki, s kivált az felesége s leányi; azokot az gazda az koporsó mellé ültette, s azok koporsóra borulván, ott siratták. Ha koporsóbététételkor jelen voltak felesége és leányi, szintén olyan pompával vitték az keserveseket. Ha férfi temetése volt, az szolgák, feketében mind, az lábánál állottanak végig, ha penig asszony, az frajok gyászban, burokban állottanak az temetés végiig az lábánál, és ott siratták végig, bédugván szemeket.

Ezek után az catholicusoknál elkezdődött az énekes szent mise de requiem, mās vallásuaknál az könyörgés és predicátio, az predicátio után minden

az lábánál állottanak végig, ha penig asszony, az frajok gyászban, burokban állottanak az temetés végiig az lábánál és ott siratták végig, bédugván szemeket.

Ezek után az catholicusoknál elkezdődött az énekes szent mise de requiem, más vallásúaknál az könyörgés és predicátió, az predicátió után minden valláson rendszerént az deák oratió, az oratió után voltak az bucsuztató versek; azokot vagy valami szép szavú két gyermek mondotta, vagy valami jó szavú deák; ott elbucsuztatták feleségitől, gyermekitől, atyafiaitól, barátitól etc. Mikor ezek mind véghezmentenek, az hintókot már az gazdák az szín eleiben állítván, az deákok, papok elől megindúltanak, azok után voltanak az trombitások és török síposok, egy verset az deákok énekeltenek, más verset az trombitások és török síposok fúttanak, de azoknak temetésre olyan keserves nótájok volt, hogy még az férfiakot is sírásra inditották, az asszonyokot penig épen zokogásra. És mind az deákok énekelltenek, mind ezek fúttak épen az temetőhelyig, ott is mindaddig, valamig az testtel elérkeztek és letették, az keservesek is elérkeztenek és az testet körül ülték.

Ha az temetőhely távul volt, az testet azon szekeren vitték az kit oda fel leíránk, ha penig az temetőhely közel volt, hat vagy nyolcz ember az testet rudakon vitték. Ha az temetőben templom nem volt, ott is szintén úgy mint az háznál, hasonló apparatussal színt csináltanak, és abban volt az isteni szolgálat; ha penig az temető templomban volt, ott, kivált az catholicusoknál, nagy czifra castrum doloris volt, azon sok gyertya, symbolumok, czímerek, versekkel írott charták, s abban tették az testet.

Az török síposok és trombitások után mentenek

az urak hintai, azután ment az község, az község után vezette két-két ember az czifrán felöltöztetett paripákot, azután mentenek az férfi keservesek hintai, az férfi keservesek után mentenek lóháton az test előtt az fen említett két pánczélban öltözött emberek; az kinél az aranyas zászló volt és aranyas fegyverben volt maga is, az ment szerszámos czifra paripán; az kinél az fekete zászló volt, az ment az bakacsínban öltözött lón. Az ezüst czímert feketében az fejinél gyalog vitték. Az test után mentenek az keserves asszonyok hintai, azután az több uri és főasszonyok hintai, azok után az asszonyi község. Mikor osztán az temetőben bételepedtenek, szintén úgy volt minden ceremonia, mint fen az háznál lévő színben. Mikor az egész ceremoniának vége volt, ha fiai voltak és az közelebb való atyafiai fogták az koporsót, noha mások is segéltettek, és azok vitték az testet az sírig; mikor osztán az sírban bétették, az pánczélban lévőtől elvették az fekete zászlót és kardot, azokot esszerontották és az sírban az koporsó mellé bévetették, az ezüst czímert az templom belső oldalára felszegezték, úgy hasonlóképen az aranyas zászlót az templomban nyelinél fogva felfüggesztették; az ott lobogott.

Az asszonyok temetése majd olyanformán volt mint az férfiaké, csakhogy trombitások, síposok nem volt úgy; ha catholica volt, semmi oratio nem volt, az más valláson lévőknél volt magyar oratio; hasonlóképen öltözött lovak sem voltanak.

Mikor haza mentenek az temetésről, az özvegy külön házban ment, az nap nem ett, ha csak mások láttára is. Az tornak penig ez volt az rendi: az papoknak és az deákoknak külön fogták más házban az étket,

más házban az férfi keserveseknek, másban az asszony keserveseknek, külön házban az uraknak, különben az nemességnek, másban az közrendnek; hasonlóképen külön az asszonyok; még az szegény koldusoknak is külön helyre fogták az étkeket; de akármelyik asztalnál sem volt több két-két fogás étek-nél, az étek után semmi gyümölcs nem volt, egymás egésségiért pohárt nem köszöntek, hanem rendre az kinek mennyi kellett, annyit ivutt, felkeltenek asztaltól, és evvel vége lett az temetésnek.

TIZENEGYEDIK CZIKKELY.

Az erdélyi régi tisztességekről.

Az regnans fejedelem szabad úr volt, életnek, jószágnak, halálnak ura, s az törvénynek is mint legfőbb igazságtévő előtt, előtte lett vége. Volt egész ország főgenerálisa, volt váradi generális, az székelyeknek külön volt generálisok; az váradi generális volt az Partiumbelieknek generálisa, az székely generális az székelyeket vezette. Ha az erdélyi főgenerális elesett, az erdélyi egész vármegyéket az fejérvári főispán igazgatta harczon; ha az székelyek generálisa elesett, igazgatta az egész székelységet az udvarhelyszéki főkapitány; az generálisok ha elestek, az egész hadat rendre vezérlették az generálisok, és ha mind az három generális elesett volna, fővezér akkor volt az fejérvármegyei főispán. Az főgenerális után volt az ország főcancelláriusa, azután az ország kincstartója, és az Statusok praesidense. Volt lugosi és karánsebesi bán is.

Mindenik vármegyében két főispán volt, az egy Hunyadvármegye és Partiumbelieken kivül; ez egyikért azért volt, hogy egyik gyakrabban az fejedelem

mellett volt, az másik az vármegyét igazgatta, vagy mivel akkor sokat táboroztak, egyik az hadban ment, az másik otthon maradott. Minden vármegyének külön zászlója volt. Azért is volt az vármegyéken az két főtisztség, hogy az nagy emberek inkább consolálódjanak, és hogy egyik az másik miatt ne épen azt cselekedje az mit akar.

Noha az deák munkámban is leírtam, mindazonáltal hogy maradváinknál nagyobb világosságban légyen az kettős főispánság, kik voltanak főispánok legutól Erdélyben az Rákóczi Ferencz fejedelem felkelésekor, röviden leírom; mert hogy osztán az említett fejedelem alatt vitézkedő malecontentus magyaroknak amnistialis gratiájok lőn, azután kezdődék az egy főispánság.

Az Rákóczi Ferencz fejedelem felkelésekor tehát főispánok voltanak: Fejérvármegyében Keresztesi Sámuel és gróf Pekri Lőrincz, Küküllővármegyében gróf Bethlen Sámuel és báró Apor Péter, Kolosvármegyében gróf Bánffi György gubernátor és gróf Csáky István, Dobokavármegyében az említett gróf Bánffi György gubernátor és Bánffi Farkas, Szolnokvármegyében gróf Mikes Mihály és gróf Bethlen Ferencz, Tordavármegyében gróf Apor István és báró Haller István. Ezeknek egyenlő hatalmok volt.

Az egyes főispánok voltanak ezek: Hunyadvármegyében főispán vala az öreg Naláczi István, az Partiumban: Máramarosban vala főispán gróf Bethlen Miklós, Közép-Szolnokvármegyében báró Vesselényi István, Krasznavármegyében Kövesdi Boér Ferencz, kővári főkapitány vala gróf Teleki Mihály, az öreg Teleki Mihály fia, Fogaras vára és districtusa főkapitánya vala ugyan Kövesdi Boér Simon.

Az Székelységen penig voltanak főkapitányok és főkirálybirák, azok is az sokszor említett Rákóczi Ferencz felköltekor ezek valának: Udvarhely-széken főkapitány vala gróf Pekri Lőrincz, főkirálybíró gróf Gyulai Ferencz, Sepsi-, Kezdi-, Orbai, és Miklósvár-székinek főkapitánya vala gróf Mikes Mihály, főkirálybírája gróf Kálnoki Sámuel; Csíknak, Gyergyónak főkapitánya vala gróf Apor István, főkirálybírája Henter Benedek, Maros-széki főkapitány vala gróf Bethlen Sámuel, főkirálybíró Sárosi János, Aranyos-székben Toroczkai István volt az főkapitány, és Szilágyi András volt az főkirálybíró. Az Székelységen is csak az oda fen leírt amnistialis gratia után kezdének lenni csak főkirálybírák.

Ugyan az Székelységen voltanak vice-kapitányok, vice-királybírák, notáriusok, perceptorok, hadnagyok, vice-hadnagyok, zászlótartók, hadibírák szállás-osztak etc. Az főkapitány csak az hadi dolgokot folytatta az vice-kapitánynyal és hadnagyokkal, az főkirálybírák penig az vicekìrálybírákkal és notáriusokkal csak az törvényes dolgokot és egyéb politicumokot.

Mikor az főkapitány táborban ment, bizonyos embereket, legfeljebb Háromszéken százat (elhiszem, az több nemes székekben is proportionaliter) az táborozásból megmenthetett, az kik neki fizettek; hasonlóképen voltanak mentségesi az vice-kapitánynak, hadnagyoknak, vice-hadnagyoknak s zászlótartóknak, és az mintegy hópénz gyanánt volt. Voltanak penig mind lovas mind gyalog hadnagyok, az gyalogokot darabontoknak hitták. Az főkirálybírónak felényi mentségese volt mint az főkapitánynak ha táborban nem ment, mert rendszerint táborban nem ment, hanem

akkor, mikor az főkapitány vagy beteg volt vagy egyéb foglalatossági voltanak, az mely miatt táborban nem mehetett; akkor az főkirálybírónak voltanak annyi mentségesi, mint táborozásnak idein mikor jelen volt az főkapitánynak szokott vala lenni; az mennyi mentségese volt penig az főkirálybírónak mikor táborban nem ment, az főkapitánynak is, mikor ő is táborban nem ment, csak annyi volt. Az régi szabadság szerént az királybírája avagy az fő királybíró megdullathatta az főkapitányt, de az főkapitány nem dulathatta meg az főkirálybírót.

Az hadnagyságok bizonyos falukból állottanak; ugyanazon faluk lovasainak avagy lófő-rendeknek lovashadnagya volt, az gyalogoknak penig avagy darabontoknak gyaloghadnagya és az több tiszti. Az vice-királybíróknak, mivel táborban sem tartoztak menni, mentségesek sem volt, ha csak az főkapitány ex speciali gratia nem engedett, mert szabadságában volt.

Az nemességnek, az első rendből állóknak külön hadnagyok, vice-hadnagyok és zászlótartójok, zászlójok is külön volt; de azok az magok zászlóján kivül strázát állani, portára menni nem tartoztanak, hanem mindenkor az főkapitány körül voltanak,

TIZENKETTŐDIK CZIKKELY.

Az erdélyi régi esküvésről és szitkozódásról, alázatosságról.

Bezzeg régen, mivelhogy nem valának ezek az éktelen, Istent méltó haragra inditó káromkodások, még penig híre helye sem vala: édes hazánkon is vala az Isten áldása. Mert emlékezem rá, gyermekkoromban nem csak egy esztendőben, hanem többen is, nyolcz forinton jár vala egy köböl buza, mégis

oly bőv vala az kenyér, hogy bővebbet nem kívánhattál volna; hozták más országból buzánkért, gabonánkért az sok aranyat, tallért, az kit szemeimmel láttam s mint gyermek játszottam is véle. Az éhség előtt számtalan nemzetség takarodik vala édes hazánkban, vala az Isten áldása, mind pénzesedék, mind népesedék vala hazánk; de miolta az éktelen Isten ellen való káromkodás béjöve, micsoda inségekre s nyomoruságokra jutál, gondold meg ó Erdély országa!

Minden szitkozódások az férfiaknak, uraknak, nemeseknek, alábbvaló rendnek ez volt: Aha bustya vére, lelketlen kurva fia, pogány kurva fia, szamár kurva fia. Az asszonyoknak penig ez volt: Aha hamis életű, tűzre való, tűz kénjára való; most penig férfi, asszony, leány, ifjú legény széltiben mondja az adtát, teremtettét, huncz futot (bezzeg az husz fontot értették volna régen, de mi az az hunczfut, inkább elfutottak volna előle), ördög szánkázzék az szegény lelkeden stb. még az gyermek is mikor szólani kezd, azokot tanolja legelsőbben meg. Ha az régi uri, fő, nemes asszonyok valaki azt mondotta volna: az akkori több tisztes asszonyok mintha mással fertelmeskedett volna, úgy tartották volna. Az ilyenekért áldana-e meg Isten, Erdély országa? Söt még az bizony szót sem mondották sokan az akkori fő s nemesasszonyok, s az gyermekeknek sem engedték mondani (bizony gyermekkorombban nékem sem engedik vala meg, hogy bizony szót mondjak), sőt más sok olyan úri, fő, nemesasszonyokot is ismértem sokat, az kik soha bizony szót nem mondottanak, hanem mikor bizonyt kellett volna mondani, igy szóllott: Én ugyan nem, az azért

nem, elhigyje kegyelmed, úgy vagyon, nincs különben, igazán mondom, s az többi. Most penig, úri asszonyokról nem szólok, de nemesasszonyok, nemes leányok is elegen vadnak, az kik széltiben minden szemérem nélkül szaporán elmondják: Isten engem úgy segéljen, s úgy esküsznek mint akármely nyíri pajkos katonák. Azért is nincsen Isten áldása országunkon, s nem várhatunk utolsó veszedelemnél egyebet magunkra. Egy oláhot felakasztanak három forintos marháért, az ki Isten ellen káromkodik, csak nevetik s elhallgatják.

Noha az erdélyi alázatosságról eleget írék oda fel, azhol megírám micsoda szeretetben éltenek az atyafiak és tíz íznyig is bátya, öcsém, koma, sógor hitták egymást: itten csak egynéhány példával akarom megvilágosítani az erdélyiek régi nagy alázatosságokot; és noha mind tudom, micsodás méltóságos familiákból valók voltak azok az alázatos urak, de hogy az mostani gőgös kevély világban meg ne csemereljenek azon méltóságos uraknak maradvái, nevet nem adok, melyik méltóságos familiákból voltanak.

Vala egy úr, az ki székelyek generálisa vala, fejérvármegyei főispán, tanács úr, ország státusinak praesidense; vala penig octavális akkor Gyula- most Károly-Fejérváratt, az mint azon úr praesidens szerszámos paripán megyen már fel az Táblára, csak elében áll egy kézdi-vásárhelyi varga s elkezdi az praesidensnek: Maga, sógor, vétesse elé kegyelmed az törvényemet (Isten tudja, volt-e sógora vagy sem); elkezdi a praesidens: Jere fel, sógor, az én hütömre, elévétetem. Nem hogy szégyenlette volna, sőt örvendezett benne; holott felmenvén az Táblára és praesideálván, mingyárt kiáltja az egész Tábla és sokaság előtt: Sógor, hová lől: jere, perelj, az mint megígérém.

Egy úr vala az egész országnak generálisa, tanács úr, fejérvármegyei főispán, emberi gyarlóságból egy fraja megesék tőle s fiat szüle; meghallván azonban az generális, az testvér atyafiai ezt az illegitimus fiát egész életéig, még az generális testvér atyafiai is, mind öcsének, bátyának hívák. Ezt én magam is gyermekkoromban isméröm.

Ugyan az fenirt székelyek generálisának egy igen közel való atyafia leány méne férjhez egy jobbágyhoz, attól az jobbágytól lőn megint leánya, az is jobbágyhoz méne férjhez; ez megöregedvén, valamikor az az említett méltóságos ur közelébb való jószágában ment az hol az az jobbágyasszony lakott, mindenkor magához hívatta, nénjének nevezte: No, néne, mire van szükséged, megkérdette, és soha magától üresen el nem bocsátotta, pénzt mindenkor adott, azonban valami köntösre volt szüksége, mindenkor csináltatott.

Vala egy más méltóságos úr (mostani világ szerint szólván), székelyek fő generálisa, az fejedelem főhopmestere, Küküllő vármegyei főispán, Csík-, Gyergyó-, Kászonszéknek főkapitánya, ennek vala egy igen szép kisasszony testvérhuga. Egykor egy magyarországi urfi béjő nézésére, el is mátkásítja, lakadalmi terminust is tesznek; azonban azon házának alatta (mert annak az falunak is az nevit szántszándékkal elhallgatom) vagyon ma is nagy szénacsináló (székelyesen) tanorokja, az juhait azon úr abban tartotta; volt az juhoknak egy ifju legény pakulárja, estve mikor az juhokot haza hajtotta, elöl jött az juhok előtt frujaszóval, s abban az tanorokban rekesztette az juhokot, ott is mind frujált. Az kisasszony az ház ablakáról sokszor nézvén s hallgat-

ván az oláh ifju legény frujálását, igen megszereti vala az pakulárt. Abban az kisasszonynak sem az apja (mert még akkor élt), sem az bátyja semmit sem tudtak, az apja penig akkor özvegy ember is volt. Mikor más nap az lakadalomnak kellett volna lenni, sirató estvére oda érkezvén az vendégek, az leányt felöltöztetik, azalatt az kisasszony kimegyen, az pakulár ifju legénynyel egy nagy erdőn általmennek. Le akarnak ülni az vendégek, keresik az kisasszonyt mindenütt, sehult sem találják, sem háznál, sem faluban; arról penig senki sem tudott volna gondolkodni, hogy az pakulár legénynyel szökött volna el. Más nap az nász népe elérkezik; nincs mit tenni, jól tartják, menyasszony nélkül visszamennek. Egynéhány esztendő mulva megyen egy nagy erdőn az testvérbátyja, látja hogy egy oláh feleségestől juhokot őröz, az oláhnénak hosszu zeke szoknyája, mezítláb; az szolgák közűl senki meg nem isméri, hanem az hintóból az testvérbátyja; akkor oda küldi egyik szolgáját, izeni az oláhnénak, hagyja el azt az oláhot, menjen vissza, bizony ugy tartja mint testvérhugát, soha szemire sem veti cselekedetit; azt izeni vissza az oláhné: azt ő bizony soha el nem hagyja, ha egyszer szerette, halálig szereti. Az oláhtól egy fia maradott az kisasszonynak; felnevekedvén, az testvérbátyja az oláhnénak az udvarában béviszi, és az mint jobbágya volt, manumittálja, armálist impetrál néki az fejedelemtől, megházasítja, Csíkban lovashadnagynak tészi, jószágot ad néki, Székely István nevet adnak reája. Ezt is az testvérbátyjának az fia teljes életiben bátyjának hítta.

Mivel ezen kis historiában, nem hiszem hogy az méltóságos Petki familia offendálódjék, mivel

csak alázatos nyájasságnak kis historiája, Petki Farkas, az ifju, egytestvér vala amaz nagy hírű Petki Istvánnal; ifju legénységében szekérben lovakot fogatott, egynéhány csicsai asszonyokot, leányokot egyben gyűjtött, felülteti az szekérben őket, maga lesz az kocsis, hogy Szeredában vigye az sokadalomban őket; ezt penig nem bujaságból cselekedte, mert akkori időben jámborabb volt mind férfi, mind asszony, leány mint most, hanem csak tisztességes tréfából s maga mulatságából. Egyik asszony fel nem fér az szekérre, eleget könyörög, hadd ülhessen fel ő is, fel nem veszik, mondja nékik: Meglátjátok, bustya nősök, ha én el nem mehetek az sokadalomban szekéren, tü sem mentek el békével. Azonban egy szekérkerékből titkon az szeget kiveszi; az több asszonyok kaczagják, hogy amaz egyedül teprenkedik; Petki Farkas mint kocsis megindul sebesen, az ostorral megsujtja az lovakot, az kerék kiesik az szekérből, feldől az szekér az sok asszonyokkal együtt, s mind egybenromlik; kiáltottak, sikoltottak az szekérben ült asszonyok, amaz asszony penig kaczagta s csúfolta őket: Lám megmondám, bustya nősök, ha én nem ülhetek az szekérben, tü sem mentek ma békével az sokadalomban. Petki Farkas más szekeret hozat elé, akkor azt az asszonyt az többivel felülteti az szekérben, maga kocsiskodik darutollas süvegben, ugy viszi bé Szeredában az sokadalomban az asszonyokot, az egész sokadalom sokasága láttára. Most ha valaki olyan urfi, de még egy aláváló nemes ifju legény olyan tisztességes mulatságot indítana, megbolondoznák érte.

Kivált az Székelységen, mikor valamely urfi vagy nemes ifju legény vigan volt s tánczolni akart,

leküldött az faluban, az falusi leányokot esszegyűjtette, az házához felvitette, virradtig is tisztességesen eltánczoltanak; még hogy legkisebb bujaság esett volna is, soha híre helye sem volt.

Az öreg Petki István édesanyja, Lázár Erzsébet, és Apor Lázár nagyatyám anyja, Lázár Borbára, egytestvérek voltanak; történik, hogy Petki István, az az nagy ember, jő Torjára Apor Lázárhoz, mint atyafiához; Apor Lázár is hosszu asztalhoz készül, mert sok vendégi voltanak. Mikor leülnek asztalhoz, Apor Lázár egy bocskoros zekés embert asztalhoz jól felültet; azt látván Petki István, magában csak töródik, mért kellett asztalhoz, kivált olyan elé ültetni az bocskoros zekés embert; igen vígan vadnak ugyan asztalnál, de mikor felköltek asztaltól, nem állhatja Petki István, hanem félen híjja Apor Lázárt és kérdi tőle: Bátyám uram, miért kelle az hitetlen szamár zekés bocskoros embert asztalhoz ültetni, kivált oly elé? Felele Apor Lázár: Azt, öcsém uram, azért, hogy én bocskorban zekében is meg szoktam becsülleni az nemesembert; az, ha megszegényedett, zekében bocskorban van is, igaz ős nemesember, szép értelmes ember; az kik utána ültenek, azok ki tegnapi, ki tegnapelötti nemesemberek. Akkor mond Petki István: Tanolék ma bátyám uramtól (Apor Lázártól). Sőt teljes életiben mások előtt emlegette Petki István, mit tanolt volt Apor Lázár bátyjától; s nem is emlegette penig csak, hanem meg is tartotta. Adná Isten, hogy ma is vigyáznánk az szegény érdemes régi familiákra; de mint vagyon dolga az régi familiáknak, kérlek, keservesen observáld.

Elvégzem az alázatosságon Erdélynek az 1687 esztendő előtt együgyüségit. Gondolod talám, ez az

utolsó két-három historiácska nevetésre való; de bizony nem nevetésre, hanem nagy oktatásodra vagyon, kedves olvasóm, ha jól meggondolod. Kévánom azért, adjon Isten hazánkban régi alázatosságot, együgyüséget, igaz atyafi szeretetet (az melyet bizony nem remélek, az mint folynak az dolgok); mely ha meglészen, akkor Erdély is régi boldogságára s gazdagságára visszatérhet.

TIZENHARMADIK CZIKKELY.

Az catholica religióról.

Áldassék, dicsértessék, felmagasztaltassék örökkön örökké Istennek szent neve, minekutána in anno 1687 az pogány török igája alól felszabadúla, dicsőségesen visszamene édes hazánk az angyali apostoli szent magyar korona alá: apostoli szent hütünk nem hogy hervadást szenvedett volna, söt naponkint szebb s meg szebb virágokkal zöldellik. Mindazonáltal szent hütünknek mint volt állapotja az 1687 esztendő előtt, leírni méltónak itélettem.

Ugy vagyon, az mint feljebb írám, hogy az különös személyek között nem vala az az pápista, kálvinista, lutheránus, unitarius; szép szeretetben éltenek; másként az apostoli szent religió nem keveset szenved vala. Mit szenvedett penig és mint meg volt szorítva, deprimálva, ha én semmit nem írnék is, eleget írtak az Approbata és Compilatabéli articulusok.

Ugy vagyon, hogy az kálvinista fejedelmek idejiben is némelykor négy catholicus tanács ur is megvolt, mint az mü értünkre Haller Pál, Haller János, Mikola Sigmond, Mikes Kelemen; voltak catholicus

főtisztek, s voltak Tábla fiai, voltak több tisztek is, de azért volt, hogy nagy familiák megtartották az szent István első királyunkról rájok maradott szent hütöt állhatatosan. Bizony nem is volt az erdélyi vallások között addig olyan gyülőség, az míg ez az két szó Nostras, Vestras bé nem jött; mert nagy uri, nemes és fő emberek is, az kik más valláson voltanak is, felesen az kolos-monostori pápista iskolában tanították gyermekeket, söt azt tartották, hogy az catholica iskola merő második udvar, az mint nékem az azon időbéli catholicus mester, én időmben igen öreg páter Kőszegi Sigmond beszélette, mikor Kolosvárott tanoltam, s az neveket is megmondotta. Értem magam is becsületes kálvinista nemesembereket, az kik az catholica iskolában tanoltanak, és azon régi páternek hajdan tanítványi voltanak, s gyakorta látogatták jó szívvel azon öreg pátert mint kedves mestereket, s ajándékozták is, kivált borral.

Megvévén penig in anno 1660 Váradot az török, az mint bizonyoson értettem az akkori emberektől, az váradi kálvinista predicátorok béjővén Erdélyben, azok kezdették legelsőben azt az fertelmes két szót Nostras, Vestras, és azok kezdették eltiltani az más vallásu urakot s nemességet, hogy catholica iskolában gyermekeket ne tanítassák, mert nékik is vagyon iskolájok.

Már penig Erdélyben csak az én értemre mint volt az catholica religio, lássuk meg; legelsőben kezdem el az papokon. Kivészem az kolosvári, fejérvári, udvarhelyi, gyergyó-szentmiklósi és némely urak mellett való papokot, kivészek az barátok közül öt-hat barátot, ki az falusi papok közül öt-hat ple-

bánust, mert ezek mégis az academiákban tanoltanak, vagy az szegény barátok elküldötték az frátereket más országokra, s ott taníttatták. Az catholicus püspöknek nem vala szabad béjönni Erdélyben; Molduvában, Bákóban vala egy minorita barát lengyel püspök. Mert grammaticából, syntaxisból, poesisből, ritkán rhetoricából is, az barátok között írtak egy kis casust, avval bémentenek Bákóban, és ott felszenteltették magokot; és így könnyű volt az más vallásoknak terjedni, mikor az catholicus papok együgyűek voltanak. Egynéhányan valának ilyenek gyermekkoromban, de nagyobbára igen jó életűek voltanak, ugy hogy többet vittenek véghez jó példaadásokkal, mintsem tudományokkal. Clericusokra avagy kis papokra nem vala több fundátiónk, hanem Olomuczban, Morvaországban fundált volt XIII Gergely pápa két alumnus kis papra; ugyanazon pápa Austriában Bécsben a szent Borbára convictusában más két kis papot fundála Erdélyre; azután amaz nagy emlékezetű nagy magyar cardinál Pázmány Péter még két kis papra fundála ugyan Bécsben az maga nevirűl nevezett collegiumban, fel is tévé fundationalisában, hogy az erdélyiekre kiváltképen való gondviselés legyen. Ennyi fundátió volt csak Erdélyre clericusok avagy kispapok iránt mind addig, az míg az nagy jó Isten, az ki megengedi ugyan hogy az szent Péter hajója habozzon, de soha meg nem engedi hogy elmerűljön, felgerjeszte némely szent hitekhez buzgó erdélyi lelkeket, ugy hogy ma Isten jóvoltából annyi fundátiót tettek, hogy amazok is megvadnak, mégis Nagy-Szombatban az Veres-collégiumban, ugyanott az szent Albert seminăriumában, Kolosvárott az clericusok seminăriumá-

ban, az mint még most vagyunk Erdélyben, még bővön vadnak fundálva az clericusok, és nem csak jó példaadásokkal, hanem tudományokkal is meg tudnak akárkinek felelni.

Fundált vala ugyan academiát Kolosvárrá ama dicsőséges örök emlékezetre méltó lengyel király Báthori István, és ugyan Erdélynek dicsőséges fejedelme Báthori Kristóf; fundált vala ugyan az említett szentséges XIII Gergely pápa semináriumot is ugyan Kolosvárrá, az academia mellé; az király penig és az fejedelem fundálták vala az academiát az magok saját örökségekből.

Vedd eszedben itt, kedves olvasóm, melyik juristából olvastál valaha ilyen törvényt, noha az magok ártatlanságát már ezer uton megmutatták volt az jesuviták, de ámbár vétettek volna az jesuviták, ámbár méltán proscribáltattak volna, mégis micsoda igazsággal lehetett elvenni az Báthori István jószágát, az mely örököse volt, és tulajdon csak iskolára s az ifjak tanítására adta, aztot mondom, elvenni az iskolától. De azt bizony csak elvévék, és az más vallásu urak egymás között az tulajdon Báthori jószágot felosztták — bár csak az vérnek adták volna vissza — és így mind az academiánknak, mind az iskolánknak, mind az Gergely pápa semináriumának nyaka szakada.

Avval meg nem elégedének, hanem Kolosváratt minden templomainkot elvévék, az piaczi templom tornáczában egynéhány papunkot megölék, ugy egy jesuvitát az Farkas-uteczai templomban, az többit esszevagdalák, végtire az papjainkot Kolos-Monostorra csapák; mint menjenek bé csak Kolosvárrá, és ott csak micsodás exercitiumok légyen,

arról articul'ust írának az Approbátában, minden fundátiónkot az iskolától elvevék, megtilták hogy rhetoricánál tovább az catholicusok ne tanítsanak, catholicus, se ur, se fő, se nemesember gyermekei külső iskolában tanolni ne menjenek, annál inkább academiákra. Nosza, szegény catholicusok, tanítsátok az mint lehet.

Kolos-Monostoron tanítának az mint lehete, Várad megvételéig; hogy Váradot megvevé az török, már nem vala bátorságos az töröktől Kolos-Monostorott lenni. Bébocsáták ugyan az catholicus pátereket Kolosvár városában, de micsoda inség s nyomorúság alatt, majd meghallod. Az uri, fő s nemesség fizetéssel tartotta ételit gyermekinek, és kit convictusban, kit Monostoron az falun, kit az Monostorhoz közelebb hostátban szálláson tartottak; de amaz székely földiről jött szegény deákoknak semmi módjok táplálásokban nem volt, hanem azoknak az páterek mind Monostoron, mind azután hogy Kolosvárban bémentek, egy házat tartottak, azt semináriumnak híták; azután koldulni mentenek az catholicus urakhoz, fő emberekhez és nemességhez, az kitől mint tölt ki, mind buzát, mind pénzt ugy adtanak Isten neviben, s ugy éltenek az szegény deákok, s az nagy sonyoru kenyéren úgy tanoltanak. És attól fogva hogy az fenneb leirt fundatiónkot elvették, mind addig ugy volt, valameddig én Kolosváratt hét esztendeig iskolában jártam és ott tanoltam; mikor az kolosvári iskolából kijöttem, és Nagy-Szombatban mentem tanolni, akkor is ugy hadtam el az 1693 esztendőben. Mert mind addig az míg én Kolosváratt tanoltam, még templomunk sem volt ben Kolosvár városában; az hol most az convictus temploma vagyon, ott vala

egy ház, az is csak köz rend ház vala, abban volt az szent mise; de abban igen kevés ember fért, hanem az szegény catholicusok, ki az ház hijjára ment és az fejit ott ledugta s ugy hallgatta az isteni szolgálatot, némelyek az kapu boltozatja alatt voltanak, azoknak ott székek volt, némelyiket némelykor az nap sütötte, némelykor az essö verte az udvaron. Hanem egyszer az urak Kolosvárrá gyűlvén, az páterek comoediát csináltanak, és annak irígyivel hogy az theátrumot oda csinálják, csináltanak egy színt zsendely alá az udvaron, köröskörül az kert mellyéke mellé penig árnyékocskákot csináltanak. Hogy az comoediának vége lett, az kik máshuvá el nem fértenek, azon szín és árnyékocskák alá állottanak az szegény catholicusok, ugy nem sütötte az nap, és nem verte az essö őket. De én magam értem, hogy azt is le akarták rontani az más valláson valók, de mivel Isten kegyelmességéből már Bécs alatt megverték vala az törököt, nem épen annyira mernek vala az catholicusok ellen bátorkodni. Az míg én Kolosváratt voltam mint tanoló, mind ugy volt; az praedicatio volt az mint az misemondó ház grádicsán felmentenek, az grádicstornácz végihez egy padot tettenek, s az volt az praedicáló szék, hogy mind ben az házban, mind az híjuban, mind az kapu alatt, mind az udvaron az praedicatiót meghallhassák.

Harang sem vala egy is, hanem két jókora csengettyű, az kikkel iskolákban csengettenek, misére, vecsernyére is azokkal harangoztanak, nem is volt szabad az hol kálvinisták voltanak, az míg az kálvinisták elébb nem harangoztanak, addig harangozni.

Az szent misemondó háznak az piacz felől való részíben volt két bolt két felől, az Torda-utcza felől

való boltot tartották segrestyének; az Farkas-utcza felől való boltban tartották az egyetmást, mert az kolosmonostori templom egyetmását is ott tartották. Az kőfal felé azon háznak volt keresztül egy bolt, azt chórusnak tartották, az orgona ott volt s ott énekeltenek az deákok, körös-körül székek voltanak, azokban ültenek az mesterek, urfiak és az nemesség fiai, az több résziben az több szegény deákság hallgatta az szent misét és praedicátiót. Annak az végiben volt egy más bolt, keresztűl az is, abban az iskolához való egyetmásokot tartották, azon tul volt egy jókora bolt, azt convictusnak hítták, abban tanoltanak, háltanak privatim az urfiak, fő és nemesemberek gyermekei. Az előtt volt egy kis tornácz, azon ki az utczára egy ajtó, de azt mindenkor zárva tartották. Azon kivűl volt egy igen kicsiny bolt, abban lakott az mester, azki az grammaticát, syntaxist tanította, és ugyanaz viselt gondot az urfiakra, fő és nemesember gyermekeire, mert az, az ki az kis iskolát tanította, az convictusban hált. Azon túl volt egy bolt, az melyben az iskolák könyveit s némely egyetmásit tartották. Azon kivül volt egy ház, abban lakott az az mester, az ki az rhetoricát és poesist tanította; annak háza előtt volt egy kis fedeletlen utcza; azon tul az város kőfala felé volt faragott fábul elécsinált fedeletlen kert, az mely elkertelte az convictus udvarát az seminárium udvarától; azon kis ajtó volt lakaton, az kin az rhétorok mestere által járhasson az deákokhoz. Akkor penig nem hítták az mestereket ugy hogy: rhétorok mestere, syntaxisták mestere, principisták mestere, hanem nagy mester, középső mester, kis mester; s az nagy mester viseli vala gondját az seminarista deákoknak. Az urfiaknak, fő és ne-

mesember gyermekinek sem vala szabad az semináriumban menni szabadság nélkül, ellenben az seminarista deákoknak sem az convictusban. Az seminárium vala egy középszerű bolt, annak az végiben vala egy igen kicsiny bolt, azokban négy-öt rendiben, mind egymás felett, volt az deákok ágyok; volt az közepin egy hosszu asztal, annál tanoltanak és annál ettenek. De mivel hogy télben mind el nem fértenek azon két kis boltban, egy része az deákoknak járt hálni az városra az szegény catholicusokhoz, de mihelyen reggel csengettek felkelésre, mindjárt az semináriumban feljöttek, s mind addig ott voltak, az míg estve lefeküvésre imádkoztanak, azután mentek az szállásra. Nyárban penig az seminárium híjában apró cellácskákot fontanak vesszőből, s azokban háltanak. Ezeknek az nagymesteren kivül magok közül praefectusok volt, emptorok volt, az ki az alamizsnából gyűlt pénzből húst és egyéb eledelt vásárlot. Volt egy nagy kétfülű fazakok, azt az emptor vitte valamelyik szegény catholicus emberhez az hússal együtt, azt ott megfőzték, az emptor más két deákkal tíz órakor az semináriumban felvitette. Bezzeg nem volt megterítve az asztal, sem szék akkor az asztal körül. Mikor az étekkel elérkeztenek, az emptor az praefectus előtt tálokra kezdette osztani, mert öt-hat asztalra kellett az fazék étket osztani; minden asztalnál penig egy-egy öreg deák volt legalább, hogy reá vigyázzon hogy egyik az másik elől el ne kapja az húst vagy egyéb étket. Az első asztalnál volt első az praefectus, második volt az kántor, harmadik volt az sacristianus, negyedik az emptor, azután az iskolák szerént, az mint hogy az asztalok is az iskolák szerént voltanak, az elsőbbeknek többecskét adtanak. Rendszerént

kinek-kinek jó darab kenyeret adtanak; fizetett sütőnéjek volt valamelyik sütőben. Az vacsora olyan volt mint az ebéd. Légelyekben az hátokon hordottak vizet az Szamos vizéről, az volt italok ha pénzek nem volt; soha másszor bort nem ittanak, hanem sátoros innepekben, mikor az pátereket megcántálták, akkor adattak az páterek két három veder bort nékik az cantálásban; az városon ugyan azon időben imitt-amott kaptanak egy kis bort. Az mely pénzt cántálásokkal s temetéseken kaptanak, azt el nem volt szabad költeniek, hanem vitték az nagy mesterhez, és mind addig az nagy mesternél állott, az mig az nyári dolog békövetkezett, akkor az nagy mester, kinek-kinek érdeme szerént, az pénzt közöttök felosztatta. Nyári dologra penig kibocsátották, de rendszerént addig másuvá szabad nem volt menniek dolgozni, az míg az páterek szénáját fel nem takarták és gabonájokat bé nem aratták; de az páterek kész pénzzel jól megfizettenek az deákoknak, s az mellett étellel is ugyan jóltartották, azért is az pátereknek igen jó szívvel dolgoztanak. Mikor az páterek dolgát elvégezték, szabad volt másoknak dolgozni, és az mit ugy dologgal kaptak, kivált ki az magát hazul nem segélhette, azt esztendeig való köntösökre tartották; az mely pénzt penig írám hogy az nagy mester felosztott, azt rendszerént tartották papirosra s könyvekre. S ugy tanol vala az szegény catholicus deák az míg én Kolosvártt laktam, tudnillik az 1693 esztendeig egészlen.

Az seminariumon tul, az város falához közel, vala egy rongyos ház, igen nyomoru kis ház vala, egy kálvinista késcsináló lakik vala benne; soha bizony sem pénzért, sem másképen az míg Kolosváratt lakám, nékünk catholicusoknak nem adák.

Már megint visszatérek Az mint az nagy mester háza előtt Farkas-utcza felé az említett kert, annak az végiben volt egy szép nyáriház, abban volt zöld táblajáték, az kit most piliárdnak hínak, de ha akkor mondottad volna hogy p i l i á r d, más azt tudta volna, hogy azt mondod, hogy az pili árt; azon az páterek és mesterek játszottanak, néha az urfiak és nemesember gyermekei is. Azon belől az város kőfala felé volt egy igen szép kis kert, puszpángos czifra táblákkal, az az páter gazda kis kertje volt, noha az urfiaknak, fő és nemesember gyermekeinek is mulatságokra adott némely táblákot benne, azok is igyekeztenek mentől szebb virágokra magokot szerzeni, és ugy nyárban mindenféle virágokkal teljes szép kis kert volt. Az kőfal felől való végin volt egynéhány szilvafa, az alatt volt feles csiga.

Az nyáriháztól fogva az templom kertiig, mely ott ment el az hol az chórust írám, volt deszkás kert, és ugy az mesterek és convictus udvara; mintegy négyszögletű udvar volt , az közepin tekéző kő állott (ugy az seminaristák kis udvara közepin is), ott az urfiak, fő és nemesember gyermekei tekéztenek, az semináristák az magok köveken, némelykor tekéztek az convictus udvarán az páterek és mesterek is, némelykor mind az convictorok, mind az seminaristák laptáztanak is az magok udvarokon. Mikor penig essős idő volt, akkor az convictoroknak más játékok volt mikor nem tanoltanak, ugymint ostábla, lud, prágány s az többi.

Az kapu az templom mellett az piacz felé vala kétfelé nyíló; azon az mint béjöttek, bal kéz felől volt egy kis bolt, abban tanitották az syntaxist és grammaticát, az szép kis világos bolt vala; az mel-

lett volt egy más bolt, az kiben tanították az principistákot és kis gyermekeket, de az olyan sötét vala (mert magam is abban tanoltam két esztendeig), hogy télben, ha csak négy gyertya nem égett felvonó gyertyatartókban az boltnak majd közepin felfüggesztve, ketteje elébb s ketteje hátrébb: sem az mester könyvből tanitani, sem az gyermekek tanolni nem láttanak, hanem az gyermekek megvonták egymást, gyertyára pénzt adtanak. Az mellett volt egy konyhaforma, az hol ostyát sütöttenek, vagy mikor valamit tűznél kellett az mestereknek cselekedni, ott cselekedték; azon tul volt egy közép rend faház, ott az rhetoricát és poesist tanították, abban volt ugyan az catechizálás is s az deákok congregatiója, és mikor declamatió volt, ugyan valami comaedia. Az mellett volt egy keskeny udvar, annak kőből való kapulábja bolt alatt, ott az tűzre való fát tartották. Az mely boltot írék, az kiben az syntaxist tanitották, azon felyül volt egy bolt, abból mentenek egy más kis boltban. Az templom felé az külső boltban lakott az páter gazda, az másikban az egyetmást tartotta.

Által menvén az utczán, az mint most az jesuviták temploma vagyon, azon mindjárt innen Farkas-utcza felé egy széltiben volt az utcza felől egy jókora bolt, abban lakott az második páter; annak az végiben volt egy setét bolt, egyetmás tartó, annak az végiben volt egy ház, az refectorium, abban ettenek, vacsoráltanak; abban két asztal volt, az első asztalnál ettenek az páterek, és nagy s középső mester, s némely urfiak. Ott rendszerént öt-hat tál étek volt, noha ritkán volt öt, többször hét, borok valamivel több fél ejtelnél; azért az asztalért az urfiak fizettenek száz magyar forintot. Az ezen asztalnál ülőknek

jó reggel is kenyerek vagy sajt vagy valami felestököm csak kijárt, ugy hasonlóképen négy órakor is dél után az osonnya, de akkor bort is adtanak, ugy hogy egyszer legalább ki ki jól ihatott, némelykor kétszer is; ezeknek asztalnál étek után gyümölcsöt is adtanak bé.

Az második asztalnál volt az fizetés nyolczvan magyar forint; ezeknek rendszerént mindenkor volt négy tál étkek, az étek után ha csak almát vagy diót is adtanak, ezeknek borok is kevesebb járt; ezeknek is reggel s négy órakor kenyeret adtanak, bort nem adtak. Innepekben, de kivált sátoros innepekben, annyi étkek, borok volt mindenik asztalnál, hogy meg sem ehették s meg sem ihatták, kivált fársáng farkán, de akkor felestökömre, osonnyára sült kolbász s azféle mindenkor elég volt mind az két asztalhoz valóknak, az felett annyi Agnus DEIt, olvasót, képet s azféle apró szent ajándékocskákot, kivált az convictoroknak (mert az seminaristáknak is adtanak valami keveset) annyit adtanak az páterek és az mesterek, hogy elig győzték eljátszodni. Akkor kártyával is szabad volt játszodni, de másszor nem; egy szóval mentől nagyobb vígasságot lehetett, azt követték el.

Az mint bementenek, itten az kapun, jobb felől egy faház volt, az páterek és az urfiak inasai laktanak benne, az urfiak inasi tartásokért akkor fizettenek husz magyar forintokot. Azon tul volt az konyháravalóknak egy setét ház, azontul volt az konyha, azon tul az tisztartó-, kolcsár-, szakácsház, azon tul volt egy kis udvar, annak végiben az lovak istálója, azon belől egy szép virágos kert, kicsiny; az az második páter kis kerti volt, ab-

ban volt egy igen szép kis nyáriház deszkából, nyárban gyakorta ettünk szép időben benne. Ezen az udvaron tartottanak rendszerént tíz-tizenkét őzet az páterek. Itt az piacz felé, az második páter háza megett, az utczára kifüggő ablaku kis faház volt, abban, mikor felesen voltanak az convictorok, az alább való nemesemberek gyermekei ott voltanak, vagy mikor az convictorok igen kevesen voltanak, az fa szűkiért ebben az házban voltanak; azt kis convictusnak hitták. Annak háta megett megint volt egy faház, az sütővel együtt, abban az páterek sütőjök lakott, de némelykor az szakács is az sütővel együtt. Az tanolásra páterekkel, mesterekkel együtt ennyi alkalmatosságunk vala Kolosváratt ben az városban.

Mikor az mezőre laptázni nem jártanak az convictorok, recreatióra mentenek az monostori mostani jesuviták házánál való gyümölcsös szép kertben, ott az pátereknek külön tekéző helyek volt, az convictoroknak az nagyjának külön, külön az aprajának. Az kertnek az közepiben egy szép nagy öreg nyáriház, mikor rendszerént oda mentünk nyárban, abban az tornáczban ettünk ebédet, vacsorát. Ritka esztendő volt, hogy három nap májusban recreátiót nem adtanak; azon három nap azon kertben kün is háltunk; akkor étel ital bővön lévén, vígan voltunk; estve penig tüzes szerszámokot csináltanak az akkori fejedelem németjei; még apró réz álgyuk is voltanak, az pátereké, azokot rakéták által ugy sütögették ki, azokkal mulatták estve tíz óráig magokot. Ez vala minden tanolásunknak, mind alkalmatosságunknak mind folyása, mind mulatsága hét esztendeig, az míg Kolosváratt tanoltam.

Nem vala más semmi egyéb processiót járnunk

az városban ben szabad, hanem husvét előtt való szombaton estve nyolcz órakor resurrectiókor az Vágner házáig, ott egy kút vala, csak épen az kútig. És az míg az császár ő felsége militiája Erdélyben bé nem jöve, noha az fejedelem németjei az Venerabilét környül járták, mégis az monstrántiavívő pátert az más valláson lévők meghajigálták kővel, fával, sőt tudom hogy az pater kezit is bottal megütötték. Gyertyaszentelő-Boldogasszony napján is jártunk egy kis processiót, de csak ben az templom kis udvarán; szent Márk napján búzaszentelni, és az kersztjáró avagy diebus Rogationum kellett mennünk az monostori templomhoz, mert az városból kimenni processióval, hogy azon devotiónkot véghezvigyük, szabad nem volt. Az keresztjáró héten első nap mentünk Fenes felé, az mint az löjtő bémegyen az Gorbó pataka felé arra az hegyre, ott volt valami elromlott kőoszlopnak az fundamentuma; második nap mentünk Monostorott az páterek házánál lévő akkor puszta kápolnához; harmadik nap az monostori templomot kerűljük vala meg.

Úr napján sem vala szabad ben Kolosváratt az városban processiót járnunk, hanem akkor is az kolos-monostori templomhoz mentünk, s ott vittük véghez az ájitatosságot.

Mentünk szent Lőrincz napján gyakorta az Fenes mellett Kolosvár felől való kápolnához is búcsúra, de oda is az monostori templomból indultunk el, és megint oda jövén vissza, ott is végeztük. Mentünk szent Péter és szent Pál napján az bácsi templomhoz is, de mikor oda mentünk, csak az Nádas pataka mellett öltözött fel az páter, az mint az Hóján Monostorról általjőn az út, az keresztzászlókot is ott

emelték fel, de akkor az fejedelem németjeiben fegyveresen felesen kísértenek, mert félelmes vala mind az váradi töröktől, mind az pribékektől. Visszajövet, az hol menet felöltözött az páter, ott megint levetkezett és az keresztzászlóit is leeresztették.

Abban az időben, ugy mint szintén most is, Nagy-Boldogasszony napján az monostori templomban nagy búcsú volt, messze földről az catholicus mind urak s mind nemesség, község oda takarodtanak; az embereknek az eleit az páterek az monostori házok kertiben való tornáczban ebédre hitták. Fenesről penig s Bácsból és Jegenyéből az szegény együgyű catholicusok keresztzászlóval, processióval jöttenek, mert Isten csudájára, annyi sok különb-különbféle vallások, üldözések között is, noha földesurok is más vallásúak voltanak, mégis ezek az faluk az apostoli római szent hitet állhatatoson megtartották.

Udvarhelyen Udvarhelyszéken is két páter volt, de ott annyival jobban voltanak, hogy ott parochusok avagy plebánusok lévén, ott alkalmatos helyek s templomok is volt, minden devotiót az anyaszentegyháznak szokása szerént szabad volt véghezvinniek. Az páter gazda egyszersmind esperest is volt; itt volt két mester, egyik syntaxist, grammaticát tanított, az másik principiát és az kis gyermekeket. Itt is az convictusban olyanformán voltanak mint Kolosváratt, az szegény seminaristák is szintén ugy éltenek, csak hogy itt közelebb voltak hazájokhoz s inkább segéltették magokot.

Gyula- akkor. most Károlyváratt szintén ugy két páter lakott, parochusok vagy plebánusok is voltanak; az szokott lakóházok volt ben az belső kerített városban, majd az város közepin. Akkor, az

mint most, az Báthori Kristóftól épitetett jesuviták temploma vagyon, déli részre, alatt az háznak az dereka és alsó contignatiója kőből való volt, az felső része sövény, másként alkalmatos lakóhelyek volt, minden appertinentiával. Az templom, az ki készen volt és az kiben az catholicusok jártanak, kívül az városon az hostátban volt; kisded setétes templom vala, de mind itt, mind Udvarhelyen, mind Kolosmonostorott tisztességes harangjok voltanak. De itt sem vala isteni szolgálatra addig szabad harangozni, az míg elébb az kálvinisták nem harangoztanak. Károlyvárott lakó catholicus igen kevés volt, de körös-körül, kivált Hunyadvármegyében, feles catholicus volt, az hová az páterek gyakorta excurráltak, némelykor penig az catholicusok Károlyvárban gyűltenek. Hanem mikor az fejedelmek ott laktanak, az udvariak közül akkor elég catholicus volt. Itten hol egy mester volt, hol kettő, hol syntaxisig tanitottak, hol csak grammaticáig, az mint az tanulók gyűltenek. Az templomnak czinterime mellett vala egy kőház, azt hitták seminariumnak, de itt is az szegény deákok csak ugy éltenek mint Kolosváratt, másként minden devotiót publice szabad volt véghezvinni.

Azon kívül Gyergyó-Szent-Miklóson és az urak mellett mindenkor, az kolosvári, udvarhelyi és akkor gyula-fejérvári páterekhez hasonló két páter volt, az urak mellett is tudnillik egy, Gyergyó-Szent-Miklóson is egy.

Mindenik religión való papoknak nagy, majd az dereka közepiig lefüggő galléros mentéje vala; az is ki rókatorokkal az gazdagabbaknál, ki rókanyakkal az alábbvalóknál, meg volt prémezve.

Az ország articulusa és törvénye szerént két klastromnál több szabad nem volt; az volt az református franciscánus barátoké, egyik volt Csík-Somlyón, az másik Maros-széken, Mikházán; de ahoz képest kevés barát volt bennek, nem is taníthattak az egy moralis theologián kivűl se philosophiát, se speculativa theologiát szegénységek miatt, hanem hol egy hol két személyt az fraterek közűl, az mint szegénységektől kitölt, küldöttenek idegen országokra, Lengyel- és Csehországban philosophiára és speculativa theologiára. És az kolosvári, udvarhelyi, akkor gyula- most károly-fejérvári, és urak mellett lévő fen említett egy pap, és ezekből az két klastromokból excurráltak az páterek az Erdélyben imitt amott elszélyedett szegény catholicusokhoz, és azokban az üldöző időkben Isten után így tartották meg az apostoli szent hitet csak az mennyiben megmaradott vala is. Épített vala ezen református szent szerzetnek az méltóságos Hallerház egy klastromot Fejérvármegyében Fejéregyház mellé, és az Gyergyó-szárhegyi Lázár úri ház ugyan Gyergyó-Szárhegy mellé egy klastromot, de ezeket az erdélyi kálvinista fejedelmek megtilták, az melyből meglátszik, hogy az tulajdon magáéból sem volt szabad az catholicus embernek az maga apostoli szent hitinek szolgálni. És az fejéregyházi klastrom elpusztúla ugyan s ma is pusztán áll, az szárhegyi mind addig pusztán álla, az míg kegyelmes felséges urunknak fegyverit Isten béhozá; s azótától fogva megint azon szent helyen az Istent dícsérik azon szerzetesek.

Söt emlékezem reája, midőn ezen szent Ferencz alázatos fiai, kivált valamely kálvinista falu-

ban vagy más vallásu falukon, városokon, mezővárosokon mentenek által, csúfolták, huritották, kárnították s káromlották, de ezek az szent szerzetesek jó szívvel voltanak bolondok az Krisztusért.

Emlékezem arra is, mert füllel hallott bizonyságtól hallottam, hitelre méltó embertől gyermek koromban, hogy egy becsűlctes ezen szent szerzetből való páter megyen volt által Maros-Vásárhelyen, egy ifju kufárné (mert az lustos száju gaz asszonyok hurították inkább), kérdi az pátertől: Barát, van-e gatyád? az szerzetes megszégyenli magát, s azt feleli: Nekem vagyon gatyám, de néked, mint az bestye hires kurvának nincsen orczád. Bezzeg béfalá az lotyó is.

Amaz nagy hírű igaz catholicus nagy ur, báró Kornis Gáspár Szent-Benedek névű falujában megépíteté az templomot: nézd meg, az maga falujában is eltilták az templomtól és kénytelenítették az maga kastélyában imádkozó helyet avagy kápolnát csináltatni.

Az catholicus avagy pápista atyák gyermekeit erővel elveszik vala az atyjoktól az kálvinista fejedelmek és fejedelemasszonyok, s kálvinista iskolában tanítatják vala. Az sok közül csaknem az mű értünkre nézz egykét példát. Tudtomra az mélt. Hallerházból soha más vallásu ur nem vala, elragadák Haller Gábort, felküldék Angliában kálvinistává tevék, hogy megjöve nagy tisztességeket adának nékie, de mely szomoru kimenetele lőn, olvasd meg az historiát.

Az méltóságos Jósika familiából sem vala soha, az mennyiben tudom, más vallásu; az Jósika István

fiait és Jósika Imrét, Jósika Istvánt, Jósika Dánielt kivéteté az fejedelemasszony erővel az udvarhelyi catholica iskolából és erőszakoson küldé az enyedi kálvinista iskolában, s erővel kálvinistát csinála belőlök. Ugyan példa Három-széken az alsó-csernátoni Damokos Péter fiai, Damokos István, Damokos Péter, Damokos Gábor; ezeknek az elejek buzgó keresztyén catholicusok valának, ezeket is kivevék az catholica iskolából, s ugy tévék kálvinistákká. Sokat írhatnék az kiket így tettenek catholicus atyák gyermekeit erővel kálvinistákká, de ezek legyenek elegek, az kik csaknem mind az mi időnkben történtenek.

Ellenben ha az szegény catholica anyák kálvinista atyától született gyermekeit az egy igaz apostoli idvezítő római szent hitben akarták nevelni, és imitt amott duggatták, az míg annyira való eszek lett hogy meg tudták gondolni mit hisznek s mi az hit dolga: az fejedelemasszony, Bornemisza Anna, az olyan anyát perrel vesztegette, ha fiscalis falut bírt, az olyat elvette. Példa Gyulai Istvánné, Jankó Ilona, az ki is az fiát hogy catholicusnak nevelhesse, az fiát, Gyulai Lászlót, adá az szegény nagyanyám, öreg Apor Lázárné, Imecs Judit nevelése alá, mert Imecs Judit és az Gyulai László nagyanyja. Imecs Ilona, egytestvérek valának; az szegény nagyanyám az igaz catholica hitben fel is nevelé tizenhárom vagy tizennégy esztendős koráig; de megadá az anyja is, Gyulai Istvánné, az árát, mert elvévé tőle az említett fejedelemasszony Fogarasföldön Ohába nevű faluját. Példa, másodszor, Boér, Istvánné, ugyan Boér Zsófia, az kit hogy az fiait, Boér Sámuelt, Boér Istvánt és Boér Józsefet catholicusoknak nevelé,

ugyan az fejedelemasszony minden jószágától meg akará fosztani és egynéhány esztendeig perlette, noha az per szája ízin nem esék, melyről is egy híres magyar poeta egy magyar pasquillust csinált vala, s az többi között ezt írván:

Kegyelmes asszonyunk perit elvesztette,
Kelemen pápa is azt jól segéltette.

Kelemen pápán értette Mikes Kelement, mert ez praesidens vala, és abban az időben Kornis Gáspárral nagy oszlopi valának az catholica religiónak. De, az mi Isten csudája, az kálvinista fejedelmek alatt is mindenkor rendelt az Isten nagy tekintetű, nagy elméjü catholicus urat, az kik minden igyekezetivel s tehetségivel oltalmazták az apostoli római szent hitet. Ilyenek valának az mult seculumban Béldi Kelemen, az székelyek generálisa, az mint meglátszik az epitaphiuma kövin Károlyváratt az jesuviták templomában, ilyen szókkal: Acerrimus propugnator fidei romano-catholicae. Ilyen vala Petki István, ugyan az székelyek generálisa; ilyen Mikes Kelemen, ugyan az székelyek generálisa, és Kornis Gáspár, marosszéki főkapitány; ilyen végtire gróf Apor István, az ki végtire egész ország generálisa lett vala. Gróf Apor Istvánnak nagy segétő társa vala gróf Gyulai László.

Nem vala az catholicusoknak magára személyiben sok panasza az regnans fejedelemre, az öreg Apaffi Mihályra, mert miatta akár, ki is az maga vallásában nyughatott, de vala az feleségire, az ki az egész országot maga akarja vala igazgatni, azért is ugyan egy jeles magyar poeta ilyen pasquillust írt vala felőle:

Asszonyom, szövődhöz, fonódhoz láss,
Mert nem illet asszonyt országgubernálás.

Bezzeg erre az asszonyra elég méltó panaszok volt az catholicusoknak, mert hallottam, s még ma is élnek sokan, az kik Apafi Mihályné, Bornemisza Anna udvarában laktanak, hogy azon fejedelemasszszony előtt nagyobb becsületi volt egy kutyának mintsem egy catholicus embernek, azért is, az mint feljebb írám, az catholicus ember gyermekét erővel tette némelyiket kálvinistává, némelyiket penig csalogatott az kálvinistaságra, hol jószág, hol tisztség igéretivel. Igy csalá bé Kövesdi Boér Zsigmondot az Fogaras vári és districtusi vice-kapitánysággal Fogaras várában. Sem Fogaras városában, sem districtusában szabad nem vala az catholicus papoknak legkisebb isteni szolgálatot is véghezvinni; mikor az fejedelem Fogarasban volt, ha egy catholicus ember szent misét akart hallani vagy meg akart gyónni, Galaczra az Olton által kellett menni. Ez mind ugy vala az 1688 vagy 1689 esztendeig; abban az esztendőben Apor István maga mellé vett vala egy minorita missionarius, igen szent és alázatos embert, azki Olaszországból több minorita barátokkal de propaganda fide jött vala Molduvára, avval Fogaras városában Boér István házánál el kezdette mondani az szent misét, melyet megtudván az öreg Teleki Mihály, megizeni Apor Istvánnak, misét ne mondasson, mert bizony megcsapatja az papját. Mivel penig már az német elfoglalta vala az erdélyi praesidiumokot és egész Erdélyt is, azért az catholicusok is bátrabbak valának; azért azt izeni vissza Apor István Teleki Mihálynak, hogy: ha megcsapatja az papját, ő bizony két annyit csapat az ő papján. Én magam is az regnáns fejedelem Apafi Mihály éltiben, sokszor ministráltam, gyermek lévén, ezen missioni-

arius minorita barátnak az említett Fogaras városában és házban. Azután, áldassék Istennek szent neve, az isteni szolgálat pápista módon Fogaras várában és városában meg nem szűnt hogy szabad nem lett volna.

De még amaz nyomoru kézdi-vásárhelyi vargák is mikor catholica processio keresztzászlóval által akart volna menni mezővárosokra, által nem bocsátották. Hanem az sokszor említett gróf Apor István bévívén és fundálván az minorita barátokot Vásárhely mellé az Kantában, az 1693 esztendőben, az nagy-szombathi academiában akarván menni, hogy atyámfiaitól elbucsuzzam, jöttem vala bé Kolosvárról Háromszékre, és magam az torjai zászlós keresztprocessióval menvén, én vivém bé legelsőben az processiót szent Háromság vasárnapján, és azután sok szép isteni szolgálatok ájtatosságok vadnak az Kantában azon minorita szent Ferencz szerzetinél. Mind azért s mind hogy Isten naponként Erdélyben gyarapítja s tovább is, kívánom, gyarapítsa az apostoli egyedűl idvezítő római szent hitet, dícsértessék az UR JÉZUS KRISZTUS érette.

Vége.

EGY KIS KÉRDÉS.

Kérdheti valaki: Apor Péter, miért írtál itt le némely dolgokot, az kiket látunk hogy ma is ugy folynak azmint írod, s mi szükség volt aztot leírni?

FELELET:

Nézd meg, negyvenkilencz esztendőtől fogva az régi erdélyi szokástól, az melyet eszedben vehetsz az fen leírt erdélyi szokásokból, mely messze mentél, erdélyi ember: hitesd el magaddal, az következendő negyvenkilencz esztendő az míg elfoly, ha ugy foly az erdélyi dolog az náj módi, uj módi, rosz módi szerint, mint folyt az eltőlt negyvenkilencz esztendő alatt, azokban az melyek még most folynak, semmit az te maradvád ugy nem folytat azmint csak most is folynak az dolgok; azért Isten tudja, ír-e utánam valaki vagy sem; azért írám le, hogy midőn azok is lassan lassan elmulnak, mégis az maradváink emlékezzenek meg régi alázatos együgyűségiben Erdélynek gazdagságáról, az náj módi mellett való koldusságáról.

Ismét s meg ismét: Dícsértessék az Úr Jézus Krisztus R. Amen.

Venerare memoriam, imitare pietatem. Gallucius, Part. I. Lib. X.

CSEREI MIHÁLY

PÓTLÉKAI S MEGJEGYZÉSEI.

1. Az titulusokról.

— (*A 318 laphoz.*) — Gróf vala Apor István, mert csak minden nap rendszerint kijáró ezüst tála nyolczvannégy volt, és ugyan annyi ezüst tángyér, azok penig oly vastagok voltanak mint az ón tálok s tángyérok; magának s feleségének arany kalányokat adtanak be asztalhoz, tángyérokot penig négyszegre csinált és két újnyira megaranyazott ezüst tángyérokot. Ezüstből való borhüttője volt nagy öreg, egy hat esztendős gyermeket megfereszthettek volna benne, kivül belől egy tenyérnéig aranyas volt, melyet is Bécsből három ezer német forintokon hozatott volt. Sok helyeken lévén jószága Erdélyben, tudom s láttam a specificátióját vetésinek, maga oeconomiájában öt ezer háromszáz köböl őszbúzát vetettenek el; azt is láttam specificatióban, az maga tulajdon oeconomiájában 28 ezer kalongya búzája termett. Bora sok helyeken annyi lett, egynehány ezer vederrel volt, abban penig nem csak a mostohafiának Korda Sigmondnak, és atyai ágon Apor familiából való atyafiainak, hanem a mellette lakó elévaló szolgáinak negyven, ötven egész negyvenes-hordó borokot elajándékozott. Úgy minden esztendőben Szent-Jakab nevű falu mellett Bardocz nevű puszta praediumán legeltetvén szarvasmarháit és méneseit, őszszel kiment oda, előhajtatván a marhákot s méneseit, úgy nézte, tizennyolcz, húsz szép gyermeklovakot elajándékozott a szolgái-

gáinak, olyanokot, hogy hatvan s néha nyolczvan forintokon is eladták. Medgyesi szent Margitnapi sokadalomba, ha csak egéssége volt, esztendőnként elment, mert ott vett számot a kereskedő emberekkel, kik feles pénzivel adósok voltak; akkor felhozatott öt hat vég angliai posztót, és ajándékon úgy osztogatta el atyafiainak, szolgáinak, kinek hét singet az az egy köntösre valót, kinek egy mentére, kinek egy dolmányra s nadrágra valót. Három vagy négy hónapig viselt egy rendbeli köntöst, azalatt behívatta valamelyik elévaló szolgáját, azt az egész köntöst, mentét, mely rókatorokkal volt bérlelve, dolmányt, nadrágot, nusztos süveget, amint maga viselte, néha a selyem övit is, melyet azon köntössel viselt, egyszersmind oda ajándékozta. Udvarbéli szolgáinak névszerint kinek kinek specificatiója nálam megvagyon brassai szállásomon való ládámban, úgy hiszem, continuus szolgái praeter propter mindenkor volt nyolczvan s néha száz is, azoknak csak kész pénz fizetések, amint reá emlékezem, esztendőnkint négyezer hatszáz egynehány forint, azon kívül a köntösnek való angliai, fajlandis, landis és kétszer ványolt posztó. Az fizetéseket mindenkor felét szent János napkor, felét karácsonban egy pénzig kiadták, azon kívül az lovas szolgáinak lovakra szénát, abrakot. Tizenöt szolgája megvolt continue, kinek-kinek száz forint volt fizetése, azon kívül hét-hét sing posztó; az többinek kinek nyolczvan, kinek hatvan forint, lovasinasoknak negyven, étekfogóknak harmincz, kocsisoknak tizenkettő, a felett mindeniknek juxta statum et conditionem posztó köntösnek. S noha annyi sok számú cseléd volt, mégis oly bőven főztenek mint ebédre vacsorára, mint helyben, mint úton, mikor vendégei nem voltak is, mind hosszu asztalra, sohasem tudták consumálni az sok jó magyar módon főzött étket, hanem tálostól adták az agaraknak, kopóknak. Mikor ebéd, vacsora ideje volt, egy kis harang volt felcsinálva a konyha előtt, a konyhamester azzal csendítetett, úgy gyült elő mindenfelől a sok szolga, alig fértek el az ebédlőpalotában, noha oda kocsisok, felejtárok, lovászok, szakácsok, szakácsinasok, hajduk, darabontok s több efféle aláváló rendü szolgák bé nem jöttenek. Csak keczei jószágában tizennyolcz rendbéli béres ökröket, hat-hat ökör min-

denik szekér elciben, azok mellett harminczhat béresek. Hosszan a Marus mellett volt csinálva az ökör-istálló, mikor kihajtották itatni a Marusra, azt tudtad volna, egy falu ökreit hajtották oda.

Az szegény Bánffi György, Bethlen Gergely, Bethlen Elek alattomban mocskolták gróf Apor István urat, hogy micsoda alávaló familiából való; egykor Fejérvártt létünkben oda hívatá a két cáptalant az én praesentiámban, s mondja neki: Édes két szemű cáptalanim (mert mindenik vak volt a fél szemivel), hányjátok fel a cáptalant, ha valami írásokot tanálnátok az én familiámról, fáradságtok jutalma meglészen. Azalatt Keczére jövénk vissza, onnan újobban Fejérvárra, az két cáptalan oda jöve, hozván kezekben valami leveleket, s mondották: mű Nagyságod parancsolatja szerént az cáptalanbéli leveleket megvizsgáltuk, imhol ezeket találtuk. Keziben vévén a szegény úr, megolvasá, én is olvastam; az egyik arról való, mikor gróf Apor Sándort in anno 1345 (ha jól emlékezem) az akkori fiscalis director notán keresi azért, hogy valami jobbágyot repetálván tőle Pálosról, az két cancellistát levonatja s úgy elvereti, pokróczban vitték el őket; az egész processus meg volt írásban, s akkor vesztette volt el az Apor familia az pálosi jószágot per notam, az mint hogy mainap is az Páloson való cserehelyet Apor cseréjének hijják. Az második levél arról való, ugyazon idő tájban gróf Apor Boldizsár Szárazpatakon ad inscriptióban egy asztali szolgájának két házhelyet cum appertinentiis; donatio formára in patente vagyon a levél, maga itt úgy subscribálta: gróf Apor Boldizsár, az pecsétje a közepin a levélnek akkora, mint egy három sustákos lengyel pénz; színtén úgy kétféle szinű egybensodrott selyem vagyon két felöl rá csinálva a pecsét alatt. Az szegény úr megörülvén, monda: Tudtam azt hogy régi familia az Apor familia, de hogy ezelőtt négyszáz esztendőkkel grófok lettek volna, azt nem tudtam; most már látom bizonyoson. Ugyanakkor mindenik cáptalannak tiz-tiz aranyat, tiz-tíz köböl buzát, egy-egy hordó bort, hét-hét sing angliai posztót ajándékoza. Azon levelet az öviben szúrván, felmenvén a Guberniumba, ott publice azt mondotta: Nagyságod, Gubernátor uram, Nagyságod, Bethlen Ger-

gely, Bethlen Elek uram, mindenkor azzal prostituált engemet, micsoda aláváló familiából való vagyok; Nagyságtok közül melyik mutathat ilyen authenticum instrumentumokot az maga familiájáról. Ott elolvasván, soha azolta senki nem tentálta az Apor familiát mocskolni. Lejövén az palotáról, az cáptalanokkal azokot transumáltatta, az originált visszaadta, az transumtumot Bécsbe felküldötte a Bécs városi conservatoriumban; most is ott van.

Mely nagy gazdagsággal bíró gróf volt, például lehet a testamentoma, melyben csak az pium legatum száz húsz ezer forintokra extendálódik; hát azon kívül feleségének,mostohafiának, maga mind atyai mind anyai ágon lévő, közel és távollévő atyafiainak, eléváló szolgáinak, sőt az egész udvara népének, testamentarius biráknak sok ezerekből álló pénzt testált, melyhez hasonló testamentum nem volt soha Erdélyben, az Bethlen Gábor fejedelem testamentumát excipiálván, alig is hiszem, soha ezután is légyen Erdélyben. Hát ha megmaradtak volna minden bonumai, melyek az kuruczi revolutióban oda lettenek. Szegény ur sokszor mondotta életiben: tanúlja meg akárki, kinek Isten valami belső értéket adott, soha egy helytt ne tartsa, úgy ne járjon mint én, hanem ad diversa loca transponálja; ha egy helytt elvesz, másik helyen megmarad. Ugyanis mikor Tököly Imreh bejött haddal Erdélyben, mindenféle bonumai a szegény úrnak Segesvártt voltak deponálva, maga a zernyesti harczról viszszatérvén, Kolosvárra ment; Tököli Imreh Segesvárra küldvén, minden bonumait elprédáltatta; mikor a Rakócziana revolutio elkezdődött, akkor mindenfelé elküldözte valamije volt, Brassóban, Segesvárra, Enyedre, Meggyesre, Kőhalomban, Görgényben, Szász-Sebesben, Szebenben, Beszterczére, Kolosvárra, Szent-Pálra s több helyekre; ott voltam Keczén, mikor húsz szekeren hat-hat ökörrel egészen megrakva, sok szép portékákot vittenek szent-páli kastélyban, Keczén pedig a számtalan ón, réz, vas eszközöket veremben raktanak. Kolosvártt volt legnagyobb mértékben portékája, csak Gálfi Pálnál kész pénze 18 ezer forintja, azon kívül sok ezüst marhája. De hijában okoskodik az ember az isteni tanács ellen, mert Szebenben ugyan s Brassóban az mi depadituma

volt,azok megmaradtak, mivel azt a két helyen a kuruczok nem occupálhatták; de azon kívül valahol Erdélyben depositumai voltanak, azok mind oda lettek. Pekri Lőrincz, Toroczkai János, Radottanóczki magyarországi emberrel együtt hittel kikeresték, az mit akartak, Rákóczi Ferencznek kiküldötték, a többit magok számokra eltették, úgy hogy computatis computandis minden külső, belső, arany, ezüst, ón, réz, vas, köntös és egyéb portékáit, marháit, ha csak könnyen aestimálnók is, az egy milliót felyülhaladná. Ha azok az elpraedált bonumok az haeresek kezeire deveniálhattak volna, bár senkivel Erdélyben afféle bonumok iránt nem cseréltek volna.

Nekem is adott volt szegény Fejérvártt mikor eljöttem, azolta soha nem is láttam életben, (sub rosa) ezer aranyat ad conservandum, semmi írás nem volt róla, nem tudta senki csak maga s a szegény asszony; sok infestatióm is volt miatta szegény Pekri Lőrincztől, nyomorult beteg voltam, mégis meg akart fogatni, hogy ki nem mondottam miféle egyetmás vagyon nálam. Látván, hogy absque periculo capitis nem conserválhatom, alattomban az akkori mikházi t. gárdgyán kezébe adám, s attól magamnak reversumot vevék, hogy kézhez vette, noha nehezen akarta elvenni, azt okozván, hogy most is sok infestatiója vagyon az kuruczoktól olyan színű dolgokért. Mikor ujobban rám küldött volt Pekri Lőrincz két cancellistát Kapusi Dániellel, az akkori secretariusával és 40 kuruczokot, hogy ha meg nem esküszöm, betegen is a táborban elvigyenek szekérben: az Isten csudálatoson úgy dirigálta a dolgot, engemet arra esküttették: vagyon-e nálad Apor Istvánnak pénze, arany, ezüst marhája vagy egyéb egyetmása? én bátran elmondottam: nálam nincsen sem pénze sem egyéb marhája, mivel már azelőtt harmad nappal a mikházi gárdgyán tőlem elvitte volt. Ha azt kérdezték volna: adott-e Apor István kezedben ad conservandum valamit, s hol vagyon, ki kellett volna hittel mondanom azon ezer aranyokot. Azután a gárdgyán Szebenben a szegény asszonyhoz az én praesentiámban meghozta s azt kívánta, mivel a szegény ur hat ezer forintot hagyott volt a t. barátoknak, akkor penig egy arany hat kurta forintokban járt, azon ezer aranyakot az hat ezer forint legátumban

adja nékik az asszony; oda is adta. Nem így cselekedett Kövesdi Boér Gábor az szegény asszonynyal, mely casust admirál egész Erdély országa.

Irhatnék sok szép nevezetes dolgokot idvezült uram felől, sok emlékezetre méltó szavait, akár egy egész könyvvel, s bizony méltó is volna, mert mikor az akkori időbeli dolgok eszemben jutnak, s ellenben látom a mostani mindenkép felfordult állapotot, mingyárt megszomorodom, sokszor az könynyeim is húllnak a szememből. Ezeket csak incidenter notáltam annak az én kedves jó uramnak emlékezetire; bár vele együtt én is holtam volna meg, mert szegénynek halála után sohasem volt szünete rajtam az sokféle nyomorúságnak, kárvallásnak, keserűségnek, változásoknak, melyek is nem csak debilitáltanak, hanem ugyan már megettenek. Mindazonáltal fiat voluntas Dei in omnibus.

2. *Az vendégségekről, ebédről, vacsoráról.*

— (*A 321 laphoz*). Az *reggeli italhoz* addendum: vagy penig égettbort töltvén tálban, azt megmézezték, egy vagy két fügét vagy egynehány szem malozsaszőllőt tettek köziben, meggyújtották az égettbort, s úgy keverték tálban kalánnal, azután megoltván a tüzet, azt itták s az fügét utána ették. A férfiak reggeli ital gyanánt jó csípős ürmösbort is ittanak, s egésségesnek tartották, mert nem vala olyan poszomántos gyomrok mint a mostaniaknak.

Az régi igaz magyar étkek ezek voltak: Tormával disznóláb, káposzta tehénhússal, lúdhússal, zsíros szalonnával, vagy télben új disznóhússal; tehénhús polyékával árpakásával, de abban soha azelőtt czitromlevet nem töltöttek; tehénhús riskásával, murokkal vagy petrezselemmel, rőstölt lével, nyárban új hüvelyes borsóval; lúd törött-lével; tyúk sülve, fokhagymával, eczettel, szalonnával; borsó, vagy héjalva, arra felyül szalonnát perzseltenek s úgy töltötték az tálban, vagy héjatlan hígon, abban darab szalonnák, s disznóhús, berbécshús spékkel vagy tárkonynyal vagy eczettel, veres hagymával, ennél kedvesebb étke nem volt az öreg Teleki Mihálynak; disznó- vagy tehénhús kaszás-lével, ennél s a

káposztánál magyar gyomorhoz illendőbb étket nem tartottak az régi magyarok; nyúl húst fekete lével, csukát tormával vagy szürke-lével etc. Vajat nem tettek semmi étekben, hanem az kása közepiben, mikor feladták asztalhoz. Mikor kalácsot, lepént, bélest sütöttek abban, vagy penig pánkot, noha inkább ették akkor az új olvasztott hájban forralt pánkot mint az vajban sültet. A szalonna volt minden éteknek jó ízt adó szerszáma.

— (*A 323 laphoz*). — Kristály pohárnak még híre sem volt abban az régi időben. A Fejedelem házában láttam gyermekkoromban talán tizenkettőt, azt mondották, akkor hozták Lengyelországból. Legelsőben in anno 1686 hoztanak Erdélyben Németországból kristályokot; én akkor Teleki Mihály inasa voltam. Gróf Apor István lévén tricesimarum arendator, megparancsolta volt mindenüvé a rationistáknak, ha valamelyik vámon valami új portékát hoznak az görögök, egyenesen küldjék hozzá; circiter harminczig való kristályt hozván egy kereskedő ember, az kolosvári rationista Apor Istvánnak küldi; az árát megfizeti, az kristályokot titkon elviteti. Azalatt Teleki Mihályt, Naláczi Istvánt s más úri embereket Fogarasban az maga szállására ebédre hívat, megparancsolta, csak egy kristály poharat, azt is az alábbvalót, tegyenek az pohárszékre; leülvén asztalhoz, azt a kristályt borral megtöltetvén, bekéri, azt mondván: Én azt arra köszönném a ki elfogadná, inná meg a borát, a kristályt tenné el magának. Arra monda Teleki Mihály: Hijában mesterkedel, koma, mert én bort, jól tudod, nem szoktam innya (bort nem ivutt Teleki Mihály, hanem vizet, azt megfőzték tisztán, azután meghűtötték jeges cseberben, s úgy töltötték kiesin fa kártyában s azt adták be innya. Noha az bort szerette volna, ugyan nagy barátság volt mikor vagy egyszer bort ivutt s megrészegedett; részeg korában jobb, csendesebb ember nem volt nálánál, azt akartuk volna inasokúl, minden nap részeg legyen). Apor István azt felelé: Én uram kegyelmét nem kínálom, hanem azt a ki tőlem elveszi. Mondja Naláczi István: Hozdsza, édes komám; megissza a bort, a poharat kiadja a maga inasának. Azalatt más kristályt hoznak ki a belső házból az pohárszékre, szebbet az elsőnél, azt is borral

megtöltvén, bekéri Apor István, mondván: Aki ezt a poharat elveszi tőlem, igya meg a borát, tegye el a poharát. Akkor is újobban monda Teleki Mihály: Hijában mesterkedel, koma, mert nem iszom. Naláczi István elveszi a pohárt, megissza a bort, kiadja a poharat az inasának. Harmadik kristályt ismét kihozzák, amazoknál szebbet, azt is bekéri Apor István, azt is szinte úgy elköszöni. Mondja Naláczi István: Hozdsza koma, azt is elveszem én. Teleki Mihály mondja: Azt, Isten engem úgy segéljen, nem; elég már a két kristály; add ide, koma, Apor István, megiszom. Meg is ivá a bort, minékünk inasoknak kiadá a kristályt. Azután rendre mind kihozák a kristályokot, mindenkor Teleki Mihály fogadá el a köszönetet, megiván a bort rendre mind kiadta a poharakot, s bevittük a várban, Teleki Mihály uram szállására. Rettenetes ital volt az nap az Apor István uram szállásán, úgy hogy senki lábán el nem mehetett haza, hanem hintójában vitték el. Most már egy nyomorult aláváló nemesember is nem ihatik egyéb edényből hanem kristály pohárbul, noha Reiner Márton, az akkori kolosvári hadnagy, azt mondja vala a szegény Apor István asztalánál: Az jó bor ón kalánból is jó, nem csak aranyas pohárból.

— (*A 329 laphoz*). — Voltak olyan ejteles, félejteles üvegek is az régi időkben, pinczetokban hozták Lengyelországból, de én hogy rá emlékezném, nem láttam olyanokból valaki ebéden vagy vacsorán ivutt volna, hanem igen ifjú koromban az szegény atyámmal Hidvégire mentünk vala, akkori fő-kapitányhoz az öreg Nemes Jánoshoz; Baló Tamás ott lévén vice-királybiró, ő is ott volt. Asztalhoz ülvén, Nemes János olyan akkor-hozott üveg bort köszöne el az atyámra, másod magával, Baló Tamás lévén társa az italban az atyámnak; ivék az atyám s oda adá neki; ő szegény nem tudván a rendit hogy kell innya belőle, csak szitta az üveg belső strófját, azalatt kiesik a feneke s a bor kiömlik az asztalra. Monda Nemes János, az mint selypen szóllott: Igazán, Tamás öcsém is mondhatnók, ökör tudna palaczkból innya.

— (*A 326 laphoz*). — Mikor a gyümölcsöt az asztalra elhozták nyárban, kivált dinnyeéréskor, olyan hosszú szárú üvegekben, melyeket kotyogós üvegeknek hittak, az meggyes-

bor rendre töltve úgy állott a jeges eseberben, s mindeniknek asztalhoz egyet-egyet beadtanak, azután még többet, s azt olyan jó ízün kotyodogólag itták, most is mikor eszemben jut, szintén úgy kívánnám olyanból meggyesbort innya. Az olyan üvegeket penig akkor időben porumbáki üvegcsűrnél csinálták.

— (*A 333 laphoz*). — Az Fejedelem mikor ebédelt vagy vacsorált, 10 órakor felment a konyhamester, megizente, kész az étek. Az főpohárnok eljött a több pohárnokokkal, bőrrel borított szepetekben meghámozva elhozták a fejér czipót, az asztalt megterítették; elsőben az hosszu asztalra környöskörül ezüst aranyfonállal varrott, egy singnyi szélességü keskeny abroszt tettenek, azon felyül úgy kerítették bé tiszta fejér abroszszal az egész asztalt. Feladván a konyhán az étket ezüst tálakban, mindenik étekfogónak selyem varrott keszkenőket adtanak, azzal az étkes tálakat általkötötték, s úgy vitték kezekben; az étekfogók előtt a konyhamester gyalog, a konyhamester előtt az asztalnok, szerszámos paripára ülvén, hol rárótoll-forgóson, hol darutoll, három száll lévén medályban foglalva a süvegiben, úgy vitette az étket. S mikor a Fejedelem ebédlő-palotájához értek, ott az grádicson leszállott a lóról, s gyalog úgy ment fel az étekfogókkal s lerakatta az ételt, ott udvarlott míg vagy meleg étket, amint akkor nevezték, vagy az derékfogást el kellett hozni; akkor térdet hajtván a Fejedelemnek, az étekfogókkal lement a konyhára; ismét paripára ülvén, úgy hozatta el a többi étkeket. Mikor már az étket elhozták, az Fejedelem az Fejedelemaszszonynyal kijöttek az ebédlő-palotában, ha tanács-urak voltak az Fejedelemmel, azok jöttek ki legelől, a Fejedelem előtt jött a fő-hofmester, hosszú ezüstes nádpálcza lévén kezében, hosszabb magánál, annak a közepit fogta (másnak senkinek is, se tanács uraknak, se több uri embereknek ezüstes nádpálczája nem volt, söt magának sem láttam én a Fejedelemnek ezüstes nádpálczáját, hanem vastag rövid nádpálczája volt, az urak penig olyan két, három helyen bogos nádpálczát viseltenek). Kijővén az urak, rendet állottak, az Fejedelem, zöld bársony nustos kozák süveg lévén feltéve a fejében, gyakrabban mind olyant viselt, ritkán hosszú süveget (urak,

nemesek is abban az időben, kivált hideg őszszel, egész télen, tavaszon is míg ugyan jó meleg idő nem volt, mind kozák süveget viseltenek, ki nusttal, nyesttel, ki rókabőrrel). Az fő-pohárnok másod magával nagy térdhajtással az hol Fejedelem és Fejedelemasszony állottak, oda ment, egyiknek ezüst mosdó medencze, másiknak ezüst mosdó korsó s skófiummal varrott kendő lévén keziben, elsőben a Fejedelem mosdott meg, azután a Fejedelemasszony. Azt itt láttam, Teleki Mihály inasa lévén, mikor Zrínyi Ádám bejött vala a Fejedelemhez Fogarasban, máczor egy lengyel követ jövén az királytól, egyszersmind töltöttek mind a Fejedelemnek, mind azoknak kezekre vizet, s egyszerre törletták meg kezeket a kendőhöz. Megmosdván a Fejedelem, vagy pap vagy arra tanított pohárnok inas az asztaliáldást szép halkkal elmondotta, addig a Fejedelem a süvegit levette a fejiből s keziben tartotta; elmondván a benedictiót, a süvegit a Fejedelem ismét feltette, s ketten egymás mellett a Fejedelemasszonynyal leültek a fő helyre, s enni kezdettenek; azután a kik a Fejedelem asztalára marasztott vendégek voltanak, a hofmester rendre leültette, de az hol az Fejedelem ült, két felől az asztalnál ürességet hagytanak, mintegy két arasznyira senki sem ült oda, hanem azon alól. Az hofmester is leült ha ott akart enni, ha nem akart, a maga szállására ment, s az kik az Fejedelem asztalához nem ültenek, az hofmesterhez mentek ebédre; a több jelenlévő urak, fő emberek, térdet hajtván a Fejedelemnek, Fejedelemasszonynak, szállásokra mentenek. Mihelyt a Fejedelem leült asztalhoz, a fegyverhordozó inas, aranyas köves hüvelyü kard s fejedelmi buzogány lévén keresztül téve karján, mind ott állott a Fejedelem háta megett míg asztaltól felköltek. Mikor a sültet felhozták, az asztalnok kivette tálastól, s arra készitett különös asztal lévén, felbontotta, s tálban rakván, úgy tette bé asztalra. Mikor innya kellett a Fejedelem s a Fejedelemasszonynak, a fő-innyaadó előhozta a bort, kezében lévő ezüst tángyérra kitöltvén benne egy keveset, azt elsőben a Fejedelem szeme láttára megitta, s úgy töltött azután ugyanott a Fejedelem előtt abból a borból innya mind a Fejedelemnek, mind a Fejedelemasszonynak. Valahányszor ivutt a Fejedelem, mind annyiszor az

ezüst tángyérra töltött bort meg kellett elsőbben a fő-innyadónak kóstolni. Az több asztalnál ülő vendégeknek az pohárnokok adtanak be innyok. Kis konyhának hitták azhol benn, a Fejedelemasszony házán belől, arra tanitott udvari fraj főzött két három tál étket az Fejedelem számára; azt az étket onnat hozták ki asztalhoz. Mikor felköltek asztaltól, újobban asztaliáldást mondván, az tanács urak elől menvén, utánok a Fejedelem, Fejedelemasszony a Fejedelem házában, onnan reverentiát tévén, mingyárt kijöttenek ki ki szállására.

Ha innya kezdett a Fejedelem, gyakran is ivutt, ott senkinek sem lehetett magát excusálni, addig kellett innya, míg kidőlt asztaltól, maga penig egy veder bort megivutt még sem tántorodott soha is el, csak levette a fejiből a bársony kozák süveget, s mintha megfáradott volna, úgy gőzölgött ki feje tetején a bor ereje, s azután annál többet ivutt. Tüdom egyszer, fogarasi kapitány lévén idvezült atyám, én is, gyermek lévén, ott voltam, az udvari német gyalogjait a fogarasi vár piaczán rendre állították, s valamikor új pohárt köszönt el, úgy lőttek, s azoknak két hordó bort, parancsolta, kihúzzanak a pinczéből, s addig ittak, míg mind egymásradőltek a vár piaczán. Láttam, mikor a Fejedelem tánczolt a Fejedelemasszonynyal, az urak addig mind felállottak, s valamikor arra felé fordúlt a Fejedelem, az urak mind fejet hajtottak. Igen kedves muzsikája volt a duda; magyar módon szép csendesen tánczolt, alig láthatta valaki a lábait mint emeli fel a tánczban. Én soha igen czifrán nem láttam egyszernél többször: a Fejedelemasszony adván ki udvartól két úri renden való fraját, abban a lakadalomban. Tenger szín bársony köntösben, az akkori szokás szerint az mentéjén hátúl leeresztett posztó lévén . . . lévén a nust bérlett az posztón az fejiben, akkor láttam hosszú nustos süvegben köves medályban álló kocsogtollat mint egy tisztitó seprűt olyanformára szélesen; olyant pedig másnak szabad nem volt viselni. Vadászni gyakran járt, egyébkor könyveket olvasott vagy órákat igazgatott. Sok óra volt a házban, többi között egy az asztalon állott, mint egy kicsi bojtos kutyácska, mikor ütni kellett, megmozdult az asztalon, s valahány óra

volt, annyiszor a száját feltátotta s annyit ugatott, mintha valóságos kutya lett volna. — Az övit épen fen a csecsinél viselte. Igen jámbor ember volt, legnagyobb szitka ilyen volt: Kurva fia; de ha megharagudott, mindjárt megölte volna az embert. Ezekről többeket is írhatnék ha helye és ideje volna.

— (*A 330 laphoz.*) — Az muzsikához *addendum*. Kivált a nagy embereknek a régi időben mikor mulattanak, igen kedves muzsikájok volt a török síp, s egyszersmind dobszónál innyok. Igen szép magyar nóták voltak akkor, melyeket a sippal fúttanak; ugyan indította az embereket mind a tánczra, mind az italra, mind a vígságra. Most már híre sincsen efféléknek, s talán alig vagyon két ember velem együtt Erdélyben, a ki azokat a szép virilis nótákat el tudná fútatni.

— (A *331 laphoz.*) — A tánczhoz *addendum*: A lengyel változó tánczon kivül volt igen kedves táncz a régi magyaroknál, nem a köz rend, hanem fő emberi s úri lakadalmakban söt vendégségekben is, tudniillik az *egerestáncz* és *gyertyás táncz*; mindegyik tánczhoz külön szokott nóta, melyet az akkori muzsikások igen jól tudtanak. Az egeres táncz ilyen volt: egy sorjában állott kilencz vagy tíz férfi, kivált ifju legény, ellenében, más sorban meg annyi leány, köztök olyan spatium volt, egy pár tánczoló tágoson eljárhatott. Egyik legény elvitt az más sorban álló egyik leányt, vagy kétszer tánczczal megkerülte mind közben, mind kívül a két sorban állókat, azután elbocsátotta kezét a leánynak, külön kezdettek tánczolni, de csak abban a lineában. Ekkor kezdették mondani: Macska, fogd el az egeret. Ha jó tanult leány volt, úgy elfárasztotta a legényt, míg minden egyetmása a testitől megizzadott, mert elől a leány, utána a legény, úgy kerülték kívül belől a két sorban állókat, s mikor a legény szemben érkezett a leánynyal s meg akarta fogni, a leány akkor visszafordult; erővel pedig nem szabad volt megfogni, hanem ha szép mesterséggel a kezire vehette. Mikor osztán megfogta, akkor újobban kétszer háromszor megkerülte az leánynyal együtt tánczolva a sorban állókat, úgy osztán a legény a maga helyére, a leány is a magáéra állott, s mindjárt az mellette való legény az más sorban álló leányt elvitte, azok is úgy járták. Ez a

tánez mind addig tartott, míg valahány legény s leány volt a két sorban, azok is egymást megpróbálgották.

A gyertyás tánczot így járták: Két ifju legény két égő gyertyát vettek kezekben, egymással úgy tánczoltak sokáig, rá vigyáztak mikor egymást megforgatták, a gyertya tűzivel egymásnak haját vagy köntösit fel ne gyújtsák, azután oda mentenek, hol az asszonyok leányok veszteg ültenek vagy állottak, mind a két legény szépen térdet hajtottanak, az két égő gyertyát két asszonynak vagy leánynak adták, azok egymás kezét fogván,a gyertya más kezekben lévén,ugy tánczoltanak,azután oda menvén hol az férfiak voltak,térdet hajtván, a két égő gyertyát azoknak adták kezekben,s azok mint ugy tánczolván, míg újobban a két leányoknak adták etc.

Most afféléknek nincs kelete s más szép lassu magyar tánczoknak, hanem azt kiáltják: Vonjad a franczia, német, tót tánczot; s ugy ugordik mind legény mind leány mint a kecskebakok, mikor egymással szembe öklelnek.

— (*A 359 laphoz.*) — Nyájas, magokot nem nagyító emberek voltak azelőtt. Az szüleatyám, öreg Apor Lázár, nagy fő ember lévén, mégis a fia Apor András, Lázár, István, Ferencz, Mihály, János ott Torján elmentek a faluban, a falusi közönséges leányokot husvét másod napján elvitték a vízre, megferesztették, Apró-szentek napján rendre járták a falusi emberek házait, s úgy vesszőzték a leányokot, amint szegény uram sokszor publice az asztalnál is beszéllette. Most szégyenlené egy két-házi jobbágy nemesember fia azt cselekedni, mert most mind úr s úrfi, holott némelyeknek harmadnap alatt ha vagy egyszer főznek az asztalára. Én láttam a szememmel, az öreg Haller János varrás, csipke nélkül való keszkeneit keresztül tette az övibeu, s ugy állott mindenkor; de most a nadrágjokban tartják ezek a poszomántos ifjak keszkenőjöket; részszerint igen jó nátha ellen az olyan patika-szerszámmal conficiált ruha az orrok szájok megtörlésére.

— (*A 356 laphoz*). — Az én ifjacska koromban azt tartották grófnak, a kinek öt vagy hat száz jobbágya volt; úrnak azt, a kinek három száz, jó fő embernek a kinek két száz, elévaló nemesembernek a kinek száz ház jobbágya

vagy ad minus hatvan vagy hetven volt; most a kik némelyek az úri titulust örömmel felveszik, s ha valaki fel nem adja, megharagusznak, két három jobbágya alig vagyon, az is egyik bíró, a másik kolcsár, a harmadik szabados; annyival adós az ilyen úr uram, ha megakarnák rajta venni, bizony még a dolmánya sem maradna meg.

— (*358 laphoz*). — Nem igen csínos, kivált a mostani czifra gyomrú, czifra köntösű világ előtt, mindazáltal a régi magyarok egymáshoz való szeretetöknek s nyájosságoknak bizonyítására leírom, amint az üdvezült atyámtól hallottam. Itt Miklósvárszékben, kétség kivül más helyeken is, barátságosan éltek eleink egymással, rendre étették magokot: Ma hozzád megyünk ebédre, holnap a másikhoz, azután hozzám jőjjetek. Az nagyatyámon, Cserei Miklóson, lévén a vendégség szere, eljöttek Kálnoki Farkas, Donáth László, István, az öreg Baló László s többen, a többi között bölöni öreg Jakó András, ki is noha a többire nézve alávaló ember volt, de tréfás s egyszersmind értékes ember lévén, admittálták a conversatióban. Ettek, ittak, jóllaktak, azután lefeküdtek; nem kellett akkor donyha, derekalj, persiai paplany, gyolcs lepedő a vendégek számára; az ház földire, az hol mulattak, egy kevés szalmát behoztak, egy pokróczot vagy köpenyeget leterítettek, az ittas vendégek egymás széltiben lefeküdtek. Jakó András éjszaka salvo honore az gatyáját tele töltötte; eszekben vévén a többi, felkőltek, s látták, rútúl van a hátúlja, ex loco egy káposztafőt ketté vágván, az utóljára tették. Amaz reggel felébredvén, esziben vévén mint vagyon dolga, lovat nyergel, azt a két darab káposztát tarisznyájában teszi s haza megyen Bölönben. Mivel penig azon nap Jakó Andráson volt a series, hogy a conversatióban való személyek ebédre hozzá menjenek, aminthogy el is mentek, megmondja a feleségének, mint járt ő Nagy-Ajtán az nagyapám házánál, s meghagyá feleségének, azon fertelmes káposztát meg ne mossa, hanem úgy amint van, megapritván s több káposztát is hozzá tévén, ahoz bővön húst és szalonnát, külön fazékban főzzön meg, azon kivül főzzön tisztán vagy két tál ételt. A felesége a szerint cselekszik. A nagyatyámék elmennek Jakó Andráshoz; asztalt terítvén, elsőben azt a szer-

számos káposztát asztalra viszik, leülnek a vendégek, hijják a gazdát, üljön le, excusálja magát, egy kevéssé le nem ülhet, mert szegény legény, sem szakácsa, sem szolgája nincsen, neki kell több étkekről is provideálni, egyenek a vendégek, ő is leül azután. Amazok jóllaknak a káposztával, több étket is hoznak az asztalra, a gazda is leül, követi a vendégeket, ugy nem főzethetett amint a vendégek statusa érdemelné; amazok mondják, ha egyéb nem volna is, elég volt az az jól főzött káposzta. Kérdi, mint tetszett a káposzta; mondják, igen jól, régen jobb izü káposztát nem ettenek. Jakó András mond nekiek: tudjátok, jó uraim, micsoda káposzta az? azok felelnek: nem tudjuk; mond a gazda: a bizony az a káposzta, melyet az én s....emre tettek volt Ajtán, ugy főzték meg amint oda rakták. Amazok szidják ugyan tréfából, de kaczagásra fordítván, egész nap estig mind ott ittanak. Cselekedném ma ilyen dolgot valaki, diribra darabra vagdalnák.

Azt tudom és láttam, mikor a szegény atyámhoz általjött Bölönből Kálnoki Farkas, Ürmösről Maurer Mihály, itt ittanak, estve zekében, harisnyában öltöztenek, csuklyát a nyakokban, botot a kezekben, szánban tizenkét ökröt befogtanak, bele ültek a czigány hegedüsökkel együtt, a szán közepin egy öreg cseber bor volt edényekkel együtt,megindultak, itt Nagy-Ajtán muzsikaszóval,kiáltozással s ivással egybenjárták a falut, által mentek Ürmösre, ott is ugy kalandoztak a falun szerte-szélyel viradtig, onnan Bölönbe, ott similiter cselekedtenek. Cselekedné csak most valaki, nem olyan fő emberek, csak valami alávaló egy-házi nemesek, minnyárt excommunicálnák az emberséges emberek consortiumából. Kényesek a mostani emberek s fösvények, mégis többire koldusok s szegények.

— *(A 358 laphoz).* — Religionis respectus sem volt abban az időben. Tudom s értem Apafi Mihály fejedelemségében, Haller Pál, Haller János, Mikola Sigmond, Mikes Kelemen, mind négyen catholicus urak, egyszersmind voltak tanács urak, a Fejedelem secretáriusa, az öreg Lugosi Ferencz volt, catholicus; Fejedelem, Fejedelemasszony belső szolgái elegyesek voltak az catholica s reformata religiókból valókkal. Gyerőfi György catholicus lévén, felesége unitaria

volt, Gyulafi Lászlónak, szintén ugy Thoroczkai Jánosnak felesége reformata asszony, Bethlen Gergely református urnak catholica felesége, együtt is temették el; elsőben predicált a református pap, minnyárt a nyomában P. Vizkeleti. Legkisebb gyülölség sem volt propter religionem közöttök. De mit számlálom azokot; sohasem volt Erdélyben, talán nem is lesz olyan oszlopa s patronusa a catholica religiónak mint gróf Apor István; a felesége reformata volt, Keczén az egyik házban az pater mondott misét, másik házban a református pap predicállott; mindenkor megmarasztották a papot, s asztalnál feljebb ültették a papot a paternél, azt mondván nekie: Pater, kegyelmed gazda az én házamnál, a feleségem papja vendég. — Asztalnál maga szolgáltatott alkalmatosságot a két papnak, hogy de materia religiosa discurrál janak, s ha látta hogy a pater nem felel rendiben, neki biztatta: jobban, Pater, ne hadd magadot, szégyenleném ha a feleségem papja kigyőzne. — Pénteken, szombaton s egyéb böjtnapokon szintén ugy főztek husból mint halból; akkor egymás rendiben külön ültek a catholicusok, külön a reformátusok. — Asztali szolgák, sokszor mondotta, vegyetek holmit most vallástoknak. Bögözi oeconomiából a mit akart esztendőnkint adni a papok számára, felit az ott való református papnak, felit az udvarhelyi patereknek küldötte. — A református papokot, professorokot, kivált Kapusi Sámuelt a fejérvári professort, borral, posztóval, buzával esztendőnként ajándékozta. — Tövisen két régi puszta templomot meglátván egyszer oda mentünkben, mondja az asszonynak: Kár ilyen szép épületeknek igy pusztán állani, megépittetem: egyiket számatokra, a másikat a catholicusok számára. Meg is épittette nagy költségével. Egyszer Kolosvártt husvét napján mikor ebéden voltunk, eljövének elsőben a kolosvári református deákok, egy husvéti éneket egészen elmondának; nyomban jövének a catholicus deákok, azok három verset éneklének el; mondja a szegény ur Gazda Mihálynak: Adj tizenkét forintot a feleségem deákjainak, mert az egész éneket elmondották, a pápista deákoknak adj három forintot mert csak három verset énekeltek. Sőt a mi hallatlan példa Erdélyben, Zilahi András nevü kolosvári deák járt Kolosvá-

váratt az úr házához könyörögtetni az asszony részire, s mikor academiára felment, száz aranyat in specie ada az úr neki, ő is az prima thesesit, a mint szokták, nyomtatásban az úrnak dedicálja s úgy küldi le Belgiumból az úrnak, mely most is nálom megvagyon; s hogy academiából lejöve, oda jöve Keczére az úr házához, s majd fél esztendeig ott lakott, míg vacantiája adaték papi hivatalra. Minden elévaló belső szolgái mind reformatusok voltanak, soha semmi legkisebb idegenséget sem mutatott hozzájok, szerette, megbecsüllötte, fizetéseket igazán kiadta, tisztségekre promoveálta, soha religiójokkal nem mocskolódott, nem csufolódott, soha a legkisebbeket is nem erőltette hogy misére menjenek, egy szóval, semmi különbséget, respectust nem tartott közöttök akár melyik religión volt, hanem azt considerálta, kinek vagyon capacitása a szolgálatra. — Bécsből Pater Hevenesi leírt nagy fervorral, s mások is infestálták, miért tart reformatus belső szolgákot, kivált hogy én secretárius voltam, sokszor imponálták, hogy ne bízza rám a maga titkos expeditióit; csak nevette szegény s kezembe adta a levelet: Nézze meg kegyelmed, öcsém uram, mit szenvedek én kegyelmetek miatt; de nékem bizony abból sem pater, sem cardinalis nem parancsol. — Most penig úgy megváltozott, amint egyebekben, úgy ebben is a világ, éppen nem nézhetik jó szemmel még a közel lévő atyafiak is a református atyafiát, nem lakhatik épen reformáta asszonynyal, ha csak pápistává nem lészen; akármely capax, értelmes ember legyen is, sufficit hogy református, nem méltó promotióra, mintha nem egy Isten Atyát, Fiút, szent Lelket hinnénk, nem egy Idvezitő Jesus Krisztus halálában, érdemiben keresnők, kérnők bününk bocsánatját, s nem onnan várnók lelkünk üdvességét, s nem gondoljuk meg azt, hogy mind catholikusoknak, mind reformátusoknak az Itélet napján egy igaz itélő biró előtt kell megjelennünk. Cardinalis Kolonics azt írta vala egyszer a szegény úrnak, tartom a levelit: Debemus vivere cum illis (scilicet Reformatis) . . . ersa et civili pace, nec invitos cogere ad agnitionem veritatis, sed placide illos . . . si nolunt, nil aliud faciendum, sed dicamus illis: Perditio tua ex te, Israel.

— (*A 360 laphoz* — Az levélírásokban is csuda ceremoniát tart a mostani világ; mert ha csak alávaló embernek egy arcusra nem ír, s még azt is copertába nem csinálja vagy spanyolviaszszal nem pecsételi meg, megharagusznak érette; a régi időben penig akármely úri embernek is írt valaki levelet, egy arcus papirosnak a negyedét egészen beírta, elig maradott egy kis tiszta papiros amikor a levelet egybefogták, az hová titulust írjanak. Mint az országnak, mint a fejedelemnek supplicatiókot egy negyed rész papirosat egybefogván, úgy írtanak, sőt az atyám levelei között most is vagyon supplicatió egy arcus papirosnak egy nyolczad részire írva, melyben gratiát kér a Fejedelemtől egy jobbágyának, kit lopásért megsententiáztanak volt, s ugyan arra teszen resolutiót a Fejedelem breviter ilyen írással: Ha egyszeri, gratia, ha kétszeri, akasztófa, s úgy írja alája a nevét. — Azt penig cselekedték a régi igaz magyarok nem fösvénységből, mert elég papiros volt akkor is Erdélyben, még pedig olcsó áron, egy koncz papirosat egy sustákon vettenek: hanem hogy sincerusok voltak egymáshoz, a kevés papirosra amit írtanak, cordialiter írták, most penig az aranyas szélü papirosra egész arcusokra írott czifra poszományos szók többire hazugságok, egymásnak való szines hizelkedések, uno verbo machiavellicum complementumok. Az akkori időben kevés kelete volt a spanyolviasznak, ostyával, közönséges viaszszal, s néha csak kenyérbéllel is pecsételtenek, senkinek gondolatjában sem ötlődött hogy apprehendálja.

3. *A régi igaz magyarok köntöséről s egyéb ahoz tartozó apparatusokról.*

— (*A 351 laphoz*). — A férfi köntösökhöz *addendum.* Abban az időben kétféle scarlát posztó volt: velenczei scarlát, annak tizenhat forinton adták singét, csak uri emberek viseltenek olyanból köntöst; a másik török gránát, négy forintos volt singe; az ilyen posztó többire kék, zöld és meggyszin volt, ilyent viseltenek fő emberek, nemesemberek, ez olyan tartós posztó volt, négy rendbeli angliai posztó dolmány mente is elszakadott addig, míg ebből egy rendbili.

Mind urak, fő és nemesemberek gyermekkoromban az köntösöket sinór helyén galanddal szegték bé, az urak ezüst arany galandban, az nemesek selyem galandban; azután kezdék bogárhátú sujtásos ezüst arany fonalas vagy tiszta selyemből csinált sinórral élni köntösekben.

— (A *348. laphoz.*) — Fekete posoni süveget igen viseltenek, a nagy embereké is selyemből volt csinálva, a nemeseké szép fekete bárány gyapjúból. Mikor megholt is a férfi, olyan süveget vontanak a fejiben, úgy tették a koporsóban s temették el, amint most is a temetőhelyekben, mikor új sírt ásnak s régi holttesteket találnak, az olyan süvegek elrothadva még látszanak. Viseltek kalapot is nyárban, annak az elein csukroson fennállólag egybenkötött fekete strucztoll állott; én is olyant viseltem ifju legényke korombau, a Tököli-járás előtt, a szegény atyám is mind haláláig olyant viselt.

— (*A 351 laphoz*). — Urak, főemberek, nemesek nyári mentét viseltenek, az urak mentéje belől vagy bársonynyal vagy aranyas materiával vagy velenczei kamukával volt megbérelve, a többinek rásával vagy bagaziával.

A dolmányon nem voltak, mint most, egymás rendiben varrott sok gombok, hogy alig tudja egy tyukmonysültig újjain, mellyén bégombolni; hanem három rendiben egymástól spatiummal megkülömböztetett módon voltak a gombok, azok is ad summum egy dolmányon nem voltak többen tizenkettőnél.

— (*A 353 laphoz*). — Salavárit is viseltenek az ifju legények, mint urfiak, mint nemesek; a nadrág hasítékáig ért a salavári, ott belől a nadrágon ezüst vagy selyem sinór lévén varrva két renddel a sinórok ... ben fél újjnyi ezüst vastag tők, azokot sinórostól általvonták a salavári lyukain s úgy kötötték a salavárin a nadrághoz; az hol a lyukak voltak, oda szijformára csinált s galanddal vagy sinórral körül megvarrott .... volt, az ezüst tők onnan fityegtenek le.

— (*A 352 laphoz*). — Akkor minden rendbéliek jó hosszan viselték s jó bőven dolmányokot, mentéjeket, azért is tartott sokáig egyszeri köntös. A Fejedelem udvara népét, kivált Fejedelem, Fejedelemasszony inasait csak arról is

megismerték, nem privatus urak cselédjei, hogy az országbelieknél leghosszabb dolmányt viseltenek. Most épen csúfot csinálnak magokból, olyan kurták a dolmányok, egykét újjal alig látszik ki övek alól, hátuljok egészen kilátszik, s még elől nadrágjokban dugják a keszkenőjeket, hogy a virga virilis nagyobb quantitásúnak tessék, akkor veszik ki, mikor az orrát kifújja vagy a száját megtörli a füszerszámos ruhával. Bizony nem hiszem, a régi tisztes emberek egy tálból ettek vagy egy pohárból ittanak volna az ilyen kurtelli fraterekkel.

— (*A 319 laphoz*). — Nyári keztyüt sem házas ember, sem ifju legény, sem úr, úrfi, sem szegény legény sohasem viselt; ha valakinél láttak volna, bolondnak mondották volna. Szegény urammal Szebenbe akarván menni, nyárban a hassági mezőn szállottunk meg ebédelni, Boér Sámuel oda jöve lóháton elönkben; meglátván az úr, keztyü vagyon keziben, olyan sarcastice bánék véle, amaz szégyenletében el fakada sírva, látván hogy az egész udvari nép mind kaczagja. Több pirongató szavai közt azt mondá neki az úr: Jól teszed, öcsém, keztyüt viselsz nyárban, mert olyan a kezed mint a czigány purdénak, most meleg vagyon, annál inkább megfeketednék ha keztyüt nem vonnál reája.

— (*A 323 laphoz*). — A kés-viseléshez *addendum*. Az öreg Teleki Mihály vénségiben is az öve megett hordozta hüvelyben gyöngyház nyelü két kést s egy villát, s úgy minden rendbéli ember Erdélyben; az ezüst nyelü késnek nem volt még akkor híre is. Inasa lévén Teleki Mihálynak, Gernyeszegen hajnalban leveleket hozának egy csomóban; emlékezete sem volt akkor a copertának, hanem spárgával vagy czérnával kötözték egyben a csomó leveleket. Vélem gyertyát gyujtata, maga még az ágyban feküdt, a gyertyát oda vivém, szegény Korda Sigmond is oda való udvari szolga lévén, s ott állván, mondja neki az úr: hoccza a késedet, Korda, hogy vágjam le a levél kötőjét. Nem lévén kés Kordánál, szokása szerént kapott mindenfelé, kést keresvén, eszibeu veszi az úr, nincs kés az öviben, kérdi: Hol a késed; mondja: az inasomnál vagyon. Uram, a szegény Teleki Mihály, úgy bánék vele, bizony fel nem vettem volna száz aranyért. Ne

hordozz ezután is, öcsém, kést magaddal, mert komám asszonynak egyetlen egy fia vagy, s nagy kárt vallana az ország, ha a késedben esnél s meghalnál; tarts három inast, külön egyik a kést hordozza, a másik megtisztítsa, az harmadik az asztalhoz béadja; én öreg ember vagyok, mégis az övemben áll a késem hüvelyestől. A végiben farkában egyben is szidá. Az nem volt elég; más nap sok urak lévén ebéden nála, Korda is, mint asztali szolga, ott ülvén, megparancsolta, kést ne adjanak Kordának; valamig utoljára a sültet elhozták, addig egy falatot sem ehetett, nagy orczapirulással ott ült szegény, s az uraknak úgy beszélte meg Teleki Mihály, hogy Korda szégyenli kést hordozni magával. Nagyobb poenitentia volt egy ecclesia-követésnél.

— (*A 346 laphoz*). — A forgókhoz, sastollakhoz *addendum*. Az urfiak többire mind egy pár ráró- vagy kercsentollat viseltenek aranyból csinált s kövekkel megrakott forgóból. Olyat viselt Gyulafi László is főbejáróságában, mások is sokan; a szegény atyám is, amint mondotta sokszor, főasztalnokságában. De mindenek felett gyönyörüséges volt, mikor három szál darutollat, köves medályban rakva, tettek az ifjak süvegekben. Akkor sok darvakot tartottanak Fejedelem, urak, fő emberek udvarában, s mivel a darvak többire szürkék, kiszedték a tollakot szép gyengén, s fa olajat öntöttek a tollú tokjában, s ismét helyre rakták a kiszedett tollakot, úgy fejérültenek meg. Mikor az olyan urfiak darutollas süvegben, lódingoson, tarsalyoson felültenek úszólag bársonynyal, veresen festett, köves, gyöngyös, clárisos szerszámokkal, aranynyal szőtt portai czafrangokkal felöltöztetett lovokra, annak is homlokán, üstöknyomtatónak hitták, bársonyra varrott, drága medályban rakott három s néha két szál darutoll lévén, ezüst kengyelekben lábai, csizmáján arany sarkantyú gyémánttal vagy rubinttal, smaragddal megrakva, utána a sok ezüst, forgós, sastollas, párducz-, tigris-, farkasbőrös szolga, azokon a nagy aranyas ezüst gombok, egynéhány rend ezüst lánczokra szorítva, elől a sokképen elkészített czifra jó vezetékes paripák, megugratta szép moderatióval a lovon magát, fútták a török sipot, trombitát: bizony akármely király udvara Európában cum recreatione megnéz-

hette volna. Sőt ott voltam igen ifjacska koromban az apámmal, mikor Székely László lakadalma volt, a mely hintót vitetett a mátkája számára, mind a hat szekeres lónak az hintó előtt egy-egy szál daru toll volt medályban csinálva az homlokokon, maga fejében is három szál daru toll, az festett portai paripán ült, maga annak két szál daru toll az homlokára akasztva volt. — Kivált az ifjak igen szerették viselni lovakon a csigás kantárt, szügyellőt, farmatringot. Az urfiak olyan apró mint a bab csigákkal rakták meg szijszerszámjokat, melyet gyöngycsigának hittak, közben közben sokféle szinü nagy öreg mint egy kis alma, tengeri csigák lévén rá csinálva. A nemes ifjak másféle csigás szerszámokot viseltenek; az olyan olcsóbb volt.

— *(A 351 laphoz).* Hosszú mentéket is viseltenek az akkori emberek, melyet boér menténck hittanak; az urak, fő emberek jóféle posztóból, rókabőrrel megbérelve, a nemesemberek veres muszolyból bárány bőrrel bérelve.

— *(A 368 laphoz).* — Az hintókhoz *addendum.* A magyar hintóknak hátulsó bakjára nagy öreg fekete bőrrel borított, ónos szegekkel czifrán megvert ládákat; abban, kivált ha pompás vendégségben vagy lakadalomban mentenek, úr, asszony köntöseit, szoknyáit s egyéb portékáit mind bérakták, mégis a bőrládán felyül sok egyetmás elférhetett.

— *(A 372. laphoz.)* — Az urak, fő emberek hintójában belől az hátulsó ülés mellett kétfelől hosszan le az hintó derekáig, az hintó derekához erősen bécsinálva, két puskatok vot, abban, mikor útra indúltak, megtöltve s porozva két stucz vagy két polhák állott.

— *(A 349 laphoz).* — Minden felső, alsó rendbeli ember, mihelyt megházasodott, a szakálát meghagyatta s holtáig úgy viselte; nem is tudok más szakál nélkül valót, hanem gyermekkoromban emlékezem Béldi Pálra, hogy szüntelen borotváltatta a szakálát, s hogy controvertálták, azt mondotta, mikor tatárok rabja volt, nagy szakála lévén, a tatár ura, ha megharagudt, annál fogva hurczolta, akkor tett volt fogadást, ha megszabadul, soha szakált nem visel. Nem is viselt holtáig.

— *(A 344 laphoz.)* — Asszonyok s leányok köntösök-

hoz *addendum.* A kisasszonyok, sőt elévaló nemes leányok is, a fejeken, kétfelöl az homlokra feleresztve, sokféle színü festett strueztollakot viseltenek, s igen díszesek voltak azokkal.

Az hajokot kétfelől leeresztve, gömbölyegen csinált vassal megmelegitvén, megfodoritották, mert akkor híre sem volt az álhajnak.

— (*A 343 laphoz.*) — Kis subájok is volt az akkori kisasszonyoknak, fő emberek leányainak, veres, zöld, meggyszín s más színü bársonyokból; az bő és széles volt de rövid, mert a derekán alól nem ért; szintén úgy mint a bársonynak, palástnak a két eleje szélesen s hátúl szélesen, a gallérа nuszttal vagy neszttel meg volt prémezve, belől is meg volt bérelve. Ilyent hozott volt, egy meggyszín jóféle síma velenczei bársonyból valót üdvezült anyám az atyám házához, azután a szegény atyám elbontatá, a bársonyából leányinak mentét, vállakot csináltata, a rajta lévő nusztból az anyám számára téli bársony palástot, a körülötte lévő arany csipkét is a palástra csináltatá.

Az olyan téli palástot viselték akkor uri, fő, nemesasszonyok, mint otthon, mikor templomban vagy másuvá mentenek, mind lakadalmakban, mint temetési alkalmatossággal, ki nuszttal, ki neszttel, ki pedig mállal lévén megprémezve, amint a rendi hozta, mert akkor igen rávigyáztak, kit miféle egyetmás illet.

Nyári palástot is viseltenek az ifjú úri, fő, nemesasszonyok, a micsoda színü selyem matériából szerette; annak kivül az eleje szélyesen s az gallérja egészen bojtos bársonynyal vagy karmazsin színü, vagy veres, vagy zöld, ki mint szerette, meg volt prémezve. Az öreg rendü asszonyok fekete selyem bíborból csinált nyári palástot viseltenek, azoknak a két eleje s hátul a gallérja szélyesen szélyes fekete selyemből csinált csipkével volt megrakva, s egy újjnyira a csipke alól felyül alá volt eresztve a palást szélyein.

— (*A 341 laphoz.*) — Gercinát is viseltenek a régi magyar asszonyok, még az alávaló renden valók is; idvezült nagyanyámnak Apor Ilonának is volt olyan gercinája, itt is

Nagy-Ajtán Donáth Istvánné egész holtáig mind gercinát viselt, úgy ment templomban is.

— *(A 344 laphoz.)* — Ritka volt akkor a veres jóféle cláris öv Erdélyben, épen csak a nagy úri asszonyok viselték. Idvezült atyám a maga idejében főemberszámban volt, fogarasi kapitány, volt száz ház jobbágya, noha az majd mind confiscáltatott mikor megfogták, alig maradt ketten a testvéröcsémmel mind együtt 25 ház jobbágyunk; egész hintóval, a mellett egy födeles kocsival járt mindenkor egyszersmind mikor útazott, mégis a szegény anyámnak rásából volt a mindennapi szoknyája, öve öreg szemű fekete clárisból, csak innepnapokon vagy lakadalmi solennitásokban öltözött bársonyköntösben, akkor vagy ezüst aranyas, vagy veres cláris övet kötött a derekára.

— *(A 342 laphoz.)* — Igen viselték azelőtt az ifju asszonyok s leányok mind belső kis ingen, mind külső ingen is sürün mindenütt egészlen . . . . rakva ezüstből vagy rézből csinált igen apró mint egy-egy lencse szemni islógokot, mert a volt a neve, úgy hogy egy ingre afféle apró islóg két három ezer is rá volt varva. Az olyan ing a könyökiig bő volt, azon alól a keze nyeléig szük, azt hitték síp újú ingnek. Nem volt akkor ránczban szedett egész mellyü ingek az asszonyoknak, hanem elől az ingek meg volt hasítva, annak kötője volt, úgy kötötték meg a nyakoknál, mert akkro épen a nyakokig volt fel az ingek, nem bocsátották úgy szívvásárra a csicseket szemtelenül mint a mostani asszonyok s leányok, hogy csaknem egészen többire félig nyakok csicsek mezítelenül úgy áll, mintha épen a férfiakot kínálnák csicsekkel.

— *(A 345 laphoz.)* — Most visszafordult fővel áll az erdélyi világ, mert a rása köntös közönséges még parasztleányok között is; ha egy hitvány rühös asszonyt vagy leányt szolgálónak kell fogadni, ne is említsed néki brassai egyszer ványolt posztó szoknyát vagy mentét, hanem jóféle rásából valót, annak is az aljára három renddel arany massa csipkét, galandot, rókával prémzett, selyem gombokkal rakott rása mentét, három forintos pártát, arra szélyes ezüst pántlikát. Itt Nagy-Ajtán az én ifjukoromban a nemesasszonyokon kivül nem volt három falusi asszonynak mentéje, azoknak is brassai

posztóból, báránybőrrel bérelve, prémezve; s noha értékes gazdag lófőemberek laktanak a faluban, hanem mind szabad, mind jobbágyasszonyok, leányok, télben zekében, nyárban egy abroszt vagy kendőt kerekítvén nyakok körül, úgy mentenek a templomban; gyolcs rokolyának, selyem pántlikának híre sem volt közöttek. Most a legnyomorultabb asszonyok s leányok is, kiknek férjek vagy atyjok házánál sokszor egy béfaló kenyér sincsen, czifra mentéjek, pártájok, az asszonyoknak aranyas szélü gyenge patyolat, czifra mente; efféle rendek felett való egyetmásokra vesztegetik el ha vagy egy pénzt kaphatnak, s osztán nincs mit fizetni férjeknek a portióban. A militia, mikor látja mely czifra a közasszony, leány, nem hiheti el hogy a portiózó ember olyan elnyomorodott szegénységgel legyen. A főemberek, nemesek is az ilyen feleségekre, leányokra való semmirekellő s majd semmi ideig nem tartó, mégis drága pénziben álló portékákra való költés miatt enerválódnak naponként. Egész Európában nincsen olyan alávaló provincia, a melyben lex sumtuaria et lex vestiaria in continuo usu nem volna. Nézzék csak meg az erdélyi szászokot; Brassóban a bíróné olyan köntösben jár, mint a legalábbvaló kufárné; nem paszamantozzák ők sem magokot, sem feleségeket, sem fiakot, sem leányokot, azért is vagyon annyi pénzek; de az erdélyi magyarok még gondolkodni sem akarnak arról, rövid idő alatt micsoda szomoru consequentia lészen az ilyen czifra öltözetekre való költésnek; ha egy privatus, közönségesjóra termett ember afféleket emleget, arra indignálódnak; mint engemet is azért a publicum bonumot egyenesen concernáló projectumomért el akarnak vala veszteni a sok privatisták, ha a felséges Udvar decretaliter ne inhibeálja őket.

Az lakadalmi solemnitásokról.

—(*A 390 laphoz.*)—A nyuszolyóasszony bélesihez *addendum.* Azt úgy sütötték mint a jófėle bélest, szintén olyan tésztából, de belől az hová vagy riskását vagy őzmáját vagy mézes szilvát

etc.szoktanak tenni az jóféle bélesekben,abban az bélesben egy-egy tenyirnire vagdalt ruhákot vagdaltanak, és keresztül kosúl rézvesszőket,felyül tésztával béborították s a többivel együtt úgy sütötték meg s úgy vitték az asztalra.A mely vőféj tanulatlan volt, néki esett a késivel hogy felbontsa, semmire nem mehetett, gyalázatban maradott; az expertus vőféj elsőben villájával megnyomogatta felyül s beszúrogatta, s mindjárt eszibeu vette hogy micsoda béles, azután szépen a villájával tángyérra kitette a rézvesszőt, azután mind a darab ruhákot belőle ugyanazon tangyérra, s az nyoszolyó-asszonynak gazdálkodott véle, a több részit tepsistől asztalról kiadta ; olyan kor a nyoszolyóasszony neheztelt hogy kitanálták mesterségét vőféjet pedig mindnyájan megdícsérték.

— (*A 389 laphoz.*)— A vőféj iránt *addendum*.A lakadalom másod napján jó reggel a vőféj lóra ülvén, házról házra eljárta mind a vendégeket, s úgy marasztotta meg a vendégeket arra a napra ebédre. A tánczot is az a nap nem a gazda, hanem a vőféj osztotta.

A lakadalom másod napján nem mondották azt, hogy *vőlegény*, *menyasszony*, hanem *új házasoknak* nevezték, úgy is ivának egészségekért; a násznagy vőféj, nyuszolyó kisasszony nyuszolyó-asszony neve penig megmaradott mind addig mig az új menyecskét haza vitték a férje házához,és ott is a lakadalom egészen véghezment.

— (*A 391 laphoz.*) — Mikor harmad napján el akartak indulni a leány atyja házától,akkor a menyecske anyja a násznagynak, nyuszolyó-asszonynak, vőféjnek, nyuszolyó-kisasszonynak ajándékot küldöttenek, úgy a nász népe közül elévalójának egynehánynak, arany ezüst fonallal, selyemmel varrott keszkenyőket, násznagynak selyemmel szőtt, fejér selyemmel varrott, szélyes csipkével újjai mellett megczifrázott inget. A leány apja penig, elmenvén a násznépe, akkor harmadnapon a lakadalomban való gazdákat vendégelte meg, s azokot mind megajándékozta köntösnek való anglia posztóval, aranynyal, tallérral,kit-kit a maga hivatalja s szolgálatjákoz képest.

— (*A 387 laphoz.*) — A menyasszony táncza körül *corrigendum*. Mikor a menyasszony tánczát kezdették vonni,

nem a vőféjnek osztották a menyasszonyt, hanem a násznagynak, ki is kettőt hármat kerülvén véle, kézen fogva oda vitte az hol a menyasszony apja, anyja, atyafiai állottanak, azoktól elbúcsúztatván, úgy adta azután a vőféj kezire, s azután úgy kapták el. Sokszor úgy is usuáltatott: nem akkor búcsúztatta el a násznagy a menyasszonyt, hanem harmadnapján, mikor az egész násznépe meg akart indúlni hazafelé a lakadalmasháztól.

—(*A 393 laphoz.*)—Többet nem lehet adni a lakadalmi solennitáshoz, hanem röviden leirom a gyalui pompás lakadalmat, melyhez hasonló nem volt a mi időnkben, mikor in anno 1702 néhai Gubernátor Bánfi György kiházasitá egyik leányát gróf Székely Ádámnak, ahol én is jelen voltam s az asztali vendégek közt ültem. Násznagy volt a szegény uram gróf Apor István, ki is meggyszín bársony dolmányban, mentében volt, dolmányán, mentéjén köves gombok, mentéje egészen nusztháttal bérelve, melyet ezer talléron hozatott volt Muszkaországból. Nyuszolyóasszony volt néhai Haller Györgyné, mivel a szegény asszonyom öregbeteges asszony volt. Kolosvárról indultunk meg a násznépivel; míg Gyaluban érkeztünk, addig a Gubernátor, hét drága szerszámokkal felöltöztetett vezetékparipákot vitetvén maga előtt, fényes kisirő sereggel generál Rabutin eleibe ment, minthogy az akkori Leopoldus császár a lakadalomra invitátus lévén, maga képében Rabutint praeficiálta; úgy is excipiálta a Gubernátor, mint magát a császárt, de a felesége, noha ott volt a lakadalomban, nem repraesentálta a császárné személyét, csak úgy ült az asztalnál mint erdélyi Generalis Commendans felesége. Hosszú szín volt csinálva a gyalui kastély előtt, úgy hogy a Majestas helyin kivül ötven asztal volt benne elkészítve; a szín belől mindenütt bé volt vonva diványszönyegekkel, a szín felső felén napkelet felől külön volt csnálva a Majestas helye, három sor grádicson kellett oda felmenni. Az a hely, mint három ölnyi hosszára, megannyi szélességire alatt egészen a padimentumot s grádicsokot test szín sárga posztóval vonták be; egy asztal volt benne, az scófiummal szőtt portai szőnyeggel bé volt terítve, szék is szintén úgy külön csinálva s bársonynyal megborítva, felyül, amint az asztal volt, veres bársoanyal be volt borítva, s környös körül fél singnyire négyszegre a bársony lefüggött, szélyes arany csipkét varván reája. Rabutin elér-

kezvén, a mely három porta triumphalis volt az hosszú szín előtt,ott leszállván a hintóból,a kalap mindenkor a fejében lévén, nagy pompával a színen belöl való Majestás helyire sok ágyúlövések közt felment, és ott a székben leült egyedül. A felesége alatt maradott a színben a többi uri asszonyokkal együtt. Az násznépe azután érkezvén, felmenének, legelsőben a násznagy-, a nyuszolyó-asszonynyal, vőlegénynyel, vőféjjel, nyuszolyó-kisasszonynyal, mindenütt nagy reverentiát tévén, felment a Majestáshoz, ott állván az alsó grádics végénél gróf Bethlen Miklós; ott fél térdre állván a násznagy a véle valókkal, a császárt deákúl köszöntötte, Rabutin ott ülvén fen a Majestas székiben, a kalap akkor is feltéve a fejiben, Bethlen Miklós resolvált a köszönetre; onnan felkelvén, a mint fél térden állottanak, ismét a földig magokot meghajtván, háttal kellett visszajőniök mind a szín közepéig, úgy hogy a császár-szemben estenek, ott legelsőben a Gubernátornak a násznagy s vélevalók kezét fogták,köszöntötték,onnan mentek azhol Rabutinné állott néki külön kezét fogták,onnan mentek a Gubernátornéhez annak is külön kezét fogták s köszöntötték. Ezek meglévén,úgy aztán a több vendégeknek, elsőben a férfiaknak,azután asszonyoknak,leányoknak kezeket fogván, a szokás szerint a leányt kikérték. Ez meglévén,elsőben a császár asztalára ezüst nyas szélü tálakban felvitték az étket,gróf Pekri Lőrincz lévén asztalnokja, innyaadó Bethlen Sámuel; egyedül ült a Majestás asztalnál . . . Rabutin,mindenkor a kalap fenn levén a fejében. Mikor a császár enni . . . . ültették le ötven asztalhoz a vendégeket a havasalyföldi vajda követ . . . . legelől ült a magyarok közt. Nagy csendesség volt asztalnál is . . . . . csak suttogva beszéltek egymásnak, a császár presentiájára nézvén, az még ittanak, de azután elég zajgás, kiáltozás volt; eleget csitották, hallgassanak mert a császár itt vagyon, semmi haszna nem volt, kivált a fenn udvarló sok szolgák, megrészegülvén, egybeszídták a császárt is. A császár képiben Rabutin csak hallgatott,egyedül ett,mikor más étel kellett, akkor intett, elvitték előle, mást hoztak, úgy szintén mikor innya akart, akkor is intett; egész hajnalig, míg a vendégség s táncz tartott, ott kellett egyedül ülni a mint maga másnap megvallotta,nagy penitentiaúl. Hosszan a színben végig tíz rendbéli pohárszék volt; a legfelső

s császár számára való, azon sokféle ivóedények voltak, nem csak urakhoz fejedelmekhez, királyokhoz illendők, némelyek tiszta aranyból, némelyek rubintokkal, smaragdokkal, gyémántokkal megrakva, csudaformára, tengeri gyöngyházból, csigából csináltattak, s többek afélek, amelyeket ugy leírni mint azok voltak, lehetetlen. Azonkívül volt kilencz pohárszék, az egyiken mind csak aranyas virágos kupák voltak fedelestől; a másikon mind csak aranyas ezüst csészék; harmadikon ezüst de kívül belöl aranyas poharak; a negyediken ezüst aranyas kannák; az ötödiken tiszta fejér ezüst sellegek egy egy vedresek, hogy mikor tele töltötték borral s beadták nyolcz vendégnek, két legény fogta s úgy tette be asztalhoz; az hatodikon ugyan ezüst poharak négy, két s egy ejtelesek; az hetedike: gömbölyegforma egy-egy fertályos, fél-fél ejteles ezüst és aranyas poharak; a nyolczadik, kilenczedik pohárszék külömbféle válogatott fedeles, lábos, lábatlan, fedél nélkül, öreg, apró kristályokból állott.

A válogatott étkek sokaságát le nem írhatni, hanem, a mi inkább considerátióra való, mindenik asztalon külömb-külömbféle tésztamüből sokféle színü festékkel csinált, nagy öreg tálakban való pástétomok voltanak, némelyekben alma, körtvély, czitrom, narancsfák, szintén ugy zöld levelekkel, azokon ugy függöttek az alma, körtvély, czitrom, narancsforma gyümölcsök, szarvasokat, őzeket szintén ugy kicsináltanak, gerliczéket, galambokat az fákon, az mely rendesen egymás mellett ültenek. Fogaras várát ad vivum kicsinálták, belső külső várával, bástyáival együtt, a német silbak, hátán lévén a puska, úgy állott a vár kapuján, rendre az ágyuk a bástyákon, körül árka volt, abban víz, a vízben eleven apró halak úgy firkoltanak. Valahány étekfogás volt penig, mindannyiszor újabb újabb olyan pastétomokból csinált portékák voltak. Mind azoknak csináló mestere volt marusszéki Berzenczei Márton, ki Apafi Mihálynak is konyhamestere volt, és affélékhez hozzáfogható nem volt senki Erdélyben.

Azokat a pompáson felöltöztetett vezeték hét lovakat kétfelöl fogva mind ott tartották a szín előtt egész hajnalig amíg a lakadalom eloszlott.

Mikor a császár, császárné, József király, királyné,

mostani kegyelmes urunk Carolus császár és herczeg Eugenius egésségiért ittanak, mind a gyalui kastélyban a bástyákról, mind a szín előtt is lévén három ágyú elkészítve, erőssen lőttenek, hogy a kastélyban lévő üveg ablakok is az erős lövés miatt öszveromlottanak.

A Gubernátor maga első nap hamuszín bársony dolmányban, mentében volt, mind arany, köves gombok dolmányán, mentéjén, az mentéje nuszttal bérlett, a süvegiben gyémántos medály, a mellyin bal felöl a szívénél, más gyémántos medály, melyet Leopold császár adott volt, mikor Bécsben felment volt. Más nap violaszín bársony dolmányban, mentében, azokon mind virágokra csinált, öreg jóféle gyöngyből csinált gombok, a mente hiúz-mállal volt bérelve, a medályok akkor is süvegében, mellyében ott voltanak. A Gubernátorné első nap hajszín bársony szoknyában, az aljától fogva fel a derekáig mindenütt köröskörül öreg jóféle gyöngyből csinált virágokkal sűrűn megrakva; más nap tiszta arany fonálból szőtt szoknyában, nyakán, mellyin, kezin való köves pereczek, nyakszorítók, reszkető arany köves tűk, jóféle gyöngyből csinált, gyémántokkal megrakott övek, köves medályok annyi volt a testin, magok az ott való vendég elévaló német officiálisok csudálva nézték. Az több úriasszonyokon, kisasszonyokon is annyi sokféle drága portékák voltak, azt mondották az officirek: József király lakadalma azért volt pompásabb, mivel fejedelmi, herczegi emberek voltak ott, különben ott sem voltak az asszonyok drágább portékákban öltözve. De bizony a Rákócziana rebellióban nagyobb részint oda lettenek az olyan drága egyetmások.

Nagy kádak voltak az..... tele mind borral; valakinek kellett, szabadon meritette, ha fogyott ..... tele töltötték; a sokféle oda gyült, asztalon kivül való szolga s egyéb r....ek még sem tudták consumálni.

Mikor megittasodván, assz.... erek, majd hajnalig mind tánez volt; azalatt a kisasszonyt bevitték a kastélyban... köntösben öltöztetvén, s az régi szokás szerint az haját lebocsátván s fényes pa... megrakván, kihozták a szinben. Minekelőtte a menyasszony tánczát kezdették... násznagy a vőlegénynyel, vőféjjel együtt, utána a nyuszolyó-

asszony a kisnyuszolyóval és menyasszonynyal felmentenek a Majestási helynek alsó grádicsáig, ott újobban fél térdre állván mindnyájan, a násznagy megköszönte a császár grátiáját, hogy méltóztatott maga képiben praeficiálni, s felkelvén s újabban magokat a földig mindnyájan meghajtván, háttal jöttenek vissza a színben, úgy kezdették vonni a menyasszony tánczát. Akkor a násznagy kettőt hármat fordulván a menyasszonynyal, oda vitte a Gubernátorhoz elsőben, azután a Gubernátornéhoz, s elbúcsúztatta, úgy adta a vőféj kezire, s elvitték a hálóhelyre ágyúlövés alatt. Azután a császár, nagy pompával leszállván a Majestásról, bement a kastélyban, az hol pompáson felöltöztetett ház volt szállásnak, azután a vendégek is épen hajnalban szállásokra mentek.

Más nap nem volt a majestási készület, a szerszámos vezetékek sem voltak kiállítva a szín előtt, Rabutin sem volt császár képe, hanem a színben ült ő is az asztalhoz a több vendégekkel együtt, legfelyűl a fő helyen a feleségével együtt, s akkor volt aztán nagyobb ital s vigasság. Rabutin is igen részeg volt, sokszor kiáltotta asztalnál: Nem vagyok ma császár, franczia nyelven; elég penitentiám volt tegnap hajnalig, amit elmulattam, most kipótolom. Úgy eldőltek az asszonyi vendégek a sok ital miatt, mikor tánczolni kellett, alig volt egynehány férfi.

Nem volt abban a lakadalomban sem poszomántos köntösű, sem porozott haju vagy hátul zsacskóban kötött üstökű magyar csak egy is, hanem a német officírek; mind urak, asszonyok, kisasszonyok, urfiak igaz magyar köntösben voltak öltözve, mind magyar nótát vontanak, magyar módra tánczoltanak. Külömben a mennyi poszomántos köntös Erdélyben ma vagyon, a mennyi zsacskóban, pántlikában kötött porozott haj, ha mind egybetennék s megbecsűlnék: csak a Gubernátoron és feleségén lévő köntösöket, drága arany, gyöngyös, köves portékákot s a hét vezetéken való szerszámokot nem adaequálnák; hát a több urak, asszonyok magokon lévő drága egyetmásokot.

A szín és kastély között egy igen magas fenyőfa, meghántva a tetejiig s hájjal egészen megkenve, volt felásva, a tetejiben hét sing angliai posztó, két arany, egy ezüst pohár

volt feltéve, s megkiáltották: valaki felhághat, maga számára elveheti. Sokan próbálták, jó darabig felmentek, s néha szintén tetejiig a fának csak lesuhadtak róla; utoljára a Gubernátornak lévén egy Píszli nevü tréfás bolondos szolgája, jó idején alattomban hosszú vas szegeket csináltatván, s patkó-verő lévén keziben, azokat rendre úgy felverte egymásután, s úgy is nehezen hágott fel; de mikor szintén le akarja vala venni az egyetmásokat a fa tetejéről, épen leesik vala, az urak is az ablakokról, mü is mindnyájon ott közel állván s nézvén, megijjedtenek vala hogy leesik s szörnyü halált hal, kivált az asszonyok jajgatni kezdének, mindazáltal a körül állók biztatni kezdék s az fa alá állának, haugyan leesik, megkapják, úgy szálla le a fárul az egyetmással együtt.

— (*A 338 laphoz.*)— Mikor az ifju Apafi Mihály herczeg lakadalma volt Balásfalván Bethlen Gergely leányával, ott voltunk a szegény urammal együtt, de ott közel sem volt olyan pompa mint Gyaluban. A lakadalom napján a Fejedelem, török czifra szerszámos lóra ülvén, felesed magával megindúlt a kastélyból, a balásfalvi hidnak a közepén sátort vontanak, a kisasszonyt Berve felől hozták hintón, s úgy alkalmaztatták a jövetelt, mikor innen a Fejedelem a híd végihez érkezett s lováról leszállott, az hidnak a tulsó végihez akkor érkeztek a menyasszonynyal; azok is ott leszállván, mind innen a Fejedelem, mind túl a kisasszony gyalog mentenek bé kétfelől a sátorban; a Fejedelem képiben köszöntette a kisasszonyt Alvinczi Péter, a leány részéről Bethlen Miklós felelt meg, a Fejedelem kezét fogván a leánynak, bársonyos hintót hozatott volt a Fejedelem, abban az hátulsó ülésben ketten ültenek, más senki nem ült a hintóban, a két részről való vendégek..... mentenek a kastélyban, ott arra készített palotában asztalhoz ültenek, vígadtanak. Nem volt sem násznagy, sem vőféj, sem nyuszolyó, sem kisnyuszolyó... kérés. Felkelvén asztaltól, sokáig tánczoltanak; a menyasszonyt nem gyertyákkal, hanem szép csendesen, az anyja Bethlen Gergelyné elvitte magával a hálóházban, kevés idő mulva a Fejedelem is, csak magára, elment a menyasszony után, a vendégek mind ott maradtanak, s még azután sokáig tánczoltanak. Mikor a kézfogás volt Bodonban, ott voltunk a

szegény urammal, mivel Kendefi János lakodalma ott volt, ugyan Bethlen Gergely leányával, s az ur volt násznagya. Keczéről úgy indúltunk meg Bodonban. Az ott való akkori lakodalom csak egy vacsorábul állott, az ifju Fejedelem is ott volt; a szegény uram semmit sem tudott abban, hogy az nap lészen a kézfogása a Fejedelemnek. Reggel bément hogy elbúcsúzzék a Fejedelemtől s az uraktól, mondja Bethlen Elek: Ne menjen el kegyelmed, mert itt ma egyéb dolog is lészen, mivel a Fejedelem akarja eljegyezni a Bethlen Gergely uram leányát; maradjon meg kegyelmed. A szegény uram csak lassan magában mondotta: Eb akaratjábul lészen; de ugyancsak meghallotta Bethlen Elek, megmondotta Bethlen Gergelynek, sokáig haragudtak is szegény urra. Ott maradtunk, s a kézfogás meglőn. Asztalnál kiveszi a szegény uram zsebéből az óráját, hogy megnézze; igen szép óra volt, Eszterházy Ferenczné küldötte volt ajándékban, a maga képe az asszonynak az óra földinek belső részire lévén lerajzolva; azért küldötte volt penig az asszony, Erdélyből nagy gőböly szarvasmarhákat akarván kihajtatni Bécsben, a szegény uram lévén a harminczadok arendátora, a vám iránt legyen az úr engedelemmel; volt is, mert kétszáz forintot elengedett. Azt az órát elkéri a mellette ülő úr, megnézegeti s dicséri szép óra, attól meg elkéri más, addig nézegették, csak oda lőn az óra. Egyszer kérdi az úr a mellette ülőt: Hová tevé kegyelmed az órámat; mondja: ennek adám; soha ki nem tanúlhatá hová lett az óra, sok vendég lévén asztalnál; mai napig is oda vagyon. Jól emlékezem reá, más nap a kézfogás után, mikor Bodonból Kecze felé indulnánk, nem lévén ott az asszony az úrral, én az úrral egy hintóban ültem; egyébkor is mikor csak magára utazott, mindenkor az hintójában ültetett. Monda szegény ur nekem: Tegnap az ágyba nyomták az erdélyi magyar fejedelemséget; tudod Isten, semminek oka nem vagyok, sem híremmel, sem akaratommal nem volt ez a kézfogás, adjanak számot mind Isten, mind a következendő maradékok előtt a kik ezt a dolgot koholták, s azt a jámbor ifju Fejedelmet arra vették. Valamíg Bodonból Keczére érkeztünk, mind csak arról beszéllett, sokszor nagyokat sohajtván; láttam, a szeme megtölt könynyel, s gyakran

megtörlötte a keszkenővel. Ám bizony be is telék jövendölése, mert azzal a házassággal veszté ki kezéből a fejedelemséget.

A temetési solennitásról.

— (*A 400 laphoz.*) — Úri, fő asszonyok, ha fél esztendeig el nem temethették is urokot, a mely háznál volt akkor mikor megholt az ura, onnan másutt való jószágába s házába nem ment, söt még ott is ki nem ment az udvarra, még asztalhoz sem ment bé mint azelőtt ebédre, vacsorára, hanem csak ben ült, ott is ett; a mely házban megholt az ura, oda sem ment bé a temetés után is, söt a jámbora az asszonyoknak teljes életiben is nem ment abban a házban.

— (*A 409 laphoz*). — Halotti alkalmatosságokra török sipoknak, trombitásoknak külön nótájuk volt melyet fúttanak, olyan szomorúan s keservesen, még a temetésen lévő idegen férfiakot s kivált az asszonyokat, mindjárt sirni inditották.

— (*A 404 laphoz.*) — Az asszonyok temetésin is voltak czimerek, szintén úgy mint a férfiaknak, selyem materiából, gyolcsból s papirosból.

— (*A 402 laphoz*). — Az asszonyok testét többire mind fejér szoknyában, válban, előruhában öltöztették föl; koporsójokat kivül a nagy rendeknek fejér bársonynyal vagy tafotával, az alábbvalóknak fejér gyolcscsal vonták bé; az házas férfiak koporsóját, az urakét fekete vagy setét meggyszín bársonynyal, az alábbvalókét fekete bagaziával, az ifju legényekét zöld vagy sárga kamukával vagy tafotával, söt a nagy urfiaknak aranyas materiával; az egész koporsót sűrű bokrétákkal, oda varrva a koporsó fedelire, megrakták, a fejéhez a koporsó közepire tisztitóseprü-forma tollat bár . . . . . szegeztenek. A kisasszonyok koporsójára fejér selyem matériát, az alábbvalóknak fejér gyolcsot vontak koporsójára, s az egész koporsó fedelét, oldalát . . . kötött koszorúkkal megrakták.

— (*A 408 laphoz.*)—Mikor az uri, főrend férfiakat eltemették, akkor az udvari szolgák fekete köntösben egynehányan ott állottak a holttest lábánál meddig a praedicatio,

oratio vég hezment; mikor penig asszonyt temettek, nem szolgák, hanem udvari frajok állottak.

— (*A 406 laphoz.*) — Urak, fő nemes rendek temetésire még az idegen emberek s asszonyok is czifra köntösökben nem mentenek, hanem mentül közönségesebben lehet, úgy öltöztenek, sőt afféle alkalmatosságokra nem csak gyászköntöst, hanem színes posztóból valót külön tartottanak, szederjes, violaszín, hajszín posztóból valót, azon csak selyem sinór, selyem gombok voltak; az nagy uraknál is olyan színű, mint a köntös; selyem sinór övet is külön tartottanak, az is selyemmel volt meggombozva. Az asszonyok is minden czifra köntös nélkül, fejeken hosszú fekete fátyol, a nyakokban bársony palást, a nyakokon igen apró fekete gyöngy clárisok, szoknyájok szederjes vagy violaszín posztóból vagy matériából, annak is az alján fekete selyem csipke, galand; egy szóval, mutatták, halottas és nem lakadalmas házhoz mentenek. Kisasszonyokat, nemes leányokat nem volt szokás temetésre vinni, ha elvitték is, csak a szálláson maradtak, hanemha a megholtnak közel atyafiai voltanak.

— (*A 403 laphoz.*)—Minden falukban,nem csak abban a székben,de ha más székekben s vármegyékben az megholtnak jószága vagy csak kevés portiója is volt,valamig eltemették, mindennap kétszer harangoztanak amíg a testet eltemették.A catholicusok minden nap,viaszgyertyát gyujtván, az halottas háznál bizonyos ideig énekeltenek; más religión lévő papok reggel estve publice könyörgést, vasárnap napokon praedicatiót ott tettenek, ha a faluban maga religióján való egyházi szolga volt.

— (*A 408 laphoz.*) — Mikor a keservesek kijöttek a különös házból a színben hol a koporsó volt, legelől jöttenek a sógorságok,azokután a távolabb való atyafiak, azokután testvér atyafiai,azok után ha vejei voltak,legutól penig a maga fiai, vagy,ha ifjú legény teste volt, az apja,ha apja nem volt, a testvér bátyja,öccse. Mikor leültek a színben, a koporsónál való székben a közelebb valók ültek,a többi ugyan hátul más székekben. Az asszony keservesek is ilyen rendet tartottak. Mikor kikísérték temetni, akkor is úgy mentek.

Ha akármely idegen férfi vagy asszony czifra köntösben ment volna temetésre, megcsúfolták volna érette. Mikor Mikes Kelement eltemették Csíkban a somlyai barátok templomában, Teleki Mihály violaszín posztó dolmányban, mentében volt, azokon tiszta selyem sinór, gomb, az öve is selyemmel gombozva, a csizmáján vas sarkantyu, noha egyéb időben aranyas sarkantyút viselt. Ott voltam én is a temetésen, kimondhatatlan téli időben; olyan pompás temetést Erdélyben senki többet a mi időnkben nem látott; esztendő mulva temették el. Akkor is ott voltam mikor somlyai házánál meghölt; csak fejér csipkés bulya vászon ingben, lábravalóban nyujtották ki, mivel átok alatt úgy hagyta volt, úgy is tették koporsóban, de azon éjszaka hogy meghölt s kinyujtóztatták, szörnyű hideg idő lévén, akkor is a ház ablakát mind levették, s egészen megfagyott a teste, úgy tették azután a koporsóban. Mikor eltemették, akkor sötét színű meggyszín bársonyt ezüst szeggel megverve vontak koporsójára, s nagy pompával úgy temették el. A fia is, Mikes Mihály, maga meghagyta, egy ingben lábravalóban nyujtóztassák el, a koporsóját is kívül vastag gyolcscsal vonják be, úgy is vonták; azt is meghagyta, semmi pompa, sem öltöztetett lovak, se zászló ne legyen; nem is volt. Külömben nagy frequentia volt a temetésin, s nagy tractatió; éppen csak a nagy ezüst táblát tartották a fejinél, egyéb ceremonia nem volt, melyet is az atyja, Mikes Kelemen, temetésire csináltattak volt holta után. Ott voltam ennek is temetésin, oda tették bé hol apja anyja feküdt, közbül a két koporsó köziben, mely különös kis temetőboltot ugyan Mikes Kelemen csináltatott volt a templomnak ajtaja felől való résziben, s abban felyül szép készülettel való oltárt is.

—(*A 415 laphoz.*) — Pro coronide azt is nótálhatni: a régi időben híre emlékezete sem volt a mostani éktelen káromkodásoknak; minden szitkozódások az férfiaknak, uraknak, nemeseknek, aláváló rendüeknek ez volt: Aha bustya vére, lelketlen kurucz fia, pogány kurva fia, szamár kurva fia. Az asszonyoknak penig ez volt: aha hamis életü, tüzre való, tüz kénjára való. Most penig férfi, asszony, ifju legény, leány széltiben

mondja az adtát, teremtettét, hunczfutot, ördög szánkázzék a lelkeden stb. még a gyermek is mihelyt szólni kezd, azokat tanulja meg elsőben. Ha a régi úri, fő, nemesasszonyok közül valaki azt mondotta volna: Isten engem úgy segéljen, olybá tartották volna az akkori több tisztes asszonyok, mintha mással fertelmeskedett volna; sőt még a *bizony* szót sem sokan mondották az úri, fő, nemesasszonyok, kiket magam is jól ismertem sokakot, hanem mikor *bizonyt* kellett mondani, így szóllott: én ugyan nem, azt azért nem, elhigyje kegyelmed, úgy vagyon, nincs külömben, igazán mondom stb. Most pedig úri asszonyokról nem szóllok, de nemesasszonyok, nemes leányok is elegen vagynak, a kik széltiben minden szemérem nélkül szaporán elmondják: engem Isten úgy segéljen, s úgy esküsznek mint akármely nyíri pajkos katonák. Azért is nincsen Istennek áldása mindnyájunkon s nem várhatunk egyebet utolsó veszedelemnél magunkra. Egy szegény oláhot felakasztanak három forintos marháért: a ki Isten ellen káromkodik, csak nevetik a kik hallják.

— A temetési alkalmatosságról most juta eszemben egy jeles observatio. Mikes Kelemennek szent-léleki házánál meghal szép eladó leánya, annál több sem volt, annak rendi szerint eltemetik. Leülvén a vendégek a torban asztalhoz, Mikes Kelemen a keserves atyafiaknak készített asztaltól felkél, ki megyen az hol az idegen emberek ültenek s oda leül közikben, egy fazék bort békér s azt mondja: Jó uraim! ha Istennek úgy tetszett volna, az én megholt leányom életben maradván férjhez adtam volna, tudjátok a rendit, akkor vígan laktunk volna; én pedig most az én leányomot az én Idvezítő Krisztusomnak adtam férjhez, azért valaki engem szeret, ma vígan legyen a házamnál. Elköszöni a fazék bort, muzsikásokat hívat, a frajokat kihozatta, a faluból is leányokat hoznak fel, megrészegedvén, egész éjszaka mind tánczoltanak. A felesége sírt, haragudt, reménykedett, keménykedett, átkozódott, kiáltozott, mit cselekesznek a háznál: Mikes Kelemen lakatot vetett a felesége házának ajtajára, hogy ki ne jöhessen, ittanak, tánczoltanak, úgy oszlottak osztán el.

— *(A 425 laphoz.)* — Az is dicséretre méltó volt a régi nagy emberekben, akármely alávaló szegény zekés embert vagy asszonyt,de habár egynehány ízig távul való atyafia volt, privatim, publice nem szégyenlették öcsémnek, bátyámnak, nénémnek, hugomnak híni, pénzzel, marhával, köntössel ajándékozni. A szegény atyámnak volt Csíkban Rákoson egy Tenkeli Balázs nevü jobbágyának özvegyül maradott igen öreg jobbágyasszonya, kinek is az eleje Mikes familiából lévén, jobbágy legénytől megterhesedett volt, successive mind jobbágy kezeken forogtak azóta ; a szegény Mikes Kelemen valahányszor csiki házához jött, azt a jobbágyasszonyt magához hívatta, megkérdezte : mint élsz, néne ; enni adatott, csizmát, patyolatot, pénzt ajándékozott néki, úgy gabonát minden esztendőben, s recommendálta az atyámnak ; az atyám Mikes Kelemen tekintetiért azt a jobbágy özvegy asszonyt jobbágyi szerben nem szolgáltatta. Ó mostani felfordult világ! egy nyomorult fő emberecske nemhogy más ember jobbágyasszonyát, de magát is jó nemesembert vagy annak gyermekeit szégyenlené atyafiának mondani, nemhogy valamivel succurálna olyan megszükült még közelről lévő atyafiának is.

Ismertem Csíkban Rákoson egy Székely István nevű hosszú száraz embert; Petki János, úri ember, csiki főkirálybíró lévén, mindenkor azt a szegény embert publice bátyjának hítta, köntössel, pénzzel, gabonával interteneálta. Az az ember penig ilyen atyafia volt : az öreg Petki Farkasnak szép eladó leánya lévén, egy magyarországi urfi bejön nézésére, el is mátkásítja, lakadalmi terminust is tesznek ; azalatt Petki Farkas Csíkban csicsai házánál lévén, ott az udvarház mellett nagy szénacsináló tanorok vagyon, Petki Farkas juhainak ifju legény pakulárja levén, estve mikor a juhokat haza hajtotta, elől jött a juhok előtt furulyaszóval, s abban a tanorokban rekesztette a juhokat, ott is mind furulyált ; a kisasszony a ház ablakáról sokszor nézvén s hallgatván az oláh ifju legény furulyását,igen megszereti a pakulárt ; abban Petki Farkas semmit sem tudott, akkor özvegyember is volt. Mikor másnap a lakadalomnak meg kellett volna lenni, sirató estvére oda érkezvén Petki Farkas házához a vendégek, a leányt felöltöztetik, azalatt a leány kimegyen,

a pakulár legénynyel a Nagy-erdőn által mennek. Le akarnak ülni a vendégek, keresik a kisasszonyt mindenütt, sohunt sem találják, sem háznál, sem faluban, arról penig senki sem tudott volna gondolkodni, hogy a pakulár legénynyel szökött volna el. Más napa nász népe elérkezik, nincs mit tenni, leültetik asztalhoz, jó tartják, mennyasszony nélkül viszszamennek. Sok esztendeig nem tudhatta meg a szegény Petki Farkas, hova lett a leánya, azt gondolták, talán valahol vízbe ölte magát. Egyszer Petki Farkas ország gyülésére menvén, a Nagy-erdőn látja, jő vele szemben egy oláh feleségestől, a feleségének hosszu zeke a szoknyája, mezítláb megyen az oláh után; senki a Petki Farkas szolgái közül meg nem esmerte őket, hanem maga a mint hintóban ült, rá esmer leányára, nem szól semmit neki, hanem zsebiből két forintot kivészen, egyik inasának mondja: eredj, ezt a pénzt add oda annak az oláhnénak, s mondd meg, vegyen csizmát véle. Attól az oláhtól fia maradott a leánynak; felnevekedvén, az öreg Petki István, Petki Farkas fia, maga udvarában felveszi, manumittálja, armálist impetrál neki az akkori fejedelemtől, megházasítja, Székely János nevet adnak rája, Csíkban Rákoson két jobbágyházhelye lévén Petki Istvánnak, cum appertinentiis Székely Jánosnak ajándékozza, házat, csürt, egyéb épületeket csináltatott rája, ökröket, teheneket, gabonát ad neki, úgy telepedik meg. Annak a fia volt Székely István, kit én gyermekkoromban igen jól esmertem mikor Csíkban laktunk a szegény atyám ott lévő házánál. Ezt a dolgot sokszor hallottam, mikor a szegény uram historice beszélte.

A szegény uram is a régi igaz vérű magyarok közül való lévén, nem szégyenlette nem csak engemet, hanem nálamnál sokkal alább való rendűeket atyafiainak híni, megbecsülleni, amivel kívántatott, segíteni, promoveálni, mások impetitiója ellen protegálni; azért is marad fen mind örökké dícséretes emlékezete, jó híre neve Erdélyben; az én Istenem is nyugassza meg mind testiben a föld gyomrában, mind lelkiben az örök dicsősségben, s adjon részt neki az igazaknak feltámadásában. Vajha most élne, volna nekem is földi gyámolom, sokféle nyomorúságaim, kárvallásaim között segítőm.

Hogy ez a folius üressen ne maradjon, leírom pro recre-

atione, a mint szegény uramtól hallottam, mely dolog is a régi sincerus nyájas emberek cselekedetét illustrálja. Az ifju Petki Farkas ifju legénységiben szekérben lovakat fogatott, egynehány csicsai asszonyokat, leányokat egybengyüjtött, felültette a szekérben őket, maga lész a kocsis, hogy Szeredában vigye a sokadalomra őket; azt penig nem bujaságból cselekedte, mert az akkori mind férfi, mind asszony, leány sokkal jámborabb volt mint most, hanem csak tisztességes tréfából s maga mulatságából. Egyik asszony fel nem fért a szekérre, eleget instál, hadd üljön fel ő is a szekérre, nem recipiálták; mondja nékik: Meglátjátok, bustya nősök, ha én el nem mehetek a sokadalomban a szekérrel, tüsem mentek el békével. Azalatt titkon egyik szekérkerékből a szeget kiveszi; a több asszonyok kaczagják, hogy amaz ott egyedül teprenkedik, Petki Farkas mint kocsis megindúl sebesen, az ostorral megsujtja a lovakat, a kerek kiesik a szekérből, feldől a szekér a sok asszonyokkal együtt, s mind egyben romlik; kiáltottak, sikoltottak a szekérben ült asszonyok, amaz asszony penig kaczagta s csúfolta őket: Lám megmondám, bustya nősök, ha én nem ülhetek a szekérben, tü se mentek ma békével a sokadalomban. Petki Farkas más szekeret hozott elé, akkor azt az asszonyt is a többivel felülteti a szekérben, maga kocsiskodik darutollas süvegben, ugy viszi be Szeredában a sokadalomra az asszonyokat az egész ott lévő sokadalmi sokaság láttára. Most ha valaki ilyen urfi, de még egy alávaló nemes ifju legény olyan tisztességes mulatságot indítana, lebolondoznák érette.

A szegény uramnál laktunkban mennyi sok mulatságot követtünk el, egy egész könyvet lehetne arról írni; csak egyet emlitek, azt is idvezült uram dícséretes emlékezetére. Keczén létünkben bemegyek az úrhoz, mondom: Nagyságos uram, ma szent Mihály napja, minthogy Mihály a nevem, szent Mihály poharára Nagyságodat az asszonynyal s egész udvarral együtt jó szívvel látom ebédre. Nevet a szegény uram, mondja: Öcsém uram, de hol főznek, hol a bor? Mondom az úrnak: a Nagyságod konyháján főznek, bor is elég hordóval vagyon Nagyságod pinczéjében, mert Ajta messze vagyon Keczéhez, ha ott volnánk, a puszta háznál főzetnék amit lehetne.

A szegény úr mondja: Én nem mehetek el, mert öreg ember vagyok, sem a feleségem, a többi mind menjenek. Megparancsolja a konyhamesternek, tisztességesen bőven főzzenek, az innya-adónak is, valamennyi bor kívántatik, annyit adjanak. Az udvarház mellett a tisztartó Székely István házánál volt a tractatio, főztek ad minus 12 asztalra, az udvariak valahányan voltanak, első alsó renden valók, még a kocsisok, lovászok, felejtárok is mind eljöttenek; leültünk asztalhoz, rettenetes ital volt, kilenczven veder bor költ el, muzsikásokat hívattunk, az asszonyhoz beizentünk, bocsássa ki a frajokat táncozolni; el is jöttek az öreg asszonynyal együtt, mivel feles frajokat tartottak az udvarban mindenkor. Ott majd hajnalig tisztességesen tánczoltunk .... meg szent Mihály poharát. Más nap bémenvén az úrhoz, megköszöném....

Valyon találkoznék-e ma olyan nagy úr Erdélyben a ki azt cselekedné, nem kilenczven veder, csak kilencz veder bort is nem sajnállana szolgáinak conversátióra fordítani, inkább pe........

Óh régi jó az mint.... az .... ondja volt.....

A M. AKADEMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYÁNAK KIADÁSAI.

M. TÖRTÉNELMI TÁR. I. köt. X. és 260 l. egy pecsétmással 2 frt. 10 kr.
— — — II. köt. 215 l. 100 rézbe metszett pecsétmással 2 frt 10 kr.
— — — III. köt. 264 l. egy czímerrajzzal 1 frt 40 kr.
— — — IV. köt. 260 l. 1 frt 40 kr.
— — — V. köt. XVIII. és 231 l. 1 frt 40 kr.
— — — VI. köt. 264 l. egy pecsétrajzzal 1 frt 60 kr.
— — — VII. köt. 266 l. 1 frt 60 kr.
— — — VIII. köt. 259 l. 4 kőirati tábl. 1 frt 60 kr.
— — — IX. köt. 244 l. 1 frt 38 kr.
— — — X. köt. 240 l. aranybullák s okm. másaival 1 frt 60 kr.
— — — XI. köt. 240 l. 1 frt 38 kr.
— — — XII. köt. 292 l. 1 frt 70 kr.

A tizenkét kötet ára együtt tizenöt forint.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA. Magyar Történelmi Emlékek, egy-egy négy számból álló folyam ára 10 frt 50 kr., külön egy kötet ára 3 frt 15 kr.

1. { 1. sz. Első osztály: Okmánytárak I. köt. (Brüsszeli Magyar Okmánytár I.)
2. sz. Második osztály: Írók I. köt. (Szerémi György Emlékirata.)
3. sz. — — — II. (Verancsics Munkái, I.)
4. sz. — — — III. (Verancsics Munkái, II.) }

2. { 5. sz. Első osztály: Okmánytárak II. köt. (Brüsszeli Magyar Okmánytár II.)
6. sz. — — — III. köt. (Brüsszeli Magyar Okmánytár III.)
7 sz. — — — IV. köt. (Brüsszeli Magyar Okmánytár IV.)
8. sz. Második osztály: Írók IV. köt. (Verancsics Munkái III.) }

3. { 9. sz. Második osztály: Írók V. köt. (Verancsics Munkái IV.)
10. sz. Első osztály: Okmánytárak V. köt. (Londoni Magyar Okmánytár.)
11. sz. Második osztály: Írók VI. köt. (Verancsics Munkái V.)
12. sz. Első osztály: Okmánytárak VI. köt. (Árpádkori új Okmánytár I.) }

4. { 13. sz. Második osztály; Írók IX. köt. (Verancsics Munkái VI.)
14. sz. Első osztály: Okmánytárak VII. köt. (Árpádkori új Okmánytár II.)
15. sz — — — VIII. köt. (Árpádkori új Okmánytár III.)
16. sz. — — — IX. köt. (Árpádkori új Okmánytár IV.) }

5. { 17. 18. sz. Második osztály: Írók XV. köt. (Tököly Imre Naplója).
19. sz. — — — VII. köt. (Illésházy. Mikó Ferencz.)
20. sz. — — — XI. köt. (Apor Péter Minden Munkái.) }

6. 21. sz. — — — XII. köt. (Brutus Magyar Históriája, I.)

Sajtó alatt; részben sajtókészen.

Első osztály: Okmánytárak X. köt. (Árpádkori új Okmánytár V.)
Második osztály: Írók VIII. köt. (Gyulafi Lestár. Szamosközi).
— — — X. köt. (Verancsics, VII.)
— — — XIII. XIV. köt. (Brutus Magyar Históriája.)
— — — XVI. köt. (Forgács Ferencz Commentáriusai.)

— — —

TÖRÖK-MAGYAR-KORI TÖRTÉNELMI EMLÉKEK. Első osztály: I. II. köt. Okmánytár a Hódoltság történetéhez Magyarországon. I. II.) XXX. 458 és 480 l. 5 frt.

MAGYAR LEVELES TÁR. I. kötet. Négyszáz magyar levél 1504—1560. XX és 432 l. 9 kőirati táblával 4 frt.

ÉVMUTATÓ Fejér György Okmánytárához, Knauz által. 30 kr.

Nyomatott Emich Gusztáv, magy. akad. nyomdásznál, Pesten, 186